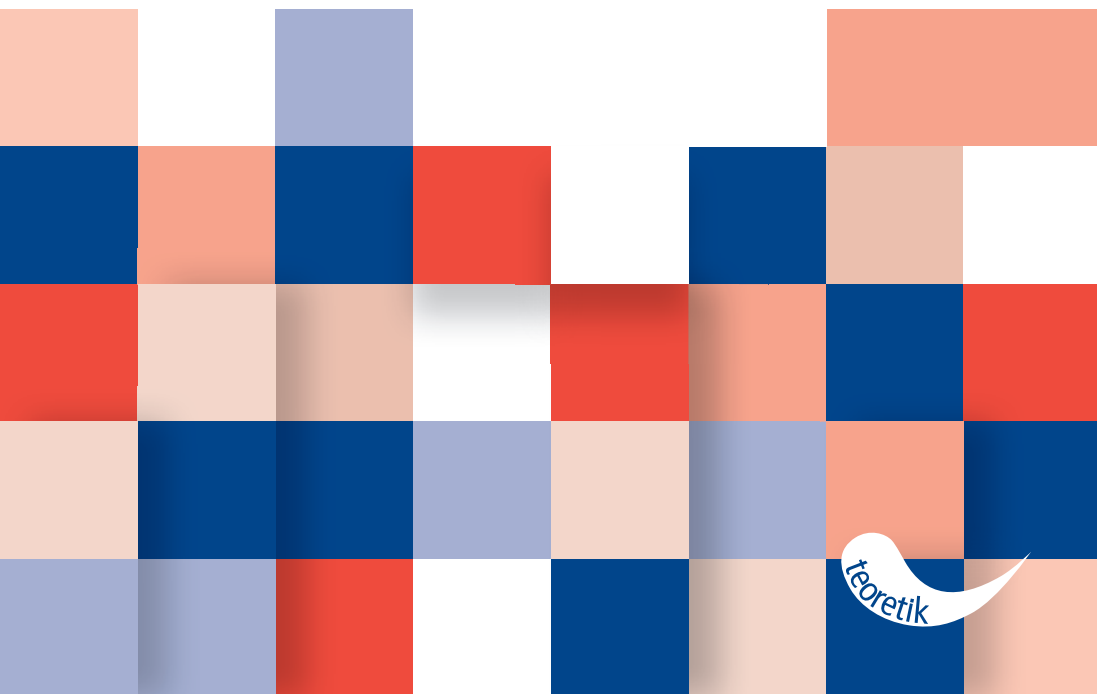

Katarína Ševcová

Leges

Predbežné otázky v civilnom konaní

teoretik

PREDBEŽNÉ OTÁZKY V CIVILNOM KONANÍ

Katarína Ševcová

leges

Vzor citace:

ŠEVCOVÁ, K. *Předběžné otázky v civilnom konaní*. Praha: Leges, 2022. 141 s.

Autorka:

doc. JUDr. Katarína Ševcová, PhD.

Recenzenti:

doc. JUDr. Daniela Gandžalová, PhD.

doc. JUDr. Alexandra Löwy, PhD. LL.M.

KATALOGIZACE V KNIZE – NÁRODNÍ KNIHOVNA ČR

Ševcová, Katarína

Předběžné otázky v civilnom konaní / Katarína Ševcová. – Vydání první. – Praha : Leges, 2022. – 1 online zdroj. – (Teoretik)

Obsahuje bibliografii a bibliografické odkazy

ISBN 978-80-7502-623-1 (online ; pdf)

* 347.92 * 347.9 * 341.171(4) * (437.6) * (437.3) * (4) * (048.8)

– předběžné otázky – Slovensko

– předběžné otázky – Česko

– předběžné otázky – země Evropské unie

– občanské soudní řízení – Slovensko

– evropské právo

– monografie

347.9 – Občanské soudní řízení. Soudnictví [16]

Vydalo Nakladatelství Leges, s. r. o., Lublaňská 4/61, Praha 2,
v roce 2022 jako svou 742. publikaci.

Vydání první

Edice Teoretik

Návrh obálky Michaela Vydrová

Redakce Mgr. Mária Pavláková

Sazba Gradis

www.knihyleges.cz

© Katarína Ševcová, 2022

ISBN e-knihy 978-80-7502-623-1

PREDHOVOR

Zámerom monografie je oživiť problematiku predbežných otázok v civilnom súdnom konaní. Napriek faktu, že predbežné otázky sú v oblasti civilného konania ustáleným inštitútom, nie sú aktuálne podrobnejšie rozpracované, nie je k dispozícii ucelené komplexné dielo, monografia na danú tému.

Jav prejudiciality reflektuje existenciu predbežnej otázky a otázky hlavnej, keďže vec nevystupuje ako prejudiciálna sama osebe, ale stáva sa prejudiciálnou vo vzťahu k inej. Inými slovami, aby sme mohli kvalifikovať otázku ako prejudiciálnu, musí tu existovať vec hlavná, na ktorú sa vzťahuje. Podstatou prejudiciality je vlastne vystihnutie vzťahu medzi nimi. Tento vzťah je charakterizovaný rešpektovaním autonómnej existencie oboch otázok. Pojem hlavnej veci sa viaže na meritum veci. Možno ho identifikovať s petitom žaloby, s ktorou sa obracia žalobca na súd.

Naším cieľom je predovšetkým identifikovať úlohu a postavenie prejudiciality v civilnom procese s dôrazom na niektoré aplikačné problémy. Predbežné otázky (označujú sa i ako otázky predurčujúce) v civilnom konaní predstavujú tému, ktorá je zložitá už len rôznorodou povahou otázok, ktoré sa v priebehu konania môžu vyskytnúť (môžu byť z oblasti práva súkromného, správneho, trestného či z iného uhla triedenia, napr. otázky statusové). I okolnosti, za ktorých civilný súd predbežnú otázku rieši, môžu byť odlišné (o predbežnej otázke ešte nebolo rozhodnuté alebo naopak už bola právoplatne rozhodnutá). V tomto zmysle je potom nutné rozdielne posúdiť, ktoré prejudiciálne otázky si súd môže posúdiť sám a ktoré naopak takto posudzovať nesmie, prípadne kedy je súd rozhodnutím o predbežnej otázke viazaný a v čom táto viazanosť vlastne spočíva.

Evidentné je prepojenie predbežnej otázky s materiálnoprávnym predmetom procesu, čo však neznamená absolútnu závislosť od hlavného procesu, ale naopak, predbežná otázka je potenciálne sama osebe autonómnym objektom procesu. Ak sa rieši, je to kvôli spojitosti s predmetom konania, a preto je dopĺňujúcim prvkom.

Pre slovenskú procesualistiku celkovo ide o nie príliš frekventovanú tému. Čo sa týka prameňov a zdrojov použitých pri jej spracovaní, vychádzali sme z dostupnej domácej i zahraničnej vedeckej a odbornej literatúry, kde len ojediniele nachádzame zdroje venované len prejudicialite, a preto sme využili abstrahovanie poznatkov z publikácií, ktoré sa primárne sústreďujú na iné témy. Oporou bola, prirodzene, judikatúra civilných súdov, Najvyššieho

súdu Slovenskej republiky a Ústavného súdu Slovenskej republiky rovnako ako i česká judikatúra a súvisiace komentáre či dôvodové správy. Pri snahe o komparáciu so zahraničnou právnou úpravou bolo prirodzene potrebné spracovať aj cudzojazyčnú literatúru a legislatívny text právnych predpisov.

OBSAH

Predhovor	5
Použité skratky	9
1 Predbežné pojednanie o predbežných otázkach	11
1.1 Projekcia prejudiciality a vymedzenie pojmu	11
1.2 Klasifikácia predbežných otázok, rôznorodosť kritérií	17
2 Procesné princípy a prejudicialita	20
2.1 Vzťah k procesným princípom	20
2.2 Princíp právnej istoty a prejudicialita	27
3 Komparácia právnej úpravy predbežných otázok v občianskom súdnom poriadku a v civilnom sporovom poriadku	35
4 Úprava prejudiciality poskytnutá v slovenskom civilnom procese	44
4.1 Civilný súd a jeho viazanosť inými rozhodnutiami	45
4.1.1 <i>Vplyv rozhodnutia trestného súdu na civilné konanie</i>	48
4.1.2 <i>Civilné konanie a ústavná prejudicialita</i>	54
4.2 Ktoré otázky si civilný súd môže posúdiť sám a fakultatívne prerušenie konania	58
4.3 Prejudicialita, litispendencia a res iudicata	62
4.3.1 <i>Litispendencia</i>	62
4.3.2 <i>Res iudicata a záväznosť právoplatného rozhodnutia</i>	66
4.3.3 <i>Úvahy de lege ferenda</i>	76
4.4 Rozhodnutie o práve, od ktorého celkom alebo sčasti závisí rozhodnutie vo veci samej v medzitýmnom rozsudku	78
4.5 Prejudicialita vo vzťahu ku kasačnej záväznosti súdneho rozhodnutia	87
5 Právna úprava prejudiciality v Českej republike	92
6 Predbežná otázka v nadnárodnom meradle	95
6.1 Predbežná otázka ako jeden z pilierov fungovania Európskeho práva	95

6.1.1	<i>Ktoré vnútroštátne inštitúcie sú legitimované predkladať prejudiciálnu otázku podľa čl. 267 ZFEÚ</i>	97
6.1.2	<i>Súd poslednej inštancie v zmysle komunitárneho práva</i>	99
6.1.3	<i>Vymedzenie pojmu opravný prostriedok v komunitárnom práve</i>	102
6.1.4	<i>Procesné subjekty konania a ich pozícia</i>	105
6.1.5	<i>Procesný postup pri prejednaní prejudiciálnej otázky a rozhodnutie Súdneho dvora Európskej únie</i>	112
6.1.6	<i>Vývoj preliminary ruling de lege ferenda</i>	116
6.2	<i>Riešenie predbežnej otázky v činnosti Európskeho súdu pre ľudské práva</i>	119
	Konklúzia a poznámky na záver	125
	Bibliografické referencie	129

POUŽITÉ SKRATKY

CSP	Civilný sporový poriadok, zákon č. 160/2015 Z. z. z 21. mája 2015
Dohovor	Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd, zákonč. 209/1992 Zb.
ESLP	Európsky súd pre ľudské práva (ECHR European Court of Human Rights)
LEC	Ley de Enjuiciamiento Civil, 1/2000 (zo 7. januára 2000), Španielsko, Kódex civilného procesu
NS SR	Najvyšší súd Slovenskej republiky
OSP	Občiansky súdny poriadok, zákon č. 99/1963 Zb. v znení neskorších predpisov
OSŘ	Občanský soudní řád, zákon č. 99/1963 Sb.
OZ	Občiansky zákonník, zákon č. 40/1964 Zb. v platnom znení
R	Zbierka súdnych rozhodnutí a stanovísk vydaná Najvyššími súdmi ČSFR, ČR, SR do 31. decembra 1992 a Najvyšším súdom SR od 1. januára 1993
SD EÚ	Súdny dvor Európskej únie (CJEU Court of Justice of the European Union)
SSP	Správny súdny poriadok, zákon č. 162/2015 Z. z. z 21. mája 2015
TP	Trestný poriadok, zákon č. 301/2005 Z. z. v platnom znení
TZ	Trestný zákon, zákon č. 300/2005 Z. z. v platnom znení
ÚS SR	Ústavný súd Slovenskej republiky
ZFEÚ	Zmluva o fungovaní Európskej únie, Lisabonská zmluva z 13. decembra 2007, konsolidované znenie v zmysle zmien Maastrichtskej zmluvy (Zmluva o Európskej únii zo 7. februára 1992) a Amsterdamskej zmluvy z 2. októbra 1997

1 PREDBEŽNÉ POJEDNANIE O PREDBEŽNÝCH OTÁZKACH

1.1 Projekcia prejudiciality a vymedzenie pojmu

Skúmanie prejudiciality je v rovine civilného procesu klasickou témou, ktorá už v minulosti nachádzala rôzne teoretické vysvetlenia i riešenia v právnej úprave. Pre právny poriadok Slovenskej republiky nie je pojem „prejudicialita“ ničím neznámym či novým. Pozrime sa teda, ako ho definujú jednotliví autori. Pri pohľade do minulosti, staršia právna veda reprezentovaná prof. Grňom uvádza: *„Prejudicialitu je možné vo všeobecnosti chápať ako kauzálny vzťah medzi dvoma subjektívnymi právami, z ktorých jedno je podmienené druhým. Uvedený kauzálny vzťah tak musí reálne existovať, pričom jeho charakter je skôr právno-filozofický než pozitívno-právny.“*¹ Grňa chápe predbežnú otázku ako otázku, pri ktorej musia byť kumulatívne splnené tri aspekty:

1. jej rozhodnutie je nutným predpokladom rozhodnutia vo veci samej a
2. posudzovaná (predbežná) otázka nie je predmetom daného konania,
3. je spôsobilá byť samostatným predmetom iného konania.

Súčasná slovenská právna teória vníma prejudicialitu i takto: *„V najširšom ponímaní znamená determináciu určitej právnej otázky inou právnou otázkou, od ktorej vyriešenia je priamo závislý výrok o spore, pričom túto prejudiciálnu otázku si môže v istých prípadoch posúdiť konajúci orgán sám. Klasická prejudicialita však znamená rešpektovanie rozhodnutia iného orgánu (v hierarchii konkrétneho systému ochrany práva nadriadeného procesnému, konajúcemu orgánu) o predbežnej otázke.“*²

Nad rámec uvedeného Krajský súd v Bratislave vo svojom rozhodnutí pripomenul, že *„prejudiciálna otázka sa aj v minulosti chápala ako taká právna skutočnosť (právo, právny vzťah), ktorej existencia či neexistencia by mala vplyv na rozhodnutie o veci predjednávanej súdom a ktorá sama môže byť predmetom konania na súde, resp. predmetom rozhodnutia v inom konaní. Subjektívne vymedzenie záväznosti rozhodnutia o prejudiciálnej otázke je také, že súd v novom konaní musí rešpektovať prejudiciálny účinok právoplatného*

¹ GRŇA, J. *Prejudicialita v civilním řízení*. Sbíрка spisů právnických a národohospodářských. Brno: Nakladatelství Barvič & Novotný, 1930.

² ŠTEVČEK, M., FICOVÁ, S. a kol. *Občiansky súdny poriadok. I. diel. Komentár*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 391.

rozhodnutia u tých istých účastníkov (totožnosť účastníkov nie je dotknutá rozdielnosťou ich procesného postavenia v oboch konaniach)“.³

Vymedzením pojmu predbežnej otázky sa zaoberal aj Najvyšší súd Slovenskej republiky, ktorý výstižne uviedol, že „*prejudiciálnou otázkou sa rozumie taká otázka, ktorá môže mať význam pre rozhodnutie súdu. Na jej vecné rozhodnutie však nie je príslušný súd, pred ktorým prebieha dané súdne konanie, ale iný orgán, prípadne súd. Ide teda o otázku, ktorá môže byť predmetom samostatného konania*“.⁴

Ako dopĺňa aktuálnejšie nahliadanie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky: „*Svoje miesto nachádza predovšetkým v prípadoch, keď právoplatným rozhodnutím o veci sa vyriešila otázka, ktorá má zásadný význam pre ďalší spor a od jej posúdenia závisí rozhodnutie v tejto ďalšej veci. Prejudicialita vyjadruje aj skutočnosť, že v konaní o určitej veci sa vyskytuje relatívne samostatná otázka, ktorá bola predmetom právoplatne skončeného konania a má pre terajšie konanie určujúci význam*“.⁵

Podobne ako je to pri všetkých právnych inštitútoch, podnetný je náhľad na vnímanie prejudiciality v iných krajinách. Zaujala napr. interpretácia francúzskej právnej vedy, reprezentovaná Xavierom Magnonom, profesorom na L'Université de Toulouse: „*Predbežná otázka je právna technika, ktorá je ako taká kvalifikovaná samotným pozitívnym právom a jej interpretátormi a systematizovaná doktrínou*“.⁶ Vníma prejudicialitu nielen ako inštitút, ale skôr ako mechanizmus, proces.

Pre autorov Sergia Artaviu a Carlosa Picada: „*Prejudiciálnym je akýkoľvek súdny proces prebiehajúci pred sudcom, rovnakým alebo iným ako tým, ktorý rozhoduje a ktorý musí byť vyriešený vopred, aby sa sformuloval definitívny základ pre otázku, o ktorej sa rozhoduje v hlavnom procese. Prejudicialita zachováva prepojenie právnej logiky s predmetom konania tak, že rozhodnutie je v podriadenom vzťahu s hlavným predmetom procesu*“.⁷

Táto definícia sústreďuje pozornosť na logické odôvodnenie, ktoré musí sudca spracovať, aby vyriešil právny prípad, z čoho sa odvodzuje ako *conditio sine qua non* nevyhnutnosť jasnej predstavy o výsledku iného kona-

³ Rozsudok Krajského súdu v Bratislave č. k. 9Co/388/2010 z 26. januára 2010.

⁴ Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky č. k. 3Sžo/182/2010 z 19. augusta 2010.

⁵ Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky č. k. 2MCdo/2/2014 z 30. októbra 2014.

⁶ MAGNON, X. La QPC est-elle une question préjudicielle? *Actualité juridique. Droit administratif (AJDA)* [online]. 2015, n° 5, s. 254 – 259 [16 February 2015]. Dostupné na internete: <http://publications.ut-capitole.fr/16398/>

⁷ ARTAVIA BARRANTES, S., PICADO VARGAS, C. A. *Nuevo Código Procesal Civil Comentado*. San José, C. R.: IJSA, 2016, s. 267.

nia. Prejudicialitu treba vnímať ako existenciu iného procesu, ktorý zabraňuje vydaniu rozhodnutia v civilnom konaní. Prinajmenšom teda rozhodnutia právoplatného, až pokiaľ sa nevyrieši proces, ktorý spôsobuje túto prejudiciálnu otázku. Prejudicialita označuje akýkoľvek súdny proces prebiehajúci pred sudcom, odlišný od toho, ktorý ho ovplyvňuje. Toto podmieňujúce konanie musí prebehnúť vopred s cieľom formulovať definitívny základ s ohľadom na otázku, o ktorej sa rozhoduje v hlavnom procese. Prejudicialita má súvislosť charakteru právnej logiky s predmetom konania v tom zmysle, že rozhodnutie je podmienené a vo vzťahu podriadenosti k hlavnému predmetu konania.

Ako možno pozorovať, hoci sa jednotlivé uvedené definície odlišujú, zjednocuje ich zdôraznenie dvoch elementov pri vymedzení podstaty predbežných otázok, a to – logickej podmienenosti a chronologickej následnosti (možno tvrdiť, že každá predbežná otázka je časovo predchádzajúca, ale nie každá predchádzajúca otázka je predbežná.) Je možné vnímať ešte ďalší element, a to je rovnaká právna podstata hlavnej veci a predbežnej otázky v zmysle práva hmotného.

Obťažnosť vymedziť túto problematiku rastie s ohľadom na rôznorodosť kritérií, ktoré právna doktrína predkladá. Jej analýzu sťažuje i to, že tu dochádza k prepojeniu prvkov hmotného i procesného práva. V rámci právnej úpravy tejto problematiky sa otvára pred zákonodarcom viacero možností, ako k predbežným otázkam pristupovať. Hľadísk, ktoré determinujú systém prejudiciality v procesnom poriadku, je niekoľko. Prejudicialita má dosahy na mechanizmus rozdelenia kompetencií medzi rôznymi sudcami a súdmi, teda jurisdikčnými orgánmi; vyjadruje účinnosť, ktorú zákon pripisuje rozsudku v súvislosti so zásahom iných sudcov a súdov v konaní neskoršom alebo konaniach prebiehajúcich súčasne; vystihuje režim prejednávania civilnej žaloby a trestnej žaloby; predstavuje možnosť obligatórneho alebo fakultatívneho pozastavenia procesu až do uzavretia iného konania, keď medzi procesnými objektmi existujú determinujúce vzťahy.

Zo širšieho uhla pohľadu by prejudiciálna otázka mala reflektovať všetky otázky, ktoré musia byť vyriešené pred rozhodnutím o predmete procesu. Pod touto prizmou sa stáva obťažným takto kvalifikovať široký okruh prípadov, kde je prítomný tento chronologický prvok ako niečo, čo sa rozhodne ešte pred konečným rozhodnutím v procese. Mala by mať takýto charakter od prezentácie prípadu pred súdom až do formulovania predbežnej otázky v striktnom ponímaní.

No z obmedzenej perspektívy, prejudicialita sa vzťahuje na prípady, ktoré kvôli ich logickému a právnomu prepojeniu s predmetom konania musí rozhodnúť ten istý sudca alebo iný súd (prípadne iný štátny orgán) pred rozhodnutím veci, ktorá mu bol predložená. Zároveň by takáto otázka mala mať istú mieru autonómie, ktorá by umožnila vyriešiť ju v inom procese s účinnosťou právoplatne skončeného konania – *res iudicata*. *Praeiudicium* je potrebné vnímať ako rozhodnutie samostatnej, autonómnej veci, hoci predbežnej vo vzťahu k hlavnej veci. Alebo tiež rozhodnutie prípadu, ktorý by sa normálne mohol vyskytnúť samostatne ako hlavná kauza samostatného konania. Konanie o prejudiciálnej otázke v civilnoprávných veciach funguje z úradnej moci alebo na žiadosť strany, keď popri rozhodnutí v konkrétnom procese prebieha na tom istom súde alebo inom súde či orgáne iné konanie, nie nevynutne kumulatívne alebo identické z hľadiska svojho hlavného predmetu. Toto konanie má vplyv na určité otázky alebo na konečné rozhodnutie, ktoré sa môže prijať pri riešení tohto súdneho sporu. Toto vytvára ako podmienený právny účinok prerušenie priebehu konania tohto konkrétneho procesu, pokiaľ nie je definitívne vyriešený súdny spor, ktorý vytvára takýto vplyv. Uvedená definícia je iba popisná, ale nie úplná a rovnako ako všetky definície je možné ju podrobiť kritike z dôvodu nepresnosti či neúplnosti, ale snaží sa prezentovať v dobrej viere (*bona fides*) prinajmenšom základné znaky, ako by sa mala chápať prejudiciálna otázka.

Reflektujúc uvedené základné vymedzenie, môžeme ďalej rozviesť úvahy smerom, že prejudicialita je subsidiárna možnosť. Najprv musíme vylúčiť pôvod procesnej akumulácie konaní alebo prípadne existenciu prekážky začatého konania (*litispendencie*). K posúdeniu prejudiciality treba pristupovať reštriktívnym spôsobom, pretože je tu riziko obmedzenia základného práva, a to práva na právnu ochranu – rýchlu a efektívnu. Je potrebné, aby existoval vzťah medzi procedurálnym predmetom oboch prípadov a tiež jeden z nich musí byť najprv vyriešený, aby sa dal druhému obsah alebo umožnil jeho legálnu existenciu. Evidentne prejudicialita sa nemusí nutne týkať sudcu odlišného od toho, ktorý vec rozhoduje. Nič nebráni tomu, aby pred tým istým súdnym orgánom, dokonca pred tým istým sudcom prebiehali dva súdne procesy, ktoré nevedú k litispendencii alebo kumulácii vecí zakladajúce prejudicialitu.

To, čo vnáša prejudiciálnu otázku do konania, pochádza zo situácie a spojitosti v rovine hmotného práva. Predbežnou otázkou rozumieme skutočnosť (môže to byť právo, právny vzťah), ktorá priamo nesúvisí s vecou pojednávanou súdom, ale jej vyriešenie je jedným z predpokladov vydania rozhodnutia

v danej veci. Môžu mať charakter tak hmotného, ale rovnako i procesného práva. Pre posúdenie otázky ako prejudiciálnej pritom nie je rozhodujúce, či je predložená na samostatné konanie príslušnému orgánu, alebo si o nej urobí úsudok civilný súd sám. Dôležitý je vzťah danej otázky k prejednávanej veci.

Rozhodne okrem faktu, že ide o jeden z procesných dôsledkov vecnej, hmotnoprávnej súvislosti medzi posudzovanými vecami, prejudiciálna otázka má tiež svoj logický pôvod v existencii rozmanitosti súdnych orgánov a orgánov ochrany práva v právnom systéme. Tu môžeme vychádzať z koncepcie poskytnutej prof. Ficovou a prof. Števčekom: „*S otázkou civilnej právomoci súdov úzko súvisí aj tzv. prejudiciálne posúdenie či prejudiciálna otázka v civilnom procese. Kompetencie jednotlivých orgánov ochrany práva sú pomerne striktne definované a rámcovo neprekročiteľné, čo v praxi znamená, že o konkrétnych otázkach nesmie rozhodovať žiaden iný orgán, len ten, ktorý má na to právomoc priamo zo zákona. Prejudiciálne preto, lebo prejudikuje, determinuje rozhodnutie súdu vo veci samej – teda rozhodnutie o veci, ktorá patrí do právomoci civilného súdu, je závislé od otázky, ktorú už súd pre nedostatok právomoci riešiť nemôže. Nemôže o nej rozhodovať, teda pojať ju do výroku svojho rozhodnutia.*“⁸

Otázky o právomoci súdu vznikajú už na začiatku procesu, ukazuje sa, že na rozdiel od toho prejudicialita nie je produktom rozšírenia kompetencie, ale je podmienená a určená *a posteriori* v závislosti od predmetu procesu. Posúdenie predbežnej otázky nerozširuje vymedzený prototyp a rozsah kompetencie súdneho orgánu a ani opačne – postúpenie rozhodnutia na iný orgán v rámci iného právneho rámca má dôsledky v tejto samotnej oblasti. Musí to byť striktne odlíšené od otázky kompetencie. Iste, prejudicialita nebola pôvodne formovaná ako fenomén akejsi delby práce medzi justičné orgány. To je skôr fenomén posledných desaťročí, keď sa počet sudcov, ale i správnych orgánov rozrástol. Táto historicky inštitucionálna evolúcia iste vedie k ich konkurencii. Ako nachádzame v španielskej doktríne, M. Fenech prezentoval: „*Prejudicialita je právny fenomén všeobecného charakteru produkováný vzťahom a spojitosťou medzi rôznymi právnymi odvetviami a jednotnosťou právneho poriadku, kde nie sú zložky izolované.*“⁹

⁸ FICOVÁ, S., ŠTEVČEK, M. a kol. *Občianske súdne konanie*. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 76.

⁹ FENECH, M. *El Proceso Penal*. Tercera edición. Madrid: Agesa, 1978, s. 365. Pozri i ROMERO SEGUÉ, A. La prejudicialidad en el proceso civil. In *Revista Chilena de Derecho* [online]. 2(2), s. 453 – 482 [August 2015]. Dostupné na internete: <https://www.>

Je potrebné pri skúmaní tohto inštitútu brať do úvahy, že aplikácia a interpretácia práva prebieha na základe noriem, ktoré sa automaticky nevyklúčujú. Rozhodne nemožno považovať za problém prejudiciálnej otázky okolnosť, že na rovnaké skutočnosti môže vzniknúť odlišný pohľad a rozdielnosť riešení v rôznych súdnych konaniach. Rozmanitosť možných právnych odpovedí je vysvetlená okrem iného aj existenciou rôznych právnych režimov, ktoré sa môžu zhodovať s reguláciou tej istej udalosti, ktorá sa v realite vyskytla.

Nakoniec je tiež možné, že zákonodarca obmedzí deklarovanie práva len na určitú oblasť bez toho, aby uznal rozhodnutiu prejudiciálnu projekciu. Tieto pravidlá výslovne pripúšťajú, aby sa realizovalo simulované vyhlásenie napr. „len pre daňový účinok“ bez toho, aby to malo vplyv na platnosť aktov a zmlúv, ktoré spochybňuje colný úrad. Práve v tomto druhu situácie ide o získanie súdneho vyhlásenia o spáchaní určitých nezákonných činov, ako je podvod, zneužitie práva alebo právnej subjektivity, situácie, ktoré môžu vzniknúť z existencie aktov, ktoré sú platné pre iné právne účinky.

V civilnom procese je prejudicialita viditeľná v niekoľkých situáciách, a to:

- V prejudiciálnych otázkach, ktoré sú súčasťou rozhodnutia o predmete civilného konania.
- V tzv. pozitívnom pôsobení alebo prejudicialite veci rozsúdenej *res iudicata*. Táto projekcia bráni tomu, aby sa v neskoršom následnom konaní rozhodlo v rozpore s vyhlásením práva obsiahnutého v predchádzajúcom rozsudku za predpokladu, že rozhodnutie predstavuje logicko-právne predpoklady na vyriešenie novej žaloby.
- V počiatočnej alebo následnej akumulácii žalôb, ktorá vzniká vtedy, keď sú tu dve alebo viaceré žaloby, medzi ktorými existuje logicko-právne prepojenie, ktoré určuje, že rozhodnutie o hlavnej z nich ovplyvňuje rozhodnutie o zostávajúcich.
- V prípadoch, kde začatie určitého procesu je podriadené predchádzajúcemu súdnemu rozhodnutiu. Tento vzťah je na ilustráciu prezentovaný v žiadosti o doložku vykonateľnosti cudzieho rozsudku.
- Pri regulácii opravného prostriedku, ako napr. žaloby na obnovu konania. Podkladom je existencia predchádzajúceho rozhodnutia, ktoré buď v pôvodnom konaní nebolo známe, alebo medzičasom došlo k zmene rozhodnutia.

Ako je z uvedeného zrejmé, prejudicialita má vzťah a ovplyvňuje viacero procesných inštitútov. Je zaužívané, že posúdenie predbežnej otázky sa môže prejaviť jedine v spôsobe, ako súd rozhodol vo veci samej a môže byť iba súčasťou dôvodov, ktoré viedli súd ku konkrétnemu obsahu rozhodnutia (R 61/1965 Nejvyšší soud ČSSR, Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek, 7-8/1965 Cz 94/65, 9. 7. 1965). Ak by súd riešil predbežnú otázku formou výroku, vznikla by prekážka veci rozsúdenej. V praxi sa stáva, že príslušný orgán vynesie v danej otázke rozhodnutie, ktoré je totožné s posúdením, z ktorého vychádzal súd pri svojej rozhodovacej činnosti. Zaujímavejší je však prípad, keď orgán posúdi predbežnú otázku odlišne. Takáto situácia má ďalšie procesné dôsledky a stranám dáva možnosť využiť napr. žalobu na obnovu konania ako mimoriadny opravný prostriedok. Z procesnoprávneho hľadiska má predloženie prejudiciálnej otázky na rozhodnutie inému orgánu za následok prerušenie konania.

Sumarizujúc uvedené môžeme konštatovať, že prejudiciálne otázky sú pomerne známym inštitútom civilného procesu, a to aj napriek skutočnosti, že právny poriadok Slovenskej republiky neobsahuje legálnu definíciu tohto pojmu.

1.2 Klasifikácia predbežných otázok, rôznorodosť kritérií

Prejudicialita, ako každý procesný inštitút, má predpoklady pôvodu ustanovené princípom legality; to znamená požiadavky, ktoré sú spojené s axiologickým zaťažením a politickými usmerneniami riadneho procesu.

Predbežné otázky možno systematizovať podľa ich povahy a účinkov. Kľúčovou otázkou je stanovenie kompetencie na ich riešenie, čo závisí od systému stanoveného zákonom, určujúc ich charakter. Je možné stanoviť viaceré kritériá na rozlíšenie predbežných otázok. Môžeme hovoriť o prejudicialite civilno-civilnoprávnej, civilno-trestnoprávnej, ústavno-civilnej a tak ďalej (civilno-správnej, civilno-rodinnoprávnej).¹⁰

Civilný súd v konaní predovšetkým musí skúmať, či sú splnené všetky procesné predpoklady na začatie konania a následne na jeho pokračovanie. Hoci to nie sú otázky týkajúce sa riešenia podstaty prejednávanej veci a neurčujú, aký bude výsledok konania, sú dôležité, pretože v prípade nezodpovedania týchto otázok by o merite veci nemohlo byť rozhodnuté. Takto definujeme

¹⁰ LÓPEZ, J. *Curso de Derecho Procesal Civil Costarricense I. Según el Nuevo Código* (Parte General). San José, Costa Rica: Edinexo, 2017, s. 185.

prejudiciálne otázky **formálne**. Na strane druhej rozlišujeme prejudiciálne otázky **materiálne**. Tieto sa už netýkajú formálnych náležitostí, ale riešia otázky súvisiace s podstatou sporu. Predbežné otázky materiálne sú s vecou hlavnou natoľko späté, že bez vyriešenia prejudiciálnej otázky nemôže byť rozhodnutia o veci samej.

Na základe uvedeného je markantný rozdiel medzi otázkami predbežnými a prejudiciálnymi. Otázky **prejudiciálne** sa týkajú vyslovene len otázok materiálnej povahy, zatiaľ čo otázky **predbežné** zahŕňajú ako otázky povahy materiálnej, tak aj procesnej. Jednak možno vnímať otázky procesného charakteru (napr. či svedok má právo odprieť vypovedať alebo či osoba, ktorá podala opravný prostriedok, má také právo), jednak hmotnoprávneho charakteru (či listina je verejnou listinou). Preto pokiaľ skúmame už len samotný pojem, musí sa vnímať rozdiel medzi pojmom „predbežné“ a „prejudiciálne“ otázky. Domnievame sa, že predbežné otázky predstavujú širší pojem zahŕňajúci otázky procesnej i hmotnoprávnej povahy. Prejudiciálna otázka sa týka výlučne otázok hmotného práva vecnej povahy. V každom prípade, môže to byť len otázka právna, nie otázka vecná či skutková. Je nepochybné, že civilný súd si musí pred začatím konania i následne počas jeho priebehu sledovať splnenie procesných podmienok konania. Tieto otázky síce meritorne neovplyvňujú rozhodnutie vo veci, no nedajú sa obísť, keďže v prípade nesplnenia procesných podmienok by vo veci nemohlo byť rozhodnuté. V tomto prípade ide o predbežné otázky formálne. Na druhej strane predbežné otázky materiálne riešia otázky súvisiace s meritom veci. Bez toho, aby ich súd vyriešil, nemôže vo veci rozhodnúť. Vnímajúc túto diferenciáciu, ďalej budeme používať oba pojmy ako synonymá.

Podľa odôvodnenia v logických pravidlách, ktoré musia podporiť vyhlásenie rozsudku alebo z právnych dôvodov prítomných v rozhodnutí daného sporu, sa rozlišuje medzi prejudiciálnosťou v **logickom zmysle** a prejudiciálnosťou v **právnom zmysle**. Z logického hľadiska, ako naznačuje taliansky profesor Lemmo, „*predbežné otázky označujú prioritu, ktorú by jedno konanie malo nad iným*“.¹¹

V závislosti od povahy jurisdikcie, kde vznikajú, rozlišujeme **homogénne** a **heterogénne predbežné** otázky. Hlavným kritériom tu je totožnosť predbežnej otázky s tým, čo je predmetom konania vo veci samej. Teda, ak oba prípady – hlavný a prejudiciálny – majú rovnakú povahu alebo inými slovami patria do toho istého súdneho poriadku, hovoríme o homogénnej pre-

¹¹ LEMMO, E. *Questioni pregiudiziali*, en Enciclopedia Giuridica (Roma) T. XVI, 1991, s. 1.

judiciálnej otázke. Naopak, keď sa posúdenie predmetov, ktoré predstavujú prejudiciálnu otázku a hlavný predmet, pripisuje rozličným poriadkom, potom sa doktrína odvoláva na heterogénne prejudiciálne otázky.¹² Na druhej strane z technicko-právneho hľadiska vzniká prejudiciálna otázka, keď sa predaný proces vyžaduje rozhodnutie súdu, ktorý koná v inej jurisdikcii, po zastavenie konania vo veci samej až do vyriešenia záležitosti konečným rozsudkom alebo toho istého súdu, ktorý si je vedomý návrhu na začatie prejudiciálneho konania, keď vec patrí do jeho právom.¹³

Práve na základe tohto delenia je v právnom poriadku obsiahnutá civilná prejudicialita, administratívna prejudicialita, trestná prejudicialita, ústavná prejudicialita, komunitárna prejudicialita.

V prípade civilnej prejudiciality na rozhodnutie o predmete súdneho sporu je potrebné rozhodnúť o otázke, ktorá je zasa hlavným predmetom iného civilného procesu, ktorý prebieha pred tým istým alebo iným civilným súdom (ak nedošlo k spojeniu konaní). Súd môže rozhodnúť i o prerušení konania až do skončenia konania, ktoré je predmetom rozhodnutia o prejudiciálnej otázke.

¹² Delenie použila profesorka Juana MORCILLO MORENO v diele *Teoría y práctica de las cuestiones prejudiciales en el ámbito del derecho administrativo*. Madrid: La Ley, 2007, s. 49 – 50.

¹³ Pozri i ROMERO SEQUEL, A. La prejudicialidad en el proceso civil, Article (PDF Available). *Revista Chilena de Derecho* [online]. 42(2), s. 455 [August 2015]. Dostupné na internete: https://www.researchgate.net/publication/283552908_LA_PREJUDICIALIDAD_EN_EL_PROCESO_CIVIL

2 PROCESNÉ PRINCÍPY A PREJUDICIALITA

2.1 Vzťah k procesným princípom

Právne princípy sú maximá, ktoré slúžia na správnu interpretáciu právnych predpisov. Siahajú do rímskeho práva, a teda majú už vyše dvetisícročnú históriu svojho formovania. Ide o pravidlá všeobecnej povahy, ktoré vyjadrujú základné presadzované hodnoty právneho systému. A preto i krajiny, ktoré patria do rovnakého kultúrneho priestoru, majú spravidla podobné právne tradície a hodnoty. Základné princípy súdneho konania nadobúdajú v priestore integrujúcej sa Európy mimoriadny význam. Pozorujeme, že v oblasti justície vývoj nesmeruje k unifikácii, ale s prihliadnutím na osobitosti súdneho konania v jednotlivých krajinách EÚ je tu skôr markantná tendencia k zblížovaniu princípov, na ktorých je organizácia súdnictva založená.

Právne princípy nie sú len súčasťou právnej teórie a predmetom akademických diskusií. Problematika právnych princípov je v právnej vede vnímaná predovšetkým v kontexte interpretácie a aplikácie práva, i keď má svoje miesto i v otázkach vzťahujúcich sa na legislatívnu činnosť.¹⁴ Vyhľadávať tieto princípy nie je len úlohou právnej teórie, ale praxe, keď touto zodpovednou úlohou je poverený sudca, ktorý rozhoduje tak, ako by rozhodol zákonodarca, majúc na mysli daný prípad.¹⁵ Podľa I. Teleca právne princípy „vystihujú večnú pravdu (*maxima iuris*) a pomáhajú nám nezblúdiť pri jej nachádzaní“.¹⁶

Teória medzier v práve sa odvoláva na ich použitie v prípade absencie jasného hodnotenia. Pôsobenie procesných princípov je v civilnom procese všeobecné, no keďže sa civilný proces diferencuje, nie je ich pôsobenie vždy rovnaké. Niektoré sa uplatňujú v každom druhu civilného procesu, pôsobenie niektorých z nich je obmedzené len na určité druhy konania, no v žiadnom prípade nie sú v rozpore so všeobecnými či ústavnými princípmi. Sú to základné konštanty a orientácia civilného procesu a možno ich vnímať i z dogmatického hľadiska, kde sa pomocou abstrakcie získajú základné idey

¹⁴ HARVÁNEK, J. Principy v právu. In: MACHALOVÁ, T. (eds.). *Aktuální otázky metodologie právního myšlení*. Praha: Leges, 2014, s. 119 – 146.

¹⁵ KUBEŠ, V. „Přirozené zásady právní“ a „dobré mravy“ v obecném zákoníku občanském. Praha: S. n., 1934, s. 16 a nasl.

¹⁶ TELEEC, I. Právní principy a některé jiné věci. *Právník*. 2002, roč. 141, č. 6, s. 622.

a z hľadiska politicko-právneho, ktoré hodnotí tieto princípy vo vzťahu k cieľom inštitúcií konkrétneho obdobia plniac sociálno-politické potreby. Zaručujú legitímnosť rôznych procesných inštitútov prijatých v právnych normách.

Predbežné otázky zase predstavujú tému, ktorá je zložitá už len rôznorodou povahou otázok, ktoré sa v priebehu konania môžu vyskytnúť. I okolnosti, za ktorých civilný súd predbežnú otázku rieši, môžu byť odlišné (o predbežnej otázke ešte nebolo rozhodnuté alebo naopak už bola právoplatne rozhodnutá). V tomto zmysle je potom nutné rozdielne posúdiť, ktoré prejudiciálne otázky si súd môže posúdiť sám a ktoré, naopak, takto posudzovať nesmie, prípadne kedy je súd rozhodnutím o predbežnej otázke viazaný a v čom táto viazanosť vlastne spočíva. Procesne sa ich riešenie môže prejať obligatórnym či fakultatívnym prerušením konania. Evidentné je prepojenie predbežnej otázky s materiálno-právnym predmetom procesu, čo však neznamená absolútnu závislosť od hlavného procesu, ale naopak, predbežná otázka je potenciálne sama osebe autonómnym objektom procesu.

Princíp priamosti a ústnosti vykonávania dôkazov ako jednu zo základných zásad civilného súdneho konania v právnom poriadku Slovenskej republiky zaručuje jednak Ústava SR (čl. 48 ods. 2), ale aj Dohovor (čl. 6 ods. 1 Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, Rím 1950, RE) ako súčasť práva na spravodlivý proces. Jednou z veľkých výhod ústnych argumentov je spresnenie tvrdení strán a odhalenie nepodstatných tvrdení a ich odstránenie. Princíp ústnosti znamená, že procesné úkony sa vykonávajú pod priamou kontrolou súdu a súdny orgán priamo vníma procesné úkony, a tým získava potrebné fakty na riešenie sporu.

V slovenskom civilnom procese dominuje princíp ústnosti. Ústne vypočutie je v zásade pravidlom a nie je potrebné, len ak písomná forma nie je v rozpore s verejným záujmom, ak sa vec môže rozhodnúť na základe písomných dôkazov a ak sa strany výslovne vzdali práva na ústne vypočutie. Je však pravdou, že v rámci rekodifikácie procesných predpisov došlo k značnému rozšíreniu prípadov, keď súd pojednávanie nariadovať nemusí a rozhoduje teda bez ústneho kontaktu.

Výnimky zo zásady ústnosti sú teda dané najmä samotným charakterom konania. Ide hlavne o situáciu v konaní, kde sú fakty jednoznačné, ako napr. pri vydaní platobného rozkazu a v prípade nesúhlasu odporcu má tento jednoduchú možnosť využitia odporu a zrušenia rozhodnutia. Ak strany nepovažujú tvrdené fakty za rozporné a súhlasia s prerokovaním veci bez pojed-

návania alebo neprejavujú záujem o priebeh konania. Ústne pojednávanie nie je nariadené v drobných nárokoch, konaniach vo veciach s nízkou hodnotou sporu. Tiež pri prerokovaní opravných prostriedkov a ich prípustnosti, ak je zrejmé, že neboli splnené procesné podmienky na jeho podanie. Princíp ústnosti sa takisto neuplatňuje v tzv. skrátenom konaní, výsledkom ktorého je vydanie platobného rozkazu, v konaní o úschove, o umorenie listiny a pod.

Princíp priamosti úzko nadväzuje na princíp ústnosti. Spočíva v požiadavke, aby sa súd dostal do priameho styku so stranami konania, ostatnými procesnými subjektmi i s jednotlivými dôkaznými prostriedkami. Rozhodne pamätáme i na inštitút zastúpenia, lebo strana nemusí vždy konať v procese sama. To však nič nemení na skutočnosti, že subjekt by sa mal v prípade potreby osobne zúčastniť na pojednávaní. V niektorých prípadoch sa dôkazy vykonávajú nepriamo prostredníctvom dožiadaného súdu. Prelomom princípu ústnosti a priamosti je rozhodovanie súdu bez nariadenia pojednávania – tzv. písomné konanie (*schriftliches Verfahren*).

Princíp bezprostrednosti – jeho účelom je, aby sudca, ktorý rieši konflikt záujmov alebo právnu neistotu, mal čo najväčší kontakt so všetkými subjektívnymi a objektívnymi prvkami, ktoré tvoria proces. Sudca by mal mať čo možno najväčší priamy, osobný kontakt s objektom konania, či sú to osoby, dokumenty, miesta. Sprostredkovaných informácií má byť čo možno najmenej a vzťahuje sa hlavne na vykonávanie dôkazov. Zámerom je, aby takáto blízkosť poskytla lepší podklad na vydanie rozhodnutia, ktoré vychádza z toho, čo sa skutočne stalo alebo k čomu došlo; to znamená získať spravodlivý rozsudok. Práve preto je princíp ústnosti priamo naviazaný na tento princíp a často sa vnímajú ako synonymá a uvádzajú ako jeden spoločný princíp. To síce nie je úplne presné a správne, keďže bezprostredný kontakt s dôkazným materiálom môže mať súd i bez ústneho konania. V objektívnom zmysle tak zásada priamosti znamená, že „súd musí použiť predovšetkým také dôkazné prostriedky, ktoré umožňujú, aby jeho poznanie sporných skutočností bolo čo najbezprostrednejšie“.¹⁷ Pojem „bezprostrednosť“ pôvodne znamenal len to, že sudca už nezveril prax svedectiev alebo strán zamestnancom svojho súdneho úradu, ale zabezpečuje to sám.¹⁸

¹⁷ STAVINHOVÁ, J., HLAVSA, P. *Civilní proces a organizace soudnictví*. Brno: Masarykova univerzita, 2003, s. 183.

¹⁸ NIEVA-FENOLL, J. Los problemas de la oralidad. *Justicia: Revista de derecho procesal*. Madrid: Editorial. Bosch. 2007, č. 1 – 2, s. 101 – 130.

Princíp bezprostrednosti nevyhnutne neznamená požiadavku ústnosti, pretože chápanie orality ako podmienky *sine qua non* pre realizáciu princípu bezprostrednosti by znamenalo, že keď neexistujú ústne prednesy, súd nemôže rozhodnúť, čo je mylná predstava. Bezprostrednosť nie je synonymom ústnosti, je len znakom priameho kontaktu subjektu s informáciami, či už ústnymi, alebo písomnými. Vychádza zo samotnej povahy procesov ľudského poznávania a následnej reprodukcie faktov. Bez bezprostrednosti, priamosti nie je ústnosť.

Pri riešení prejudiciality v procese, teda keď je súd viazaný rozhodnutím iného orgánu, či z neho vychádza, je tento prístup súdu značne obmedzený, lebo súd si sám bezprostredne a priamo nerobí úsudok o skúmaných faktoch, ale ich preberá z rozhodnutia iných orgánov, čo, samozrejme, neznamená, že tieto princípy neboli rešpektované v postupe rozhodujúcich orgánov. Pokiaľ si súd sám posudzuje predbežné otázky, tu sa mu otvára širší priestor na priame posudzovanie faktov.

Princíp koncentrácie predstavuje snahu o to, aby súdne konanie skončilo s najmenším možným počtom procesných úkonov, z tohto dôvodu sa nazýva koncentrácia, pretože sa za určitých okolností sústreďujú alebo spájajú rôzne procesné úkony, ktoré sa vykonávajú v jedinom akte.¹⁹ Snaží sa o zamedzenie rozptylu konania. Tento princíp je tiež priamo inherentným k princípu ústnosti. Je tu tendencia obmedziť rôzne činnosti v časovo obmedzenom období, čo zároveň uľahčuje rýchlosť a spravodlivosť rozhodnutia. Toto prepojenie je logické: iba proces, ktorý má ústnu štruktúru môže plne zahŕňať princíp koncentrácie.

Vyžaduje, aby sa procesné úkony realizovali čo možno najbližšie k sebe, pokiaľ možno na jednom pojednávaní. Sudca by mal uchovávať v pamäti predložené fakty a vytvoriť si ucelený pohľad na prípad bez fragmentácie. Účelom je predchádzať zbytočným, nepredvídaným a neodôvodneným prerušeniam v procese. Ústne vypočutie strán a ostatných zúčastnených osôb by sa mali rozvíjať v čo najkratšom čase, pretože čím bližšie k rozhodnutiu sudcu sú procesné činnosti, tým menšie je nebezpečenstvo, že dojem, ktorý sudca nadobudol, bude vymazaný a skreslený. Tým sa zjednodušia postupy, urýchlia sa fázy procesu, v ktorých sa vykonáva koncentrovane výsluch a v konečnom dôsledku to znamená čo najrýchlejší priebeh procesu na súde.

¹⁹ HURTADO REYES, M. *Estudios de Derecho Procesal Civil*. 2. vyd. Lima: Editorial Idemsa, 2014, s. 196.

V prípade či už fakultatívneho, alebo obligatórneho prerušenia konania, čo je častým dôsledkom riešenia prejudiciálnej otázky, je uplatnenie tohto princípu značne potlačené. Takýto postup je potrebný pre spravodlivé rozhodnutie, hoci oddiali rozhodnutie vo veci. Dôvody nariadenia prejudiciálneho konania treba vykladať reštriktívne pre predpokladanie obmedzenia základného práva, a to práva na rýchlu a spravodlivú spravodlivosť.

Princíp kontradiktórnosti – podstatou princípu kontradiktórnosti civilného sporového konania je existencia právne dvoch proti sebe stojacich sporových strán s protichodným záujmom na výsledku civilného procesu. Žalobca a žalovaný prirodzene vyvíjajú procesnú aktivitu smerom k výsledku konania, ktorý bude pre nich priaznivý. Kontradiktórnosť znamená predovšetkým diskusiu o sporných nárokoch a podstate prípadu (*contra dicere*). Strana sporu má mať priestor na svoje vyjadrenia voči prednesom protistrany. Ako vymedzil legislatívny zámer pri príprave CSP, kontradiktórnosť sa teda premieta do realizácie procesných úkonov, objasnenia skutkového stavu, do rozsahu oprávnení a nožnej aktivity súdu v konaní.

Riešenie predbežnej otázky možno nariadiť z úradnej moci alebo na žiadosť strany. Predloženie príslušného rozhodnutia či motivovanie súdu k podaniu prejudiciálnej otázky pred SD EÚ sú procesnou aktivitou, ktorou strana chce dosiahnuť úspech v konaní. Správna právna úprava prejudiciality by mala prispievať k eliminácii kontradiktórnych rozhodnutí v rámci rozličných systémov poskytovania právnej ochrany v jurisdikcii. Prejudicialita je inštitútom, ktorý sa týka aj jednoty právneho systému a tiež jurisdikčnej organizácie. Jej správna zákonná úprava by mala zabezpečiť, aby pri riešení konfliktov pridelených rôznym sudcom a súdom, ktoré tvoria systém súdnictva, nedochádzalo k diskrepancii súdnych rozhodnutí. Existencia odlišných súdnych rozhodnutí s ohľadom na totožnú otázku narúša princíp právnej istoty.

Princíp hospodárnosti a procesnej ekonomiky – sa viaže na úsporu času, nákladov a úsilia, maximalizáciu zdrojov, s ktorými počíta určitý procesný systém. Iste, spoločenským cieľom je snaha, aby sa konflikt diskutovaný v procese vyriešil v čo najkratšom čase. Úspora nákladov nemôže stranám brániť v tom, aby boli všetky ich práva účinne uplatnené a vec dôsledne pre-rokovaná. Úspora úsilia sa chápe ako možnosť spresniť účely konania, eliminujúc vykonanie úkonov, ktoré hoci sú regulované, majú na tento účel nepotrebnú kvalitu. Úspora času súvisí so skutočnosťou, že proces by sa nemal vyvíjať tak pomaly, aby sa zdal nehybný, ani tak rýchlo, že by to znamenalo vzdanie sa nevyhnutných formalít.

Ako sa zvykne hovoriť: „Pomalá spravodlivosť nie je spravodlivosť“ alebo: „Nič nie je také nespravodlivé ako neskorá spravodlivosť.“ Nadmerné prieťahy v konaní sú v rozpore s podstatou jurisdikčnej funkcie, ktorá bola ustanovená ako ústavná zásada – získanie rozhodnutia veci v primeranej lehote – pretože sa predpokladá, že nadmerné oneskorenie spravodlivosti znamená porušovanie ľudských práv jednotlivcov.

Rozhodovanie o predbežnej otázke rovnako ovplyvňuje hospodárnosť konania, predovšetkým ak súd preruší konanie a čaká na rozhodnutie príslušného orgánu. Ako potvrdzuje judikatúra, prerušenie konania na účely riešenia predbežnej otázky nepredstavuje prieťahy v konaní a vnímame ho ako potrebné z hľadiska kvality rozhodnutia.

Princíp voľného hodnotenia dôkazov

V súčasnom systéme si môže sudca sám vytvoriť úsudok o predložených faktoch, pretože to nie je spojené s právnymi predpismi o dôkazoch. No zásada voľného hodnotenia dôkazov neznamená, že súd má slobodnú a všestrannú možnosť posúdenia bez obmedzení, s úplnou nerevidovateľnosťou. Princíp voľného hodnotenia dôkazov znamená, že sudca musí posudzovať vnímané fakty podľa pravidiel logiky a v rámci princípu neprotirečenia, ako aj podľa všeobecných zásad skúseností. Správne pochopenie tohto princípu si vyžaduje rozlišovanie dvoch rôznych momentov pri posudzovaní dôkazov. Prvý, ktorý závisí od bezprostrednosti, od priameho vnímania, ako napr. výpovede svedkov. Druhý, v ktorom je potrebné poskytnúť potrebnú racionálnu podporu úsudku. Prvý subjektívny aspekt nie je kontrolovateľný ani opravnými prostriedkami, má voľný a všeobjímajúci charakter preto, že by jednoducho nebolo možné tu vstúpiť a stíhať intímny význam, ktorý sudca dal istému dôkazu. Druhý (objektívny aspekt) spája sudcu/súd so zákonmi logiky, skúsenosti a vedeckými poznatkami. Tento aspekt predstavuje kontrolovateľnú materiu aj opravnými prostriedkami.

Z hľadiska systematiky je prejudicialita upravená v časti Civilného sporového poriadku pojednávajúcej o dokazovaní. Súd pri predbežnej otázke je často viazaný predchádzajúcim rozhodnutím a nemá tu priestor na vlastné posudzovanie faktov a nepodrobuje ich dokazovaniu. Odlišná je situácia, keď si súd môže predbežnú otázku posúdiť sám.

Princíp nezávislosti a nestrannosti – už nejaký čas je obmedzená ideálna predstava utopistického charakteru „absolútneho modelu nestrannosti“ sudcu a uvažujeme o mechanizme optimálneho hľadania sudcu „čo možno najnestrannejšieho“. Tento zákonne kvalifikovaný posudzovateľ a subjekt

rozhodovania, ktorým sudca je, bez ohľadu na to, ako veľmi sa snaží byť objektívny, je vždy podmienený okolnosťami vonkajšieho prostredia, v ktorom koná, svojimi subjektívnymi pocitmi, vnemami, možno náklonnosťou, emóciami, eticko-politickými hodnotami.

Z tohto dôvodu nie je nestrannosť popisným vyjadrením, ale normatívnym záväzkom sudcu udržiavať nestranný postoj k záujmom strán v konflikte a skutočnostiam, ktoré predniesli, ako aj k relevantným argumentom pre právnu klasifikáciu skutočností, ktoré považuje za preukázané.

Prejudicialita vychádza zo zásady jednotnosti právomoci, teda predbežné otázky majú svoj pôvod v systéme rozdelenia kompetencií, ktorý ustanovil zákonodarca v záujme špecializácie jurisdikčných orgánov, čo vedie k zvýšenému zasahovaniu do činnosti súdnych orgánov pri poznávaní rôznych skutočností. Z organického hľadiska prejudiciálnosť sa vo všeobecnosti chápe ako problém „rozdelenia práce“ medzi rôzne jurisdikčné orgány, čo predstavuje kľúčový mechanizmus systému komunikácie a koordinácie činnosti súdnych orgánov, podľa zásady jednotnosti právomoci. Okrem tohto organického chápania však pre väčšinu procesnej doktríny problém prejudiciality musí byť nevyhnutne riešený v kontexte konfigurácie a integrácie predmetu procesu a rôznorodosti rozhodnutí, ktoré sa v priebehu tohto procesu uskutočňujú. Predbežné otázky sú kľúčové pri rozhodovaní o návrhu na právnu ochranu požadovanú stranami. Je to fenomén markantný v procese práce sudcu ako logické zdôvodnenie, ktoré sudca musí vykonať, kým sa dopracuje k rozhodnutiu o veci samej. Vyvoláva otázku alebo logicko-právne zázemie, ktoré sa vyžaduje pred vydaním rozhodnutia o dôvodnosti vyriešenia alebo zohľadnenia zásadných otázok v oblasti identifikácie, vymedzenia a obmedzenia predmetu procesu. Prejudiciálnosť nepredstavuje iba procesný vzťah logicko-chronologickej antecedencie alebo logické kroky, ktorými má sudca vopred dospieť k rozhodnutiu a jeho dynamike v procese, ale je daný právnymi väzbami, kde samotné hmotnoprávne ustanovenie zakladá medzi rôznymi skutočnosťami alebo právnymi vzťahmi, ktoré vyžadujú jeho rozhodnutie konzistentným – koherentným spôsobom. Zákonodarca 19. storočia však iste nepracoval s prejudiciálnymi otázkami so zámerom, aby sa dosiahla celková koordinácia činností štátnej správy a súdov. Prejudicialita sa nemusí nutne týkať sudcu odlišného od toho, ktorý vec rozhoduje. Nič nebráni tomu, aby pred tým istým súdnym orgánom, dokonca pred tým istým sudcom prebiehali dva súdne procesy, ktoré nevedú k litispendencii alebo kumulácii vecí, zakladajúce prejudicialitu.

2.2 Princíp právnej istoty a prejudicialita

Súdne rozhodnutie je zásadne limitované v šírke svojich dosahov. Súdny môžu v prípade odlišnosti strán konania v praxi opakovane rozhodovať o rovnakých otázkach. Nemožno ani vylúčiť existenciu vzájomne protichodných rozhodnutí. Ústavné právo na účinnú súdnu ochranu a princíp právnej istoty vylučujú vydanie dvoch súdnych rozhodnutí v tej istej veci, najmä ak si navzájom odporujú. Právo Európskej únie tiež presadzuje princíp legitímnych očakávaní. Ochrana princípu právnej istoty zahŕňa nemožnosť navracania sa k veciam, ktoré už boli súdom vyriešené. Je tu potreba ukončiť právnu debatu a zamedziť pretrvávaniu konfliktu.

Princíp právnej istoty pochádza už zo starovekého Grécka a Ríma. Gréci používali právnu istotu ako hlavné kritérium spravodlivej legislatívy, ale Rímanovia ju chápali skôr ako požiadavku súdnej činnosti. Právna istota pochádzala z *res iudicata*. Prejudiciálny charakter rozsudku sa prejavil napr. v tom, že v prípade žaloby na vecné bremeno navrhovateľ nemusel opätovne preukazovať vlastníctvo pozemku, ak bolo ako majetkové právo predmetom rozsudku.²⁰

Diskrepancia súdnych rozhodnutí v zhodných, resp. obdobných veciach, je iste nežiaducim javom. Civilný sporový poriadok zákon č. 160/2015 Z. z. v čl. 2 zakotvuje princíp právnej istoty ako stav, v ktorom každý môže legitímne očakávať, že jeho spor bude rozhodnutý v súlade s ustálenou rozhodovacou praxou najvyšších súdnych autorít; ak takej ustálenej rozhodovacej praxe niet, aj stav, v ktorom každý môže legitímne očakávať, že jeho spor bude rozhodnutý spravodlivo. Pokiaľ sa o veci na základe prihladenia na prípadné skutkové a právne okolnosti prípadu rozhodne inak, každý má právo na dôkladné a presvedčivé odôvodnenie tohto odklonu. Inými slovami, princíp predvídateľnosti rozhodovania a rozhodnutia znamená, že účastníci právnych vzťahov môžu legitímne očakávať, že štátne orgány budú v skutkovo a právne porovnateľných prípadoch rozhodovať rovnako. Rešpektovanie tohto princípu podporuje dôveru v právo a súdny systém. Princíp je tiež imanentným vyjadrením ústavného práva na súdnu a inú právnu ochranu (čl. 46 Ústavy Slovenskej republiky) a rovnako práva na spravodlivé súdne konanie garantované medzinárodnými dohovormi (Dohovor o základných ľudských právach a slobodách, Rada Európy, Rím 1950). Obsahovým komponentom princípu právnej istoty je, veľmi zjednodušene povedané, rovnaká

²⁰ DOZHDEV, D. V. *Rymskoe chastnoe pravo* [Roman Private Law]. Moskva: Izdat. gruppа INFRA M-NORMA, 2008, s. 784.

odpoveď na právnu otázku za rovnakého alebo analogického skutkového stavu. Teda na rovnakú otázku dávame rovnakú odpoveď. Z uvedeného zároveň vyplýva, že pokiaľ nie je splnená podmienka existencie rovnakého alebo analogického skutkového stavu, nie je splnený základný predpoklad na to, aby všeobecný súd na účel dodržania princípu právnej istoty a predvídateľnosti súdneho rozhodnutia musel dať na určitú právnu otázku rovnakú odpoveď. Ako sa zvykne hovoriť: „Ak dvaja robia to isté, nemusí to byť vždy to isté,“ čím máme na mysli odlišné okolnosti i zdanlivo podobných prípadov. „Rozdielnosť rozhodovania v zdanlivo identických prípadoch navyše môže mať svoj dôvod a bez poznania konkrétnych skutkových okolností oboch (resp. aj viacerých) porovnávaných prípadov nemožno prijať ani záver, že o identické prípady (skutkovo aj právne) naozaj ide“ (Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky z 9. februára 2018, sp. zn. IV. ÚS 99/2018).

Princíp právnej istoty a predvídateľnosti súdnych rozhodnutí teda požaduje jednotu v posudzovaní podobných prípadov, prípadne presvedčivé vysvetlenie odchylenia sa od tejto praxe. „Na druhej strane je nutné uviesť, že predvídateľnosť práva nemožno vnímať absolútne. Obdobnú vec je možné rozhodnúť aj inak než v predošlých prípadoch. V takom prípade je však súd povinný svoje závery riadne, racionálne a ústavne konformne odôvodniť (čl. 2 ods. 3 CSP), a to takým spôsobom, aby predošlé rozhodnutia neboli ignorované, ale práve naopak, aby sa s nimi súd argumentačne vysporiadal.“²¹ Ústavný súd uvádza, že súd má poznať svoju vlastnú judikatúru, t. j. aj rozhodnutia iných sudcov (resp. senátu) toho istého súdu a túto judikatúru musí zohľadniť bez ohľadu na to, či na ňu samotné strany sporu poukazujú. Naopak, postoj všeobecných súdov vyznačujúci sa odlišnosťou prístupu k prejednávanej veci, ktoré sú v podstate identické, bez toho, aby svoj odklon odôvodnili, je prejavom svojvôle, ktorá odporuje spomínanému základnému princípu materiálneho právneho štátu (m. m. PL. ÚS 21/00, PL. ÚS 6/04, III. ÚS 328/05). Ústavný súd sa v rámci svojej rozhodovacej činnosti už viackrát vyslovil, že k imanentným znakom právneho štátu patrí neodmysliteľne aj princíp právnej istoty (napr. PL. ÚS 36/95), ktorého súčasťou je tiež požiadavka, aby sa na určitú právne relevantnú otázku pri opakovaní v rovnakých podmienkach dala rovnaká odpoveď (napr. I. ÚS 87/93, PL. ÚS 16/95 a II. ÚS 80/99). Diametrálne odlišná rozhodovacia činnosť všeobecného súdu o tej istej právnej otázke za rovnakej alebo analogickej skutkovej situácie, pokiaľ ju nemož-

²¹ ČENTÍK, T. Čl. 2 CSP – Princíp právnej istoty. ULPANUS – interaktívne právnické komentáre [online]. 2019. ISSN 2644-528X [cit. 2019-01-18]. Dostupné na internete: http://www.ulpanus.sk/csp/?paragraph_id=644

no objektívne a rozumne odôvodniť, je ústavne neudržateľná (m. m. PL. ÚS 21/00, PL. ÚS 6/04, III. ÚS 328/05).

V tomto kontexte i judikatúra Európskeho súdu pre ľudské práva zdôrazňuje, že rozdielna judikatúra v skutkovo rovnakých, prípadne podobných veciach je prirodzenou súčasťou vnútroštátneho súdneho systému (v zásade každého súdneho systému, ktorý nie je založený na precedensoch ako prameňoch práva). K rozdielnej judikatúre prirodzene dochádza aj na úrovni najvyššej súdnej inštalácie (pozri rozhodnutia Európskeho súdu pre ľudské práva *Beian vs. Rumunsko* zo 6. decembra 2007 či *Ryabykh vs. Rusko*, No. 52854/99, 14 HRCDD 455 14).

V súvislosti s prejudicialitou je potrebné princíp právnej istoty rozšíriť i na rozhodnutia mimo sféry civilného procesu. Prejudicialita má svoj pôvod v systéme rozdelenia kompetencií medzi jednotlivé jurisdikčné orgány a iné orgány štátu. Civilný súd si pri riešení prípadu v zásade môže sám posúdiť i otázky nepatriace do sféry jeho právomoci. Procesné kódexy podrobne upravujú viazanosť civilného súdu konkrétnymi rozhodnutiami (§ 193 CSP) a rozhodnutia, na ktoré súd má prihliadať (§ 194 CSP), pokiaľ si prejudiciálnu otázku neposúdil sám. Existencia odlišného posúdenia otázok, ktoré patria do kompetencie iných orgánov, rovnako neprispieva k právnej istote strán konania. Je potrebné brať do úvahy, že ak si civilný súd sám posúdi prejudiciálnu otázku tam, kde mu to zákon umožňuje, to nebráni príslušnému orgánu vydať v tejto veci rozhodnutie vlastné, keďže civilný súd o nej vo výroku rozhodnúť nemôže. A často je v praxi rozhodnutie príslušného orgánu v rozpore s posúdením civilného súdu. Rovnako civilný súd môže posúdiť prejudiciálnu otázku s vedomím, že žiadne rozhodnutie iného orgánu o nej neexistuje, a následne sa zistí, že k jej rozhodnutiu už došlo a možno aj odlišne. A do tretice, ak tu aj rozhodnutie príslušného orgánu je a civilný súd ho rešpektuje, nič nebráni tomu, aby sa prípadne dané rozhodnutie ešte zmenilo využitím opravných prostriedkov. Všetky uvedené prípady vedú, prirodzene, k situácii, kde aj samotné strany konania strácajú pocit právnej istoty a dôveru v rozhodnutia štátnych orgánov. V takejto situácii majú možnosť využiť napadnutia takéhoto rozhodnutia civilného súdu žalobou na obnovu konania, vychádzajúc z dôvodu objavenia sa nových rozhodnutí. Jednotlivé dôvody žaloby na obnovu konania špecifikujú osobitné prípady rozhodnutí, ktoré prichádzajú do úvahy (rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva, Súdného dvora Európskej únie).

V otázke posudzovania rozhodnutí riešiacich rovnakú otázku rozdielne a hľadania medzi nimi riešenia, ktoré má byť vzorom pre budúce rozhod-

vane súdov, podporila rekodifikácia procesného práva v Slovenskej republike prostredníctvom inštitútu veľkého senátu na dovolacom súde ako garanta princípu právnej istoty.

Nemožno zabúdať, že princíp právnej istoty je naviazaný na zjednocovanie judikatúry. Judikatúru súdov vnímame i ako prameň práva. V systéme kontinentálneho práva je záväznosť judikatúry obmedzená zákonom určeným rozsahom povinnosti súdov nižšieho stupňa aplikovať určeným spôsobom prijatú judikatúru najvyšších súdnych orgánov. Dokonca, ak sa právny predpis aplikuje spolu s judikátmi k nemu vydanými a judikáty sú aplikované podobne ako platné právne normy, v praxi tak často dochádza k väčšiemu faktickému vplyvu a významu súdnych rozhodnutí, aký majú precedensy v anglo-americkej právnej kultúre. Hoci súdne rozhodnutie nie je v ponímaní kontinentálneho práva priamo prameňom práva, minimálne má moc presvedčivého zdôvodnenia pri zhodnej aplikácii a interpretácii právnych noriem.

Prostriedky na zabezpečenie jednotnosti judikatúry sú rôzne, napr. zverejňovanie súdnych rozhodnutí zásadného významu Najvyšším súdom Slovenskej republiky (napr. § 22 zákona č. 757/2004 Z. z. o súdoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov). Judikatúru Najvyššieho súdu Slovenskej republiky je možné vnímať podobne ako precedens v zmysle systému *anglo-amerického práva*. Rozhodnutie má povahu záväznosti pre právnu úvahu súdov nižšieho stupňa pri posudzovaní skutkovo obdobnej veci. Povaha záväznosti sa vzťahuje na rozhodnutie súdov inštančne nižších v tej istej veci a jednak je precedenčná pre podobné prípady v budúcnosti. Ide vždy o hľadanie postupného zjednocovania názorov a hľadanie najlepšieho interpretačného a aplikačného problému.

Rozhodovacia činnosť veľkého senátu priniesla tiež nové výzvy a nie vždy možno jednoznačne hovoriť o jeho úspešnej zjednocujúcej úlohe. Azda len poukaz na zaujímavý právny stav, ktorý nastal po vydaní zjednocujúceho uznesenia sp. zn. 1 VCdo 2/2017, kde súčasne existovali dve protichodné rozhodnutia. Jednak uznesenie veľkého senátu Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, podľa ktorého je kumulácia dôvodov prípustnosti dovolania nemožná; a na strane druhej zjednocujúce uznesenie pléna Ústavného súdu Slovenskej republiky (ÚS SR) II. ÚS 89/2018, podľa ktorého je kumulácia dôvodov prípustnosti dovolania možná. Právne názory veľkého senátu Najvyššieho súdu SR a pléna Ústavného súdu Slovenskej republiky boli teda celkom opačné. Uvedený právny stav, kde popri sebe existujú dva opačné právne názory najvyšších súdnych autorít na tú istú právnu otázku spôsobil

právnú neistotu dovolateľov. Následne veľký senát Najvyššieho súdu Slovenskej republiky ani nie rok od vydania svojho pôvodného rozhodnutia vydal tretí názor – uznesením sp. zn. 1 VCdo/1/2018 konštatoval opačný záver, a to, že „*kumulácia dovolacích dôvodov podľa § 420 C. s. p. a § 421 C. s. p. je prípustná*“, čím sa zjednotil s názorom ÚS SR.

Účelom ustanovenia § 48 ods. 1 CSP je riešiť situáciu, keď senát Najvyššieho súdu SR dospeje k záveru, že je daný dôvod na zmenu (na odklonenie sa od konštantnej línie rozhodovania). Senát Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, ktorý dospeje k tomuto záveru, je povinný postúpiť vec veľkému senátu. A *contrario* účelom tohto ustanovenia rozhodne nie je to, aby bola veľkým senátom posudzovaná správnosť názoru senátu Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, podľa ktorého neexistuje dôvod na zmenu doterajších právnych náhľadov a rozhodovacej praxe ustálenej v minulosti prijatím judikátu (alebo stanoviska) publikovaného v zbierke. Senát Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, ktorý zastáva tento názor, nie je povinný postúpiť vec veľkému senátu.

Právo hmotné alebo procesné? Princíp právnej istoty vnímame ako princíp platný v celej šírke systému práva. Nachádzame ho upravený v rôznych právnych normách. Keďže sa sústreďujeme na oblasť civilného procesu, ako bolo uvedené, reflektuje ho i Civilný sporový poriadok. Čo nás zaujalo, je právna úprava v § 13 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník v Českej republike. Ten vymedzuje: „*Každý, kto sa domáha právnej ochrany, môže dôvodne očakávať, že jeho právny prípad bude rozhodnutý obdobne ako iný právny prípad, ktorý už bol rozhodnutý a ktorý sa s jeho právnym prípadom zhoduje v podstatných znakoch; ak bol právny prípad rozhodnutý inak, má každý, kto sa domáha právnej ochrany, právo na presvedčivé vysvetlenie dôvodov tejto odchýlky,*“ čo je znenie korešpondujúce s čl. 2 základných princípov Civilného sporového poriadku.

Z komentára k českému občanskému zákoníku uvádzame: „*Ochrana subjektívnych práv rozšírená o princíp blížiaci sa zásade stare decisis, reflektuje faktický význam judikatúry pri výklade zákonných ustanovení a neurčitých právnych pojmov. Precedenčný účinok už rozhodnutého právneho prípadu relativizovaný výslovnou stanovenou možnosťou odlišného rozhodnutia v obdobnej veci pri súčasnom splnení podmienky náležitého odôvodnenia odchýlky od praxe.*“²²

²² BĚLOHLÁVEK, A. J., ČERNÝ, F. et al. *Nový občanský zákoník. Srovnání dosavadní a nové občanskoprávní úpravy včetně předpisů souvisejících*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012, s. 18.

Ak uvažujeme o *precedense* a spomenutej zásade *stare decisis*, tiež nie je vnímaný absolútne a jeho rešpektovanie tiež nie je úplné. „*S precedensom sa spájajú ďalšie pojmy, ktoré pomáhajú k stabilite právneho systému a k jeho prispôbovaniu sa meniacim sa podmienkam. Distinguishing je prípad, keď sudca modifikuje precedens, resp. ho neaplikuje, a to na základe objektívnych právnych dôvodov. Táto situácia nastane, keď nie je precedens na riešenie daného prípadu adekvátny. Sudca poukáže na najdôležitejšie rozdiely medzi precedensom a ním riešenou kauzou, následne môže precedens prispôbiť pre daný prípad. Overruling je názor sudcu, že pre posudzovaný prípad je precedens zastaraný alebo vecne nesprávny a nemožno ho pomocou distinguishing zmeniť.*“²³ Prispôbiť ho na súčasné pomery. V každom prípade, zaradenie vymedzenia samotného princípu právnej istoty v hmotnoprávnej norme, a to dokonca práva súkromného, je podľa nášho názoru nie celkom šťastným riešením.

Ale vráťme sa ku skúmanej právnej povahe samotnej prejudiciálnej otázky. Domnievame sa, že prejudiciálna otázka je striktné povahy procesnej, pretože jej účinky ovplyvňujú priamo ďalší priebeh a dynamiku civilného procesu (prerušenie konania) a bránia rozhodnutiu vo veci. Prejudicialita sa týka fenoménu spájania procesov, keď rozhodnutie jedného z nich je logickým právnym základom potrebným na riešenie druhého (pozitívny účinok *res iudicata*).

Prejudiciálne otázky majú hmotnoprávny základ, ktorý je jasným odrazom vzájomného vzťahu, ktorý existuje medzi rôznymi subjektmi, inštitúciami, vzťahmi alebo právnymi situáciami z rôznych oblastí, do ktorých je právny systém rozdelený. Je teda i fenoménom extra procesným. Je daná skutočnosťou existencie vzťahov medzi rôznymi subjektmi, právami, situáciami a vzťahmi upravených hmotnoprávnymi predpismi, ktoré nájdu svoje vysvetlenie v štruktúre hmotnoprávnych noriem, ktoré pri regulovaní určitých právnych následkov berú ako *de facto* predpoklad, zase existenciu alebo neexistenciu iných vzťahov alebo právnych následkov. Predstavujú spojenie závislosti, podriadenosti alebo podmienenie medzi vecnými faktmi, ktoré nadobúdajú procesný význam, keď sa uvedené skutočnosti alebo fakty spochybnia v rámci procesného postupu, čo spôsobí významné dôsledky na procesnej úrovni. Prejudiciálnosť nepredstavuje iba procesný vzťah logicko-chronologickej antecedenencie alebo logické kroky, ktorými má sudca vopred dospieť k rozhodnutiu a jeho dynamike v procese, ale je daný právnymi väzbami, kde samotné hmotnoprávne ustanovenie zakladá medzi rôznymi skutočnosťami

²³ FABRY, B., KASINEC, R., TURČAN, M. *Teória práva*. Druhé prepracované vyd. Bratislava: Wolters Kluwer, 2019, s. 128.

alebo právnymi vzťahmi, ktoré vyžadujú jeho rozhodnutie konzistentným – koherentným spôsobom.

V kontexte civilného procesu existencia spojitosti medzi prejudicialitou alebo podmienenosť medzi hmotnoprávnymi skutočnosťami znamená nevyhnutný imperatív, ktorý je spôsobený samotnou právno-materiálnou povahou. Tento vzťah podmienenosti vyvoláva potrebu, aby vydané rozsudky v konaní pred súdom zodpovedali kritériu koherencie, čím sa vyhýbame vyhláseniam rozporuplných rozhodnutí. Na tento účel musí procesný poriadok mať vhodné prostriedky alebo procesné mechanizmy s cieľom zachovať súdržnosť súdnych rozhodnutí, ktoré spájajú rôzne záujmy a hodnoty, ako je potreba rýchlosti konania, právo na obhajobu strán, súdna nezávislosť. Bez nadsádzky možno povedať, že efektívnosť a súdržnosť hmotného a procesného systému ako celku bude vo väčšej alebo menšej miere závisieť od spôsobu, ako právny poriadok rieši tento inštitút. Treba podotknúť, že pri prejudicialite komunitárnej (obrátenie sa s prejudiciálnou otázkou na Súdny dvor Európskej únie) a ústavnej (civilný súd iniciuje konanie o súlade právneho predpisu s ústavou na ústavnom súde) rozpor medzi rozhodnutiami nehrozí. Chýba tu i logicko-právny nexus ako jeden z podstatných faktorov predbežných otázok, preto sa domnievame, že práve tu ide o prejudicialitu osobitného typu. Podľa nášho názoru to, čo vnáša prejudiciálnu otázku do konania, pochádza zo situácie v hmotnom práve, ktorá nás zaväzuje vydávať vyjadrenie, ktoré je súčasťou predmetu konania.

Uvedené teoretické a praktické východiská možno zhrnúť nasledujúcim spôsobom. Prejudicialita sama osebe je zložitým komplexným pojmom, prelínajúcim sa s právomocou štátnych orgánov, vzťahmi medzi jednotlivými právnymi odvetviami. Vo vnútri samotného civilného procesu je potrebné vnímať ju v kontexte konfigurácie a integrácie predmetu procesu a rôznorodosti posudzovaných otázok a rozhodnutí, ktoré sa v priebehu civilného konania uskutočňujú. Je logicko-právnym zázemím, ktoré sa vyžaduje pred vydaním rozhodnutia o dôvodnosti vyriešenia alebo zohľadnenia zásadných otázok v oblasti identifikácie, vymedzenia a obmedzenia predmetu procesu.

Správna právna úprava inštitútu prejudiciality a jej správna aplikácia súdmi by mala prispievať k realizácii a presadeniu základných princípov, najmä princípu právnej istoty. Vychádzame z premisy, že otázka, ktorá sa vyrieši s účinkami *res iudicata*, viaže súdny tribunál v neskôr prebiehajúcom konaní, keď sa v tomto následnom konaní objaví ako logický predchodca toho, čo je jeho predmetom, za predpokladu, že účastníci oboch procesov sú rov-

nakí alebo *res iudicata* sa na ne rozširuje zákonným ustanovením. V niektorých krajinách je takéto pravidlo zakotvené i priamo v procesných normách (napr. ustanovenie čl. 222.4 LEC španielskeho procesného kódexu Ley de Enjuiciamiento Civil 1/2000.). Bolo by vhodné zakotviť takéto znenie i do civilných kódexov u nás, či už pri ustanoveniach upravujúcich prejudicialitu, alebo v rámci úpravy záväznosti rozhodnutia, prekážky *res iudicata* či zákazu *ne bis in idem* (v slovenskom Civilnom sporovom poriadku by to mohlo byť v rámci napr. § 230: „Ak sa o veci právoplatne rozhodlo, nemôže sa prejednávať a rozhodovať znova.“ Bez fungovania tejto zásady, by dochádzalo k vydávaniu rozhodnutí, ktoré by riešili jednu právnu otázku viackrát, a to dokonca i protichodne, čo je v rozpore s princípom právnej istoty. Druhým rozmerom je kontakt činnosti civilného súdu, ktoré si riešia ako otázky prejudiciálne, otázky spadajúce do kompetencie iných štátnych orgánov (v zásade najčastejšie správnych orgánov), kde rovnako môže dôjsť k diskrepancii rozhodnutí, čo rovnako princíp právnej istoty nepodporuje. Za súčasť princípu právnej istoty je potrebné považovať i rešpektovanie prekážky *res iudicata*, a to i vtedy, ak súd posudzuje otázku už v inom konaní právoplatne rozhodnutú ako otázku prejudiciálnu.

3 KOMPARÁCIA PRÁVNEJ ÚPRAVY PREDBEŽNÝCH OTÁZOK V OBČIANSKOM SÚDNOM PORIADKU A V CIVILNOM SPOROVOM PORIADKU

S cieľom priblížiť historické korene problematiky uvádzame stručný pohľad do histórie. Pôvod predbežných otázok nachádzame už v rímskom civilnom procese, kde bola prejudicialita predmetom špeciálnej regulácie, vo svojej podstate reprodukovanej dodnes. Z pohľadu etymológie, samotné pomenovanie prejudicialita či prejudiciálny pochádza z latinského pojmu *praeiudicium* tzv. predchádzajúce, predbežné konanie, rozhodnutie (*prae* – pred, *iudicium* – rozhodnutie, konanie). Predstavovali rozhodnutia, ku ktorým sa sudca mohol pripojiť v ďalšom konaní. Tu môžeme nájsť i korene rozhodnutí, ktoré sú známe ako precedensy uznávané ako oficiálny zdroj práva v anglo-americkom systéme.²⁴ Tento pojem mal však v zásade rôzne významy a oveľa širší a všeobecnejší rozsah aplikácie, ako je to dnes. Označovali jednak spojitosť medzi procesmi a rozhodnutiami, ale i vplyv, ktorý rozhodnutie môže mať na konania v budúcnosti.

Až do zániku rakúsko-uhorskej monarchie v r. 1918 bol civilný proces na území Čiech upravený najmä jurisdikčnou normou č. 111/1895 r. z., *zákonom o súdnom konaní v občianskoprávných sporoch (civilný súdny poriadok)* č. 113/1895 r. z., Exekučným poriadkom č. 79/1896 r. z. a zákonom o súdnej organizácii č. 217/1896 r. z. Uvedené právne predpisy boli výsledkom tzv. Kleinovej reformy, ktorou sa na území Čiech menil Jozefínsky súdny poriadok platný od roku 1781. V porovnaní s českým právom na území Slovenska do vzniku prvej spoločnej Československej republiky platilo uhorské obyčajové právo, pričom civilný proces sa spravoval najmä Dočasnými súdnymi pravidlami schválenými Judexkuriálnou konferenciou z roku 1861. Dočasné súdne pravidlá však boli vnímané skôr ako nástroj k civilným súdnym konaniam, nie ako komplexný právny predpis. Zamerajúc sa na posudzovania prejudiciálnych otázok v tomto období, Dočasné súdne pravidlá v tomto smere neobsahovali žiadnu výslovnú úpravu.

²⁴ WETZEL, G. W. *System des ordentlichen Civilprozesses*. Lipsko, 1861, s. 705.

Právna úprava prejudiciálnych otázok nebola explicitne obsiahnutá ani v civilných procesných normách platiacich na území Českej republiky, no náznak pojmu môžeme nájsť v ustanovení § 268 zák. č. 113/1895 civilního řádu soudního, kde sa uvádza: „*Když rozhodnutí závisí na důkazu a připočtení trestného činu, jest soudce vázán obsahem vydaného o tom právoplatného odsuzujícího nálezu soudu trestního.*“ Citované ustanovenie bolo v zákone systematicky zaradené medzi všeobecné ustanovenia o dokazovaní. Ako upresňuje Hora vo svojom komentári vychádzajúc z judikatúry, disciplinárne nálezy vydané voči štátnym úradníkom na podklade zmluvného záväzku nemožno materiálne preskúmať, a to ani riešením predbežnej otázky. Takéto nálezy však môžu byť preskúmané súdom z tej stránky, ak k nim došlo podľa rozhodujúcich ustanovení formálne správne. Ustanovenie sa nevzťahuje na trestné opatrenia správnych úradov a súd tiež nie je viazaný nálezom cudzozemského trestného súdu. Rovnako civilný sudca je obsahom odsudzujúceho nálezu trestného súdu viazaný len potiaľ, pokiaľ sa týka skutkovej podstaty onoho trestného činu, pre ktorý sa odsúdenie stalo.²⁵

Ako vieme, právny dualizmus pretrval na území Čiech a Slovenska aj po vzniku administratívneho a právneho spojenia oboch štátov. K zmene prichádza v zásade až v roku 1950, keď bol vydaný prvý oficiálny spoločný právny predpis upravujúci postup súdu a postavenie účastníkov v civilnom súdnom konaní. Týmto predpisom bol zákon č. 142/1950 Zb. o konaní vo veciach občianskoprávných (Občiansky súdny poriadok, ďalej aj OSP) z 25. októbra 1950, účinný od 1. januára 1951.

Táto právna norma už obsahovala legislatívnu úpravu prejudiciálnych otázok, a to konkrétne v ustanovení § 70 pod názvom „Predbežné otázky“. V dikcii ods. 1 uvedeného ustanovenia: „*Pre svoje rozhodnutie je súd oprávnený urobiť si úsudok i o predbežných otázkach, o ktorých by patrilo rozhodnúť inému súdu alebo úradu (orgánu verejnej správy).*“ Následne § 70 ods. 2 účinného Občianskeho súdneho poriadku ďalej uvádza: „*Ale ak sa už začalo konanie o predbežnej otázke na príslušnom súde alebo úrade (orgáne verejnej správy), alebo ak je tu podozrenie z trestného činu alebo priestupku a odsúdenie by malo vplyv na rozhodnutie súdu, súd spravidla preruší konanie až do právoplatnosti rozhodnutia o predbežnej otázke alebo o trestnom čine alebo o priestupku.*“ Súd mal teda oprávnenie s platnosťou pre dotyčné konanie rozhodnúť otázku, od ktorej čo do zistenia práva alebo právneho pomeru závisí rozhodnutie súdu vo veci samej. Znenie zároveň oprávňovalo súd v sta-

²⁵ HORA, V. *Civilní řád soudní a jurisdikční norma s dodatky*. Praha: Československý kompas, 1922, s. 432 – 433.

novených prípadoch prerušiť konanie až do výsledku už začatého konania, a to z dôvodov účelnosti, aby sa zbytočne nerozhodovalo o veci, ktorá je už predmetom konania na trestnom súde alebo inom úrade (správny orgán). Z dostupnej literatúry nie je známe, že by aplikácia uvedených ustanovení civilného procesného poriadku v praxi pri uplatňovaní prejudiciálnych otázok spôsobovala zásadné problémy.

Rovnako upozorňujeme na znenie § 92: „*Ak rozhodnutie závisí od toho, či bol spáchaný trestný čin alebo priestupok a kto ho spáchal, je súd viazaný čo do týchto okolností obsahom právoplatného odsudzujúceho rozhodnutia trestného súdu alebo úradu (orgánu verejnej správy) v trestnej veci.*“

Viazanosť civilného súdu rozhodnutím o spáchaní trestného činu alebo priestupku bola teda v Občianskom súdnom poriadku v znení z r. 1950 explicitne zakotvená. Kódex neobsahoval žiadne ďalšie ustanovenia o viazanosti inými rozhodnutiami. Na rozdiel od procesných noriem z roku 1950 bol rozsah trestných rozhodnutí, ktoré sú pre civilný súd záväzné, rozšírený v ustanovení § 135 nového znenia z roku 1963 o rozhodnutie o previnení, čo bolo dôsledkom oprávnenia miestnych ľudových súdov rozhodovať o nich. Až v Občianskom súdnom poriadku z roku 1963 sa stanovila záväznosť rozhodnutí v statusových veciach. Hoci tu viazanosť týmito rozhodnutiami stanovená nebola, niektoré ustanovenia vo veciach osobného stavu obsahovali zákaz posúdenia statusových vecí ako predbežných otázok. „*Tiež v praxi všeobecne dochádzalo k uznávaniu týchto rozhodnutí, pretože išlo o rozhodnutia konštitutívne, ktoré zakladajú, menia a rušia právny vzťah a ďalej sa kládol dôraz na to, aby tieto otázky neboli posudzované pre rôzne účely rôzne.*“²⁶ V procesnej úprave nenachádzame žiadnu zmienku o riešení predbežných otázok pri ustanoveniach týkajúcich sa prerušenia konania (§ 80 – 83). Kódex nijako nerozlišoval medzi pojmami predbežná a prejudiciálna otázka.

Prijatím zákona č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok došlo k úplnej derogácii zákona č. 142/1950 Zb. o konaní vo veciach občianskoprávných. Kódex však na rozdiel od predchádzajúcej právnej úpravy prejudiciálne otázky už vyslovene nepomenúval ani nedefinoval. Problematiky sa dotýkali len dva paragrafy a navyše právna úprava bola nepriama. Tento inštitút bol regulovaný len v rámci ustanovení o prerušení konania (§ 109 OSP i OSŘ) a pri hodnotení dôkazov (§ 135 OSP a OSŘ). K nepatrným zmenám v posudzovaní viazanosti súdov rozhodnutím iných orgánov predsa len došlo, aj keď uve-

²⁶ WINTEROVÁ, A. Prejudiciální otázka v občanském soudním řízení. *Socialistická zákonost: časopis pro právní praxi*. 1967, s. 96.

dené zmeny boli nepatrné a význam prejudiciálnych otázok zásadným spôsobom neovplyvnili. Citujúc ustanovenie § 109 OSP:

(1) Súd konanie preruší, ak

- a) účastník stratil spôsobilosť konať pred súdom a nie je zastúpený zástupcom s plnomocenstvom pre celé konanie;*
- b) rozhodnutie závisí od otázky, ktorú nie je v tomto konaní oprávnený riešiť. Rovnako postupuje, ak tu pred rozhodnutím vo veci došiel k závere, že všeobecne záväzný právny predpis, ktorý sa týka veci, je v rozpore s ústavou, zákonom alebo medzinárodnou zmluvou, ktorou je Slovenská republika viazaná; v tom prípade postúpi návrh ústavnému súdu na zaujatie stanoviska.*
- c) rozhodol, že požiada Súdny dvor Európskych spoločenských o rozhodnutie o predbežnej otázke podľa medzinárodnej zmluvy*

(2) Pokiaľ súd neurobí iné vhodné opatrenia, môže konanie prerušiť, ak

- a) sa účastník nemôže konania zúčastniť pre prekážku trvalejšej povahy alebo preto, že jeho pobyt nie je známy;*
- b) zákonný zástupca účastníka zomrel alebo stratil spôsobilosť konať pred súdom;*
- c) prebieha konanie, v ktorom sa rieši otázka, ktorá môže mať význam pre rozhodnutie súdu, alebo ak súd dal na takéto konanie podnet.*

Prihliadnuc na mnohopočetné novelizácie a zmeny v citovaných predpisoch realizované po rozdelení spoločnej republiky od roku 1993, platil procesný kódex donedávna tak na území Slovenska, ako aj Českej republiky a bližšie sa mu budeme venovať v nasledujúcich kapitolách.

Evidentne teda Občiansky súdny poriadok neobsahoval presné vymedzenie rozsahu otázok, ktoré možno považovať za predbežné.²⁷ Procesný kódex však v § 135 OSP poskytol negatívne vymedzenie predbežných otázok. Ďalšie otázky, o ktorých inak môže rozhodnúť iný orgán, môže predbežne posúdiť samotný civilný súd. V dikcii § 135 ods. 1 OSP bol civilný súd viazaný právoplatným rozhodnutím príslušných orgánov o tom, že bol spáchaný trestný čin, priestupok alebo iný správny delikt postihnuteľný podľa osobitných predpisov a kto ich spáchal, ako aj rozhodnutím o osobnom stave, s výnimkou rozhodnutí v blokovom konaní. V zmysle judikatúry (napr. rozhodnutie Najvyššieho súdu ČSSR z 10. augusta 1965) bol civilný súd viazaný rozhodnutím vydaným v blokovom konaní. Novelizáciou Občianskeho súdneho poriadku v roku 1991 (zákon č. 519/1991 Zb., ktorým sa mení

²⁷ Jej presnejšia definícia je obsiahnutá napr. v Správnom poriadku, zákon č. 71/1967 Z. z., konkrétne v § 40, možno ju však akceptovať aj na potreby civilného procesu.

a dopĺňa Občiansky súdny poriadok a Notársky poriadok v znení do 31. 12. 1992) však bolo okrem ďalších zmien stanovené, že civilný súd rozhodnutím v blokovom konaní nie je viazaný. Vychádzajúc z § 7 OSP, ktorý vymedzoval právomoc civilných súdov, sa nedá vylúčiť, aby civilný súd nebol oprávnený posúdiť i otázky zasahujúce do trestného či správneho práva. V rámci dokazovania skutkového stavu civilný súd môže zasiahnuť i do iného právneho odvetvia. „Civilný súd však nikdy nie je oprávnený z určitých skutočností vyvodzovať dôsledky stanovené trestným alebo správnym právom.“²⁸ Občiansky súdny poriadok teda rozlišoval na jednej strane medzi oprávnením civilného súdu samostatne posúdiť určitú otázku a na druhej strane oprávnenie vydať o týchto skutočnostiach autoritatívne rozhodnutie, pričom bolo vecou úvahy súdu, aký postup zvolí.

Rešpektujúc ustanovenia § 135 OSP civilný súd nezaväzovalo každé právoplatné rozhodnutie trestného súdu alebo správneho orgánu. Civilný súd si môže vyvodiť v rámci zisťovania skutkového stavu vlastné závery s výnimkou právoplatných rozhodnutí, že bol spáchaný trestný čin alebo správny delikt a kto ho spáchal. Spôsob riešenia predbežnej otázky súdom sa prejaví len v odôvodnení rozhodnutia.²⁹ So samotným výrokom sa spája len nepriamo v tom zmysle, ako súd rozhodol. Súd teda posudzuje, či danú otázku bude sám prejudiciálne riešiť, alebo vyčká na rozhodnutie príslušného orgánu a konanie dovtedy preruší. Pokiaľ by nastala situácia, že príslušný orgán následne o danej prejudiciálnej otázke rozhodne inak, zakladá to prípust-

²⁸ BUREŠ, J., DRÁPAL, L., KRČMÁŘ, Z. a kol. *Občanský soudní řád – komentář*. I. díl. 7. vyd. Praha: C. H. Beck, 2006, s. 621.

²⁹ R 27/1977: *Súd je v občianskom súdnom konaní viazaný vždy rozhodnutím o tom, že bol spáchaný trestný čin, ale musí vychádzať aj z iných rozhodnutí vynesených v trestnom konaní a dbať na to, aby sa s nimi nedostal do rozporu. Aj keď je teda súd v občianskom súdnom konaní výslovne viazaný len odsudzujúcim rozsudkom vyneseným v trestnom konaní, nemôže ponechať bez povšimnutia oslobodzujúci rozsudok, ak sa v ňom konštatuje, že skutok, z ktorého sa vyvodzuje nárok na náhradu škody, sa vôbec nestal, alebo tento skutok nespáchal žalovaný a pod.*

R 22/1979: *Súd nie je v občianskom súdnom konaní viazaný oslobodzujúcim trestným rozsudkom, teda rozhodnutím, že napr. trestný čin nebol spáchaný. Ak súd dospeje k záveru, že protiprávnym konaním nebola spôsobená škoda na živote poškodeného, ale len na jeho zdraví, nie je súd viazaný týmto negatívnym záverom.*

SR 8/1999 *Súd nie je v občianskom súdnom konaní viazaný oslobodzujúcim rozhodnutím vydaným v trestnom konaní, na základe hodnotenia dôkazov zodpovedajúcim § 132 OSP preto môže dospieť k záveru, že skutok, pre ktorý bol účastník civilného konania stíhaný, v ktorom je zároveň videné jeho protiprávne konanie, sa stal, napriek tomu, že súd v trestnom konaní urobil záver, že tento skutok nebol preukázaný.*

nosť obnovenia konania pred civilným súdom v zmysle § 228 ods. 1 písm. a) OSP.³⁰

V porovnaní s Občianskym súdnym poriadkom z roku 1950 sa v Občianskom súdnom poriadku z roku 1963 rozšírila v znení § 135 viazanosť civilných súdov viacerými výrokmi v trestnom konaní, reagujúc na oprávnenie miestnych ľudových súdov rozhodovať aj trestné veci. Zároveň sa v novom procesnom poriadku výslovne zakotvila viazanosť súdov rozhodnutiami o osobnom stave. Rovnako bola bližšie špecifikovaná viazanosť civilných súdov rozhodnutiami iných orgánov tak, že pokiaľ už o otázke, ktorá sa pred súdom vyskytla ako predbežná, vydal príslušný orgán rozhodnutia, je súd povinný z neho vychádzať.

Prijatá právna úprava v šesťdesiatych rokoch minulého storočia následne rozpútala v právnickej verejnosti doktrinálnu debatu o problematike predbežných otázok. Konkrétne máme na mysli nadväzujúce články Winterovej, Černého a Macura. Mnohé zo záverov uvedených autorov sú i po rokoch inšpirujúce aj preto, že právna úprava sa v zásade v tomto smere nezmenila.

Analyzujúc ustanovenie § 135 OSP, sa nedá obísť i terminologický rozdiel v použitých pojmoch „byť rozhodnutím viazaný“ a pojmom „z rozhodnutia vychádzať“ stanovených ods. 2. Je otázne, či tento pojmový rozdiel bol cieľeným zámerom zákonodarcu o zdôraznenie odlišného prístupu súdu, alebo išlo len o terminologickú nepresnosť. Nezrovnalosťou v pojmoch sa detailne zaoberali viacerí autori, ako sme uviedli prof. Winterová a Černý, ktorí stoja vo svojich argumentoch v opozícii.

Pojem „byť rozhodnutím viazaný“ je podľa prof. Winterovej nutné vnímať v spojitosti so záväznosťou enunciatu právoplatného rozsudku. Rozhodnutie spravidla subjektívne zaväzuje účastníkov konania, teda subjekty, ktoré môžu zasiahnuť svojím procesným konaním do priebehu konania a následne do obsahu rozhodnutia. Viazanosť rozhodnutím je však možné rozšíriť i na tretie osoby a všetky štátne orgány. Ustanovenie § 159 OSP z roku 1963 (od 1. 1. 2001 § 159 a OSŘ) uvádza, že okrem účastníkov konania rozhodnutie zaväzuje všetky orgány. Na rozdiel od toho ustanovenie § 135 ods. 2 vymedzilo, že súd z rozhodnutia o iných občianskoprávných veciach vychádza. Winterová vzhľadom na skúmané vyvodzuje, že „súd je viazaný každým

³⁰ *Ad Notam* 2/1998: Pri posudzovaní, či sa dedič dopustil úmyselného trestného činu, ktorý zakladá dedičskú nespôsobilosť (§ 469 OZ), je súd v konaní o dedičstve viazaný rozhodnutím, pokiaľ bolo vydané (§ 135 OSP). Ak však takéto rozhodnutie vydané nebolo (napr. z dôvodu amnestie, premlčania), rieši súd v dedičskom konaní túto otázku ako predbežnú.

občianskoprávnym rozhodnutím, pokiaľ sa otázka týmto rozhodnutím riešena vyskytne ako prejudiciálna otázka v inom spore. Iba pre rozhodnutia, vydané inými orgánmi, ako súdmi platí, že z nich súd vychádza³¹. Rozlišovanie pojmov „z rozhodnutia vychádzať“ a „byť rozhodnutím viazaný“ je citelné i v judikatúre a to i novšej. „Hoci súdom v tejto situácii neprináleží akokoľvek zasahovať do právnych vzťahov založených právoplatným rozhodnutím správneho orgánu, nie sú ním vo svojom rozhodovaní o veciach s daným rozhodnutím súvisiacich bezvýhradne viazané, ak nejde o rozhodnutie o priestupku či inom správnom delikte, poprí prípade o rozhodnutie o osobnom stave. V súlade s ustanovením § 135 ods. 2 o. s. p. má súd, pokiaľ ide o otázku, o ktorej je inak príslušný rozhodnúť iný orgán, z tohto rozhodnutia vychádzať, bez toho, aby mu však občiansky súdny poriadok prikazoval danú otázku posúdiť úplne rovnako.“³² Zhodne sa vyjadruje i Lavický, ktorý detailne hovorí o nejednoznačnosti prijímaní uvedenej terminológie.³³

Iné stanovisko zaujal Černý, prikláňajúc sa skôr k stieraniu rozdielov medzi uvedenou terminológiou.³⁴ Opiera sa pritom o judikatúru Najvyššieho súdu Slovenskej socialistickej republiky z 28. júna 1974, rozsudok konštatuje, že „pojmem „súd z neho vychádzať“ vyjadruje v zásade tiež viazanosť súdu týmto rozhodnutím“.³⁵ Podobný postoj zaujal i Najvyšší súd ČR z 19. februára 2013, rovnako eliminujúc diferenciu: civilný súd nemôže posúdiť a preskúmať rozhodnutie správneho orgánu (konkrétne finančného úradu) a je povinný z neho vychádzať pri riešení predbežnej otázky. „Uvedená záväznosť platobného výmeru finančného úradu na odvod za porušenie rozpočtového poriadku a penále za omeškanie s odvodom za porušenie rozpočtovej disciplíny pre súd však nie je absolútna. Súd z takého rozhodnutia vychádza len vtedy, pokiaľ v občianskom súdnom konaní posudzuje (ako predbežnú alebo meritórnu otázku), či došlo k porušeniu rozpočtovej disciplíny zo strany toho, kto je príjemcom platobného výmeru.“

Po načrtnutí oboch rozdielných stanovísk sa prikláňame k postoju prof. Winterovej. Domnievame sa, že tento terminologický rozdiel použil zákonodarca celkom zámerne a nešlo len o náhodný nesúlاد v legislatívnom texte. Nahliadame na termín „byť rozhodnutím viazaný“ ako na striktný záväzok,

³¹ WINTEROVÁ, A. Prejudiciální otázka v občanském soudním řízení. Op. cit., s. 97.

³² Rozsudok Najvyššieho súdu ČR z 1. februára 2011, sp. zn. 28 Cdo 4634/2010.

³³ LAVICKÝ, P. a kol. Občanský soudní řád (§ 1 až 250l). Zákon o rozhodování některých kompetenčních sporů. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 672 – 673.

³⁴ ČERNÝ, M. Ještě k výkladu ustanovení § 135 OSŘ. Socialistická zákonost: časopis pro právní praxi. 1967, s. 468.

³⁵ Rozsudok Najvyššieho súdu SSR z 28. júna 1974, sp. zn. 2 Cz 53/74.

od ktorého sa odchýliť nemožno. Na strane druhej pojem „z rozhodnutia vychádzať“ chápeme ako vymedzenie určitej domnienky správnosti rozhodnutia správneho orgánu. Teda civilný súd z neho bude len vychádzať, pokiaľ nie je preukázaný opak alebo o ňom nevznikne žiadna pochybnosť. Vychádzame pritom z rôznorodosti rozhodnutí správnych orgánov aj nejednotnosti povahy správnej prejudiciality. To zrejme zákonodarca zamýšľal a reflektoval v tejto terminologickej odlišnosti.

Dnes účinná právna úprava v Civilnom sporovom poriadku elegantne zvolila na rozdiel od terminológie „byť rozhodnutím viazaný“ pojem „prihliadnuť“ na takéto rozhodnutie. Komentár k Civilnému sporovému poriadku podrobnejšie rozvádza úvahu: *„Zásadne však platí, že ‚prihliadnutie‘ na existujúce (a z povahy veci právoplatné, teda účinky pôsobiace) rozhodnutie iného orgánu, nie je pre súd záväzné (§ 190 a contrario), a teda neexistuje povinnosť súdu pridŕžať sa tohto rozhodnutia. Tento postulát vyplýva z ústavnoprávnej konotácie, podľa ktorej je súd priorizovaný a v istom zmysle ‚nadaradený‘ orgán ochrany práva – žiaden iný orgán nemá generálnou klauzulou ‚zákazu odopretia spravodlivosti (denegatio iustitiae)‘ stanovenú kompetenciu poskytovať ochranu tam, kde nie je zverená žiadnemu inému orgánu. Samozrejme, ani túto povahu nemožno vykladať účelovo a bezbreho – zásadne platí požiadavka, aby orgány verejnej moci rozhodovali o rovnakých otázkach v zásade rovnako. Preto je žiaduce, aby súd v zásade vychádzal z rozhodnutí na to kompetentných orgánov a len ako ultima ratio prikrčil v odôvodnených prípadoch ku korekcii záverov iných kompetentných orgánov.“*³⁶

Čisto gramatický výklad akoby na strane jednej síce stanovoval povinnosť vziať rozhodnutie príslušného orgánu do úvahy (t. j. prihliadnuť naň), avšak na strane druhej zároveň pripúšťa rozdielne posúdenie prejudiciálnej otázky, a to pokiaľ konajúci súd uvedie v odôvodnení rozhodnutia relevantné dôvody, pre ktoré sa s rozhodnutím príslušného orgánu nestotožňuje (t. j. „vysporiadať sa s ním“). Pokiaľ sa formulácia § 135 ods. 2 OSP vníma ako nie príliš jasná, ustanovenie § 194 ods. 2 CSP prinieslo z nášho pohľadu rovnaké pochybnosti, a to napriek tomu, že dôvodová správa k danému ustanoveniu Civilného sporového poriadku deklaruje, že pôvodné znenie ustanovenia § 135 ods. 2 OSP sa „precizuje“.

Podľa nášho názoru, termín „súd naň prihliadne“ je potrebné interpretovať tak, že by súd mal posúdiť, či sú v danom prípade dané pádne dôvo-

³⁶ ŠTEVČEK, M., FICOVÁ, S. a kol. *Civilný sporový poriadok. Komentár*. Bratislava: C. H. Beck, 2016, s. 735.

dy na to, aby vyriešenú otázku posúdil inak.³⁷ Prirodzene, rešpektujúc princíp právnej istoty rovnako strany konania budú legitímne očakávať, že už raz vyriešená predbežná otázka bude ostatnými orgánmi, a teda i civilnými súdmi rešpektovaná a ich vec bude rozhodnutá v zhode s takto zodpovedanou predbežnou otázkou. Ak sa civilný súd predsa rozhodne od nej odkloniť, musí mať na to vážne dôvody, ktoré náležite objasní a zdôvodní. V tejto súvislosti sa nedá nespomenúť i nález Ústavného súdu ČR z 10. júla 2008, sp. zn. II. ÚS 2742/07 (130/2008 USn.), ktorý zdôraznil princíp legálneho očakávania účastníkov, že v ďalších konaniach bude rozhodnutá predbežná otázka rešpektovaná.

³⁷ Napr. Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, sp. zn. M Obdo V1/2002:

„Ak sa na druho rovnakých výrobkoch použije viacero samostatných riešení, z ktorých niektoré je chránené priemyselným vzorom, iné úžitkovým vzorom, bez ďalšieho to neznamená, že tieto rozhodnutia Úradu priemyselného vlastníctva SR sú v kolízii. Pokiaľ ide o zabezpečenie súdnej ochrany týmto samostatným riešeniam, súd v občianskom súdnom konaní z týchto rozhodnutí vychádza (§ 135 ods. 2 O. s. p.), čo v praxi znamená, že je nimi viazaný.“

Alebo R 14/2005: „V konaní o vydanie veci súd nemôže preskúmať správnosť rozhodnutia správneho orgánu o zaistení veci; týmto rozhodnutím je viazaný podľa ustanovenia § 135 ods. 2 O. s. p. a je povinný z neho vychádzať.“

4 ÚPRAVA PREJUDICIALITY POSKYTNUTÁ V SLOVENSKOM CIVILNOM PROCESSE

Rekodifikácia procesných noriem v Slovenskej republike zahrnula prejudiciálnu otázku do § 162 zákona č. 160/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok (CSP) v súvislosti s prerušením konania. Viazanosť civilného súdu inými rozhodnutiami je reflektovaná v § 193 CSP. Otázku, o ktorej má právomoc rozhodnúť iný verejný orgán ako ten určený v § 193 CSP, môže posúdiť samotný civilný súd, ale nemôže o nej rozhodnúť (§ 194 CSP). Ak sa rozhodne o otázke uvedenej v odseku 1, súd vezme takéto rozhodnutie do úvahy a vymedzí to v dôvodoch rozhodnutia.

V nadväznosti na to možno v zásade diferencovať logicky dve typové situácie. Doteraz ešte o prejudiciálnej otázke právoplatne rozhodnuté nebolo alebo už o nej predtým rozhodnutie bolo vydané. Prvý variant naráža na právomoc príslušného súdu, teda či je súd kompetentý posúdiť si predbežnú otázku sám. V civilnom konaní platí premisa, že súd je oprávnený posúdiť si sám (ako predbežné) otázky, o ktorých prislúcha rozhodnúť inému orgánu, a to bez ohľadu na to, či táto otázka spadá, či nespadá do civilnej súdnej právomoci. V rámci zisťovania skutkového stavu je súd oprávnený zistiť a posúdiť celý skutkový základ uplatňovaného nároku, a to i v prípadoch, keď právne posúdenie takých skutkových otázok spadá do oboru iných právnych odvetví (napr. do oboru trestného či správneho práva).³⁸

Čo však automaticky nezakladá obligatórne takúto povinnosť civilného súdu. Pokiaľ o predbežnej otázke ešte nebolo rozhodnuté príslušným orgánom, ale toto konanie prebieha, môže civilný súd svoje konanie fakultatívne prerušiť, prípadne môže dať súd k takémuto konaniu podnet a počkať na rozhodnutie o otázke. Je potrebné rešpektovať princíp hospodárnosti konania, tiež posúdiť, v akom štádiu sa nachádza konanie o predbežnej otázke a zvážiť ďalší postup. *„Zákon pri výkone civilnej právomoci rozlišuje právo súdu posudzovať určité otázky a právo vydávať o týchto otázkach autoritatívne rozhodnutie; toto právo je obmedzené len na veci patriace do civilnej právomoci v zmysle ustanovenia § 7. Je vecou súdu, pre aký postup sa rozhodne, ak nastá-*

³⁸ BUREŠ, J., DRÁPAL, L., KRČMÁŘ, Z. a kol. *Občanský soudní řád I., II. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 1994, s. 621.

ne situácia, keď má na účely konania posúdiť otázky, o ktorých rozhodnúť patrí inému orgánu (správneho alebo trestného).“³⁹

Uvedený postup súdu má zrejme svoju pozitívnu a rovnako aj negatívnu stránku. Pozitívum spočíva v rýchlosti konania, pretože nedochádza k potrebe jeho prerušenia z dôvodu predloženia prejudiciálnej otázky inému orgánu. Na druhej strane negatívnym faktom je otázka, či súd dokáže kvalifikovane o takejto otázke rozhodnúť. Vzhľadom na kompetenciu súdu rozhodovať o prejudiciálnej otázke je potrebné zopakovať, že ak aj súd o takejto otázke rozhodne, táto skutočnosť sa nepremieta do výroku súdneho rozhodnutia, ale súd na ňu poukáže v odôvodnení daného rozhodnutia.

Súd je oprávnený dať podnet na príslušný úrad, orgán verejnej moci, aby vo veci začal konať a následne rozhodol. Ak sa civilný súd rozhodne túto možnosť nevyužiť, môže postupovať a rozhodnúť i bez takéhoto rozhodnutia s tým, že súd vec posúdi len na účely tohto konania. To, prirodzene, nesie v sebe nebezpečenstvo, že v budúcnosti bude príslušným orgánom vydané protichodné rozhodnutie. Dôvodová správa k Civilnému sporovému poriadku rieši túto situáciu v tom zmysle, že „ak orgán, do ktorého právomoci rozhodovanie o danej veci patrí, rozhodne až po posúdení súdom, pričom rozhodne inak, ako vec posúdil súd, je to dôvodom na obnovu konania“. Podrobnejšie sa tejto problematike venujeme vo štvrtjej kapitole.

Druhý variant postupu civilného súdu vyžaduje posúdiť záväznosť rozhodnutia, v ktorom je predbežná otázka riešená. Takýto postup je prepojený s otázkou právoplatnosti rozhodnutia.

4.1 Civilný súd a jeho viazanosť inými rozhodnutiami

Civilný súd je viazaný niekoľkými druhmi rozhodnutí konkrétnych orgánov verejnej moci, vychádzajúc zo znenia § 193 CSP ide predovšetkým o rozhodnutia ústavného súdu, Európskeho súdu pre ľudské práva či Súdneho dvora Európskej únie. V praktickom premietnutí do činnosti civilného súdu, súd je týmto rozhodnutím viazaný, pokiaľ už existuje, prípadne ak konanie na takomto orgáne ešte len prebieha, je namieste obligatórne prerušenie konania v súlade s § 162 CSP. Týmto rozhodnutiami sa budeme podrobnejšie zaoberať v rámci tejto kapitoly a niektorými z nich i v samostatných kapitolách (napr. prejudiciálne konanie pred Súdnym dvorom Európskej únie).

³⁹ ŠTEVČEK, M., FICOVÁ, S. a kol. *Občiansky súdny poriadok. I. diel. Komentár*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 476.

Je vylúčené posudzovať ako predbežné otázky osobného stavu z dôvodu, že statusové rozhodnutia sú záväzné *erga omnes*, rovnako teda aj pre súd, ktorý potrebuje mať danú otázku vyriešenú pre svoje rozhodnutie. Predbežnú otázku týkajúcu sa osobného stavu nikdy nemožno riešiť v inom konaní, rozhodnúť o nich môže len vecne a miestne príslušný civilný súd. Súd však môže riešiť ako predbežnú otázku, či je fyzická osoba spôsobilá na právne úkony, keďže ide o posúdenie procesnej podmienky, ktorú je súd povinný vyriešiť.⁴⁰

I keď to Civilný sporový poriadok explicitne nestanovuje, ako predbežné otázky nemožno posudzovať otázky, o ktorých príslušný orgán rozhoduje s konštitutívnym účinkom. Dokiaľ totiž takéto rozhodnutie nebolo vydané, právny vzťah nevznikol, nezanikol, ani nebol zmenený.⁴¹ Ako príklad uvádzame z judikatúry, že civilný súd nie je oprávnený ako predbežnú otázku posúdiť, do akej kategórie spadá pozemná komunikácia a podľa toho určiť jej vlastníka. O tejto veci rozhoduje s konštitutívnymi účinkami správny úrad.⁴² Parafrázujúc názor prof. Macura, v prípade konštitutívnych správnych rozhodnutí môže civilný súd preskúmať len to, že rozhodnutie bolo vydané, či je platné a aký je jeho obsah, lebo civilný súd nie je oprávnený nahrádzať rozhodovaciu činnosť správneho orgánu, ktorá sa deje v rámci jeho právomoci a smeruje k založeniu, zmene alebo k zrušeniu právneho vzťahu.⁴³

V určitých prípadoch vylučuje predbežné posúdenie otázky i existencia právnej normy (napr. dražba – otázku neplatnosti dobrovoľnej dražby nemôže súd posudzovať v inom konaní než v konaní podľa ustanovenia § 21 zákona č. 527/2002 Z. z. o dobrovoľných dražbách), a to ani ako otázku prejudiciálnu.⁴⁴

⁴⁰ K rozhodnutiu všeobecného súdu o vzniku alebo zániku spoločnosti a o zápise základného imania – „*toto rozhodnutie plní obdobnú funkciu ako rozhodnutie súdu o osobnom stave fyzických osôb. Súd je preto viazaný rozhodnutím o tom, že právnická osoba zapísaná v obchodnom registri alebo inom zákonom určenom registri zaniká dňom výmazu z tohto registra, ak osobitné zákony neustanovujú inak. Viazanosť súdu zápismi týkajúcich sa základného imania má význam v prípade zodpovednostných vzťahov takejto spoločnosti*“ (Krajčo, s. 531).

⁴¹ Pozri i WINTEROVÁ, A. Prejudiciálna otázka v občanském soudním řízení. *Socialistická zákonnost*, 1967, s. 93 či MIKETA, J. Vázanost soudu podle § 135 ods. 1 o. s. ř. v řízení o náhradu škody. *Bulletin advokacie*. 1988, roč. 18, č. 3, s. 8.

⁴² Rozsudok Krajského súdu v Hradci Králové zo 6. apríla 2010, sp. zn. 22 Co 129/2010 (R 54/2011 civ.).

⁴³ MACUR, J. K predbežným otázkam v civilnom konaní. *Právny obzor*. 1969, s. 53.

⁴⁴ Uznesenie Najvyššieho súdu SR zo 16. decembra 2010, sp. zn. 3 Cdo 186/2010.

Pre porovnanie s predchádzajúcim znením Občianskeho súdneho poriadku v § 135 aktuálna právna úprava už nestanovuje viazanosť civilného súdu rozhodnutím o **zápise základného imania**. Priamo sa rešpektuje viazanosť súdu rozhodnutiami o vzniku alebo zániku spoločnosti (predpokladáme spoločností obchodných). Procesná úprava nezakotvila neviazanosť súdu rozhodnutiami vydanými v **blokovom konaní**. Dôvodová správa k Civilnému sporovému poriadku precizuje, že týmto sa odstránil „neudržateľný stav“ a zabezpečila sa aplikácia stanoviska občianskoprávneho kolégia NS SR z 3. októbra 2001, sp. zn. Cpj 36/2001, ktoré považuje rozhodnutia v blokovom konaní za riadne administratívne rozhodnutia, rovnocenné s inými, ktoré sú preskúmateľné súdom.

Prejudiciálne si civilný súd nemôže posúdiť ani otázku prípadnej neústavnosti zákona, ktorý má aplikovať na konkrétny prípad. Na rozdiel od toho otázku prípadnej protiústavnosti podzákonného predpisu si je civilný súd oprávnený posúdiť sám. Ak dôjde k záveru o protiústavnosti predpisu, potom takýmto predpisom nie je viazaný a nemusí ho na danú vec aplikovať. Rozhodne však v takom prípade musí v odôvodnení rozhodnutia náležite objasniť dôvody, ktoré ho k takému rozhodnutiu viedli, vrátane dôvodov, pre ktoré podzákonné pravidlo neaplikoval.⁴⁵

Ako vyplýva z dôvodovej správy k ustanoveniu § 193 CSP: *Predkladateľ dôsledne zvážil potenciálnu viazanosť i rozsudkami Súdneho dvora EÚ a dospel k názoru že, viazanosť rozsudkami Súdneho dvora EÚ by nemala byť zakotvená. V práve EÚ platí, že rozsudky Súdneho dvora EÚ sú v zásade záväzné inter partes. Všeobecná záväznosť rozsudkov platí neformálne, len pokiaľ ide o rozhodnutia v prejudiciálnych konaniach a formálne, ak Súdny dvor EÚ rozhodne o neplatnosti právneho aktu. Súd je tiež rozhodnutím Súdneho dvora EÚ viazaný, ak sa na Súdny dvor EÚ sám obrátil s prejudiciálnou otázkou. Predkladateľ sa však domnieva, že zakotviť vo vnútroštátnom práve viazanosť rozhodnutiami Súdneho dvora EÚ nie je dobré riešenie, pretože aj keď Súdny dvor EÚ autoritatívne deklaruje výklad určitého sporného ustanovenia práva EÚ, vždy tak urobí vzhľadom na konkrétne skutkové okolnosti daného prípadu. Nie je preto prijateľné zavádzať viazanosť rozsudkom, ktorý bol vydaný v konkrétnom spore na všetky iné prípady, nakoľko sa skutkový stav môže a pravdepodobne aj bude líšiť od toho, v ktorom bolo vydané rozhodnutie.*

⁴⁵ Porovnaj i nálež Ústavného súdu Českej republiky zo 16. októbra 2007, sp. zn. Pl. ÚS 50/05 (161/2007 USn.).

4.1.1 Vplyv rozhodnutia trestného súdu na civilné konanie

Skúmajúc historické aspekty, práve tento druh prejudiciality bol v minulosti najmarkantnejší. Trestnoprávna prejudicialita je determinovaná skôr predmetom konania ako jeho hodnotením. Väčšina európskych právnych poriadkov, v zmysle známej axiomy „*le criminel tient le civil en état*“, rešpektuje prednosť a exkluzivitu trestného konania voči iným jurisdikciám, pokiaľ ide o posúdenie kriminálnych skutkov, hoci v súčasnosti tento princíp pomaly stráca na význame. Diskrepancia medzi rozhodnutiami trestných a civilných súdov tu je, pretože aplikovanie trestnej sankcie rieši skutky posudzované zákonom ako trestné, ale to nemusí korešpondovať s rozhodnutím o súvisiacich civilných aspektoch (napr. spôsobená škoda).

Neraz má posúdenie skutočností obsiahnuté v trestnom rozsudku za následok poskytnutie alebo popretie požadovanej ochrany zo strany civilného súdu. Civilné súdy sa dostávajú do styku s rozhodnutiami trestných súdov predovšetkým v nadväznosti na zodpovednosť za škodu. Zaviazanie obžalovaného (škodcu) k náhrade škody priamo v odsudzujúcom trestnom rozsudku je skôr zriedkavé a poškodený je v adhéznom konaní smerovaný na civilný súd. Pokiaľ civilný súd posudzuje spor o náhradu škody, ku ktorej vzniku malo dôjsť v dôsledku trestného činu, je sám oprávnený posúdiť ako otázku predbežnú všetky skutkové okolnosti prípadu a tieto právne kvalifikovať. Teda má možnosť posúdiť i to, či vznik škody bol spôsobený protiprávnym konaním zodpovedného, ktoré trestné právo považuje za trestný čin. Civilný súd však nie je oprávnený vyvodzovať trestnoprávne následky, teda nemôže rozhodnúť o vine a treste.⁴⁶ To výlučne len pokiaľ tu takéto právoplatné rozhodnutie trestného súdu o spáchaní trestného činu a jeho páchatelovi nie je. Takýmto rozhodnutím je civilný súd viazaný. V praxi civilných súdov sa často odsúdený snaží spochybniť svoju vinu preukázanú v trestnom konaní, prípadne výšku škody, čo musí civilný súd korigovať.

Nutne však nemusí ísť vždy iba o rozhodnutia týkajúce sa náhrady škody, rovnako treba brať do úvahy napr. rozhodnutie o spáchaní trestného činu dediča, ktorý spáchal voči poručiteľovi pri posúdení dedičskej nespôsobilosti.

Sledujúc prierezovo právnu úpravu v tomto bode i v starších procesných kódexoch, nič zásadné sa nezmenilo. Čo majú tieto úpravy spoločné, je spájanie viazanosti civilného súdu len s odsudzujúcim rozsudkom súdu trestného. Podstatným faktom je, že trestný rozsudok môže byť považovaný za

⁴⁶ Zhodne BUREŠ, J., DRÁPAL, L., KRČMÁŘ, Z. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. I. díl. 7. vyd. Praha: C. H. Beck, 2006, s. 621.

prejudiciálny vo vzťahu k civilnému rozhodnutiu, keď berieme ako predpoklad civilného účinku nie samotný trestný skutok, ale odsúdenie obsiahnuté v rozsudku. V tomto prípade je trestný rozsudok považovaný súkromným právom za skutočnosť. Aj v rámci týchto predpokladov vyvstáva problém prepojenia, keď civilná norma berie do úvahy nie samotné odsúdenie, ale trestnoprávnu klasifikáciu činu ako činu trestného. V týchto prípadoch viazanosť civilného sudcu trestným rozhodnutím nie je účinkom právoplatnosti, ale dôsledkom overovania faktického predpokladu skutku, posudzovaného v civilnej sfére.

Rovnako definovanú právnu úpravu obsahoval už zákon č. 113/1895 ř. z. civilní řád soudní, kde sa v § 268 uvádzalo: *„Keď rozhodnutie závisí od dôkazu a pripočítania trestného činu, je sudca viazaný obsahom vydaného o tom právoplatného odsudzujúceho nálezu súdu trestného.“* Pokiaľ ide o odôvodnenie tejto právnej úpravy a jej aplikáciu, uvádzame v tejto súvislosti rozsudok Najvyššieho súdu Československej republiky sp. zn. Rv I 123/26 z 26. októbra 1926 zverejnené pod č. 6403/1926 tzv. Vážného sbírky, ktorý zdôraznil motiváciu zaistiť, aby nedošlo *„k rozporu medzi zistením trestného a civilného sudcu, pretože by tým právna bezpečnosť bola ohrozená a dôvera v trestný súd otrávená... keby civilný súd uznal opak, nastal by práve onen prípad, ktorý si zákonodarcia neprial, že by trestný súd civilným rozsudkom bol vinný, že podložil odsudzujúcemu rozsudku svojmu nesprávnu skutočnosť a obvineným ukrivdil“*.

Následne Občiansky súdny poriadok z r. 1950 v § 92 upravoval: *„Ak rozhodnutie závisí od toho, či bol spáchaný trestný čin alebo priestupok a kto ho spáchal, je súd viazaný čo do týchto okolností obsahom právoplatného odsudzujúceho rozhodnutia trestného súdu alebo úradu (orgánu verejnej správy) v trestnej veci.“* F. Boura na margo ustanovenia vyslovil: *„Bolo by úplne nesprávne a spoločensky celkom nežiaduce, aby civilný súd skúmal cestou prejudiciálneho úsudku rozhodnutie trestného súdu a aby eventuálne došiel k inému alebo dokonca opačnému názoru, než ktorý vyslovil súd trestný.“*⁴⁷

Neskorší procesný kódex prijatý v r. 1963 obsahoval premisu viazanosti civilného súdu rozhodnutím príslušných orgánov o tom, že bol spáchaný trestný čin, priestupok či iný správny delikt, čo zhodne prebral i Civilný sporový poriadok (§ 193).

Pre precizovanie povahy rozhodnutia, záväzným môže byť výlučne rozhodnutie meritorne – vo veci samej, teda nie rozhodnutie procesného cha-

⁴⁷ BOURA, F. *Dokazování podle občanského soudního řádu: k teorii dokazování*. Praha: Právnícký ústav Ministerstva spravedlnosti, 1954, s. 122.

rakteru. Z výroku o vine treba vždy vychádzať ako z celku a brať do úvahy jeho právnu aj jeho skutkovú časť (deklaruje nielen zavinené protiprávne konanie páchatela – škodcu, ale aj vznik škody, jej výšku a existenciu príčinnej súvislosti medzi protiprávnym konaním a vzniknutou škodou).

Zo znenia zákona rovnako nepriamo vyplýva, že musí ísť o rozhodnutie trestného súdu. Iba on je oprávnený rozhodnúť o vine a treste, preto nemôže ísť o rozhodnutie iného orgánu činného v trestnom konaní. Prípadne prichádza do úvahy i rozhodnutie o schválení dohody o vine a treste v zmysle § 232 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon. Zároveň musí ísť o rozhodnutie právoplatné. Komplikovaná je situácia, ak trestný súd zastavil trestné stíhanie alebo konanie nebolo začaté, napr. v dôsledku amnestie prezidenta. Domnievame sa, že rozhodnutím v trestných veciach takejto povahy nie je civilný súd viazaný. Po prvé ide o rozhodnutie skôr procesného charakteru a nie meritorne a tiež jeho povaha nespĺňa požiadavku zákona o odsudzujúcom rozsudku, keďže smerujú *a contrario* k beztrestnosti páchatela, v osobitých prípadoch rešpektujúc zákonné podmienky. Zhodné vnímanie potvrdzuje i judikatúra, pozri uznesenie Ústavného súdu SR zo 4. apríla 2017, sp. zn. II. ÚS 242/2017: „*Pokiaľ sa priestupkové konanie neskončilo vydaním rozhodnutia o tom, že bol spáchaný priestupok a kto bol jeho páchatelom, všeobecný súd nie je v občianskom konaní s poukazom na § 193 CSP (argumentum a contrario) takýmto výsledkom priestupkového konania viazaný. Súd je viazaný len rozhodnutím príslušných orgánov o tom, že bol spáchaný priestupok, a o tom, kto ho spáchal, nie však o tom, že konanie o priestupku bolo zastavené.*“

Ďalším dôležitým aspektom je i účastníctvo subjektov v konaní. Ako vymedzuje nález Ústavného súdu ČR sp. zn. I. ÚS 1424/09 z 8. marca 2012 (N 49/64 SbNU 607): „*Viazanosť civilného súdu právoplatným odsudzujúcim rozhodnutím trestného súdu sa môže prejavovať len vo vzťahu k osobám, ktoré mali možnosť v predmetnom trestnom konaní skutkovo a právne argumentovať, hoci len v pozícii poškodeného.*“ Ústavný súd reflektuje, že súčasťou práva na spravodlivý proces v zmysle čl. 36 ods. 1 Listiny základných práv a slobôd a tiež rovnako čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd je tiež právo byť vypočutý pred súdom, t. j. právo prednášať tvrdenia a navrhovať dôkazy k ich preukázaniu. Uvedené právo podľa názoru Ústavného súdu ČR nie je porušené v prípade, ak bol žalovaný v civilnom konaní, proti ktorému bolo vedené trestné konanie, právoplatne uznaný vinným. Vychádza sa z toho, že žalovaný mal ako strana trestného konania možnosť vyjadriť sa ku skutkovej i právnej stránke veci a navrhovať dôkazy práve už v trestnom konaní. Odlišné je však podľa stanoviska Ústavného súdu ČR po-

stavenie tretej osoby, ktorá stranou trestného konania nebola, a z tohto dôvodu nemohla svoje právo realizovať. Pokiaľ by takejto osobe mala byť v civilnom konaní uložená povinnosť plniť bez toho, aby v ňom mohla v dôsledku viazanosti súdu trestným rozsudkom uplatniť skutkové prednesy a dôkazné návrhy, došlo by tým podľa Ústavného súdu ČR zjavne k zásahu do jej práva na právne vypočutie. Voči tretím osobám, ktoré nemali možnosť v trestnom konaní skutkovo a právne argumentovať a činiť dôkazné návrhy, sa tak podľa Ústavného súdu ČR viazanosť civilného súdu trestným rozsudkom neuplatní a nie je teda vylúčené vykonať dokazovanie týkajúce sa okolností, ktoré boli zisťované v trestnom konaní a ktoré sú zároveň významné i pre súkromnoprávne posúdenie veci.⁴⁸

Pre posúdenie civilného súdu je z rozsudku trestného súdu podstatný výrok o zavinení a jeho dôsledkoch. Pojem zavinenie je v občianskom práve vnímaný širšie ako v práve trestnom, a preto z právoplatného rozsudku trestného súdu vyplýva i zavinenie občianskoprávne, čím je civilný súd obligatórne viazaný. Nemožno to však tvrdiť opačne, pretože aj keď tu absentuje zavinenie v trestnoprávnom ponímaní, nevylučuje sa zodpovednosť a zavinenie v občianskoprávnej rovine. Teda aj keď trestný súd oslobodí spod obžaloby, nemusí to byť smerodajné pre civilný súd. Problematiku podrobnejšie rozvinula prof. Winterová, riešiac viazanosťou súdu oslobodzujúcim trestným rozsudkom v prípade, keď sa objaví v civilnom konaní predbežná otázka v inej súvislosti, ako je zavinenie. Ide o prípady, kde je subjektívne právo v civilnom konaní priamo naviazané na existenciu či neexistenciu trestného rozsudku. Zastáva stanovisko, že i tu možno uvažovať o viazanosti. Dôvodom je, že účelom civilného konania je *„zabrániť, aby sa otázky existencie trestného činu a určenia jeho páchatela riešili, čo i len predbežne, v inom konaní, pokiaľ už o nich príslušný orgán rozhodol, pretože sa tak významne dotýkajú právnej sféry občana, že by nebolo správne, aby boli posudzované rôznymi orgánmi rôzne“*, s čím sa, samozrejme, dá len súhlasiť.⁴⁹ Pripúšťa eventuálne, aby civilný súd rozhodoval o občianskoprávnom zavinení po vydaní oslobodzujúceho rozsudku v trestnom konaní, na druhej strane vylučuje, aby sa tu civilný súd dostal so svojimi závermi do konfliktu s rozhodnutím trestného súdu.

Evidentne civilné súdy v spojitosti s trestným konaním posudzujú predovšetkým otázku náhrady škody. Výrok o vine, samozrejme, rieši naplnenie

⁴⁸ Zhodne i nález ÚS ČR sp. zn. II. ÚS 46/10 z 23. októbra 2012 (N 178/67 SbNU 163); nález ÚS ČR sp. zn. I. ÚS 1424/09 z 8. marca 2012.

⁴⁹ WINTEROVÁ, A. Prejudiciálna otázka v občianskoprávnom řízení. *Socialistická zákonnost*, 1967, s. 97.

skutkovej podstaty trestného činu konkrétnou osobou – páchatelom so záverom, že skutočne došlo k narušeniu chránených spoločenských vzťahov. Následne vyvstáva zásadná otázka, do akej miery sú tieto znaky trestného činu zároveň okolnosťami významnými pre rozhodnutie o náhrade škody. Odsúdenie páchatela, ktoré zahrňuje i spôsobenie ujmy, je základom nároku poškodeného na náhradu škody. Vychádzajúc z predpokladu, že odsudzujúcim rozhodnutím civilný súd viazaný nie je, pre rozsah a výšku škody nie je ďalej určujúci ani odsudzujúci výrok rozhodnutia, pokiaľ je odškodniteľná ujma pojmovým znakom trestného činu, lebo medzi výškou škody rozhodnou pre posúdenie trestnej stránky veci môže byť rozdiel. Možno vysloviť záver, že civilný súd nie je viazaný výškou škody, je však patričné, aby zoberal do úvahy i zistenia v trestnom konaní a tie prípadne podľa potreby doplnil ďalším dokazovaním. Pokiaľ civilný súd zistí podstatne rozdielnú výšku škody, je to dôvod na zváženie využitia opravných prostriedkov. Pri niektorých trestných činoch nie je pojmovým znakom vznik škody a rozhodnutie o ich spáchaní z hľadiska predpokladov zodpovednosti za škodu rieši len existenciu zavineného protiprávneho konania. V tejto otázke je potom civilný súd takýmto rozhodnutím viazaný.⁵⁰

Aplikácia tohto ustanovenia civilnými súdmi v praxi nie je jednotná. Niektoré judikáty rešpektujú viazanosť minimálnou výškou škody zistenou v trestnom konaní, pričom v civilnom konaní môže súd zisťovať iba škodu vyššiu, než bola uznaná v odsudzujúcom rozsudku. Táto názorová línia reflektuje rozhodnutie ÚS SR, ktoré je podľa nás medzi novšou judikatúrou zásadné. Nález Ústavného súdu SR z 23. novembra 2011, sp. zn. I. ÚS 269/2011-55: *„Rozsah viazanosti všeobecného súdu rozsudkom vydaným v trestnom konaní pri rozhodovaní v občianskom súdnom konaní v prípadoch, v ktorých sa zákonné znaky skutkovej podstaty trestného činu zhodujú s okolnosťami relevantnými, resp. podstatnými pre rozhodnutie v občianskoprávnom konaní, nemožno obmedziť len na závery o protiprávnom konaní, t. j. o spáchaní trestného činu, a o tom, kto ho spáchal.“*

⁵⁰ Rozhodnutie Najvyššieho súdu Českej republiky č. k. 25Cdo/242/2004: *V rozsahu, v akom sú znaky skutkovej podstaty trestného činu zároveň významnými okolnosťami pre rozhodnutie o uplatnenom nároku, je súd v občianskoprávnom konaní v zmysle § 135 ods. 1 OSP viazaný odsudzujúcim právoplatným trestným rozhodnutím. Ak sú vo výrokovej časti odsudzujúceho trestného rozhodnutia podrobne popísané konkrétne zranenia, ktoré poškodený v príčinnej súvislosti s konaním odsúdeného škodcu utrpel, je pre následné občianskoprávne konanie záväzne rozhodnuté, aký skutok sa stal, kto ho spáchal a aká ujma na zdraví bola v príčinnej súvislosti s týmto skutkom poškodenému spôsobená; súd je viazaný i v otázke zavinenia.*

V tomto smere rozhodol i Krajský súd v Nitre 9Co/207/2017: *„Teda súd, vychádzajúc z výroku o vine v odcudzujúcom rozsudku ako celku, je viazaný i skutkovým opisom spáchania daného činu (zločinu), ktorý rieši naplnenie znakov skutkovej podstaty trestného činu konkrétnym konaním páchateľa. Tieto znaky skutkovej podstaty trestného činu boli významnými okolnosťami pre rozhodnutie o náhrade škody z hľadiska posúdenia protiprávneho konania žalovaného a jeho zodpovednosti za vzniknutú škodu žalobcu.“* Prikláňame sa k týmto vysloveným názorom, zohľadňujúc právo na spravodlivý proces, požiadavku nerozpornosti rozhodnutí a právnej istoty.

V niektorých rozhodnutiach civilných súdov sa presadilo stanovisko, že súd nie je vôbec viazaný výškou škody (ani v prípade, že je minimálna výška škody kvalifikačným znakom skutkovej podstaty trestného činu) ani skutkovým základom uplatneného nároku tak, ako ho zistil trestný súd. Tento prístup viackrát kritizoval ÚS SR, napr. nález Ústavného súdu SR z 29. mája 2014, sp. zn. III. ÚS 507/2013. V tejto línii sa rešpektuje staršia judikatúra zo 70. rokov – R 27/1977, R 22/1979. Sme toho názoru, že ak sa trestný súd v trestnom konaní vysloví vo veci spôsobenej škody v určitej minimálnej výške, civilný súd rozhodujúci o nároku poškodeného na náhradu škody je povinný záver o minimálnej výške škody rešpektovať. To však na druhej strane neznamena, že civilný súd nemôže v rámci dokazovania zistiť škodu vyššiu, než aká bola ustálená v odsudzujúcom rozsudku. O prevyšujúcej časti škody je civilný súd povinný vykonať dokazovanie.

Neraz sa na vzniku škody určitou mierou zavinenia podieľala aj iná osoba, resp. aj sám poškodený. K tejto situácii zaujal celkom jednoznačné stanovisko Najvyšší súd ČR tak, že: *„Rozhodnutí, jímž byl pachatel trestného činu uznán vinným, neznamena, že škoda byla způsobena výlučně jeho zaviněním; jestliže se kromě pachatele trestního činu podílelo na vzniku škody i jednání poškozeného, není soud v občanskoprávním řízení o nároku na náhradu škody při posouzení spoluzavinění poškozeného vázán výrokem o vině pachatele podle § 135 odst. 1 OSŘ“* (rozsudok Najvyššieho súdu ČR sp. zn. 25 Cdo 818/2004).⁵¹

Viazanosť trestným rozsudkom je v poslednej dobe vnímaná extenzívnejšie ako v minulosti. Je tu síce jasne stanovená viazanosť odsudzujúcim trestným rozsudkom, ale civilný súd často musí pre svoje rozhodnutie skúmať i rozsudky oslobodzujúce, odôvodnenie rozhodnutia, naplnenie znakov

⁵¹ Zhodne i rozsudok Najvyššieho súdu ČR sp. zn. 25 Cdo 562/99. Takéto úvahy Najvyššieho súdu ČR považujeme za správne a úplne aplikovateľné aj v podmienkach civilného konania v Slovenskej republike.

skutkovej podstaty. Čo musí byť rešpektované, je princíp nerozpornosti rozhodnutí oboch súdov. Rozhodne civilný súd nesmie zasahovať do výsledku trestného konania prehodnocovaním jeho dôvodnosti. Hoci ustanovenie § 193 CSP sa javí ako jednoduché a jasné, ako vidno i judikatúra je pomerne nejednotná vo viacerých smeroch. Bolo by vhodné spresniť toto ustanovenie aspoň v tom zmysle, že pri určovaní výšky náhrady škody je civilný súd viazaný i oslobodzujúcim rozsudkom a pri určení výšky škody má prihliadať i na skutkový základ trestného rozhodnutia, spoluzavinenie.

4.1.2 Civilné konanie a ústavná prejudicialita

Ústavná prejudicialita sa prezentuje v kompetencii Ústavného súdu Slovenskej republiky posúdiť ústavnosť právnych noriem. Jej účelom je zabrániť svojím kontrolným mechanizmom aplikácii právnych noriem, ktoré sú v rozpore s ústavou. Ide bezpochyby o proces autonómny, odlišný od procesu, kde rozhodnutie o neústavnosti bude mať dosah, čo oprávňuje definovať tento postup ako prejudicialitu.

Zatiaľ čo všetky sudy musia aplikovať priamo ústavné predpisy, dochádza k situáciám, keď treba posúdiť ústavnosť alebo neústavnosť zákonných predpisov, s výhradným monopolom ÚS SR. Je to preto, lebo i Slovensko má systém koncentrovanej jurisdikcie. Z toho vyplýva, že bežné sudy nemôžu pri výkone svojej funkcie vyhlásiť za protiústavné zákony za protiústavné. V dôsledku toho, keď vyvstáva ústavná prejudiciálna otázka, všeobecné sudy sa musia obrátiť na ústavný súd. Podstatu ústavnej prejudiciálnej otázky nachádzame v Ústave SR, *in concreto* čl. 125 zákona č. 460/1992 Zb. z 1. septembra 1992.

Ústavná prejudicialita je typická tým, že predmet tohto konania o neústavnosti bol inštitucionalizovaný výlučne na vyhlásenie – deklarovanie so všeobecnými účinkami a pretože funkcia, ktorú uplatňujú sudy aplikujúce objektívne právo na konkrétny prípad, predpokladá priaznivý úsudok o ústavnosti.

Možno ho označiť ako abstraktnú formu kontroly ústavnosti, účelom ktorej je eliminovať z právneho poriadku normy odporujúce Ústave SR alebo ústavným zákonom. Všetky normy by mali rešpektovať zvrchovanosť ústavy a toto konanie zabezpečuje i dodržiavanie hierarchického usporiadania právneho poriadku.

Reflektujúc čl. 144 ods. 1 Ústavy SR, sudcovia sú pri výkone svojej funkcie nezávislí a pri rozhodovaní sú viazaní Ústavou Slovenskej republiky, ústav-

ným zákonom, medzinárodnou zmluvou podľa článku 7 ods. 2 a 5 Ústavy Slovenskej republiky a zákonom. V odseku 2 citovaného článku Ústavy Slovenskej republiky je upravená právomoc civilného súdu prerušiť prebiehajúce konanie a predložiť Ústavnému súdu Slovenskej republiky návrh na začatie konania podľa čl. 125 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky. Bohužiaľ, často všeobecné súdy zasahujú do uvedenej výlučnej právomoci Ústavného súdu Slovenskej republiky. Neraz dochádza zo strany všeobecných súdov k zamietnutiu návrhu na prerušenie konania z dôvodu, že konajúci súd po preskúmaní podmienok na prerušenie konania dospeje k záveru o neexistencii rozporu odôvodňujúceho postúpenie predmetnej veci Ústavnému súdu Slovenskej republiky.

Pochybnosť, či všeobecne záväzný právny predpis, ktorý sa týka veci, je v rozpore s ústavou, zákonom alebo medzinárodnou zmluvou, ktorou je Slovenská republika viazaná, musí nastoliť konajúci súd. Na podanie návrhu ústavnému súdu s cieľom začať konanie o súlade právnych predpisov nepostačuje, že takúto pochybnosť vzniesla strana konania. Predloženie návrhu na preskúmanie súladu právneho predpisu s ústavou alebo medzinárodnými dohovormi je teda činnosťou súdu, ktorý návrh podáva, a sudca (predseda senátu), ktorý návrh predložil, musí prijať osobné (vnútorné) presvedčenie, že je nutné takýto návrh predložiť ústavnému súdu. „*Ide teda o osobné presvedčenie sudcu a nie presvedčenie účastníka konania, ktorému by predseda senátu ‚robil poštára‘ s ústavným súdom.*“⁵²

Častou otázkou pred Ústavným súdom Slovenskej republiky je dosah prerušenia konania na porušenie práva na prejednanie veci bez zbytočných prietahov garantovaného v čl. 48 ods. 2 ústavy. Ako ÚS SR uviedol, „*účelom a cieľom práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov je odstránenie stavu právnej neistoty účastníka konania*“ (napr. I. ÚS 41/02). Preto ústavný súd nečinnosť všeobecného súdu v dôsledku existencie zákonnej prekážky jeho postupu neposudzuje ako zbytočné prietahy v konaní (*mutatis mutandis* II. ÚS 3/03, I. ÚS 65/03, I. ÚS 214/06).⁵³ V ďalšom rozhodnutí ústavný súd vyslovil právny názor, podľa ktorého „*ustanovenie § 109 ods. 2 písm. c) Občianskeho súdneho poriadku sa musí vykladať a uplatňovať v súlade s Ústavou Slovenskej republiky (čl. 152 ods. 4). Zo žiadneho ustanovenia Ústavy Slovenskej republiky nemožno vyvodiť, že prerušením konania jeho účastník stráca právo na to, aby sa jeho vec prerokovala bez zbytočných prietahov, zaručené v čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky. Všeobecný súd sa pri uplatňovaní*

⁵² Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky č. k. III. ÚS 99/2008 z 1. apríla 2008.

⁵³ Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky č. k. IV. ÚS 100/2008 z 19. marca 2008.

*procesného postupu podľa ustanovenia § 109 ods. 2 písm. c) Občianskeho súdneho poriadku preto musí spravovať aj požiadavkou, ktorá je zakotvená v tomto článku Ústavy Slovenskej republiky a ktorá ukladá povinnosť prijať príslušné opatrenia umožňujúce prerokovanie napadnutých vecí bez zbytočných prieťahov, a tým vykonanie spravodlivosti v primeranej lehote*⁵⁴ (nález Ústavného súdu Slovenskej republiky č. k. I. ÚS 21/2000 z 20. septembra 2000).

Ústavný súd SR je oprávnený uznesením pozastaviť účinnosť sporných noriem, ak ich ďalšie uplatňovanie môže ohroziť základné práva alebo slobody, alebo ľudské práva a základné slobody vyplývajúce z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a ktorá bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, ak hrozí značná hospodárska škoda alebo iný vážny nenapraviteľný následok. O súlade zákonov, nariadení vlády, všeobecne záväzných právnych predpisov ministerstiev a ostatných ústredných orgánov štátnej správy rozhoduje plénum ÚS SR. O súlade ostatných právnych predpisov rozhoduje senát.

V prípade, ak ústavný súd vysloví nesúlad s ústavou, strácajú dňom vyhlásenia nálezu ÚS SR v Zbierke zákonov SR príslušné predpisy, prípadne niektoré ich ustanovenia účinnosť. Inštitúcie, ktoré tieto právne predpisy vydali, sú povinné do šiestich mesiacov od vyhlásenia rozhodnutia Ústavného súdu SR uviesť ich do súladu s právnymi predpismi vyššej právnej sily, inak strácajú platnosť.⁵⁵ Právoplatné rozhodnutie ústavného súdu je všeobecne záväzné (*erga omnes*) a má precedenčný účinok. Ide o rozhodnutia konečné, nie je možné sa voči nim odvolať či použiť iný opravný prostriedok.

Judikatúra ÚS SR v súvislosti so skutočnosťou, že v čase doručenia návrhu ústavnému súdu už napadnutý právny predpis nebol súčasťou platného právneho poriadku, t. j. bol zrušený a stratil platnosť aj účinnosť, zdôrazňovala, že v konaní o súlade právnych predpisov podľa čl. 125 ods.1 ústavy je ústavný súd oprávnený posudzovať len súlad platných právnych predpisov, ich častí, prípadne niektorých ich ustanovení s právnymi predpismi vyššej právnej sily. Tento úsudok sa nepriamo odvodzuje zo znenia § 41a ods. 4 zákona o ústavnom súde (zákon č. 38/1993 Z. z.) v znení § 87 nového aktuálne účinného zákona o ústavnom súde (zákon č. 314/2018 Z. z.), podľa ktorého ak pre-

⁵⁴ Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky č. k. I. ÚS 21/2000 z 20. septembra 2000.

⁵⁵ ŠRAMEL, B. *Ústavné súdnictvo*. Vydalo Občianske združenie FSV: NIKARA, 2015, s. 92 – 95.

Pokiaľ uvažujeme o rovnováhe delby moci, napr. Národná rada SR nerešpektovala nález ÚS SR I. ÚS 8/97 z 23. júla 1997 a nezrušila svoje uznesenie č. 482 zo 4. decembra 1996 (kauza Gaulider).

skúmané právne predpisy stratia platnosť pred vyhlásením nálezu ústavného súdu, konanie sa zastaví. Ústavný súd preto vo svojej doterajšej rozhodovacej činnosti v konaniach iniciovaných všeobecným súdom, v ktorých bol namietaný nesúlad neplatných právnych predpisov, ich častí, prípadne niektorých ich ustanovení s právnymi predpismi vyššej právnej sily postupoval tak, že ich svojím uznesením zastavil (napr. PL. ÚS 16/02 z 20. mája 2002, PL. ÚS 13/08 z 9. apríla 2008, PL. ÚS 23/08 z 15. októbra 2008, PL. ÚS 4/09 z 25. februára 2009).⁵⁶ Do popredia vystupujú i hlasy samotných sudcov ústavného súdu, ktoré považujú uvedenú doterajšiu judikatúru ústavného súdu za prekonanú, a prikláňajú sa v takýchto veciach k dôslednejšiemu uplatňovaniu zásady materiálnej ochrany ústavnosti z dôvodov, ktoré už v rámci judikatúry ústavného súdu boli registrované, predovšetkým v rámci odlišných stanovísk sudcov (napr. k veci sp. zn. PL. ÚS 13/08).

Zákon o ústavnom súde v ustanovení § 91 ods. 3 (pôvodne § 41a ods. 3) stanovuje: *Stratou účinnosti, prípadne platnosti právnych predpisov na základe nálezu Ústavného súdu SR sa neobnovuje platnosť právnych predpisov nimi zrušených; ak však išlo len o ich zmenu alebo o doplnenie, platí skorší právny predpis v znení platnom pred touto zmenou alebo doplnením.*

Inak právoplatné rozhodnutia vydané či už v civilnom alebo správnom konaní na základe právneho predpisu, ktorý celkom, sčasti alebo v niektorom ustanovení stratil účinnosť, zostávajú nedotknuté, na druhej strane vyplývajúce povinnosti uložené takýmito rozhodnutiami nemožno nútene vymáhať.

Ústava Slovenskej republiky a zákon o ústavnom súde diferencujú v zásade dve možné situácie s ohľadom na hmotnoprávne účinky nálezů ústavného súdu o súlade právnych predpisov (konania, ktoré boli do momentu uverejnenia nálezů ústavného súdu v Zbierke zákonov SR už právoplatne ukončené a prípady, ktoré v okamihu uverejnenia nálezů ukončené neboli).

Takto zákon neposkytuje žiadnu ochranu subjektu v civilnom a správnom konaní, ktorý bol v konaní neúspešný a uplatnený nárok mu vzhľadom na aplikáciu nesúladného právneho predpisu nebol priznaný. I keď nedochádza k obnove právoplatne skončeného konania, pokiaľ povinný subjekt do uverejnenia nálezů uloženú povinnosť nesplnil, stáva sa táto nevymáhateľnou. Pokiaľ ide o nároky vzniknuté do momentu uverejnenia nálezů o nesúlade právnych predpisov, tie sa riadia právnym stavom existujúcim dovtedy. Nový právny stav založený nálezom ústavného súdu sa vzťahuje iba na náro-

⁵⁶ Podobne i rozhodnutie ÚS SR (uznesenie US sp. zn. PL. ÚS 28/05) vo veci *Kovalský*, ktorá skončila pred Súdnym dvorom EÚ (C-302/06).

ky vzniknuté od uverejnenia nálezu alebo *ex tunc* aj na nároky pred uverejnením nálezu.

Iste je tu badať hľadanie rovnováhy medzi princípom rešpektovania ústavnosti na jednej strane a prezumpcie právoplatnosti a právnej istoty na strane druhej.

Ak bol nález ústavného súdu vydaný pred právoplatným skončením konania, v týchto veciach nastávajú hmotnoprávne účinky pre všetky strany konania *ex tunc*. Ak sa totiž tieto účinky prejavujú *ex tunc* vo veciach judikovaných právoplatne pred uverejnením nálezu, potom *a fortiori* to musí tak byť vo veciach neskončených právoplatne v momente uverejnenia nálezu o nesúlade. Opačný výklad by bol priamym popretím princípu zachovávanía ústavnosti a zároveň neprípustným absolutizovaním princípu právnej istoty.⁵⁷

Civilný sporový poriadok determinuje tiež viazanosť súdu rozhodnutím ústavného súdu alebo Európskeho súdu pre ľudské práva, ktoré sa týkajú základných ľudských práv a slobôd (zavedené novelou OSP zákon č. 341/2005 § 135). Pokiaľ ústavný súd v rámci konania o ústavnej sťažnosti konštatuje porušenie základných práv a slobôd, vec sa vracia na súd, ktorý musí rozhodnúť v súlade s výrokom, ale najmä odôvodnením nálezu ÚS SR, t. j. v súlade s právnym názorom ÚS SR. „... je nenáležité a v rozpore s právnym poriadkom Slovenskej republiky polemizovať s otázkou, či má nález Ústavného súdu Slovenskej republiky len akademický význam alebo či má aj hmotnoprávne dôsledky“ (uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo 16. februára 2001, sp. zn. 3 To 4/2001).

4.2 Ktoré otázky si civilný súd môže posúdiť sám a fakultatívne prerušenie konania

Ustanovenie § 193 CSP (pôvodne § 135 ods. 1 OSP) presne stanovuje, od ktorých právnych skutočností sa súd pri svojej rozhodovacej činnosti nemôže odchyliť, pričom ostatné otázky, o ktorých inak patrí rozhodnúť inému orgánu, si môže civilný súd predbežne sám vyriešiť. Vychádzajúc z uvedeného, otázky patriace do právomoci správnych orgánov môže súd posúdiť sám. Pokiaľ tu však už takéto rozhodnutie bolo vydané, musí ho civilný súd vziať do úvahy a zohľadniť ho v rozhodnutí (§ 194 CSP).

⁵⁷ Nálezy Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. I. ÚS 51/06, sp. zn. I. ÚS 60/06 z 8. júna 2006, sp. zn. I. ÚS 159/06 zo 17. októbra 2006 a sp. zn. I. ÚS 320/06 zo 6. decembra 2006.

Často správny orgán, konajúci v rámci svojej právomoci, vydáva rozhodnutie, ktoré pre svoju logickú a právnu previazanosť s predmetom procesu musí byť posúdené pred vydaním rozhodnutia civilného súdu. Táto projekcia je dnes pomerne častá z dôvodu rozšírenia právnej aktivity štátu, ktorý zriaďuje množstvo orgánov, ktorých právne rozhodnutia ovplyvňujú výsledok civilného súdneho konania. Zákonodarca 19. storočia však iste nepracoval s prejudiciálnymi otázkami so zámerom, aby sa dosiahla celková koordinácia činností štátnej správy a súdov. Rozhodnutie o práve v administratívnom konaní môže byť posudzované v rozhodnutí o predmete v civilnom konaní. Správny poriadok⁵⁸ pojem predbežná otázka síce používa, ale bez jej bližšej definície a špecifikácie. V právnej praxi je rovnako bežné, že správny orgán na to, aby mohol rozhodnúť vo veci, musí mať zodpovedanú konkrétnu čiastkovú otázku týkajúcu sa predmetu konania. Podľa názoru právnej teórie predbežnou otázkou treba v kontexte správneho práva rozumieť takú otázku, zodpovedanie ktorej podmieňuje rozhodnutie o predmete správneho konania. Súčasne je to taká otázka, ktorej rozhodnutie nepatrí do kompetencie správneho orgánu, ktorý vo veci rozhoduje. Odpoveď na ňu môže byť predmetom iného samostatného konania (správneho i súdneho). Podľa súdnej judikatúry platí zásada, že správny orgán, ktorý koná vo veci, je nielen oprávnený, ale i povinný sa zaoberať predbežnými otázkami, ak sa v konaní vyskytnú. V správnom konaní platí zásada, že správny orgán, ktorý vydáva rozhodnutie vo veci, je oprávnený pre svoju potrebu riešiť i otázky, ktoré patria do pôsobnosti iných orgánov, ak to zákon nezakazuje – vyžaduje si to totiž požiadavka pružnosti správneho konania. Pritom pod pojmom predbežná otázka sa v zmysle Správneho poriadku rozumie iba taká otázka, ktorá ešte nie je zodpovedaná iným orgánom, resp. o ktorej nebolo ešte právoplatne rozhodnuté. Ak takáto predbežná otázka už bola vyriešená, orgán verejnej správy je ňou viazaný.

S otázkou vzťahu rozhodnutí správnych orgánov k rozhodovaniu civilných súdov sa vysporiadaava Civilný sporový poriadok priamo v § 193. Podobne Správny súdny poriadok (SSP) upravuje riešenie vzniku predbežnej otázky v rámci správneho súdnictva. Identická je úprava v znení § 100 SSP, správny súd okrem iného konanie uznesením preruší, pokiaľ rozhodnutie závisí od otázky, ktorú nie je v tomto konaní oprávnený riešiť, podal Ústavnému súdu Slovenskej republiky návrh na začatie konania podľa osobitné-

⁵⁸ Zákon č. 71/1967 Zb. o správnom konaní (správny poriadok).

ho predpisu, prípadne podal návrh na začatie prejudiciálneho konania pred Súdnyim dvorom Európskej únie (SD EÚ).

Ide teda predovšetkým o rozhodnutia správnych orgánov, ktoré môžu byť naozaj rôznorodé a od toho by sa podľa nášho názoru mal odvíjať i pohľad na ich riešenie a ďalší postup civilného súdu. Ide v praxi o voľbu súdu, či si má predbežnú otázku posúdiť sám, alebo civilné konanie prerušiť a počkať na rozhodnutie príslušného orgánu. K fakultatívnemu rozhodnutiu o prerušení konania podľa § 164 CSP je potrebné uviesť, že pôjde o otázky, ktoré by súd mohol sám vyriešiť ako prejudiciálne (§ 194 CSP). Je však na vôli súdu, či tak urobí, alebo či počká na vyriešenie otázky v súdnom alebo správnom konaní, ak takéto konanie už prebieha, alebo môže dať na takéto konanie aj sám podnet a následne konanie preruší.

Súd pri fakultatívnom prerušení musí zvážiť, či prerušenie konania prispeje (alebo je dokonca predpokladom) k spravodlivému rozhodnutiu vo veci a k naplneniu dikcie čl. 46 ods. 1 ústavy. Inak povedané, či dôvod prerušenia konania preváži nad záujmom na postupe bez zbytočných prietahov, ktorý je rozhodnutím o prerušení konania dotknutý. *„Pri fakultatívnom prerušení konania (na rozdiel od obligatórneho podľa § 162 CSP) je to práve súd, ktorý vyvažuje jednotlivé záujmy stojace pri prerušení konania proti sebe – záujem na spravodlivom rozhodnutí veci a záujem na konaní bez zbytočných prietahov (v prípade obligatórneho prerušenia konania vyvážil tieto záujmy sám zákonodarcu preferovaním záujmu na spravodlivom rozhodnutí veci. Súd tak nemá možnosť zvažovania a pri naplnení hypotézy § 162 CSP konania preruší obligatórne). Vyváženie stretu týchto záujmov v prospech záujmu na spravodlivom rozhodnutí veci pretavené do rozhodnutia o prerušení konania musí byť v prípade fakultatívneho prerušenia konania riadne zdôvodnené v odôvodnení rozhodnutia, ktorým sa konanie prerušuje“* (uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky II. ÚS 199/2019-31).

Samotný Civilný sporový poriadok sám predpokladá a počíta s takým „prietahom“ v konaní spočívajúcom v možnom prerušení konania na účely vyriešenia otázky, ktorá môže mať význam pre rozhodnutie súdu. Takýto procesný postup súdu nemožno potom považovať za zbytočný, ale za zákonom predpokladaný a potrebný. V prípade riadneho odôvodnenia jeho realizácie neporušuje právo na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov.

Keďže ide o prerušenie konania fakultatívne, súdy postupujú rôzne od prípadu k prípadu. Otázne je, či by bolo eventuálne možné stanoviť určité spoločné kritériá, kedy by mohol súd s poukazom na ustanovenie § 164 CSP konanie na účely riešenia prejudiciálnej otázky prerušiť (a to najmä s pou-

kazom na iné prebiehajúce konanie, nielen súdne) a kedy nie, resp. či takéto znaky nie je možné identifikovať a vždy to závisí len od skutkových okolností konkrétneho prípadu. Je zrejme vhodné rozlišovať, či ide o konštitutívne alebo deklaratórne správne rozhodnutia. Vo vzťahu ku konštitutívnym rozhodnutiam sa považuje prerušenie civilného konania a obrátenie sa na príslušný orgán za povinné. Takéto rozhodnutia sú právnou skutočnosťou a zaväzujú súd k výslednému právnemu stavu. Pokiaľ ide o prejudiciálne otázky vo vzťahu k správnym rozhodnutiam deklaratórnej povahy, otázka je zložitejšia. Potreba prerušenia konania by tu mala vyvstať iba v prípade, že riešená vec je absolútnej povahy, t. j. prípad nemá žiadne civilné prvky. Na druhej strane, ak vec má prvky civilnoprávných vzťahov (odbor katastra, stavebný odbor) prerušenie konania nie je povinné a súd má právomoc vyriešiť túto otázku sám. V prípade konštitutívnych rozhodnutí musí civilný súd zohľadniť právny štatút vytvorený v rozhodnutí. Skutočnosti, ktoré zistil správny orgán a ktoré tvoria základ pre vydanie rozhodnutia, nie sú v civilnom konaní závažné. V prípade deklaratórnych správnych rozhodnutí je potrebné zohľadniť právne postavenie uvedené v správnom rozhodnutí. A v tomto prípade nie je možné viazať sa skutkovými zisteniami správneho orgánu.

Nie je však stanovené, či má byť riešenie predbežnej otázky obsiahnuté vo výroku súdneho rozhodnutia, či môže ísť o predbežnú otázku vyriešenú len v rámci odôvodnenia daného rozhodnutia. Je nepochybné, že právoplatnosť môže nadobudnúť len výrok rozhodnutia. Ak bola predbežná otázka riešená len ako predbežná, je otázne, či má súd vychádzať z odôvodnenia rozhodnutia. V záujme predvídateľnosti rozhodnutia, by sa to malo zrejme vzťahovať i na predbežné otázky riešené v odôvodnení.

Spornou otázkou ostáva tiež, čo možno považovať za rozhodnutie, na ktoré treba prihliadať. Sú to len súdne rozhodnutia, rozhodnutia správnych orgánov či i ďalších subjektov, ktorým bola zverená pôsobnosť v oblasti verejnej správy? Ústavný súd Českej republiky napr. riešil i otázku viazanosti posudkom lekára o spôsobilosti zamestnanca k práci. Súd ho posúdil ako odborné stanovisko, ktoré treba posudzovať ako ktorýkoľvek iný skutkový podklad, ktorý nemá prezumpciu správnosti.⁵⁹ Domnievame sa však, že môže ísť i o rozhodnutia ďalších subjektov, ktorým bola zákonom zverená právomoc rozhodovať spory a iné právne veci. Podstatné však je, aby bolo vydané v medziach jeho právomoci a aby bolo právoplatné či vykonateľné.

⁵⁹ Pozri nález Ústavného súdu ČR z 23. septembra 2008, sp. zn. Pl. ÚS 11/08 (155/2008 USn.) a obdobne tiež uznesenie Ústavného súdu ČR zo 17. marca 2011, sp. zn. III. ÚS 610/11.

4.3 Prejudicialita, litispendencia a res iudicata

4.3.1 Litispendencia

Námietka prekážky začatej veci je vznesená, ak rovnaký spor s rovnakým predmetom predložený pred súdnym orgánom sa neskôr predloží rovnakému alebo inému orgánu. Prekážka *litispendencie* je negatívnou procesnou podmienkou a procedurálnou výnimkou, ktorú možno uplatniť v každom súdnom konaní a spočíva v objavení sa skutočností, ktoré sú predmetom iného konania a ktorých riešenie môže byť rozhodujúce pre druhé.

Účelom tohto inštitútu je v konečnom dôsledku zabrániť súbehu dvoch procesov, aby sa predišlo vzniku dvoch protichodných súdnych rozhodnutí. Právna veda vymedzuje požiadavky, ktoré musia byť splnené, aby sa táto výnimka uplatnila. Podľa ustálenej judikatúry ide o požiadavky:

- totožnosť strán alebo tzv. subjektívna identita,
- objektívna totožnosť procesov alebo tzv. objektívna identita,
- priebeh zhodných konaní, na čo sa požaduje, aby boli podané žaloby.

Na rozdiel od toho, aby sme mohli hovoriť o prejudicialite, musí tu existovať iné konanie, ktoré by mohlo priamo ovplyvniť daný proces, teda nie je potrebná existencia totožných predmetov, postačuje, aby rozhodnutie v jednom konaní ovplyvňovalo neskoršie konanie. Rozdiel medzi uvedenými právnymi inštitútmi spočíva v tom, že zatiaľ čo *litispendencia* spôsobuje procesné zastavenie konania a môže sa posúdiť z úradnej moci *ex offio*, prejudiciálna otázka spôsobuje len prerušenie konania. V súčasnosti sú tieto pojmy jedným z hlavných nástrojov, ktoré oprávňujú na prerušenie konania alebo zamietnutie žaloby.

Predbežná otázka rozhodne nie je fenoménom totožnosti, ale spojitosti a podmienenosti medzi predmetmi konania rôzneho obsahu. Spojenie prejudiciálnej povahy je osobité, pretože nepredpokladá jednoduchú identitu alebo dokonca homogénnosť medzi skutočnosťami, ktoré ju vytvárajú, ale vyžaduje logicko-právne prepojenie prejudiciálnej matérie s hlavnou otázkou. Hoci existencia faktora prepojenia konaní je spoločná pre uplatňovanie iných príbuzných inštitútov (napr. spojenie vecí), v prípade prejudiciality má táto väzba kvalifikovanú povahu charakterizovanú existenciou podriadenosti alebo podmieňujúcej súvislosti, ktorá určuje význam rozhodnutia o nároku a nakoniec posúdenie i odmietnutie žiadanej právnej ochrany.

Prejudicialita sa podstatne odlišuje od litispendencie, ktorá predpokladá identitu medzi procesnými predmetmi a úplnosť ich integrujúcich prv-

kov, ktorej účelom je zabrániť súbežnému posúdeniu toho istého sporu medzi tými istými stranami. Následkom takejto identity je ukončenie druhého procesu. Pri predbežnej otázke naopak neexistuje identita medzi procesnými objektmi spojenými právnym logickým spojením, ale len čiastočná zhoda medzi niektorými prvkami, ktoré ich tvoria, z ktorých niektoré sú zhodné a iné, na druhej strane rozdielne.

Domnievame sa, že existencia tejto previazanosti sa prejavuje čiastočnou zhodou medzi objektívnymi prvkami rôznych procesných predmetov. Čo predstavuje petit jedného z procesov, je prezentované ako dôvod začatia druhého procesu alebo vystupuje ako konštituovanie, bránenie, zmena alebo vylúčenie tých práv, ktoré boli posudzované v ktoromkoľvek z nich.

Totožnosť predmetu sporového konania alebo inak tzv. procesného nároku žalobcu. Pri posudzovaní totožnosti predmetu sporového konania sa berú do úvahy dva aspekty – petit a skutkový základ, z ktorého žalobca odvodzuje svoj nárok. Na ich základe dochádza k individualizácii predmetu sporového konania. Predmetom konania je základná právna otázka, o ktorej sa rozhoduje v konaní. Tá je kreovaná v súlade s osobitnou žiadosťou o súdnu ochranu, týkajúca sa práva a právne relevantných skutočností, ktoré slúžia na identifikáciu a vymedzenie požadovanej špecifickej ochrany, v závislosti od druhu prejednávanej žaloby. Vytvára prejudiciálna otázka v procese konkurenciu či pluralitu objektov procesu alebo ide o ten istý objekt? V tejto veci nie je v právnej doktríne zhoda, hoci väčšinou je tu tendencia považovať túto situáciu za existenciu jediného procesného predmetu, ale komplexného charakteru, čo neznamená spochybnenie autonómie prejudiciálneho rozhodnutia.

Predbežná otázka nemusí nevyhnutne dopĺňať skutkový základ hlavného konania, dokonca ho niekedy spochybňuje. Fakt, že táto otázka súvisí s tvrdením žalovaného o zabránení alebo zamietnutí tvrdených skutočností, nemožno radikálne vylúčiť. Prejudiciálna otázka predpokladá existenciu autonómnych nárokov, ale charakteru sekundárneho, ktoré dopĺňajú hlavný predmet žaloby bez toho, aby podstatne zmenili jej zámer.

Petit je najpodstatnejšou a obligatórnou náležitosťou žaloby podľa ustanovenia § 132 ods. 1 CSP. V prípade žalobného návrhu nemáme na mysli totožnosť v zmysle identických formulácií použitých v žalobách, tu je potrebné vychádzať z obsahovej stránky. *Petit* je akýmsi indikátorom vymedzenia prejudiciality – čo je obsiahnuté v petite, nemôže byť vnímané ako prejudiciálne. Slúži na vymedzenie predmetu konania, no to nepostačuje na to, aby

vymedzil logický a právny vzťah medzi rozhodnutím o prejudiciálnej otázke a hlavným právnym vzťahom, ktorý je predmetom konania.

Prekážku začatej veci nezakladá sporové konanie, ktoré sa týka totožnej veci v právnom zmysle, pokiaľ si sporové strany k tejto veci uplatňujú odlišné procesné nároky. Typickým príkladom sú sporové konanie týkajúce sa nehnuteľnosti – výpovede z nájmu bytu, ktorá nezakladá *litispendenciu* druhého sporového konania o vypratanie bytu.⁶⁰ Pre vznik *litispendencie* by sa *petit* mal vyznačovať totožnosťou spočívajúcou v označení právnych následkov (vydanie rovnakých vecí, zdržanie sa rovnakého konania) a v druhoch žaloby (žaloba na plnenie, určovacia žaloba).⁶¹

Totožnosť predmetu sporového konania je daná vtedy, keď neskôr uplatnený nárok je založený na rovnakom **skutkovom základe**, ktorý vychádza zo skutkových tvrdení, na základe ktorých bol uplatnený skorší nárok. Skutkovým základom sú v zmysle princípu kontradiktórnosti a dispozičného princípu sporového konania tie skutočnosti, ktoré sú predmetom skutkových tvrdení prezentovaných stranou podľa ustanovenia § 132 ods. 1 CSP či v dikcii § 150 a 151 CSP. V tomto zmysle nie je pre individualizáciu predmetu sporu rozhodujúce právne posúdenie daných skutočností stranami sporu, pretože súd si v civilnom konaní, v rámci zásady *iura novit curia*, sám právne posúdi skutočnosti, ktoré sú predmetom skutkových tvrdení sporových strán.

Pre inšpiráciu, v niektorých procesných úpravách sú tieto dva inštitúty značne prepojené, zaujala nás napr. španielska úprava. Skôr účinný zákon o občianskom súdnom konaní LEC z r. 1881 podrobne neupravoval *litispendenciu* a obmedzoval sa na vymedzenie, ktoré možno posúdiť ako odkladáciu procesnú výnimku (čl. 533 LEC z r. 1881). Z toho dôvodu definícia a požiadavky *litispendencie* záviseli od doktríny a judikatúry, ktorá túto prácu vyše sto rokov vykonávala v plnom rozsahu. LEC z r. 1881 podporoval uplatňovanie *litispendencie*, aj keď nenastala identita rozhodovanej veci v uvedených troch smeroch, kde výnimka *litispendencie* bola preventívna. Naopak, súčasný LEC podrobnejšie upravuje *litispendenciu* v čl. 421 a táto úprava objasňuje a v niektorých aspektoch aj popiera predchádzajúcu doktrínu a judikatúru. Aktuálne platný procesný poriadok prijatý v r. 2000 už zaviedol pojem, ktorý v staršej úprave neexistoval, a to civilnú prejudicialitu (čl. 43), ktorá funguje paralelne s *litispendenciou*. V čl. 43 LEC stanovuje: „Ak na rozhodnutie o predmete sporu je potrebné rozhodnúť o akejkoľvek záležitosti, kto-

⁶⁰ Uznesenie Najvyššieho súdu Českej republiky sp. zn. 26 Cdo 2659/2005 z 8. marca 2007.

⁶¹ DAVID, L. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. I. díl. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 726.

rá zasa predstavuje hlavný predmet ďalšieho prebiehajúceho konania pred tým istým alebo iným civilným súdom, ak nie je možné spojenie vecí, súd môže na žiadosť obidvoch strán konania alebo jedného z nich po vypočutí druhej strany nariadiť prerušenie konania v stave, v akom sa nachádza, až do skončenia tohto konania.“ Evidentne, rozdiel v jeho účinkoch je taký, že zatiaľ čo *litispendencia* spôsobuje zastavenie konania a možno ju posúdiť z úradnej moci, *prejudicialita* spôsobuje prerušenie konania a môže sa prijať iba na žiadosť účastníka. V systéme pôvodného zákona z roku 1881 bola *prejudicialita* zakotvená ako tzv. „nepravá *litispendencia* alebo *litispendencia* pre spojitost vecí – (*litispendencia impropia o por conexión*)“, ktorá v skutočnosti zahŕňala *prejudicialitu*, ku ktorej dochádza, keď súdny spor zasahuje do výsledku iného, s možnosťou dvoch protichodných rozsudkov. Aktuálne platný procesný kódex upravil tento pojem, čo znamená podstatnú zmenu, hlavne pokiaľ ide o jeho dôsledky, pretože v zmysle predchádzajúcej úpravy súd nemohol vyhlásiť prerušenie konania, ale mal uplatniť odkladaciu výnimku.

Litispendencia je aktuálnou otázkou i v kontexte práva Európskej únie ako dôsledok zneužitia postupu nazývané tzv. „talianske torpédo“.⁶²

Na základe uvedeného možno prezentovať niekoľko záverov. Aj keď v zmysle *litispendencie* musí existovať identita medzi osobami a vecami v konaniach s rovnakým predmetom sporu, možno tu však uvažovať o výnimke v prípadoch, kde došlo k identite subjektov a príčin, ale v ktorých boli žaloby odlišné. Prezentujeme názor, že inštitút prekážky začatej veci by mal byť pružnejšie vykladaný i našimi súdmi. *Litispendencia* garantuje účastníkom konania právo na účinnú súdnu ochranu pred súdmi bez toho, aby ostali bez ochrany. V poslednom období pozorovať väčšiu flexibilitu v uplatňovaní plnej identity medzi oboma procesmi, ktorú badať i v prijatí novej úpravy medzitýmneho rozsudku.

⁶² Pojem zavedený Mariom Franzosim ako zneužívanie postupu v cezhraničných sporoch s cieľom eliminovať dohodu o právomoci. Klasickým príkladom bol *Trasporti Castelletti vs. Hugo Trumpy Case C-159/97*. SD EÚ v rozsudku vo veci *C-116/02 Erich Gaasser GmbH vs. MISAT Srl* z 9. decembra 2003 rozhodol o prípustnosti takejto procesnej taktiky sporovej strany, a to okrem iného aj z dôvodu nutnosti existencie vzájomnej dôvery medzi súdmi členských štátov bez ohľadu na to, že v niektorých členských štátoch konajú súdy pomaly. V snahe zamedziť takémuto postupu sporových strán bol prijatý ods. 2 článku 31 revidovaného Nariadenia Brusel I bis, ktorý vylučuje takýto postup v prípade existencie dohody o právomoci. Podľa predmetného ustanovenia, ak začne konať súd členského štátu, ktorého právomoc je založená na základe dohody o voľbe právomoci medzi sporovými stranami, ostatné súdy, ktoré taktiež začali konať v tej istej veci, sú povinné prerušiť konanie.

Pozri i LACKO, P. *Nariadenie Brusel I. Komentár*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2016, s. 171.

4.3.2 *Res iudicata* a záväznosť právoplatného rozhodnutia

V právnej tradícii kontinentálnej Európy sme sa od čias Francúzskej revolúcie (1789) až do skončenia druhej svetovej vojny a Norimberských tribunálov preniesli z vnímania štátu práva legálneho k štátu práva ústavného, ktoré sa navzájom odlišujú okrem iného tým, že prvý uprednostňuje právnu istotu a druhý spravodlivosť. Právoplatnosť dokonca ani nebola rozpracovaná v prvých právnych dokumentoch revolučného Francúzska, no práve tu sa obrodili tieto rímskoprávne inštitúty.⁶³

Viazanosť skorším rozhodnutím prirodzene uznáva i judikatúra súdov. Ústavný súd SR tiež vo svojom náleze z 20. januára 2010, sp. zn. II. ÚS 349/2009 zastáva stanovisko, že „vzhľadom na zásadu prejudiciality vyplývajúcu z § 135 ods. 2 OSP, ako aj na zásadu viazanosti súdu právoplatnými rozhodnutiami vydanými v inom konaní podľa § 159 ods. 2 OSP, konajúci všeobecný súd nemá možnosť výberu v otázke, či bude rešpektovať právoplatné rozhodnutie vydané v inom konaní, ktoré rieši otázku javiacu sa prejudiciálnou v súvislosti s riešením daného prípadu. Pokiaľ pri riešení prejudiciálnej otázky zaujme odlišné stanovisko, je takýto jeho postup, resp. z neho vyplývajúci záver arbitrárny pre jednoznačný rozpor so zákonom“.

Citujeme i rozhodnutie Krajského súdu v Banskej Bystrici 17Co/237/2016: „Súd má povinnosť v prípade riešenia predbežnej otázky považovať za záväzné právoplatné súdne rozhodnutie o takej otázke; súd má teda povinnosť pri svojom rozhodovaní o (tejto ďalšej) veci neodchýliť sa od právoplatného rozsudku, ktorým sa vyriešila v inom civilnom sporovom konaní ako vec sama príslušná predbežná otázka; zistenie súdu v predošlom civilnom sporovom konaní o práve (resp. právnom vzťahu) právoplatným rozsudkom (výrokom) sa neprejavuje (v prípade nového konania) preto iba negatívnym vymedzením, že o tej istej veci nemôže súd znova konať a rozhodovať (ne bis in idem), t. j. len v skúmaní (danosti) tejto stránky právoplatnosti, ale má aj ďalší aspekt (dopad či zacieľenie); je ním prejudicialita spájaná s právoplatným rozsudkom; Právoplatnosť má aj uvedenú pozitívnu stránku spočívajúce v pôsobení vecnom, t. j. význam v dosahu záväznosti na rozhodnutie o inej veci.“

⁶³ Ale francúzska ústava z r. 1791 (časť III, kapitola V, čl. 9) a Trestný zákonník 1795 (čl. 67, 255 a 426) deklarovala inštitút *ne bis in idem*, čo je neoddeliteľná zložka *res iudicata*. Teda možno potvrdiť, že tento inštitút bol uznaný týmito dokumentmi aspoň nepriamo. Výslovným spôsobom ho vymedzil Napoleónov kódex 1804 (čl. 1350, ods. 3) prevzatý do ďalších civilných kódexov Európy a sveta.

Ako konštatuje Kubizňák: „V súvislosti predovšetkým s aktuálnou judikatúrou však vzniká ešte tretí okruh problematických aspektov, a to akým spôsobom pracovať s rozhodnutím, ktoré je postavené na vyriešenie nejakej predbežnej otázky, ktorá je potom sama meritórnym predmetom konania.“⁶⁴ Rozdiel naznačenej koncepcie spočíva vo fakte, či bolo najprv rozhodované meritórne o otázke, ktorá sa v inom konaní stáva iba predbežnou, alebo naopak prvé rozhodnutie na ceste k vyriešeniu sporu musí zodpovedať otázku predbežnú a tá vytvorí následne samostatný predmet konania.

Definuje to v zásade *prejudiciálny účinok právoplatnosti skoršieho rozsudku a prekážku právoplatne rozhodnutej veci*. V prípade prekážky *res iudicata* treba zdôrazniť, že ide o jednu z najrigoróznejšie uplatňovaných zásad procesného práva. Ak analyzujeme závažnosť súdneho rozhodnutia, predovšetkým vystúpi do popredia tzv. **subjektívna závažnosť** vychádzajúca z materiálnej stránky právoplatnosti súdneho rozhodnutia, a to vo vzťahu ku konkrétnym subjektom. Vyplyvala predtým *prima facie* z ustanovenia § 159 ods. 2 OSP. Enunciát právoplatného rozsudku je primárne záväzný pre strany konania a pre všetky orgány. Niektorí autori (napr. Winterová) z tejto právnej úpravy vyvodzovali, že „súd je viazaný každým občianskoprávnym rozhodnutím, pokiaľ sa otázka týmto rozhodnutím riešená vyskytne ako prejudiciálna v inom spore“.⁶⁵

Z tohto pohľadu je kľúčové ustanovenie § 228 ods. 1 CSP, ktoré z hľadiska použitia v praxi nie je v zásade sporným. Je uplatňované striktne a azda práve preto i jednoznačne. Opierajúc sa o názor M. Števčka, „materiálna stránka právoplatnosti súdneho rozhodnutia sa prejavuje predovšetkým v závažnosti rozhodnutia, resp. závažnosti výroku rozhodnutia pre určitý počet subjektov. Hovoríme o subjektívnej hranici závažnosti súdneho rozhodnutia“.⁶⁶

Na rozdiel od Občianskeho súdneho poriadku aktuálne platná právna úprava už nevymedzuje závažnosť výroku právoplatného rozhodnutia pre všetky orgány. Jednoznačne však definuje, že *enunciát* je v zásade (ak nie je ustanovené inak) záväzný nielen pre strany konania, ale rovnako aj pre právnych nástupcov strán konania, ktorý sa nimi stali po nadobudnutí právoplat-

⁶⁴ KUBIZŇÁK, J. Predbežné otázky v rámci exekučného řízení. In: *Cofola 2016: sborník z konference*. Brno: Masarykova univerzita [online]. 2016, s. 1212 [cit. 2017-03-05]. Dostupné na internete: <https://www.law.muni.cz/sborniky/cofola/2016/cofola2016.pdf>
Pozri i uznesenie NS ČR z 25. júna 2014, sp. zn. 31 Cdo 2740/2014 i R 82/2014.

⁶⁵ WINTEROVÁ, A. Prejudiciální otázka v občanském soudním řízení. *Socialistická zákonost*, 1967, s. 97.

⁶⁶ ŠTEVČEK, M., FICOVÁ, S. a kol. *Občiansky súdny poriadok. Komentár*. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 424.

nosti rozsudku. Právoplatný rozsudok súdu zakladá pre strany právne účinky, ktoré sú adresáti povinní rešpektovať. Subjektmi viazanosti však nemusia byť vždy len strany konania, ale napr. rozhodnutie o osobnom stave je záväzné pre každého.

Civilný sporový poriadok zextenzívnal medze subjektívnej záväznosti výroku právoplatného rozhodnutia aj v konaniach o abstraktnej kontrole v spotrebiteľských veciach, a to pri určovaní neprijateľnosti zmluvnej podmienky, resp. určení, že obchodná praktika je nekalá. Záväznosť rozsudkov ovplyvňujúcich vecnoprávnu pozíciu (nielen) strán konania rovnako prešla významnými zmenami. Dikcia ustanovenia § 228 ods. 2 CSP už nepočíta so širšie vnímanou subjektívnou záväznosťou pre konania o neplatnosti právneho úkonu.⁶⁷

Precizovala sa i záväznosť rozhodnutia smerom k intervenientovi. Nová právna úprava inštitútu intervencie jasne rozlišuje, či je rozsudok v intervenovanom spore pre intervenienta záväzný (§ 84 CSP), resp. ak záväzný nie je (§ 85 CSP), či a za akých okolností má význam ako otázka predbežná v právnom vzťahu medzi intervenientom a stranou sporu, ktorú intervenient v spore podporoval (§ 88 CSP) (nález Ústavného súdu SR z 28. apríla 2020, sp. zn. I. ÚS 164/2019).

Pri exkurze do histórie napr. Grňa v tejto súvislosti vyslovil názor, že zásadu formulovanú už v rímskom práve, podľa ktorej *res judicata ius facit inter partes*, nemožno interpretovať tak, „že kto nebol stranou v spore, nie je viazaný rozsudkom. (...) Preto to, čo je medzi stranami za právo uznané, platí všeobecne a pre každého“.⁶⁸ Grňa teda vníma rozsudok ako normu adresovanú všetkým bez výhrady. Do popredia kladie identitu práva pred identitou osôb. Podobný obsah má i ďalšia rímskoprávna zásada *res inter alios iudicatae nulum aliis praeiudicium faciunt* (In Ulpianus, D48, 2.7.2) – vec rozhodnutá medzi jednými nie je predbežným rozhodnutím pre iných. Uvedené v podstate podporuje dnešný princíp kontradiktórnosti konania a rešpektuje právo na obranu strany v procese. Je iste nevyhnutné vnímať ju v kontexte osobitnej

⁶⁷ Ustanovenie § 159a O. s. p. vymedzilo, že výrok právoplatného rozsudku pri rozhodnutí o určení vecného práva k nehnuteľnosti, o neplatnosti právneho úkonu, ktorým sa nakladalo s nehnuteľnosťou alebo o neplatnosti dobrovoľnej dražby nehnuteľnosti, je záväzný nielen pre strany konania, ale aj pre účastníkov zmluvy, ktorej sa týka návrh na povolenie vkladu vecného práva k dotknutej nehnuteľnosti a ktorý bol podaný v čase, keď v katastri nehnuteľnosti bola vykonaná poznámka o danom súdnom konaní.

Pozri i uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. Cdo 9/2010 z 24. novembra 2011.

⁶⁸ GRŇA, J. Op. cit., s. 62.

povahy rímskeho procesu, ktorý bol viazaný striktnie stanovenými žalobami a viazal len žalobcu a žalovaného. Musela medzi nimi existovať procesná dohoda o zriadení sporu (*litis contestatio*), žaloba zahrňovala v sebe i súkromné materiálne právo a musela formálne rešpektovať dopredu stanovené druhy žalôb. Právna doktrína Španielska, Francúzska i Talianska rešpektuje, že pokiaľ má konštitutívne rozhodnutie za predmet osobný stav, právnu spôsobilosť osôb, jeho účinky sa výnimočne vzťahujú *erga omnes*. Takéto rozhodnutie zaväzuje i tretie osoby, aby rešpektovali stav deklarovaný, modifikovaný alebo konštituovaný. Nemecká a rakúska doktrína presadzuje iný náhľad. Ten vyplýva z dôsledného rozlíšenia a separácie materiálnej právoplatnosti od iných účinkov rozhodnutia, ako sú vykonateľnosť (*Vollstreckbarkeit*) a jeho účinok konštitutívny (*Gestaltungswirkung*). Pre ňu konštitutívny účinok nezakladá vo vzťahu k tretím osobám špeciálne rozšírenie účinkov právoplatnosti, ale tento účinok je vlastným a autonómnym efektom rozhodnutia, ktorý nemá nič spoločné s právoplatnosťou. Konštitutívny účinok rozhodnutia pôsobí pre všetkých a proti všetkým (*für und gegen alle*).⁶⁹

Podobným spôsobom pri posudzovaní subjektívnych medzí právoplatnosti rozhodnutia prof. Winterová vzťahuje viazanosť súdu iným rozhodnutím i na prípady rozdielnosti strán oboch konaní.⁷⁰ Hoci jeden zo subjektov nebol zúčastnený na konaní, kde bola riešená predbežná otázka, toto rozhodnutie bude pre súd záväzné i napriek tomu, že strana nemohla ovplyvniť výsledok konania. Tento záver, ktorý vnímame dosť rozporuplne, bol korigovaný Macurom do vskutku zaujímavého riešenia. Pokiaľ totiž subjekt nebol stranou v konaní, ktorého výsledkom je rozhodnutie pre súd záväzné a vznesie námietku, ktorá nebola dosiaľ vyriešená, súd je povinný sa ňou zaoberať. V tomto zmysle teda nemožno hovoriť o prekážke *res iudicata*. Macur vychádza z toho, že strana konania nemôže byť sankcionovaná za procesnú pasivitu či neznalosť strany v konaní, v ktorom bola riešená prejudiciálna otázka.⁷¹ Postoj veľmi inšpiratívny, ktorý jednak rešpektuje prezumpciu správnosti súdneho rozhodnutia a navyše nie je nutné znovu viesť celé konanie vo veciach, o ktorých už bolo raz právoplatne rozhodnuté. Zároveň ani pôvodne

⁶⁹ K nemeckej a rakúskej úprave pozri i EHRENZWEIG, A. *System des österreichischen allgemeinen Privatrechts*, 1925, s. 333.

⁷⁰ WINTEROVÁ, A. Prejudiciální otázka v občanském soudním řízení. *Socialistická zákonost*, 1967, s. 97.

⁷¹ MACUR, J. K predbežným otázkam v civilnom konaní. *Právny obzor*. 1969, op. cit., s. 57 – 58.

nezúčastnenému subjektu neodopiera právo vzniesť nové námietky a argumenty, ktoré neboli uplatnené v pôvodnom konaní.

Je zrejmé, že spojitosť prejudiciálneho charakteru môže existovať alebo môže byť preukázaná nielen vo vzťahoch medzi tými istými stranami, ale aj medzi rôznymi subjektívnymi právnymi vzťahmi. Závislé vzťahy môžu byť ovplyvnené vzťahom prejudiciálnym, dokonca aj vtedy, keď sa subjekty oboch nezhodujú. Práve to vysvetľuje, že právoplatne rozhodnutá vec medzi dvoma stranami môže mať prospech alebo naopak poškodzovať tretie osoby, čo je dôsledkom toho, že tretia osoba je oprávneným zo závislého vzťahu. Z tohto dôvodu jediným princípom, ktorý riadi sféru a rozsah účinnosti rozhodnutia voči tretím osobám a ktorý je schopný systematicky vysvetľovať javy, ktoré vytvára, je práve princíp prejudiciality. Ten predstavuje vysvetlenie autority alebo účinnosti *res iudicata* voči tretím stranám.

Doktrína prijala teóriu účinnosti rozsudku, berúc do úvahy hlavne diferenciovanie priamych účinkov, ktoré prináša súdne rozhodnutie ako akt, od tých nepriamych (vedľajších), ktoré vytvára rozhodnutie vnímané ako právna skutočnosť. Sme toho názoru, že to je dôsledkom samotnej štruktúry právnych noriem, ktoré za určitých okolností berú do úvahy rozsudok ako predpokladanú normu, na ktorú nadväzujú určité právne dôsledky, alebo ju premenili na akýsi predpoklad právneho vzťahu. A to je situácia, ktorá podľa najnovšej doktríny nastáva práve vtedy, keď existuje súvislosť alebo prejudiciálna väzba medzi právnymi vzťahmi riešenými v procese. Toto posúdenie súdneho rozhodnutia ako právnej skutočnosti (právneho aktu) odôvodňuje a vysvetľuje spojitosť medzi rozsudkami vydanými rozličnými právnymi odvetviami ako otázku odlišnú od *res iudicata* (materiálnej právoplatnosti).

Možno pripustiť, že vo vzťahu k tretím osobám vzniká prejudicialita odvođená, nie právoplatnosť, vyplývajúca nie z právnej sily rozhodnutej veci, ktorá je vo všetkých aspektoch výslovne obmedzená na strany konania a na právne prípady rozšírenia *res iudicata*, ale z rozsudku ako právnej skutočnosti. Medzi oboma existujú zásadné rozdiely, ktoré bránia ich zámene. Rozšírenie týchto účinkov je potrebné napr. v rámci solidárnych záväzkov alebo žaloby o náhradu škody voči tretím kupujúcim, ktoré vyplývajú z vyhlásenia neplatnosti zmluvy a z množstva ďalších situácií, ktoré dokazujú nielen potrebu uznania tejto skutočnosti, ale viedli aktuálne k spochybneniu vlastných subjektívnych obmedzení kvôli stabilite rozhodnutej veci a princípu *res iudicata inter partes*.

Civilný sporový poriadok zastáva rovnakú koncepciu, stanovuje, že výrok právoplatného rozsudku v iných než statusových veciach je záväzný len pre

strany konania a ich právnych nástupcov, prípadne pre osoby, o ktorých to ustanoví zákon. Judikatúra súdov štandardne rešpektuje subjektívnu záväznosť medzi rovnakými stranami: uznesenie ÚS SR II. ÚS 169/2017-12: „*Pokiaľ v skoršom konaní vedenom okresným súdom bola pre rozhodnutie veci ako prejudiciálna otázka riešená neplatnosť zmluvy, pričom okresný súd dospel k záveru o jej absolútnej neplatnosti, ide o riešenie prejudiciálnej otázky, ktorá má v tomto konaní určujúci význam a ktorej existencia v tomto konaní sa musela preukázať v rozhodnutí o veci prejednávanej súdom. Aj v rámci subjektívneho vymedzenia záväznosti rozhodnutia o prejudiciálnej otázke okresný súd a krajský súd musia rešpektovať prejudiciálny účinok právoplatného rozhodnutia vzhľadom na totožnosť strán konania, aj keď v opačnom postavení. Záväznosť právoplatného rozhodnutia sa v účinku prejudiciality musela prejavovať zamietnutím žaloby.*“

V prípade, ak súd určitú otázku v konaní posúdi prejudiciálne, nevzniká prekážka právoplatne rozhodnutej veci. Prejudiciálny účinok právoplatnosti skoršieho rozsudku v novom (ďalšom) civilnom konaní s neidentickým predmetom konania (inak by tu vznikla prekážka *rei iudicatae*) je pre súd záväzný, ak právoplatným rozsudkom už bolo o danej otázke rozhodnuté. Aby sa takéto posúdenie stalo záväzným, otázka, ktorá je predbežnou otázkou v novom (ďalšom) konaní, musela byť v predchádzajúcom právoplatne skončenom súdnom konaní priamym predmetom sporu a musela byť vymedzená v enunciiate rozsudku. Právne posúdenie predbežnej otázky v odôvodnení rozhodnutia nemôže predurčovať hmotnoprávny stav pre rozhodnutie, ktoré ešte súdom nebolo vydané, pretože by tým dochádzalo k obmedzeniu subjektívneho hmotného práva žalobcu a jeho výkonu. Súd je teda viazaný iba výrokom rozsudku, nie jeho odôvodnením. Pre súd je záväzné posúdenie predbežnej otázky uskutočnené v inom konaní medzi totožnými stranami, ak ide o otázku riešenú vo výroku rozhodnutia, t. j. otázku, ktorá bola predmetom konania, pričom riešenie ostatných otázok, s ktorými sa súd musel v odôvodnení svojho rozhodnutia vyrovnáť, nie je pre súd v inej veci záväzné (porovnaj rozsudky Najvyššieho súdu Českej republiky sp. zn. 26 Cdo 2804/2012 z 12. júna 2014 a sp. zn. 32 Cdo 4004/2014 z 3. decembra 2013). V niektorých krajinách je takéto pravidlo zakotvené i priamo v procesných normách (napr. ustanovenie čl. 222.4 LEC španielskeho procesného kódexu – Ley de Enjuiciamiento Civil 1/2000). Bolo by vhodné zakotviť takéto znenie i do civilných kódexov u nás, či už pri ustanoveniach upravujúcich prejudicialitu, alebo v rámci úpravy záväznosti rozhodnutia, prekážky *res iudicata* či zákazu *ne bis in idem*. V slovenskom Civilnom sporovom poriadku

by to mohlo byť v rámci napr. § 230: „*Ak sa o veci právoplatne rozhodlo, nemôže sa prejednávať a rozhodovať znova.*“

Skúmajúc rozdielny nárok (predmet konania), zásadne platí, že ak v skončenom konaní došlo právoplatným súdnym rozsudkom k vyriešeniu hmotnoprávneho vzťahu, z ktorého sa aj tento (nový) nárok (neidentický s predmetom skončeného konania) odvodzuje, súd v tomto ďalšom (novom) civilnom konaní pri zodpovedaní predbežnej otázky (ktorá právoplatným súdnym výrokom sa už vyriešila ako vec sama) je týmto vyriešením viazaný (ustanovenie § 159 ods. 2 OSP predstavuje totiž vo vzťahu k ustanoveniu § 135 ods. 2 druhej vety OSP osobitnú procesnú úpravu). Súd preto nesmie vychádzať z iného záveru, čo sa týka existencie, resp. neexistencie uloženej povinnosti medzi tými istými účastníkmi, než ako o tomto ich právnom vzťahu už bolo právoplatne rozhodnuté (porovnaj aj rozsudok Najvyššieho súdu SR sp. zn. 1 Cdo 44/2010 z 31. januára 2012).

Pokiaľ analyzujeme súdy či iné orgány verejnej správy, pre ne je výrok právoplatného rozsudku v iných než statusových veciach (a v ďalších veciach zaväzujúcich každého) záväzný len potiaľ, pokiaľ posudzujú ako predbežnú otázku medzi stranami (prípadne medzi osobami, na ktoré bola subjektívna záväznosť rozsudku rozšírená) právne vzťahy, ktoré boli právoplatne vyriešené súdnym rozhodnutím. Subjekt, ktorý nebol stranou konania a ani v zmysle zákona voči nemu nie je rozhodnutie záväzné, môže uplatňovať svoje práva k veci alebo právu, o ktorých bolo rozhodnuté, v inom konaní. Ani súd, správny úrad alebo iný orgán verejnej správy pri posudzovaní veci nemôže voči nemu vychádzať zo záveru, že a ako o nej bolo v inom konaní už právoplatne rozhodnuté; uvedené platí tiež vo vzťahu k rozhodnutiam, ktoré sa týkajú vecných práv k nehnuteľnostiam, vrátane práva vlastníckeho.

Súdne rozhodnutie ako verejná listina je tak zásadne limitované v šírke svojich dopadov. Súdy môžu v prípade odlišnosti strán konania v praxi opakovane rozhodovať o rovnakých otázkach. Nemožno ani vylúčiť existenciu vzájomne protichodných rozhodnutí.

Aby sme teda uzavreli vzťah prejudiciality k *res iudicata* – pokiaľ v skončenom civilnom konaní došlo k vyriešeniu hmotnoprávneho vzťahu právoplatným súdnym rozsudkom –, ak by civilný súd prípadne v budúcnosti riešil iný súvisiaci nárok naviazaný na pôvodné konanie, súd by bol v tomto ďalšom (budúcom) civilnom konaní viazaný týmto záverom. Vec posudzovaná ako vec hlavná v pôvodnom konaní zaväzuje súd pri zodpovedaní prejudiciálnej otázky v následnom konaní.

Ustanovenie § 159 OSP podporovalo tézu, podľa ktorej je najpodstatnejšou časťou súdneho rozhodnutia výrok, a iba ten je záväzný. Ako však podozýva Dvořák, táto koncepcia je príliš úzka a pri skúmaní prekážky veci rozhodnutej bude nevyhnutné preskúmať i odôvodnenie rozhodnutia.⁷² Obdobne táto konštrukcia platí aj pri predbežných otázkach. Vynára sa otázka, či je možné priznanie účinkov právnej moci i prejudiciálnym otázkam, na ktorých musel súd svoje rozhodnutie postaviť, čo predkladáme ako námet na úvahu. Sme si vedomí skutočnosti, že takéto poňatie záväznosti vyriešených predbežných otázok do istej miery konvenuje s tzv. rozšíreným pojatím predmetu sporu, ako o ňom hovorí Macur.⁷³ Túto teóriu však vnímame do značnej miery rezervovane a v kontexte s právom na spravodlivý proces. Základným argumentom proti priznaniu účinkov právoplatného rozhodnutia i prejudiciálnym otázkam býva považovaný stret so základnými princípmi civilného procesu, konkrétne princípom dispozičným a prejednávacím.⁷⁴ Inak povedané, strana, ktorá nebola účastná sporu, v ktorom došlo ku konštituovaniu predbežnej otázky, nemohla ovplyvniť svojím procesným konaním postup a rozhodnutie súdu. Tento argument však sám osebe nemôže obstať. Základným cieľom civilného konania rovnako musí byť idea spravodlivosti. Nie je istotne cieľom súdu vynášať rozhodnutia, ktoré nemajú oporu v objektívnej realite a priečia sa základným postulátom právneho štátu. Navyše pripustením záväznosti už právoplatne vyriešených predbežných otázok možno dosiahnuť zásadný posun v zjednocovaní rozhodovania súdov.

Možno argumentovať i povahou súdneho rozhodnutia ako verejnej listiny, ktorá je výsledkom procesu nachádzania práva. Oporu nachádzame i v judikatúre R 10Co/123/2016, rozsudok Krajského súdu v Prešove, kde išlo o priznanie výživného povinnej osobe a konanie v rozpore s dobrými mravmi. Navrhovateľ bol uznaný vinným, hoci zatiaľ neprávoplatne, zo spáchania viacerých priestupkov proti občianskemu spolunažívaniu a poškodzovaniu majetku vo vzťahu voči odporkyni. *Z teoretickoprávneho hľadiska viazanosť súdu rozhodnutím iných orgánov vychádza z ustanovenia § 205 CSP (predtým § 134 OSP), v zmysle ktorého listiny vydané orgánmi verejnej moci v medziach ich právomoci, ako aj listiny, ktoré sú osobitným predpisom vyhlásené za verejné, potvrdzujú pravdivosť toho, čo sa v nich osvedčuje alebo potvrdzuje (ak nie*

⁷² DVOŘÁK, B. *Právní moc civilních soudních rozhodnutí*. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 85.

⁷³ MACUR, J. *Předmět sporu v civilním soudním řízení*. Brno: Masarykova univerzita, 2002, s. 54 a nasl.

⁷⁴ MACUR, J. *Předmět sporu v civilním soudním řízení*. Brno: Masarykova univerzita, 2002, s. 57 – 58.

je dokázaný opak). V zmysle uvedeného sa teda rozhodnutia štátnych orgánov vydané v medziach ich právomocí, považujú za verejné listiny, ktorých pravosť sa zo zákona predpokladá, pričom pri preskúmaní týchto listín sa súd obmedzí len na hodnotenie, či je predložená verejná listina pravá, neporušená, nefalšovaná a bez zásahu.

Nepriзнание účinkov právoplatnosti otázkam, na ktorých je založený výrok predmetného rozhodnutia, núti k zamysleniu nad nedostatočnou emancipáciou jednotlivých článkov súdnej sústavy. Dôvera v súdny systém nemôže byť založená na vzájomne protichodných rozhodnutiach vydaných v podobných konaniach. Ďalší uvádzaný dôvod, s ktorým je nutné sa vyrovnáť, spočíva v tom, že predbežná otázka je riešená len v odôvodnení rozhodnutia a ich meritórne riešenie je predmetom iného konania.⁷⁵

Tento argument však nerešpektuje jeden z charakteristických znakov prejudiciálnych otázok a to, že ich vyriešenie je nutným predpokladom rozhodnutia vo veci samej. Súd v danom kontexte musí predbežnú otázku posúdiť rovnako kvalitne a obsiahlo, akoby v skutočnosti bola meritórnym predmetom. Súdby by za týchto predpokladov vydávali rozhodnutia dvojakého druhu – v závislosti od (hlavného) predmetu sporu, respektíve nevyhnutnosti riešenia predbežnej otázky. Naopak sa možno domnievať, že predbežná otázka by mala byť posúdená kvalitatívne zhodne s rovnakou otázkou, ktorá je ako meritórna riešená v inom (samostatnom) konaní. V tomto kontexte by bolo vhodné sa inšpirovať právnymi úpravami v niektorých európskych štátoch, ktoré umožňujú vydať samostatný medzitýmny určovací rozsudok.⁷⁶

V rámci komplexného posúdenia problematiky predbežných otázok je nutné skúmať daný jav i z hľadiska ich systematického zaradenia medzi dokazovanie. Ak predloží teda strana konania ako dôkazný prostriedok rozhodnutie, zaoberajúce sa niektorou z okolností práve posudzovaného prípadu, súd ju nemôže opomenúť. Nemožno opomenúť i význam princípu priamosti v civilnom súdnom konaní. Priznaním absolútnej záväznosti právoplatne vyriešeným prejudiciálnym otázkam by bolo súdu znemožnené utvoriť si vlastný, bezprostredný záver na prejednávanej problematiku. Súčasne to vylučuje i odlišné posúdenie rovnakej otázky v prípade existencie iných skutkových či právnych okolností. Nemožno tiež opomenúť, že časom môže dôjsť napríklad k zmene judikatúry, čím bude umožnené danú otázku vyriešiť odlišným spôsobom.

⁷⁵ HANDL, V., RUBEŠ, J. *Občanský soudní řád: komentář. I. díl.* Praha: Panorama, 1985, s. 620.

⁷⁶ MACUR, J. 2002. Op. cit., s. 145.

Je potrebné analyzovať možnosť, či pod pojmom iný orgán možno rozumieť i súd. Ako uvádza česká judikatúra – téza, že za iný orgán je možné považovať i súd (hoci vyslovená len implicitne), je v rozpore s rozhodnutiami niektorých senátov najvyššieho súdu, lebo obsah § 135 ods. 2 OSŘ vykladájú „tak, že „iným orgánom“ v tomto ustanovení uvedeným je iný orgán, než je súd s právomocou postupovať a rozhodovať podľa občianskeho súdneho poriadku“ (rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo 17. marca 2010, sp. zn. 22 Cdo 3938/2009).

Už Černý rovnako uviedol, že rozhodnutie súdu o predbežnej otázke nie je rozhodnutím podľa § 135 ods. 2 OSŘ.⁷⁷ Obdobne Lavický konštatuje, že § 135 ods. 2 OSŘ sa týka predovšetkým rozhodnutí správnych orgánov.⁷⁸ V rozhodovacej praxi dovolacieho súdu sa však možno stretnúť s rovnako silnou argumentačnou líniou zastávajúcou opačný postoj, než ktorý je uvedený v predchádzajúcom odseku. „Za rozhodnutie iného orgánu je treba podľa konštantnej judikatúry považovať i iné rozhodnutie súdu. Ustanovenie § 135 ods. 2, o. s. ř. je treba v prípade, že pôjde o rozhodnutie súdu, vykladať v súvislosti s ust. § 159a, o. s. ř.“⁷⁹ K obdobnému záveru dospela i niektorá komentárová literatúra.⁸⁰

Na nastolenú otázku možného uznania posúdeniu predbežnej otázky statusu *res iudicata* a poňať ju do výroku rozhodnutia, je možno nájsť odpoveď v rôznorodosti predbežných otázok. Ak je prejudiciálna otázka homogénna (teda spadá do právomoci civilných súdov) a súčasne tvorila súčasť žaloby alebo návrhu na súdnu ochranu, či už výslovne, alebo dokonca implicitne pri zjavnej nemožnosti pre sudcu vyriešiť „hlavnú otázku“ bez rozhodnutia o prejudiciálnej – dalo by sa minimálne uvažovať o tom, aby sa účinky právnej sily rozhodnutej veci mohli rozšíriť i na prejudiciálnu otázku. Pokiaľ je tu žiadosť či súhlas strany. Potreba takéhoto postupu sa prejavila čiastočne v prijatí, či lepšie povedané v návrate k medzitýmnemu určovaciemu návrhu.

⁷⁷ ČERNÝ, M. Ještě k výkladu ustanovení § 135 OSŘ. *Socialistická zákonnost*, 1967, s. 469.

⁷⁸ LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský soudní řád (§ 1 až 250l). Zákon o rozhodování některých kompetenčních sporů*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 671.

⁷⁹ Rozsudok Najvyššieho súdu ČR z 11. júna 2009, sp. zn. 23 Cdo 1454/2009.

⁸⁰ BUREŠ, J., DRÁPAL, L., KRČMÁŘ, Z. a kol. *Občanský soudní řád I., II. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 1994, s. 1098.

4.3.3 Úvahy *de lege ferenda*

Ako zaujímavý bod na zamyslenie a ako podnet na diskusiu vidíme v súčasnosti vnímanie možnosti rozhodnúť o predbežnej otázke len v odôvodnení rozhodnutia, nie v rámci enunciátu rozsudku. Je to prirodzené predovšetkým z hľadiska práva na obranu a kontrolu nad vymedzením predmetu konania stranami sporu. Stabilný trend v kontinentálnom, európskom právnom systéme je obmedziť účinok právnej sily rozhodnutej veci na výrok rozhodnutia, pričom tento účinok sa popiera iba pri logických alebo predbežných rozhodnutiach, ktoré sa uskutočňujú vopred na účely rozhodnutia vo veci samej. Problémom však je, že predbežná otázka môže byť následne v budúcnosti objektom hlavného sporu a môže vzniknúť rozpor medzi posúdením toho istého predmetu. To viedlo k častým problémom a vzniká potreba revízie tohto pravidla.

V rozhodovacej praxi civilných súdov neraz došlo k tomu, že sudy rozširovali účinky právoplatnosti i na predbežné otázky vyriešené len v odôvodnení súdneho rozhodnutia, a z tohto dôvodu odmietali o danej otázke rozhodnúť v samostatnom konaní, pretože sa obávali vzniku rozporu s prekážkou *rei iudicatae*. Zrejme prvým rozhodnutím, ktoré priznalo účinky právoplatnosti i riešeniu predbežnej otázky obsiahnutému v odôvodnení, bolo uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky zo 7. januára 1994, sp. zn. IV. ÚS 2/93 (5/1993 USu.), v ktorom bolo bez bližšieho zdôvodnenia stanovené, že „*právoplatné rozhodnutie o žalobe na plnenie predstavuje vždy takú prekážku veci právoplatne rozhodnutej pre žaloby na určenie už z toho dôvodu, že ním bola súčasne posúdená existencia či neexistencia určitého právneho vzťahu alebo práva, z ktorého bolo žalované o plnenie*“. V danej dobe išlo o názor skôr ojedinelý.

Princíp právnej istoty ako požiadavka predvídateľnosti súdnych rozhodnutí vyžaduje jednotnosť v posudzovaní podobných prípadov alebo aspoň presvedčivé vysvetlenie odchýlenia sa od tejto praxe. Argumentácii v prospech priznania právoplatnosti takto riešeným predbežným otázkam prispievajú i zástancovia rozšíreného vnímania predmetu sporu zastávajúci stanovisko, „*že právoplatnosť sa vzťahuje tiež na predbežné otázky, ktoré musí súd vyriešiť i bez návrhu strán, aby mohol vydať meritórne rozhodnutie o žalobnom návrhu*“.⁸¹

⁸¹ MACUR, J. *Předmět sporu v civilním soudním řízení*. Op. cit., s. 168.

Iste pri priznaní účinkov právnej moci i prejudiciálnym otázkam, na ktorých musel súd svoje rozhodnutie postaviť nie je jednoduché. Vzniká tu rozpor s dispozičným princípom, kde predmet konania vymedzujú samotné procesné strany a tiež je tu otázka delby právomoci a bolo by zrejme potrebné vymedziť zákonom, o aké otázky a rozhodnutia by išlo. Takéto poňatie riešenia predbežných otázok do istej miery konvenuje s tzv. rozšíreným vnímaním predmetu sporu, ako o ňom hovorí Macur. Je potom nevyhnutné poňať ich do výrokovej časti rozhodnutia, lebo priznanie týchto účinkov odôvodneniu by znamenalo prílišné rozšírenie inštitútu právoplatnosti.

Pre porovnanie, v systéme *common law* (hlavne Veľká Británia a USA) z dôvodov hospodárnosti konania a požiadavky úplného rozhodovania o obsahu sporov medzi procesnými stranami, sa *res iudicata* vo všeobecnosti vzťahuje na predmet sporu, ale aj na predchádzajúce alebo predbežné rozhodnutia, za predpokladu, že vec bola účinne prediskutovaná stranami a vyriešená sudcom. Podobne aj v Nemecku je prípustné právoplatnosť vzťahovať i na prejudiciálne otázky, pokiaľ to umožňuje zákon alebo to vyslovene žiadali strany konania. Týmto spôsobom, pred verejný alebo spoločenský záujem na úplnom a konečnom rozhodnutí v súdnom konaní, sa kladie na popredné miesto záujem strán získať istotu, že civilný súd koná len v medziach sporov, ktoré účinne vyvolali. Rozšírenie účinku veci právoplatne rozhodnutej má svoje výhody – vylúči sa budúce konanie a protichodné rozhodnutia, no sú tu i nevýhody – strany pri začatí konania alebo obrane by nemali istotu o obmedzeniach a rozsahu žaloby a boli by nútené vyvinúť značné úsilie na obhajobu vo svojom záujme.

Historicky tu kontinentálne štáty nasledujú Napoleónsky kódex, ktorý považoval vec rozhodnutú za absolútnu pravdu, odvodzujúc jej záväzný charakter z logického dôvodu sudcu. Nemecká doktrína presadzovala rímske *sententia ius facit*. Je tu v poslednej dobe značná tendencia pripisovať účinky veci rozhodnutej i skutkovým a právnym posúdeniam, ktoré slúžia na individualizovanie a vymedzenie žiadosti na ochranu a to najmä, pokiaľ ide o určité prejudiciálne rozhodnutia, za predpokladu, že sa neporuší právo na procesnú obranu oboch strán. Pri predbežných otázkach asi treba zaujať pozíciu niekde v strede, čo vylúči jednak vznik rozporuplných rozhodnutí, ale tiež možnú chybu, ktorá môže vzniknúť z nekompletne vyriešenej právnej veci.

4.4 Rozhodnutie o práve, od ktorého celkom alebo sčasti závisí rozhodnutie vo veci samej v medzitýmnom rozsudku

Medzitýmnym rozsudkom sa rozhoduje o tom, či je základ nároku daný, dôvodný, resp. opodstatnený.⁸² Pri vydaní medzitýmneho rozsudku sa súd vyrovnáva napr. s premlčaním či preklúziou nároku, spoluzavinením poškodeného na vzniku škody atď. Napríklad v spore o náhradu škody sa môže rozhodnúť medzitýmnym rozsudkom o tom, že nárok na náhradu škody je daný (často je využívaný pri rozhodovaní o zodpovednosti štátu za spôsobenie škody pri výkone verejnej moci). A následne po právoplatnosti tohto rozsudku, ktorým sa v zásade konanie nekončí, sa rozhodne o výške uplatneného nároku konečným rozsudkom. Ak je v konaní uplatnený nárok na náhradu škody pozostávajúci z niekoľkých čiastkových nárokov so samostatným skutkovým základom, podmienkou pre vydanie medzitýmneho rozsudku je, aby splnenie všetkých predpokladov zodpovednosti za škodu bolo zistené vo vzťahu ku každému jednotlivému nároku. V opačnom prípade nemožno o žalobe ako celku vo forme medzitýmneho rozsudku rozhodnúť. V praxi ide logicky vždy o vydanie kladných medzitýmných rozsudkov, keďže ak sa preukáže neexistencia nároku a jeho základu, súd vydá konečný rozsudok v tomto zmysle. Súdna rozhodnutia sa nezriedka obmedzujú len na výrok, že nárok je daný bez presnej špecifikácie, čo je nepostačujúce. Inštitút medzitýmneho rozsudku nachádzame v dikcii ustanovenia § 214 CSP. Voči medzitýmnemu rozsudku je prípustné odvolanie.

Judikatúra civilných súdov vychádza z postulátu, že „posúdenie predbežnej otázky, nemôže byť vyjadrené formou výroku rozsudku a to ani medzitýmneho (či čiastočného). Pri rozhodovaní vo veci sa prejaví len v tom, ako súd rozhodol a tiež v odôvodnení. Posúdenie predbežnej otázky nemožno v žiadnom prípade vyjadriť formou výroku, ale sa môže prejaviť len v spôsobe rozhodnutia o návrhu vo veci samej a možno ho uviesť len v odôvodnení rozhodnutia (R61/1965). Medzitýmnym rozsudkom môže byť rozhodnuté len o základe prejednávanej

⁸² NS SR konštatuje v uznesení 5 Obdo 5/2011, že: „Základ uplatneného nároku definuje iba teória a judikatúra. Základom predmetu konania budú všetky okolnosti determinujúce výšku predmetu konania, teda všetky tie skutkové a právne otázky, od ktorých posúdenia závisí výška uplatneného nároku. Za základ prejednávanej veci, o ktorom môže súd rozhodnúť medzitýmnym rozsudkom, treba spraviť považovať všetky sporné otázky vyplývajúce z uplatňovaného nároku, ktoré musí posúdiť, ak má súd o veci rozhodnúť, s výnimkou výšky nároku (RV/1968).“

veci, nikdy len o dielčej spornej právnej otázke, týkajúcej sa uplatneného žalobného návrhu (R44/1996). Rozhodnutím o základe prejednávanej veci nie je riešenie predbežnej otázky pre rozhodovanie vo veci samej“.

I novšia judikatúra zastáva rovnaký pohľad, napr. uznesenie Najvyššieho súdu SR sp. zn. 32Odo 243/2003 pripúšťa len posúdenie výroku v súvislosti s odôvodnením: „Závazný je výrok rozsudku, nie však odôvodnenie. V prípade zamietajúceho výroku je však výrok potrebné posúdiť v súvislosti s odôvodnením rozhodnutia, čo má význam z hľadiska posúdenia prekážky veci právoplatne rozhodnutej a jednak z hľadiska záveru, či predbežná otázka v spore medzi účastníkmi už bola záväzne právoplatne rozhodnutá. Preto aj právoplatný rozsudok, ktorým bola zamietnutá žaloba o určenie vlastníckeho práva z dôvodu, že žalobca vlastníkom nie je, je záväzná nielen pre účastníkov konania, ale aj pre súd, lebo deklaruje neexistenciu vlastníckeho práva k veci.“

Zhodne to deklaruje i uznesenie NS SR z 28. januára 2014, sp. zn. 4 Cdo 188/2013): „Medzitýmny rozsudkom nemožno riešiť predbežné otázky. Výrok o predbežnej otázke, hoci aj vo veci rozhodujúcej, neprichádza do úvahy. Žiadna právna ani skutková otázka nemôže byť posudzovaná jednotlivo (samostatne) a odvolací súd sa k nej v takejto súvislosti nemôže vyjadrovať. Posúdenie predbežnej otázky nemôže byť vyjadrené formou výroku, ale sa môže prejaviť len v spôsobe rozhodnutia vo veci samej a môže byť uvedené len v odôvodnení rozsudku, pretože ako už bolo vyššie uvedené, základom veci je všetko, čo nemožno podriaďiť pod pojem výška uplatneného nároku, a preto musia byť vyriešené všetky otázky, nielen niektoré alebo dokonca len jedna z nich. Aj výrok medzitýmneho rozsudku by musel byť vyslovený tak, že nárok je opodstatnený (daný).“

Rekodifikácia civilného procesu pozmenila zásadným spôsobom vnímanie účelu medzitýmneho rozsudku, v znení dikcie § 214 ods. 2 CSP: „Súd môže na návrh strany medzitýmny rozsudkom rozhodnúť, či tu je, alebo nie je právo, od ktorého celkom alebo sčasti závisí rozhodnutie vo veci samej.“ Vniesol sa tu teda osobitý druh medzitýmneho rozsudku. V tomto prípade súd zásadne koná, rešpektujúc dispozičný princíp, len na návrh strany, ktorý posúdi. Žalobca logicky formuluje pozitívnu určovaciu žalobu a žalovaný negatívnu, domáha sa neexistencie práva. Správny postup súdu je vyčkať až do nadobudnutia právoplatnosti medzitýmneho rozsudku pred pokračovaním v konaní, keďže výsledok konania o základe nároku má zásadný význam pre ďalší postup. Zakotvil sa tu tzv. určovací žalobný návrh.

Pritom nejde o novum, vraciame sa tým k už staršej právnej úprave inšpirovanej rakúskou právnou školou. Zákon č. 113/1895 civilní řád soudní

platný pre Rakúsko, a teda i Českú republiku do roku 1947 upravoval v ustanovení § 393: „*Dále může být rozhodnuté medzitimným rozsudkom, předcházejícím před rozhodnutím věci hlavní o tom, či tu je, či nie je nejaký právní pomer alebo právo, hneď ako konanie o návrhu, aby právní pomer alebo právo boli naisto postavené, je zrelé k rozhodnutiu.*“⁸³ Znenie ustanovenia § 236 c. ř. s. rovnako umožňovalo: „*Žalobca může bez súhlasu žalovaného až do konca ústneho pojednávania, o ktorom sa vynesie rozsudok navrhnuť, aby právní pomer alebo právo, ktoré sa stali počas konania spornými a na ktorých existencii alebo neexistencii úplne alebo sčasti závisí rozhodnutie o žalobnej žiadosti, boli určené v rozsudku, ktorý bude o žalobe vyneseny, alebo v rozsudku, ktorý mu bude predchádzať. Toto ustanovenie sa nepoužije, ak sa môže o predmete nového návrhu rozhodovať len v osobitnom konaní, výlučne predpísanom pre veci toho druhu, alebo ak vadia navrhnutému rozhodnutiu predpis o vecnej príslušnosti súdov.*“

Takto vymedzená právna úprava v minulosti slúžila ako riešenie problematiky záväznosti rozhodnutí o predbežných otázkach. Medzitimný určovací návrh umožňoval ktorejkoľvek z procesných strán iniciovať v rámci konania zvlášťne prejednanie spornej otázky, ktorá mala vo vzťahu k uplatnenému nároku prejudiciálnu povahu. Použitie tohto inštitútu sa viazalo na splnenie podmienok:

1. išlo o určenie práva alebo právneho pomeru, ktorý sa stal v priebehu konania sporným, za predpokladu, že toto určenie malo prejudiciálnu povahu pre riešenie daného sporu,
2. procesný súd bol na prejednanie určovacieho návrhu vecne príslušný,
3. predbežná otázka nevyžadovala iniciovanie zvláštného konania (napr. konanie manželské či rozkazné, zmenkové) a
4. návrh musel byť urobený najneskôr do skončenia ústneho konania pred súdom prvého stupňa. Pre uplatnenie tohto návrhu sa nevyžadovalo preukázanie naliehavého právneho záujmu, lebo ten bol pre účastníkov daný už samotnou prejudicialitou dotknutého práva.

Zrušenie a následná absencia medzitimného určovacieho rozsudku v domácej právnej úprave po roku 1948 problematizovalo účinky právoplatnosti rozhodnutia. V rozpore s jasným úmyslom zákonodarcu, podľa ktorého právoplatnosť nadobúda výrok (§ 159a ods. 1 OSŘ) a nie odôvodnenie rozsudku (porovnaj § 203 odst. 2 OSŘ), totiž judikatúra dodnes pripisuje účinky právoplatnosti rovnako i odôvodneniu rozhodnutia (porovnaj R 85/2003,

⁸³ HORA, V. *Civilní řád soudní a jurisdikční norma s dodatky*. Praha: Československý kompas, 1922, s. 501.

R 82/2014). Uvedený postoj k účinkom právoplatnosti je však neprijateľný, lebo vo výsledku stranám odopiera možnosť samostatne prejednať otázku, ktorá nebola predmetom konania, avšak súd si ju musel vyriešiť ako predbežnú. Úprava tak novo umožňuje, aby napr. v spore o vydanie veci bolo k návrhu žalobcu či žalovaného rozhodované samostatným výrokom rovnako o určení vlastníctva k nej.

V tomto prípade hovoríme o riešení problému rozsahu právoplatnosti rozhodnutia a jeho záväznosti pre strany sporu. Týmto postupom docielime, že riešenie predbežnej otázky (určenie práva) sa stane súčasťou *enunciátu* rozhodnutia a bude záväzné. Teória sa prikláňa k záveru, že strany konania zaväzuje len výrok rozhodnutia, nie odôvodnenie. Pokiaľ žalobca neurčí predbežnú otázku vyslovene predmetom sporu v zmysle rešpektovania dispozičnej zásady, nemôže sa predmetná otázka stať predmetom sporu.⁸⁴

Rovnako sa tým rieši i diskutovaná problematika prekážky začatého konania v prípade určovacej žaloby a žaloby na plnenie. Podľa staršej judikatúry Najvyššieho súdu Českej republiky „*sporové konanie, ktorého predmet je vymedzený petitom na určenie, či tu právo alebo právny vzťah je alebo nie je (t. j. určovacou žalobou), nie je prekážkou začatého sporového konania, ktorého predmet je vymedzený petitom na splnenie povinnosti (teda žaloby na plnenie). Na druhej strane, sporové konanie o splnení povinnosti je prekážkou sporového konania o určenie, či tu právo alebo právny vzťah je alebo nie je*“⁸⁵ Z toho vyplýva, že v prípade, ak by žalobca podal žalobu na plnenie a neskôr by podal na tom istom skutkovom základe žalobu určovaciu, súd by podľa už uvedeného mal zastaviť sporové konanie o žalobe o určenie z dôvodu *litispendencie*. Ale v prípade opačnej procesnej situácie, keď by bola podaná najskôr žaloba na určenie a neskôr žaloba na plnenie, súd by neskôr začaté sporové konanie o plnenie nemal zastaviť z dôvodu negatívnej procesnej podmienky už začatého konania.

Podľa tejto konštrukcie súd rozhodujúci o žalobe na plnenie si v tomto sporovom konaní musí ako predbežnú otázku posúdiť existenciu či neexistenciu práva alebo právneho vzťahu, o ktorých nebolo doposiaľ rozhodnuté. Práve na základe tohto posúdenia určitého práva alebo právneho vzťahu sú-

⁸⁴ MACUR, J. *Předmět sporu v civilním soudním řízení*. Brno: Masarykova univerzita, 2002, s. 59.

DVOŘÁK, B. *Právní moc civilních soudních rozhodnutí. Procesní studie*. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 87.

⁸⁵ Uznesenie Najvyššieho súdu Českej republiky sp. zn. 20 Cdo 2931/99 z 12. decembra 2001.

dom v sporovom konaní o splnení povinnosti žaloba na plnenie konzumu- je žalobu určovaciu a vytvára prekážku *litispendencie*. Totožný právny názor zaujal aj Najvyšší súd Slovenskej republiky v rozsudku sp. zn. 3Cdo/100/01 z 28. mája 2002.

Uvedený právny názor aplikovali sudy nižších inštancií v zásade bez výhrad.⁸⁶ Rovnaký postoj však nezdieľa časť právnej náuky. Napríklad podľa českého kolektívu autorov komentára k zákonu č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád z roku 2009 (David, Hrušáková, Lavický, Macková a kol.) je toto vnímanie nesprávne. Založili ho na premise, že pokiaľ si súd v konaní o žalobe na plnenie posúdi existenciu či neexistenciu práva len ako predbežnú otázku, takéto posúdenie nie je obsiahnuté v budúcom výroku rozsudku, ale len v jeho odôvodnení. V tomto zmysle nemôže byť rozsudok súdu v otázke určenia existencie či neexistencie práva alebo právneho vzťahu záväzným rozhodnutím z pohľadu materiálnej stránky právoplatnosti rozsudku. Z tohto dôvodu by v prípade sporového konania o žalobe na plnenie nemalo ísť o prekážku *litispendencie* a ani o prekážku *rei iudicatae* vo vzťahu k neskôr začatému sporovému konaniu o určenie.

Zhodný pohľad na problematiku, avšak explicitne iba v otázke prekážky *rei iudicatae*, zaujal aj komentár k Civilnému sporovému poriadku, podľa ktorého: „Doterajšie výklady o vzťahu určovacej žaloby a žaloby na plnenie v súvislosti s účinkami jednotlivých rozsudkov je potrebné pomerne razantne korigovať. Doteraz prijímané výklady, podľa ktorých výnimku z účinku výroku rozsudku tvorí situácia, keď bolo právoplatne rozhodnuté o žalobe na plnenie, ktorého predpokladom bolo prejudiciálne posúdenie (určenie) práva alebo právneho vzťahu, už do značnej miery neplatia. (...) Nie je rozumne mysliteľné a nijako logicky vyvoditeľné z výroku o plnení dospieť k neexistujúcemu výroku o určení (a vice versa) – ak právoplatnosť môže nadobudnúť iba výrok rozhodnutia, nie je možné hovoriť o existencii prekážky veci rozsúdenej vo vzťahu k neexistujúcemu výroku. Z výroku, že žalovaný je povinný plniť žalobcovi určitú peňažnú sumu, nie je možné nijako rozumne vyvodiť výrok o platnos-

⁸⁶ Napr. uznesenie Krajského súdu v Bratislave sp. zn. 14Co/140/2013 z 31. mája 2013: „Podľa právnej teórie určovacia žaloba (kladná i záporná) nie je prekážkou *litispendencie* pre žalobu na plnenie, hoci v oboch prípadoch ide o rovnaké subjektívne právo. To znamená, že ak by konanie o určovacej žalobe začalo skôr ako konanie o vypratanie, určovacia žaloba by nebola prekážkou *litispendencie* pre neskôr podanú žalobu o plnenie (o vypratanie). Na druhej strane, konanie o žalobe na plnenie, v danom prípade konanie o vypratanie, zakladá prekážku *litispendencie* pre určovaciu žalobu (kladnú či zápornú), pokiaľ ide o rovnaké subjektívne právo, nakoľko v rámci neho sa rieši prejudiciálna otázka, ktorá by bola základnou otázkou aj v konaní o určovacej žalobe (napr. platnosť, resp. neplatnosť právneho vzťahu).“

ti určitého právneho úkonu, či (ne) existencii práva. Odvodzovať tieto závery z odôvodnenia rozsudku je rovnako nesprávne, pretože účinky spojené s materiálnou právoplatnosťou môže nadobudnúť iba a výlučne enunciatívny rozsudok, nie jeho odôvodnenie.⁸⁷

Hoci sa uvedený právny názor vzťahuje na konzumpciu žaloby na plnenie a žaloby na určenie pre prekážku *rei iudicatae*, analogicky sa tento výklad vzťahuje aj na prekážku *litispendencie*, pretože v oboch prípadoch ide o prekážku z dôvodu existencie totožného sporového konania, a to len s tým rozdielom, že v prípade prekážky veci rozhodnutej ide o prekážku ukončeného konania a v prípade prekážky začatého konania ide o prekážku neukončeného konania. Ak totiž súd nezastaví neskôr začaté konanie o určenie práva alebo právneho vzťahu z dôvodu *rei iudicatae* pre skôr ukončené konanie o plnenie s totožnými stranami sporu a rovnakým skutkovým základom, nie je dôvod, aby takto súd nepostupoval aj v prípade neskôr začatého sporového konania o určení práva alebo právneho vzťahu, ak ide o prekážku, ktorá spočíva v skôr začatom a neukončenom sporovom konaní o plnenie. Prekážka *litispendencie*, podobne ako prekážka *rei iudicatae*, totiž vo svojej podstate taktiež smeruje k zamedzeniu existencie dvoch rozsudkov medzi tými istými sporovými stranami s totožným nárokom.

V českej judikatúre sa stretávame i s odlišným právnym názorom, ktorý je možné charakterizovať ako medzistupeň medzi dvoma už uvedenými právnymi názormi. Najvyšší súd Českej republiky v uznesení sp. zn. 31Cdo/2740/2012 z 25. júna 2014 judikoval, že pre posúdenie, či žaloba na plnenie konzumuje určovaciu žalobu v rámci prekážky *rei iudicatae*, je „podstatné, či a akým spôsobom sa riešenie otázky, ktorej sa týka podaná určovacia žaloba, premietlo vo výroku súdneho rozhodnutia v spore o splnenie povinnosti“. V odôvodnení tohto rozhodnutia Najvyšší súd Českej republiky poukazuje na potrebu skúmať, či súd v rozhodovaní o splnení povinnosti úplne vyčerpал obsah predbežnej otázky o existencii či neexistencii práva alebo právneho vzťahu. Týmto Najvyšší súd Českej republiky pripustil, že žaloba na plnenie nemusí vždy konzumovať určovaciu žalobu z dôvodu prekážky *rei iudicatae*. V odôvodnení rozhodnutia ako príklad uvádza právoplatne rozhodnutý spor o vydanie plodov či úžitkov z nehnuteľnosti, či spor o vypratanie nehnuteľností, ktoré nebudú spravidla zakladať prekážku sporu o určení práva k tejto nehnuteľnosti. Na druhej strane *a contrario*, podľa Najvyššieho súdu Českej republiky právoplatné rozhodnutie súdu o priznaní peňažného

⁸⁷ ŠTEVČEK, M., FICOVÁ, S. a kol. *Civilný sporový poriadok. Komentár*. Bratislava: C. H. Beck, 2016, s. 793.

plnenia zakladá prekážku *rei iudicatae* pre rozhodnutie súdu o tom, že takto priznaná pohľadávka neexistuje alebo pre rozhodnutie, že ide o pohľadávku v inej výške.

Aplikovať tento právny názor analógiou na prekážku *litispendencie* nie je jednoznačné. Znamenalo by to, že súd, ktorý rozhoduje o neskôr podanej určovacej žalobe, by musel na základe vlastného uváženia posúdiť, či obsah predbežnej otázky o existencii či neexistencii práva alebo právneho vzťahu je dostatočne vyčerpaný už v konaní o splnení povinnosti.

Rozhodovacia prax slovenských civilných súdov sa prikláňa k názoru, že konanie o splnení povinnosti znamená prekážku *litispendencie* pre konanie o určenie práva alebo právneho vzťahu a opačný názor vyplýva zatiaľ len z právnej náuky. *Pro futuro* sa javí ako pravdepodobné, že súdy budú rozhodovať v konaní o podanej určovacej žalobe, ktorej predchádzala žaloba na splnenie povinnosti tak, že konanie o určení práva alebo právneho vzťahu zastavia z dôvodu prekážky *litispendencie*. Túto situáciu pri nadväznosti oboch žalôb vyriešilo zavedenie nového druhu medzirozsudku, o ktorom hovoríme neskôr.

Analyzovaná dikcia Civilného sporového poriadku teda prelomila načrtnutý pohľad na predbežné otázky, konkrétne čo sa týka vzťahu určovacej žaloby a žaloby na plnenie. Samotný komentár k Civilnému sporovému poriadku označuje tento postup ako prejudiciálne pôsobiace právo. V praxi ide o situáciu, keď po podaní žaloby na plnenie vyvstane otázka, či tu vôbec existuje právo, či právny vzťah, z ktorého sa priamo odvodzuje povinnosť plniť. „*Toto vnímanie, či tento sémantický význam prejudiciality treba odlišovať od prejudiciality v zmysle § 194 CSP, ktorá sa týka otázok právomoci resp. súbehu či konfliktu právomoci súdu a nejustičného (spravidla správneho) orgánu.*“⁸⁸ Evidentne je rozsudok takejto povahy v prebiehajúcom konaní určovacou žalobou so všetkými právnymi dôsledkami, teda i potrebou preukázať naliehavý právny záujem. Praktický prínos takéhoto postupu súdu spočíva predovšetkým v tom, že konanie pri nastolení tejto otázky netreba prerušovať ako dôsledok podania osobitnej určovacej žaloby.

Podľa výsledku konania o medzitýmnom rozsudku, pokiaľ bolo právoplatne určené prejudiciálne právo (resp. jeho existencia), je veľká pravdepodobnosť dohody sporových strán o splnení povinností z toho vyplývajúcich. Ak by k zmieriť či inej dohode strán nedošlo, dokazuje sa už len zvyšok nároku – spravidla výška. To by nemalo byť už také komplikované, keďže je

⁸⁸ ŠTEVČEK, M., FICOVÁ, S., BARICOVÁ, J., MESIARKINOVÁ, S., BAJÁNKOVÁ, J., TOMAŠOVIČ, M. a kol. *Civilný sporový poriadok*. Bratislava: C. H. Beck, 2016, s. 792.

už právoplatne rozhodnuté, že nárok je daný, žalovaný už veľký procesný priestor na taktizovanie nemá. Vylúčené to však úplne nie je, napr. prichádza do úvahy kompenzačná námietka, námietka premlčania atď. (porovnaj § 153 a § 181 CSP). Ak bol medzitýmny návrh zamietnutý, po nadobudnutí právoplatnosti rozhodnutia, je zrejmé, že žalobca spor prehrá – buď teda žalobu zoberie späť (§ 146 CSP), alebo uzavrie so žalovaným zmier. Nie je vylúčené ani pokračovanie v konaní, súd je však medzitýmnym rozsudkom viazaný, čo determinuje konečné rozhodnutie o splnení povinnosti.

Aktuálne účinná procesná úprava dovoľuje, aby existoval osobitný určovací výrok (prípadne zamietavý výrok vo vzťahu k požadovanému určení), ktorý nadobúda právoplatnosť. Výrok súdu o splnení povinnosti je len procesne logickým vyústením sporu o prejudiciálne pôsobiace právo, ktorý nadobúda samostatnú právoplatnosť a pôsobí ako *res iudicata* iba vo vzťahu k rovnakým nárokom na splnenie povinnosti. Rovnako tak samostatný právoplatný výrok o prejudiciálnom určení pôsobí ako samostatná *res iudicata* vo vzťahu k nárokom určovacím.⁸⁹

Iste treba pamätať i na riziko existencie dvoch či viacerých vzájomne si odporujúcich rozhodnutí. Tento problém by mal byť riešený na úrovni existencie naliehavého právneho záujmu, ktorý je predpokladom určovacej žaloby. Za situácie, keď súd právoplatne vyhovie žalobe na plnenie, nemôže mať žalovaný spravidla naliehavý právny záujem na neskoršej určovacej žalobe voči žalobcovi. Pokiaľ by súd žalobu na plnenie zamietol, potom bude záležať na okolnostiach daného prípadu, či bude možné dôvodiť naliehavý právny záujem žalovaného na určovacej žalobe (naliehavý právny záujem by mohol byť videný v tom, že pozitívne určenie práva žalovaného môže byť podkladom pre zápis vo verejnoprávnej evidencii).

V tejto súvislosti je vhodné spomenúť i konotáciu s § 137 CSP a diferenciáciu žaloby na určenie, či tu právo je, alebo nie je [§ 137 písm. c) CSP] a na určenie právnej skutočnosti. Žaloba na určenie právnej skutočnosti je prípustná výlučne, pokiaľ to vyplýva z osobitného právneho predpisu.⁹⁰

⁸⁹ ŠTEVČEK, M., FICOVÁ, S., BARICOVÁ, J., MESIARKINOVÁ, S., BAJÁNKOVÁ, J., TOMAŠOVIČ, M. a kol. *Civilný sporový poriadok*. Bratislava: C. H. Beck, 2016, s. 793.

⁹⁰ Ide napríklad o žalobu na určenie neplatnosti právneho úkonu o skončení pracovného pomeru, žalobu na určenie neplatnosti uznesenia valného zhromaždenia spoločnosti s ručením obmedzeným, žalobu na určenie neplatnosti výpovede z nájmu. Strany často apelujú na súdy, aby žaloby podané v zmysle OSP o určenie platnosti alebo neplatnosti zmluvy bez podkladu v právnom predpise, kde bolo potrebné preukazovať právny záujem zamietli. NS SR, ktorý už svojím rozhodnutím z decembra 2018 potvrdil, že podmienky procesnej

Súdna prax sa snaží vyrovnávať s novou právnou úpravou medzitýmneho rozsudku, pozri napr. uznesenie Krajského súdu v Prešove 4Co/17/2017 v konaní o náhradu bezdôvodného obohatenia, kde prvostupňový súd odmietol žalobu z dôvodu absencie vyčíslenia výšky sumy, a to ani na vyzvanie o doplnenie žaloby. Následne odvolací súd judikoval, že podanie mal súd správne posúdiť ako žiadosť o vydanie medzitýmneho rozsudku. *V danom prípade podľa názoru odvolacieho súdu sa žalobca domáhal vydania medzitýmneho rozsudku na základe procesne vyjadreného návrhu v navrhovanom petite. Z tohto dôvodu preto postup súdu prvej inštancie, ktorý odmietol podanie žalobcu z dôvodu jeho neúplnosti, pre vadu, pre ktorú nemohol pokračovať v konaní, nebolo správne. Súd prvej inštancie sa v danom prípade zaoberal len neurčením výšky bezdôvodného obohatenia, ktorej sumy sa žalobca domáha. Takýto postup nebol v súlade s článkami 2 ods. 1, 2, čl. 3 CSP z dôvodu, že ustanovenie Civilného sporového poriadku umožňuje vydať medzitýmny rozsudok aj na návrh sporovej strany o prejudiciálne pôsobiace právo (§ 214 ods. 2 CSP).*

Podobné tendencie rezonujú i v susednej Českej republike.⁹¹ Rozhodovacia prax Najvyššieho súdu Českej republiky zachovávala líniu, podľa ktorej rozhodnutie o predbežnej otázke nie je záväzné pre iné konanie.⁹² Je však nutné poznamenať, že i judikatúra samotného NS ČR túto koncepciu úplne nerešpektuje, keď zdôvodňuje, že rozhodnutie o žalobe na plnenie môže tvoriť prekážku veci právoplatne rozhodnutej pre neskoršiu určovaciu žalobu.⁹³ Pozorujúc vecný zámer novopripravovaného civilného rádu soudního, tento už rovnako ako rekodifikovaná slovenská právna úprava počíta so zavedením medzitýmneho určovacieho rozsudku. V bode 250 návrh prezentuje: *Soud může mezitímním rozsudkem ještě před rozhodnutím ve věci samé rozhodnout také o tom, zda tu je či není právní vztah nebo právo, jakmile se projednání takového návrhu žalobce či žalovaného stane zralým k rozhodnutí (mezitímní určovací rozsudek).*

pripustnosti žalôb na určenie právnej skutočnosti podaných za účinnosti OSP majú sudy posudzovať podľa ustanovení OSP (sp. zn. 6Cdo/30/2018).

⁹¹ COUFALÍK, P. Mezitímní rozsudek a mezitímní určovací návrh: Nástroje řešení předběžných otázek soukromého práva. *Časopis pro právní vědu a právní praxi* [online]. 2016, roč. XXIV, 4/2016, s. 607 – 622. Dostupné na internete: <https://journals.muni.cz/cvpvp/article/view/6251/5621>

⁹² Rozsudok Najvyššieho súdu ČR z 23. júna 2009, sp. zn. 23 Cdo 1961/2009 (C 7 498) či rozsudok Najvyššieho súdu ČR z 3. decembra 2013, sp. zn. 32 Cdo 4004/2011 (C 13 750).

⁹³ Pozri uznesenie veľkého senátu občianskoprávneho a obchodného kolégia Najvyššieho súdu ČR z 25. júna 2014, sp. zn. 31 Cdo 2740/2012 (Rc 82/2014).

4.5 Prejudicialita vo vzťahu ku kasačnej záväznosti súdneho rozhodnutia

V konotácii s prejudicialitou je vhodné spomenúť i tzv. záväznosť kasačného charakteru, vyplývajúcu z ustanovení § 391 ods. 2, resp. § 455 CSP. Pokiaľ dôjde k zrušeniu napadnutého rozhodnutia, je súd, ktorého rozhodnutie bolo zrušené, viazaný právnym názorom nadriadeného súdu (odvolacieho alebo dovolacieho). Kasačná záväznosť však môže byť predsa len za určitých okolností prelomená, a to z týchto dôvodov:

1. Predloženie ďalších dôkazov či uvedenie takých skutkových okolností, pre ktoré už právny názor nadriadeného súdu neobstojí, resp. ho už nie je možné aplikovať. Civilný sporový poriadok však uplatňuje sudcovskú koncentráciu konania a veľa bude závisieť od jej praktického využitia.
2. Právny názor nadriadeného súdu nezodpovedá posúdeniu predbežnej otázky, ku ktorej vyriešeniu medzičasom prišlo, či už zo strany iného súdu alebo iného orgánu majúceho právomoc danú otázku posúdiť. Ako sme už analyzovali, v dikcii § 193 CSP sa taxatívne vymedzujú prípady, ktoré súd sám riešiť prejudiciálne nemôže, nemal by ich teda riešiť pri svojom posúdení ani odvolací súd. Ale v dikcii § 194 CSP si iné otázky môže súd posúdiť sám, a to pokiaľ o nich príslušný orgán nerozhodol. Ak však k rozhodnutiu takýchto otázok zo strany príslušného orgánu príde, súd musí v danom prípade na takéto rozhodnutie prihliadať, a to aj na úkor toho, že nebude v ďalšom konaní rešpektovať právny názor nadriadeného súdu. Právna úprava rešpektuje fakt, že odlišné posúdenie predbežnej otázky zo strany príslušného orgánu bude oprávňovať súd nižšej inštancie právny názor inštančne nadriadeného súdu nerešpektovať.
3. Medzičasom dôjde k zmene príslušnej právnej úpravy rozhodnej pre danú vec.

Rovnako formou záväznosti súdneho rozhodnutia je i záväznosť precedenčného charakteru realizovaná ťažiskovo v právnej kultúre *common law*. Precedenčný charakter by sme mohli v pomeroch kontinentálnej Európy priznať rozhodnutiam SD EÚ alebo iného orgánu Európskych spoločností. Citujúc M. Bobeka, „*nad rámec konkrétnej kauzy Súdny dvor v doterajšej judikatúre potvrdil iba záväznosť svojich rozhodnutí týkajúcich sa platnosti aktov*

práva Únie, a to vo svojej podstate len nepriamo“.⁹⁴ V dikcii § 397 písm. e) CSP je proti právoplatnému rozsudku prípustná žaloba na obnovu konania, ak je rozhodnutie v rozpore s rozhodnutím Súdneho dvora Európskych spoločenstiev, Rady Európskej únie alebo Komisie, ktoré je pre strany záväzné. Doplnenie uvedeného dodatku „ktoré je pre strany záväzné“ teda akoby relativizovalo možnosť, aby rozhodnutím napr. Súdneho dvora v obdobnej veci bolo záväzne ovplyvňované aj konanie týkajúce sa iných strán konania.

Kasačná záväznosť rozhodnutia súdu vyššej inštancie (rozhodnutie ÚS SR nevynímajúc) nemôže brániť všeobecnému súdu, aby sa obrátil na Súdny dvor, pokiaľ sa napríklad posúdenie Ústavného súdu Slovenskej republiky zdá byť v rozpore s právom Európskej únie. V tejto konotácii poukazujeme i na rozhodnutie SD EÚ vo veci *Križan*: „Čl. 267 ZFEÚ sa má vykladať v tom zmysle, že vnútroštátny súd, akým je súd, ktorý podal návrh na začatie prejudiciálneho konania, má povinnosť obrátiť sa z vlastného podnetu na Súdny dvor s návrhom na začatie prejudiciálneho konania, aj keď rozhoduje vo veci, ktorá mu bola vrátená na konanie po tom, ako bolo jeho prvé rozhodnutie zrušené ústavným súdom dotknutého členského štátu a vnútroštátne pravidlo mu stanovuje povinnosť rozhodnúť v spore v zmysle právneho názoru vyjadreného týmto ústavným súdom... Vnútroštátne pravidlo, ktoré zaväzuje Najvyšší súd SR riadiť sa právnym názorom Ústavného súdu SR, teda nemôže brániť vnútroštátnemu súdu, aby sa obrátil na Súdny dvor s návrhom na začatie prejudiciálneho konania v ktoromkoľvek okamihu počas konania, ktorý považuje za vhodný, a neuplatnil v prípade potreby posúdenie vyjadrené Ústavným súdom Slovenskej republiky, ktoré sa zdá byť v rozpore s právom Únie.“⁹⁵ Rozhodnutia SD EÚ alebo iného orgánu Európskej únie by teda tiež mohli byť považované za výnimku z kasačnej záväznosti, a to pokiaľ budú dopadať na prejednávanú

⁹⁴ BOBEK, M., KÜHN, Z. a kol. *Judikatura a právní argumentace*. 2. vydání. Praha: Auditorium, 2013, s. 305.

M. Bobek k tomu ďalej uvádza: „Všeobecnú záväznosť svojich rozhodnutí týkajúcich sa výkladu práva Únie, v praxi teda drvivej väčšiny všetkých rozsudkov vydaných v rámci konania o predbežnej otázke, Súdny dvor však nikdy výslovne nepotvrdil. Skutočnosť, že judikatúra Súdneho dvora je v skutku pre vnútroštátne súdy členských štátov záväzná, možno vlastne odvodzovať len nepriamo, a to dosť nepoeticky zo série sankcií, ktoré môžu nasledovať v prípade, keď sa súd členského štátu judikatúrou Súdneho dvora neriadi.“

⁹⁵ C-416/10. Jozef Križan proti Slovenskej inšpekcii životného prostredia za účasti Ekologickej skládka, a. s. Rozsudok Súdneho dvora z 15. januára 2013, s. 16 – 17, § 71 a § 73.

právnú vec, obzvlášť pokiaľ dôjde k ich vydaniu v medziobdobí, t. j. po vydaní onoho kasačne záväzného súdneho rozhodnutia súdu vyššej inštancie.⁹⁶

Vychádzajúc z aktuálnej právnej úpravy Civilného sporového poriadku (§ 48 CSP), je z pohľadu súdu nižšej inštancie možné rozhodnúť odchylné od právneho názoru súdu vyššej inštancie takisto v prípade, ak v medziobdobí (po tom, čo došlo k vydaniu rozhodnutia inštančne nadriadeného súdu) dôjde k vydaniu rozhodnutia zo strany veľkého senátu NS SR. Uvedený postoj zrejme vyplýva zo zmeny náhľadu na kasačnú záväznosť súdnych rozhodnutí, ktorý priniesla rekodifikácia.

Pokiaľ hovoríme o záväznosti názoru NS SR, najlepšie to vymedzil sám vo svojom uznesení: „*Právna teória i súdna prax rozoznávajú dva základné typy záväznosti rozhodnutí najvyššieho súdu, a to záväznosť kasačnú (inštančnú, v tej istej veci) a záväznosť precedenčnú (judikatórnu). Pre konanie po zrušení rozhodnutia dovolacím súdom platí bezvýnimočne zásada viazanosti nižšieho súdu vysloveným právnym názorom dovolacieho súdu.*“⁹⁷

Postulát reflektovania kasačného rozhodnutia v následnom rozhodnutí krajského (okresného) súdu je totiž výrazne rigidnejší, než je to tak v prípade záväznosti precedenčnej. Precedenčná záväznosť rozhodnutí najvyššieho súdu poskytuje možnosť, aby všeobecný súd rôzneho stupňa (ne)reflektoval právne závery najvyššieho súdu tým, že v dobrej viere predostrie konkurujúce úvahy a začne s judikátom zmysluplný právny dialóg. Na rozdiel od toho kasačná záväznosť môže (pochopteľne len za nezmeneného skutkového stavu) byť reflektovaná len bezpodmienečným rešpektovaním rozhodnutia najvyššieho súdu. Tieto súvislosti však už nepodrobíme hlbšej analýze, keďže by sme sa odchýlili od danej témy predbežných otázok.

Skôr upriamime pozornosť na veľmi zaujímavý, aktuálne diskutovaný aspekt, konkrétne otázku, či môžu mať vyššie súdy možnosť podať stanovisko súdom nižšej inštancie, v podobnom zmysle ako *preliminary ruling* pred SD EÚ? Na Najvyššom súde v Holandsku bol v roku 2012 zavedený proces prejudiciálneho konania. Ak sú nižšie civilné súdy konfrontované s problematickými a nejasnými právnymi otázkami, môžu predložiť otázku výkladu najvyššiemu súdu a požiadať o predbežné posúdenie. Týmto spôsobom by najvyšší súd mal byť schopný poskytnúť právnú prax s rýchlejšou a konkrét-

⁹⁶ TOTH-VAŇO, P. O subjektívnej a kasačnej záväznosti súdneho rozhodnutia. Dostupné na internete: http://www.mvalko.sk/content/books/10_160228_subjektivna_a_kasacna_zavaznost.pdf

⁹⁷ Uznesenie NS SR sp. zn. 2 Cdo 155/2011 z 21. decembra 2011.

nejšou reakciou na naliehavé právne otázky ako prostredníctvom „bežného“ postupu.

Tento predbežný referenčný postup nie je objavom našej doby. Bol známy už v rímskom práve, existoval v špecifickej podobe vo Francúzsku (ako *référé législatif*, kde bola otázka výkladu predložená samotnému zákonodarcovi), bol použitý v talianskom Corte Costituzionale a bol podstatným nástrojom na rozvoj práva EÚ. Protokol č. 16 k Dohovoru o ochrane ľudských práv (Rím 1950, Rada Európy) navyše umožňuje najvyšším súdom štátov, ktoré ratifikovali tento protokol, aby sa na Európsky súd pre ľudské práva obrátili s principiálnymi otázkami o poradné stanovisko. Tento systém sa v Holandsku zaviedol zatiaľ pre oblasť daní. V Holandsku môžu nižšie súdy klásť najvyššiemu súdu otázky týkajúce sa daňového práva, ale plánuje sa zavedenie predbežného konania i vo veciach trestného práva.⁹⁸ Porovnateľný postup je aktuálne umožnený i v Poľsku.

Podobný vývoj sledujeme i v Moldavskej republike. V rámci reformy prijatej v roku 2012 má najvyšší súd právo vydávať:

- konzultačné stanoviská k otázkam týkajúcim sa právnych otázok, ktoré pochádzajú z nižších súdov,
- odporúčania týkajúce sa konkrétnych právnych otázok (bez toho, aby ich žiadali akékoľvek subjekty).⁹⁹

Rovnako okrem toho v Moldavsku môže najvyšší súd vydávať „vysvetľujúce rozhodnutie“, ktoré obsahuje 10 až 20 strán inštrukcií o celom právnom inštitúte (napr. poisťná zmluva, správne konanie atď.). Pretože majú veľmi širokú povahu, v skutočnosti nie sú veľmi užitočné pre prax.

Možnosť veľmi podnetná má potenciál prispieť jednak k zjednocovaniu judikatúry a tiež eliminuje potrebu využívania opravných prostriedkov. V tomto smere zrejme predovšetkým napadne veľký senát NS SR, ktorý dosiaľ koriguje len rozpornosť názorov senátov Najvyššieho súdu. NS SR vydáva zbierku stanovísk a publikuje rozhodnutie v zbierke, čo priznáva publikovanému rozhodnutiu osobitný význam. Mali sme možnosť sledovať rozporuplný vývoj rozhodnutí veľkého senátu i jeho rozpor so stanoviskom ÚS SR, či už pri kumulácii dovolacích dôvodov, alebo v prípade pasívnej legitimácie poisťovní pri odškodňovaní príbuzných obetí dopravných nehôd (pozri rozsudok SD EÚ vo veci Haasová, C-22/12, prejudiciálna otázka položená Krajským súdom v Prešove). Čo vedie až k otázke, kto a kedy môže rozpor medzi názormi najvyšších súdnych inštitúcií ukončiť. V každom prípade vý-

⁹⁸ <https://www.hogeraad.nl/prejudiciele-vragen>

⁹⁹ Možno ich konzultovať na <http://jurisprudenta.csj.md>

klad, ktorý sa podáva v judikáte, nie je síce právne (*de iure*) záväzný, fakticky (*de facto*) má však vysokú vecnú autoritu. I keď judikatúra Najvyššieho súdu SR nie je formálne záväzná, *ipso iure* normatívnu silu má, a to tak vo vertikálnej línii (voči súdom nižších stupňov), ako aj v horizontálnej línii (medzi jednotlivými senátmi a kolégiami najvyššieho súdu navzájom).¹⁰⁰ Samozrejme, to je pozícia vzdialená načrtnutému postupu, ale na druhej strane existencia veľkého senátu možno vytvára priestor na takéto úvahy *de lege ferenda* a i takéhoto využitia inštitútu predbežnej otázky. Hoci vychádzajúc z reality, zrejme v momentálnych podmienkach slovenského súdnictva je to skôr utopistická teoretická vízia, keďže zaťažené sudy by takúto možnosť zrejme nevyužívali, bolo by potrebné vytvoriť personálnu kapacitu na NS SR.

¹⁰⁰ Pozri uznesenie Najvyššieho súdu SR z 18. októbra 2016, sp. zn. 3 Cdo 136/2016.

5 PRÁVNÁ ÚPRAVA PREJUDICIALITY V ČESKEJ REPUBLIKE

Z exkurzu do **rakúskeho a nemeckého** civilného procesu vyplynulo, že rozhodnutie o predbežnej otázke môže nadobudnúť právoplatnosť v prípade, že je o tomto rozhodnuté na základe medzitýmneho určovacieho návrhu. V zásade sa vychádza z vnímania účinkov právoplatnosti jednak v materiálnom zmysle s účinkom deklaratórnym či konštitutívnym, ktoré odlišuje od tých externých, nepriamych, čo môže mať vplyv na tretie osoby. Medzitýmny určovací návrh, ktorý česká úprava poznala do konca 40. rokov minulého storočia, umožňuje, aby súd na návrh procesnej strany rozhodol s účinkom právoplatnosti i o otázkach, ktoré majú vo vzťahu k žalobnému návrhu prejudiciálnu povahu. Rozhodnutie, či to tak bude, záleží na vôli strán. Neznamená to však, že účinky právoplatnosti bude mať každé rozhodnutie o predbežnej otázke, ktorú by jedna zo strán medzitýmne navrhla, ale len také, o ktorom civilnému súdu zároveň prislúcha rozhodnúť (teda rozhodnutie o súkromnoprávných predbežných otázkach). Germánska úprava umožňuje dokazovanie aj o skutočnostiach zistených v trestnom konaní a prípadne ich civilný súd môže posúdiť i odlišne.

Vychádzajúc z českej právnej úpravy, v zásade je zhodná s vnímaním slovenského Civilného sporového poriadku. Čo je hodné povšimnutia, je vzťah prejudiciality civilného procesu k trestnému odsudzujúcemu rozsudku. Podmienky, ktoré dáva česká právna úprava, kde v zmysle aktuálneho legislatívneho zámeru civilný súd nie je viazaný obsahom výroku právoplatného odsudzujúceho rozsudku trestného súdu, pokiaľ strana nemala možnosť sa v trestnom konaní k veci vyjadriť, sú diskutabilné. Považujeme za dosť problematické, aby sa opätovne preukazovali skutočnosti, o ktorých už raz bol vydaný právoplatný rozsudok v rámci trestného konania. Ak tu existuje právoplatný rozsudok o vine, civilné súdy by ho mali rešpektovať. Takto sa i otvára priestor pre zneužívanie námietok v tomto duchu v priebehu civilného konania.

Česká právna úprava sa nestotožňuje s rovnocenným postavením právoplatných odsudzujúcich rozsudkov trestného súdu s rozhodnutiami správnych orgánov o spáchaní priestupku alebo iného správneho deliktu.

Legislatívna úprava predbežných otázok v Českej republike je založená na § 109 ods. 1 OSŘ, ktorý upravuje povinné ukončenie súdneho konania a tiež na § 135 OSŘ. V súčasnosti diskutované prepracovanie civilného procesného práva v Českej republike uvádza v legislatívnom zámere: „*Ak rozhodnutie sporu závisí úplne alebo čiastočne na prejudiciálnej otázke, ktorá je predmetom akéhokoľvek iného súdneho alebo správneho konania, môže súd pozastaviť konanie až do ukončenia súdneho konania.*“

Súd je oprávnený konanie vo veci samej prerušiť aj vtedy, ak vznikne spor, pokiaľ ide o prípustnosť vedľajšieho intervenienta alebo hlavného intervenienta v konaní. Ak existuje podozrenie z trestného činu a odsúdenie by malo vplyv na rozhodnutie súdu, súd môže pozastaviť konanie až do rozhodnutia o trestnom čine. Súd preruší konanie, ak sa rozhodne požiadať Súdny dvor Európskej únie o rozhodnutie o prejudiciálnej otázke, ktorú v prejednávanej veci nie je oprávnený riešiť.¹⁰¹

Celkovo je zvolená koncepcia v zásade obsahovo zhodná so slovenskou právnou úpravou. Česká právna úprava však rieši podrobnejšie fakultatívne prerušenie konania pri spore o prípustnosť intervencie. Zámerom je vyriešiť dlhšiu dobu vedenú diskusiu o tejto otázke. Historicky pretrvával postoj, že v danej situácii je vhodné prerušenie konania, čo však prelomil rozsudok NS ČR z 30. júna 1999, sp.zn. 2 Cdon 1843/97. I ďalšia judikatúra Najvyššieho súdu ČSSR z 10. augusta 1965 vyslovila: „*Do doby, než bude o prípustnosti vedľajšieho účastenství pravomocne rozhodnuto, nelze pokračovat v řízení.*“ Faktom je, že samotný civilní soudní řád túto situáciu explicitne neriešil. Pripravovaná rekodifikácia sa prikláňa k historickej tradícii a jasne túto situáciu plánuje upraviť, preferujúc variant prerušenia konania pred jeho zastavením.

Problematika prejudiciality je načrtnutá v bode 180 legislatívneho zámeru, systematicky zaradená v rámci ustanovení o dokazovaní. „Pokiaľ závisí rozhodnutie súdu od toho, či bol spáchaný trestný čin a kto ho spáchal, je súd viazaný obsahom výroku právoplatného odsudzujúceho rozsudku trestného súdu. To neplatí, pokiaľ strana nemala možnosť sa v trestnom konaní vyjadriť,“ čo zdôrazňuje subjektívne hranice viazanosti. Ako návrh uvádza, zvažovala sa i alternatíva nezahrnúť toto ustanovenie do textu vôbec, inšpirujúc sa nemeckou a rakúskou právnou úpravou. Sudca tu trestným rozhodnutím viazaný nie je a môže vykonávať dokazovanie aj o skutočnostiach zistených v trestnom konaní a prípadne ich posúdiť i odlišne. Zdôrazňuje sa

¹⁰¹ Věcný záměr civilního řádu soudního. Dostupné na <https://crs.justice.cz/>

prítom princíp voľného hodnotenia dôkazov a princíp priamosti konania. Rovnako však je takýto postup ne hospodárny a prináša riziko existencie odporujúcich si rozhodnutí, čo zrejme aj bolo dôvodom pre ponechanie tohto ustanovenia.

V ďalších bodoch návrh odmietol zvyšné dikcie pôvodného § 135 OSŘ. Nestotožňuje sa s rovnocenným postavením právoplatných odsudzujúcich trestných rozsudkov v porovnaní s rozhodnutiami správnych orgánov o spáchaní priestupku alebo iného správneho deliktu a o osobe ich páchatela. *„Takáto úprava je však krajne pochybná, lebo správnosť skutkových zistení je v týchto konaniach garantovaná na ďaleko nižšej úrovni než v civilnom súdnom konaní. Okrem toho je to rovnako nezlučiteľné s princípom delby moci a nezávislosti súdu a sudcu.“* Na margo viazanosti statusovými rozhodnutiami, návrh toto ustanovenie vníma ako nadbytočné, keďže zákaz prejudiciálneho posudzovania týchto rozhodnutí vyplýva *ipso facto* z konštitutívnej povahy týchto rozhodnutí.

Ustanovenie § 135 OSŘ, ktoré oprávňuje súd fakultatívne si predbežne posúdiť iné otázky okrem trestných a statusových, hoci o nich prislúcha rozhodnúť inému orgánu, je tiež vnímané odlišne. To znamená, že nedopadá na predbežné posudzovanie otázok súkromnoprávnej povahy. *„Pravidlo je teda neúplné, a možno povedať, že tiež nadbytočné. Situácia, keď je súd v civilnom konaní oprávnený posúdiť si určitú otázku predbežne, a kedy tak urobiť nesmie, jednoznačne vyplýnu z pravidiel stanovených pre fakultatívne alebo obligatórne prerušenie konania.“*

Návrh znova rieši problém pojmu „vychádzať“ z rozhodnutia, ktoré už bolo vydané. *„Pokiaľ by budúci civilný súdny poriadok obdobné pravidlo neobsiahol, bolo by možné interpretačne dôvodiť to isté, čo zrejme chce vyjadriť § 135 odst. 2 OSŘ: „Vychádzanie“ nie je to isté, čo záväznosť rozhodnutí. Rozhodnutie správneho orgánu je verejnou listinou, a súd bude z jeho obsahu vychádzať, ak nebude domnienka jeho pravdivosti vyvrátená.“*

Je tu isto mnoho postrehov na zamyslenie a zváženie, ktoré by mohli byť prínosné aj pre našu právnu úpravu.

6 PREDBEŽNÁ OTÁZKA V NADNÁRODNOM MERADLE

6.1 Predbežná otázka ako jeden z pilierov fungovania Európskeho práva

V procese vytvárania toho, čo označujeme ako komunitárny právny poriadok, zohrali vnútroštátni sudcovia kľúčovú úlohu pri uplatňovaní komunitárneho práva, pričom v tomto zmysle boli základným nástrojom spolupráce, akýmsi procesným kanálom, práve prejudiciálne otázky. S cieľom vyriešiť zložitosť, s ktorou sa vnútroštátni sudcovia môžu stretnúť, bola štrukturovaná a navrhnutá predbežná otázka pred Súdny dvorom Európskej únie. Konanie o predbežnej otázke má vymedzený jasný profylaktický cieľ, a to zachovať jednotnosť vo výklade a uplatňovaní pravidiel a ustanovení Spoločenstva súdmi rôznych členských štátov. Na naplnenie európskej integrácie je nevyhnutné vytvoriť právne podmienky na zabezpečenie jednotného a efektívneho fungovania únijného práva v členských štátoch. A to sa zďaleka netýka len priamej aplikácie noriem v zmysle priznania priameho účinku. Európske právo je ucelený špecifický systém, ktorý predpokladá participáciu inštitúcií únie s vnútroštátnymi orgánmi. Niektoré méty práva EÚ môžu byť dosiahnuté i bez interakcie s vnútroštátnymi právnymi systémami. Inokedy môžu byť tieto ciele dosiahnuté len za pomoci interpretačnej činnosti vnútroštátnych súdov, a to tzv. eurokomfortným výkladom vnútroštátnych noriem. Často sa tieto ciele naplnia až prijatím vnútroštátnej implementujúcej právnej úpravy. Tento systém rozhodne predpokladá lojálny prístup vnútroštátnych orgánov doplnený rešpektovaním autority európskeho práva.

Právo Únie sa začleňuje do právnych poriadkov členských krajín, národný sudca je povinný aplikovať komunitárne právo v domácom prostredí, a tým sa súdne orgány jednotlivých krajín (súdy i orgány, ktorých pôsobenie je prepojené so súdnictvom v takej miere, ako môžu samy uplatňovať únijné právo) podieľajú na organizácii súdnictva v Spoločenstve. Aplikácia právnych predpisov EÚ sa realizuje dvoma rôznymi súbormi súdov – súdmi všeobecnej právomoci členských štátov a nadnárodnými súdmi samotnej EÚ.

Subjekty majú nárok využívať práva garantované im v zmysle práva EÚ a žiadať ich ochranu a vymožitelnosť pred vnútroštátnymi súdmi. Mechanizmus predbežného konania spolu s doktrínou prednosti a priameho účinku

umožňuje jednotlivcom či právnickým osobám uplatniť práva vyplývajúce z komunitárneho práva pred národnými súdmi.¹⁰²

Súdny dvor rozhoduje *ex antes*, ako precizuje M. A. Dauses „*jeho účelom je pomoc dopredu, tzn. skôr než súd, ktorý predbežnú otázku kladie, rozhodne. Preto sa neopiera o zásadu inštančnej nadradenosti (resp. podriadenosti) súdu, ale o myšlienku koordinácie a funkčne rozdelenej spolupráce súdnych orgánov rovnakého stupňa*“.¹⁰³ V rámci vnútroštátnych súdnych štruktúr členských štátov možno konanie o predbežnej otázke pokladať za posilnenie postavenia súdov nižšieho stupňa (vrátane prvoinštančných súdov) na úkor súdov vyššieho stupňa.¹⁰⁴ Položením predbežnej otázky sa umožňuje súdom stojacim hierarchicky nižšie „obísť“ rozhodnutie odvolacích súdnych inšancií (alebo vnútroštátnych ústavných súdov). Komunitárne právo napr. zakazuje vnútroštátnymi súdnymi predpismi podmieniť polozenie predbežnej otázky súhlasom hierarchicky vyššieho súdu. SD EÚ podrobuje normatívne texty interpretácii, čo je súčasťou koncepcie právomoci, ktorá sa odchyľuje od radikálneho legalizmu.

Čl. 267 (pôvodne čl. 234) Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva dáva SD EÚ právomoc rozhodovať o predbežných otázkach, týkajúcich sa:

- a) výkladu zmlúv,
- b) platnosti a výkladu aktov inštitúcií, orgánov alebo úradov, alebo agentúr Európskej únie.

Hovoríme tu o pojme tzv. prejudiciality komunitárnej. Je relevantné, že ustanovenie čl. 267 ZFEÚ má priamy účinok, čiže je aplikovateľné priamo vo všetkých členských štátoch a nie je potrebné ho osobitne zavádzať do národného právneho poriadku prostredníctvom národnej legislatívy. „*Systém prejudiciálneho konania je základným mechanizmom práva Európskej únie, ktorého účelom je poskytnúť vnútroštátnym súdom prostriedok pre zabezpečenie jednotného výkladu a uplatňovania práva Európskej únie v každom členskom štáte*“.¹⁰⁵

¹⁰² TRIDIMAS, G., TRIDIMAS, T. National courts and the ECJ, A public choice analysis of the preliminary reference procedure. *International Review of Law and Economics* [online]. 2004, vol. 24, no. 2, s. 125 – 145. [June 2004]. Dostupné na internete: https://www.researchgate.net/publication/222653068_National_courts_and_the_European_Court_of_Justice_A_public_choice_analysis_of_the_preliminary_reference_procedure

¹⁰³ DAUSES, M., VĚRNÝ, A. *Evropské právo*. Ústav mezinárodních vztahů, 1998, s. 50.

¹⁰⁴ ŠLOSARČÍK, I. *Evropský soudní dvůr a předběžná otázka podle čl. 234 SES*. Dostupné na internete: www.europeum.org

¹⁰⁵ JEŽOVÁ, D. *Prejudiciálne konanie pred Súdnym dvorom EÚ*. Žilina: Eurokódex, 2013, s. 10.

Už samotné zakladajúce zmluvy Európskych spoločenstiev mali zakomponované prejudiciálne otázky. Prejudiciálne konanie zohráva v komunitárnom práve dôležitú rolu pri zaisťovaní jeho jednotného výkladu a rovnakej aplikácie. Práve prostredníctvom predbežných otázok formuloval SD EÚ také dôležité princípy európskeho práva, ako napr. právo prednosti či priameho účinku (prípady *Van Gend en Loos*, *Costa vs. Enel* a. i.). Svojou podstatou prostredníctvom neho dochádza k priamej komunikácii súdu členského štátu so SD EÚ. Podotýkame, že systematický a teleologický výklad práva EÚ prevažuje nad doslovným (problémy pri prekladoch noriem).

6.1.1 Ktoré vnútroštátne inštitúcie sú legitimované predkladať prejudiciálnu otázku podľa čl. 267 ZFEÚ

Aktívne legitimovaným subjektom na predloženie predbežnej otázky je jedine „súd alebo tribunál členského štátu“ (čl. 267 ZES). Súdny dvor sa musel vyrovnáť s otázkou, či pod týmto pojmom vnímať len súdy v zmysle vnútroštátneho ponímania súdnej moci, alebo aj iné kvázi súdne orgány. SD EÚ vo svojej judikatúre opakovane konštatoval, že pojem „súd“ je pojmom komunitárneho práva a nie práva vnútroštátneho, čo znamená jeho extenzívnejšie vnímanie. Komunitárne právo neposkytuje definíciu pojmu súd a SD EÚ si prostredníctvom svojej judikatúry vytvoril kritériá, na základe ktorých sa posudzuje aktívna legitimácia. Kľúčovým v tomto smere bol rozsudok vo veci *Vaasen-Göbbles* C 61/65.¹⁰⁶ Toto významné rozhodnutie definovalo päť tzv. Vaasenských kritérií rozhodujúcich pre posúdenie, či tribunál alebo úrad spĺňa pojmové znaky súdu podľa čl. 267 ZFEÚ. Orgán musí byť kreovaný na základe práva, je stály, jeho právomoc je obligatórna bez možnosti obrátiť sa na iný orgán, musí rozhodovať spor *inter partes* a pri svojom rozhodnutí aplikovať zákony (neskôr sa doplnilo šieste kritérium – nezávislosť orgánu; súhrn podmienok nájdeme v rozhodnutí *Dorsch Consult* C-54/96). Vo všeobecnosti platí, že najvyššie súdy a ústavné súdy prijímajú povinnosť predkladať otázky výkladu a platnosti komunitárneho práva SD EÚ so značnými výhradami a so súdmi nižších stupňov vnútroštátnej hierarchie je spolupráca jednoduchšia.

Skúmajúc postavenie rozhodcovských súdov, ich rozhodnutia sú síce záväzné a vykonateľné, na druhej strane im zväčša chýba trvalá povaha a ich právomoc je založená zväčša zmluvne. Hoci čo sa týka Slovenskej republiky, aktuálne je ich postavenie už pozmenené. SD EÚ sa priklonil k názoru,

¹⁰⁶ *Vaasen (née Göbbles) vs. Beambtenfonds Mijnbedrijf* (1966) ECR 261 (61/65).

že jeho právomoc je daná, ak je arbitráž z hľadiska vnútroštátneho práva pre strany obligatórna a je tu i istá ingerencia štátnej moci (teda existuje úzke previazanie so systémom súdnej ochrany). Inak má však predbežné otázky predkladať súd v rámci prieskumu rozhodcovského rozhodnutia alebo pri rozhodovaní o udelení *exequatur* (102/81 *Nordsee*, 1982, *SbSD* 1095). Vidno tu snahu eliminovať prípady, kde by predbežnú otázku podávali orgány vytvorené mimo inštitucionálnej štruktúry členského štátu.¹⁰⁷ Vo všeobecnosti je však postoj Súdneho dvora pomerne pragmatický a nemá za cieľ zamedziť prístupu aj orgánom, ktoré nespĺňajú všetky uvedené kritériá a presadzuje sa prístup, že aplikačné kritériá sa zmierňujú. Súdny dvor prijal návrhy i od takýchto orgánov, ak aplikujú komunitárne právo, judikatúra poľavila kritérium nezávislosti či vedenia sporu. Takýto nejednoznačný prístup bol viackrát kritizovaný nielen právnou vedou, ale i samotnými generálnymi advokátmi súdneho dvora.¹⁰⁸

Druhá časť úvah smeruje k postaveniu správnych orgánov, prípadne rôznych profesných a stavovských samospráv. Nejednotnosť názorov panuje, čo sa týka priznania aktívnej legitimácie rôznym stavovským komorám, komisiám, je zložitejšie a stále tu pozorujeme istú názorovú rozpornosť. Tu si riešenie tejto otázky zrejme vyžiada ešte ďalšie rozhodnutia, z ktorých by sa dal postoj SD EÚ jasne posúdiť. Pokiaľ prejednávajú disciplinárne konania, je voči nim prípustné odvolanie na súde. Súdny dvor rozlišuje súdne a správne právomoci komôr. V prípade, ak koná ako správny orgán, nemá právomoc predložiť predbežnú otázku Súdnemu dvoru v prípade, ak ako súdny orgán potom túto právomoc má.¹⁰⁹

¹⁰⁷ Ako vyplýva z rozhodovacej činnosti Súdneho dvora, podávanie prejudiciálnych otázok rozhodcovskými orgánmi neodmieta v každom jednom prípade. Podľa rozhodnutia vo veci *Nordsee* C-102/81 sa status vnútroštátneho súdu neprizná rozhodcovskému súdu, ktorý síce rozhoduje podľa zákona (rozhodcovia v ňom aplikujú právo, rozhodnutie sa považuje za *res iudicata* a je vykonateľné), ale účastníci rozhodcovského konania si riešenie vzniknutého sporu vybrali slobodne a verejné orgány nemali vplyv na priebeh konania a nemohli doň zasahovať. Opačná situácia nastala vo veci *Danfoss* C-94/10, keďže v tomto prípade zloženie rozhodcovského súdu a jeho právomoc nebola prenechaná na vóli sporových strán, a teda obsahovala prvok verejnej moci.

¹⁰⁸ Generálny advokát Ruiz-Jarabo Colomer navrhol novú definíciu súdu.

¹⁰⁹ JEŽOVÁ, D. *Prejudiciálne konanie pred súdnym dvorom EÚ*. Žilina: Eurokódex, 2013, s. 37.

Rovnako inštitúcia ustanovená na rozhodnutie o odvolaní proti rozhodnutiu ministerstva vnútra v prípade emigračnej otázky „*Immigration Adjudicator*“ sa môže obrátiť na Súdny dvor s prejudiciálnou otázkou. Na druhej strane oprávnenie položiť prejudiciálnu otázku nepriznal Súdny dvor gréckej komisii pre ochranu hospodárskej súťaže, pretože táto rozhoduje v rámci konania, ktoré nemusí viesť k súdnemu rozhodnutiu.

Pri položení predbežnej otázky nie je rozhodujúce, do ktorej vetvy súdnictva súd spadá, teda v akom odvetví rozhoduje. „*Účinnosť komunitárneho práva sa nemôže líšiť podľa rôznych odvetví vnútroštátneho práva, ktoré môže ovplyvniť*“ (82/71 *Publicco Ministero della Repubblica Italiana vs. Sail*, 1972, SbSD 119).

Rovnako podstatným bodom je posúdenie druhu civilného procesu, z ktorého predbežná otázka vzíde. Zhoda panuje v konaní sporovom, čo nevzbudzuje žiadne pochybnosti. Predloženie predbežnej otázky je logicky prípustné i v zmysle Civilného správneho poriadku, kde súdy vykonávajú kontrolu rozhodovania verejnej správy. Problematickejšia je sféra mimosporového konania, kde súdy často len konštitutívne rozhodnú a ich pozícia sa blíži v mnohom správneho orgánu. Treba podotknúť, že predloženie predbežnej otázky pred SD EÚ je v praxi mimosporových konaní pomerne ojedinelé, keďže je tu len zriedka obsiahnutý komunitárny prvok. Predkladanie predbežných otázok je vylúčené len v konaniach, ktoré majú typický mimosporový charakter, ako je napr. konanie o vyhlásení za mŕtveho, konanie o spôsobilosti na právne úkony, konanie vo veciach osvojenia, konanie o povolenie uzavrieť manželstvo. Argumentom je ich osobitný charakter, takáto súdna činnosť nespadá pod typické vymedzenie dané SD EÚ. Ďalej SD EÚ odmietol akceptáciu vedenia obchodného registra a tiež konanie vo veciach obchodných spoločností ako súdnu činnosť.

Dosiaľ nefiguruje presný taxatívny výpočet prípadov, keď Súdny dvor neprijme návrh, hoci je podaný oprávneným súdom. I keď takáto enumerácia chýba, SD EÚ svojou judikatúrou kreoval doktrínu odmietnutia odpovede na predbežnú otázku. Táto má podklad v rozsudku *Foglio Novell C 104/79*, v ktorom sa odmietla prejudiciálna otázka z dôvodu neexistencie reálneho sporu. Konkretizovali ju ďalšie prípady, a tak sa SD EÚ nebude zaoberať otázkami, ak napr. prejudiciálna otázka sa netýka práva EÚ; prejudiciálna otázka je príliš všeobecná či hypotetická; prejudiciálna otázka nie je relevantná pre vyriešenie sporu; prejudiciálna otázka už bola predmetom rozhodnutia SD EÚ alebo nie je právneho charakteru (napr. prípad *Mattheus C-93/78* – otázka, za akých podmienok môže pristúpiť Španielsko a Portugalsko do Európskej únie, je skôr politického charakteru ako právneho atď).

6.1.2 Súd poslednej inštancie v zmysle komunitárneho práva

V rámci kreovania systému prejudiciálneho konania bolo spojenie obligatórnosti a fakultatívnej možnosti kompromisným riešením, ktoré zabezpečilo

nepreťažovanie súdu i splnenie cieľa celého konania o prejudiciálnej otázke (spojenie abstraktnej a konkrétnej teórie).

Civilné súdy Slovenskej republiky nemusia obligatórne iniciovať prejudiciálne konanie, pokiaľ rozhodujú pred začatím konania alebo počas neho o neodkladných a zabezpečovacích opatreniach, o zabezpečení dôkazu, prípadne iných naliehavých predbežných otázkach, ktoré sa počas konania môžu vyskytnúť a následne môžu byť podrobené preskúmaniu, pred vydaním meritórneho rozhodnutia. Rovnako v prípade postupu charakteru skráteného a rozkazného konania nie sú súdy povinné predložiť prejudiciálnu otázku Súdnemu dvoru. Čo však nevylučuje možnosť iniciovať na Súdnom dvore prejudiciálne konanie, napríklad po podaní odporu a v rámci prejednávania veci na vytýčenom pojednávaní. *„Samozrejme, nič nebráni tomu, aby slovenský súd požiadal Súdny dvor o rozhodnutie o prejudiciálnej otázke aj v skrátených a naliehavých konaniach, ak tak uzná za vhodné. Sudca však musí byť presvedčený o tom, že vyriešenie prejudiciálnu otázku stihne vzhľadom na dĺžku prejudiciálneho konania vziať do úvahy pri svojom rozhodovaní bez toho, aby sa tým zmaril účel konania.“*¹¹⁰

V prípade, ak ide o otázku platnosti európskeho aktu, sú aj prvostupňové súdy povinné iniciovať prejudiciálne konanie, pretože Súdny dvor je jediným orgánom oprávneným vyhlásiť takýto akt za neplatný. Súdny dvor vo svojom rozhodnutí vo veci *Gourment Classic C-458/06* vyjadril, že *„patrí do oblasti spolupráce zavedenej s cieľom správneho uplatnenia a jednotného výkladu práva Spoločenstva vo všetkých členských štátoch, medzi vnútroštátnymi súdmi pri výkone ich právomoci uplatňovania práva Spoločenstva a Súdnym dvorom“*.¹¹¹ Monitoring rešpektovania tejto povinnosti zo strany vnútroštátnych súdov je zverený Európskej komisii, ktorá svoje závery zverejňuje v správe o aplikácii európskeho práva súdmi členských štátov.

Do popredia vystupuje otázka, ktorý súd možno považovať za súd poslednej inštancie v slovenskom civilnom procese. Bez diskusie spĺňa tento atribút ústavný súd a najvyšší súd. Do úvahy prichádza i krajský súd, pokiaľ rozhoduje o odvolaní a dokonca v prípade vydania platobného rozkazu i okresný súd. Ak súd rozhoduje vydaním platobného rozkazu, stáva sa súdom, proti rozhodnutiu ktorého neexistuje opravný prostriedok, pretože ak proti pla-

¹¹⁰ SIMAN, M. Prejudiciálne konanie. *Justičná revue*. 2007, roč. 59, č. 8 – 9, s. 1015.

¹¹¹ Rozsudok Súdného dvora č. k. C-458/06 z 12. júna 2008 vo veci *Skatterverket proti Gourment Classic Ltd.*

tobnému rozkazu nie je podaný odpor, nadobúda platobný rozkaz účinky právoplatného rozsudku v zmysle § 268 CSP.¹¹²

Prístup a postoje ústavných súdov sa navzájom odlišujú. Historicky je podávanie predbežných otázok vlastné napr. rakúskemu a belgickému ústavnému súdu. Taliansky ústavný súd, ktorý zosobňuje vlastne inšpiráciu pre konanie o *preliminary references* paradoxne najprv túto možnosť odmietal, neskôr svoj postoj zmenil (*Ordinanza* 103/2008). Podobne i litovský ústavný súd už predložil prejudiciálnu otázku Súdnemu dvoru. Na rozdiel od nich nemecký ústavný súd tento postup zásadne odmieta. Postoje Ústavného súdu Slovenskej republiky a Ústavného súdu Českej republiky sú zhodné a ani jeden z nich zatiaľ predbežnú otázku nepredložil. Formálne síce uznávajú toto svoje oprávnenie, vnímajú ho skôr ako niečo výnimočné. Ústavný súd SR vyjadril príklon k „nemeckému“ vzoru ochrany ústavnosti prostredníctvom práva na spravodlivý proces a zákonného sudcu, podobne ako to rešpektuje i judikatúra českého ústavného súdu. V zásade tu evidujeme dva prístupy – možnosť predložiť prejudiciálnu otázku ústavným súdom priamo a preferenciu predkladania prejudiciálnych otázok všeobecnými súdmi. Mnohé ústavné súdy progresívne akceptujú spoluprácu v zmysle čl. 267 ZFEÚ a hovorí sa o súdnom dialógu či novej ére spolupráce medzi Súdnym dvorom a niektorými národnými ústavnými súdmi.

Rozhodnutia vo veciach *Köbler* C-224/01 a *Traghetti del Mediterraneo* C-173/03 nastolili diskusiu o možnosti, že by SD EÚ prelomil princíp *res iudicata* vnútroštátneho práva s cieľom zabezpečiť uniformitu európskeho práva. Súdny dvor vo veci *Kühne & Heitz* jasne prezentoval svoj názor na prekonanie tohto národného princípu v prípadoch, kde to vnútroštátne právo umožňuje (týkajúc sa správnych rozhodnutí, neskôr rozhodnutím *Kapferer* C-234/04 rozšírené i na súdne rozhodnutia). Nasledoval prípad *Lucchini* C-119/05 a *Cartesio* C-210/06. Otvára sa otázka, či je záujmom SD EÚ vytvoriť istý druh hierarchie, ktorá by bola považovaná za alternatívu k národnej. SD EÚ potvrdil dôležitú úlohu, čo sa týka vnútroštátnych ústavných materiálov a rozhodnutí. Vnímajúc tieto prípady, cítiť tu záujem na postupnom vytvorení spoločnej ústavnej tradície.¹¹³

¹¹² GRYGAR, E., GRYGAR, Ľ. J. Česká procesní úprava ve vztahu k řízení o předbežné otázce před Soudním dvorem ES. *Právní rozhledy*. 2005, roč. 12, č. 8 s. 282.

¹¹³ MARTINICO, G. *Preliminary Reference and Constitutional Courts: Are You in the Mood for Dialogue?* Tilburg Institute of Comparative and Transnational Law Working Paper [online]. 2009, No.10. [October 6, 2009]. Dostupné na internete SSRN: <https://ssrn.com/abstract=1483664> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1483664>

Autonómia európskeho práva je ústavnými súdmi rešpektovaná a v zásade vylučujú možnosť ústavného prieskumu týchto noriem. Logicky, ak ústavný súd preskúmava ústavnosť vnútroštátnych noriem a norma komunitárneho práva je už obsiahnutá vo vnútroštátnom zákone, nestojí posúdeniu nič v ceste. Očividne je nutné rozlišovať povahu noriem, ktoré striktne musíme prebrať do nášho právneho poriadku a noriem, kde má členský štát voľnosť pri ich implementácii a môže ísť dokonca nad rámec odporúčaní. Uvádzame ako príklad nález ÚS SR PL. ÚS 8/04 (vo veci antidiskriminačného zákona), ktorý v podstate nezohľadnil, že posudzovaná vnútroštátna úprava je vlastne prevzatou európskou normou a podrobil zákon plnému ústavnému prieskumu. Podobne aj maďarský ústavný súd vo viacerých rozhodnutiach nebral do úvahy fakt, že posudzovaná vnútroštátna úprava je implementáciou európskych noriem, považoval túto úpravu za vnútroštátnu a podrobil ju plnému prieskumu (rozhodnutie č. 17/2004 z 24. mája 2004).

Ústavný súd ČR sa pridržal koncepcie tzv. imunity od materiálneho prieskumu vnútroštátnych noriem, ktoré implementujú úijné právo do národného právneho poriadku. Proklamoval svoju prieskumnú právomoc pri „dobrovoľne“ prijatej vnútroštátnej úprave (nález Ústavného súdu ČR sp. zn. PL. ÚS 24/10; údaje o telekomunikačnej prevádzke). Protichodný postoj, čiže zachovanie plnej právomoci ústavného súdu pre prieskum všetkých noriem vnútroštátneho práva bez ohľadu na to, či sú alebo nie sú implementáciou unijných noriem, by popieral princíp jednoty a efektivity európskeho práva a ohrozil by rovnováhu medzi európskym a národným právnym systémom.

6.1.3 Vymedzenie pojmu opravný prostriedok v komunitárnom práve

Iniciovanie prejudiciálneho konania je fakultatívne, obligatónym sa stáva len pre súd či tribunál, proti rozhodnutiu ktorého nie je prípustný opravný prostriedok podľa vnútroštátneho práva daného členského štátu (súd poslednej inštancie). Účelom a cieľom predkladacej povinnosti je zaistiť správnú aplikáciu noriem komunitárneho práva v konaní pred súdom členského štátu, a to predovšetkým v prípade, keď tu už neexistuje možnosť zmeny rozhodnutia.

Z toho zámeru vyplýva, že má ísť o také opravné prostriedky, ktoré umožňujú vnímať vec ako živú, teda zabraňujú účinku veci rozhodnutej – *res iudicata*. Ak by sa pojem opravný prostriedok interpretoval príliš extenzívne ako akýkoľvek opravný prostriedok, potom by obligatórna povinnosť súdu pred-

ložiť predbežnú otázku stratila svoj zmysel. Veď napríklad žalobou na obnovu konania je možné napadnúť (až na stanovené výnimky) prakticky každé súdne rozhodnutie.

Samotný SD EÚ pojem opravný prostriedok vymedzil ako definíciu komunitárneho práva, čo môže znamenať z hľadiska problematiky jeho odlišné chápanie, na rozdiel od klasického ponímania v právnej teórii členského štátu.¹¹⁴ Pojem opravný prostriedok vníma ako riadny opravný prostriedok, aj keď sa to terminologicky nemusí zákonite zhodovať s diferencovaním opravných prostriedkov na riadne a mimoriadne. Konvenčne sa vykladá ako bežný opravný prostriedok, teda nástroj, ktorý dáva obidvom procesným stranám možnosť napadnúť rozhodnutie bežnou súdnou cestou. Vylúčené sú prostriedky ako žaloba na obnovu konania, ústavná sťažnosť, milosť hlavy štátu a pod. Aplikujúc predtým uvedené na právny poriadok Slovenskej republiky, z pojmu opravný prostriedok je potrebné vyňať dovolanie generálneho prokurátora, žalobu na obnovu konania, milosť prezidenta, sťažnosť podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky a sťažnosť podanú na Európsky súd pre ľudské práva.

V kontexte čl. 267 ZFEÚ je podľa slovenského civilného práva procesného takýmto opravným prostriedkom bezpochyby odvolanie. Vyhovuje všetkým znakom stanovených komunitárnym právom, keďže ide o riadny opravný prostriedok poskytujúci obidvom procesným stranám možnosť napadnúť súdne rozhodnutie obvyklou cestou. A čo je nemenej dôležité, dáva možnosť, aby posúdenie predbežnej otázky Súdnym dvorom ovplyvnilo vnútroštátne konanie. Pokiaľ je súd prejednávajúci vec na nižšom stupni sám oprávnený rozhodnúť o prípustnosti alebo neprípustnosti revízie svojho rozhodnutia vyšším súdom, potom má predkladaciu povinnosť vtedy, ak sa rozhodne neprípustiť možnosť ďalšie preskúmanie rozhodnutia. Čiže ak by bolo v našom civilnom procese odvolanie umožnené až po jeho pripustení prvostupňovým súdom, v prípade negatívneho stanoviska by mal súd rozhodujúci v prvej inštancii povinnosť obrátiť sa na SD EÚ s predbežnou otázkou.

Pokiaľ uvažujeme o žalobe na obnovu konania v našom civilnom procese, stanovisko Súdného dvora je jednoznačné, keďže odmieta akceptovať ako opravný prostriedok inštitúty podobného charakteru. Už na základe

¹¹⁴ Podobne SD EÚ pristupuje k pojmu súd členského štátu. Viackrát konštatoval, že ide o pojem európskeho práva, a preto čo do výkladu je chápaný extenzívnejšie na rozdiel od klasického ponímania v právnej teórii členských štátov (určuje sa na základe tzv. Vaasenských kritérií, *Vaasen-Göbles* C 61/65, prístupné v anglickom jazyku na www.eur-lex.europa.eu

uvedeného, komunitárne právo obnovenie konania nepokladá za opravný prostriedok, ale vníma ho ako špeciálny prostriedok nápravy pochybení súdneho konania nad rámec systému bežných opravných prostriedkov.¹¹⁵ Navyše, reflektujúc dve samostatné fázy konania o tomto mimoriadnom opravnom prostriedku, či už súd rozhoduje o pripustení obnovy konania, alebo už koná vo veci samej po povolení obnovy konania, stále je tu možnosť využiť proti týmto rozhodnutiam súdu odvolanie ako riadny opravný prostriedok.

V kontexte čl. 267 ZFEÚ pod pojem opravný prostriedok patrí istotne odvolanie, s touto definíciou by však korešpondovalo i dovolanie. Tu by však absentovalo dodržanie základnej podmienky začatia konania o prejudiciálnej otázke, ktorou je spôsobilosť rozhodnutia SD EÚ ovplyvniť vnútroštátne konanie, čo je reálne len v konaní, ktoré ešte nie je ukončené. Dovolanie by definícií vyhovovalo len v prípade dôvodov uvedených v ustanovení § 421 CSP, kde ide o vec dôležitého právneho významu, ktorou správna aplikácia komunitárneho práva určite je. Dovolanie sa v dikcii čl. 267 ZFEÚ považuje za opravný prostriedok vtedy, keď je automaticky prípustné proti rozhodnutiu odvolacieho súdu:

- a) ktorým bol zmenený rozsudok prvostupňového súdu vo veci samej,
- b) v ktorom sa súd rozhodujúci o riadnom opravnom prostriedku odchýlil od právneho názoru odvolacieho súdu vysloveného v tejto veci,
- c) ktorým bol potvrdený rozsudok prvostupňového súdu, ak dovolací súd vyslovil vo výroku svojho potvrdzujúceho rozsudku, že je dovolanie prípustné, pretože ide o rozhodnutie z právnej stránky zásadného významu.

Ide o situáciu, kde dôvodom na podanie dovolania je nesprávne právne posúdenie veci. Obdobným spôsobom možno postupovať v prípade automatickej prípustnosti dovolania proti uzneseniu odvolacieho súdu.¹¹⁶ Takto

¹¹⁵ ESD, 4. 6. 2002, C99/00 K. R. Lyckesog, ECR s. I04839.

Z uvedeného vyplýva, že v kontexte komunitárneho práva (i medzinárodných dohovorov a judikatúry ESLP) žaloba na obnovu konania nie je vnímaná ako bežne prípustný opravný prostriedok. Takéto chápanie by mohlo viesť k záveru, akoby žaloba na obnovu konania bola pre civilný proces niečo cudzorodé, s čím nemôžeme súhlasiť. Civilný proces sa prirodzene diferencuje, sú tu rôzne tendencie, napriek tomu ho treba vnímať ako celok a žalobu na obnovu konania ako jeho súčasť, čo potvrdila i rekodifikácia. To, že v niektorých procesných poriadkoch žaloba na obnovu konania nefiguruje alebo že ju judikatúra ESLP či SD EÚ nepovažuje za bežný prostriedok nápravy, ešte neznamená, že je to cudzorodý prvok, naopak, je neoddeliteľnou súčasťou civilného procesu.

¹¹⁶ Dovolanie sa bude vždy posudzovať ako opravný prostriedok v zmysle článku 267 ZFEÚ v trestnom konaní, pretože obvinený môže dovolaním napadnúť akékoľvek rozhodnutie odvolacieho súdu, ktorým bola trestná vec právoplatne skončená. Dovolacím dôvodom

stanovenej definícii zrejme nevyhovovalo dovolanie generálneho prokurátora, keďže nepredstavuje opravný prostriedok využiteľný oboma procesnými stranami bežným procesným postupom.

V zmysle Civilného sporového poriadku by teda mal mať predkladaciu povinnosť len odvolací súd, proti rozhodnutiu ktorého nie je prípustné dovolanie. Jasné vymedzenie, kedy súd túto povinnosť má, je nevyhnutne potrebné. Súdny dvor zastáva koncepciu, ktorej zmyslom je posudzovať túto skutočnosť osobitne v každom konkrétnom prípade. Možno urobiť záver, že každý členský štát, konkrétne jeho súdny orgán, musí v konaní s prvkom práva Európskej únie skúmať, či proti jeho rozhodnutiu v danom prípade existuje opravný prostriedok podľa vnútroštátneho právneho poriadku a či mu z tohto dôvodu vzniká alebo nevzniká povinnosť položiť prejudiciálnu otázku, ak je jej vyriešenie potrebné pre vynesenie rozsudku v danom konaní.

Iniciovanie prejudiciálneho konania nemožno chápať z hľadiska prebiehajúceho procesu ako odvolanie či inú formu opravného prostriedku. Ako sme naznačili, ide skôr o rozšírenie (*extenziu*) sporu prejednávaného pred súdom členského štátu, pretože polozenie respektíve nepolozenie prejudiciálnej otázky je plne v dispozícii súdu členského štátu. Procesné strany na predloženie otázky nemajú právny nárok, zatiaľ čo využitie opravného prostriedku je v rukách sporových strán. Pripomíname i stanoviská podporujúce, že by súčasný systém predbežných otázok mohol byť pretransformovaný na systém odvolania, v ktorom by sa posilnila pozícia jednotlivcov. Uvažuje sa o tom, že by sa procesné strany sporu mali možnosť odvolať priamo na SD EÚ. Tento zámer je naozaj inšpiratívny, no bez reformy súdneho systému Európskej únie a zmeny zakladajúcich zmlúv nerealizovateľný, a to je proces veľmi náročný.

6.1.4 Procesné subjekty konania a ich pozícia

Podnetu na iniciovanie prejudiciálneho konania sporovými stranami buď národný súd vyhovie, alebo sa s ním nestotožní, pretože ním nie je viazaný. A *vice versa* ani nesúhlas procesných strán s predložením prejudiciálnej otázky/otázok súdom nie je prekážkou na začatie konania podľa čl. 267 ZFEÚ pred Súdnym dvorom. Strany vnútroštátneho konania teda nepožijú aktívnu legitimáciu na predloženie prejudiciálnej otázky na európskej úrovni. Na margo toho poukazujeme na známe rozhodnutie Súdneho dvora

podľa § 371 ods. 1 písm. i) zákona č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok, môže byť chýbajúca alebo nesprávna aplikácia práva Európskej únie.

vo veci *Križan* C-416/10, kde Súdny dvor judikoval, že „*ani pokyny Ústavného súdu Slovenskej republiky, ani nepredloženie návrhov zo strany účastníkov konania nebránia tomu, aby bol Súdnemu dvoru predložený návrh na začatie prejudiciálneho konania s prejudiciálnymi otázkami. Vnútroštátny súd má povinnosť obrátiť sa z vlastného podnetu na Súdny dvor Európskej únie s návrhom na začatie prejudiciálneho konania, aj keď rozhoduje vo veci, ktorá mu bola vrátená na konanie po tom, ako bolo jeho prvé rozhodnutie zrušené ústavným súdom dotknutého členského štátu a vnútroštátne pravidlo mu stanovuje povinnosť rozhodnúť v spore v zmysle právneho názoru vyjadreného týmto ústavným súdom*“.¹¹⁷

Niektoré právne poriadky pripúšťajú voči rozhodnutiam vnútroštátnych súdov o predložení prejudiciálnej otázky opravný prostriedok, pričom v niektorých členských štátoch sa priznáva opravnému prostriedku aj odkladný účinok. S touto problematikou sa Súdny dvor vyrovnal vo veci *Cartesio* C-210/06, z ktorého citujeme: „*Rozhodnutie vnútroštátneho súdneho orgánu o podaní návrhu na začatie prejudiciálneho konania na Súdny dvor môže byť v členských štátoch predmetom zvyčajných opravných prostriedkov stanovených vnútroštátnym právom*“.¹¹⁸ Pre normy vnútroštátneho poriadku upravujúce právo na odvolanie proti rozhodnutiu o iniciovaní prejudiciálneho konania je typické to, že celá vec zostáva na vnútroštátnom súde a iba rozhodnutie nariaďujúce podanie návrhu na začatie prejudiciálneho konania je predmetom obmedzeného odvolania. V takejto situácii prináleží národnému súdu, aby vyvodil konzekvencie z rozsudku v odvolacom konaní proti rozhodnutiu nariaďujúcemu podanie návrhu na začatie prejudiciálneho konania. Rozhodne SD EÚ v záujme určitosti a právnej istoty musí vychádzať z rozhodnutia, ktorým bolo nariadené podanie návrhu na začatie prejudiciálneho konania, ak nebolo vzaté späť alebo zmenené súdnym orgánom, ktorý ho vydal. Len posledný uvedený súd môže rozhodnúť o jeho späťvzátí alebo inej zmene.

Bežnou obavou strán konania týkajúceho sa rozhodnutia konajúceho súdu o predložení prejudiciálnej otázky SD EÚ a prerušení konania do vydania jeho rozhodnutia, je samotná dĺžka prejudiciálneho konania pred Súdnym dvorom, ktorá priemerne trvá cca 17 mesiacov. V zmysle donedávna platného Občianskeho súdneho poriadku nič nezamedzovalo odvolaniu voči roz-

¹¹⁷ Rozsudok Súdneho dvora EÚ č. k. C-416/10 z 15. januára 2013 vo veci *Križan a iní proti Slovenskej inšpekcii životného prostredia*. Vec je známa aj pod názvom „pezinská skládka“.

¹¹⁸ Rozsudok SD EÚ C-210/06 zo 16. decembra 2008 vo veci *Cartesio Oktató és Szolgáltató* bt.

hodnutiu prvostupňovému súdu o predložení prejudiciálnych otázok, keďže toto uznesenie sa nenachádzalo enumeratívne v dikcii § 202 ods. 3 OSP. Podstatnou je však i judikatúra Súdneho dvora, v zmysle ktorej „v rámci spolupráce medzi Súdnyim dvorom a vnútroštátnymi súdmi zakotvenej v článku 267 ZFEÚ prináleží výlučne vnútroštátnemu súdu, ktorý prejednáva spor a ktorý nesie zodpovednosť za súdne konanie, ktoré má byť vydané, posúdiť so zreteľom na osobitosti prípadu tak nevyhnutnosť podania návrhu na začatie prejudiciálneho konania na vydanie rozsudku, ako aj relevantnosť otázok, ktoré kladie Súdnemu dvoru“.¹¹⁹ Obdobný postoj definoval Súdny dvor v už spomenutom rozhodnutí vo veci *Cartesio* C-210/06: „... samostatná právomoc prvostupňového súdu obrátiť sa na Súdny dvor nemôže byť spochybnená uplatnením takých pravidiel vnútroštátneho práva, ktoré umožňujú súdnemu orgánu v odvolacom konaní zmeniť rozhodnutie nariaďujúce podanie návrhu na začatie prejudiciálneho konania na Súdny dvor, zrušiť tento návrh a nariaďiť súdnemu orgánu, ktorý uvedené rozhodnutie vydal, aby pokračoval v prerušenom konaní“.¹²⁰

Ak procesná strana pociťuje porušenie niektoré z jej základných práv a slobôd uznesením konajúceho súdu o predložení prejudiciálnej otázky Súdnemu dvoru, je tiež oprávnená podať ústavnú sťažnosť v zmysle čl. 127 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky. „V Slovenskej republike vykonávajú súdnictvo nezávislé a nestranné súdy. Nezávislosť súdu ani sudcovská nezávislosť nevytvára právny základ pre nadradenie súdu alebo sudcu nad zákon. To má za následok, že v niektorých prípadoch sudca pri výkone svojej funkcie nemá voľnú ruku, nepožíva právo úvahy o postupe, ktorý v konaní zvolí, ale musí konať tak, ako mu predpísal prameň práva, ktorým je viazaný. Jednou z takých situácií je aj povinnosť súdu prerušiť súdne konanie vtedy, keď má povinnosť predložiť Súdnemu dvoru prejudiciálnu otázku, alebo keď má povinnosť, aby Ústavnému súdu Slovenskej republiky dal návrh na začatie konania o súlade právneho predpisu.“¹²¹ Procesným postupom konajúceho súdu môže dôjsť k porušeniu práva strán konania na súdnu a inú právnu ochranu (čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky) a práva na prerokovanie veci bez zbytoč-

¹¹⁹ JÁNOŠÍKOVÁ, M. A čo keď (ne)predloží? (Možnosti obrany proti predloženiu, prípadne nepredloženiu prejudiciálnej otázky Súdnemu dvoru Európskej únie). *Justičná revue*. 2013, roč. 65, č. 1, s. 18.

¹²⁰ Rozsudok SD EÚ č. k. C-210/06 zo 16. decembra 2008 vo veci *Cartesio Oktató és Szolgáltató* bt.

¹²¹ DRGONEC, J., KEREČMAN, P. Rozhodovanie súdu o návrhu na predloženie prejudiciálnej otázky Súdnemu dvoru ES o návrhu na predloženie návrhu Ústavnému súdu SR na začatie konania o súlade právneho predpisu. *Justičná revue*. 2007, roč. 59, č. 8 – 9, s. 985.

ných prietahov (čl. 48 Ústavy Slovenskej republiky). Ústavný súd SR po prvýkrát rozhodoval o ústavnej sťažnosti v zmysle uvedených dôvodov vo veci *Križan* (uznesenie II. ÚS 128/2011 zo 6. apríla 2011). Svoju argumentáciu pri rozhodovaní o časti sťažnosti, týkajúcej sa predloženia prejudiciálnych otázok, postavil na judikatúre Súdneho dvora, a to predovšetkým na rozsudku vo veci *Cartesio C-210/06*: „*Plne sa tak prihlásil k doktríne autonómie vnútroštátneho súdu v súvislosti s rozhodnutím o položení prejudiciálnej otázky Súdnemu dvoru, vytvorenej a rozvíjanej Súdnyim dvorom, keď sa vyhlásil za nekompetentného na spochybnenie rozhodnutia všeobecného súdu o predložení prejudiciálnej otázky. Aj keď to v uznesení výslovne uvedené nie je, napriek tomu možno z neho vyčítať, že Ústavný súd Slovenskej republiky uprednostnil autonómiu všeobecného súdu pri kladení prejudiciálnych otázok pred záväznosťou právneho názoru Ústavného súdu Slovenskej republiky, vyjadreného v jeho skoršom náleze.*“¹²²

Kompetentnými predkladať prejudiciálne otázky Súdnemu dvoru sú len vnútroštátne súdne orgány. Túto skutočnosť potvrdil aj ústavný súd, keď uviedol, že „*pánom rozhodnutia o predložení prejudiciálnej otázky Súdnemu dvoru nie sú účastníci konania ani súd nadriadený predkladajúcemu súdu, ale práve a len predkladajúci súd, ktorý dospel k záveru, že pre kvalifikované a s právom únie konformné rozhodnutie potrebuje interpretačnú právomoc Súdneho dvora. Zároveň platí, že je to výlučne Súdny dvor, ktorý je oprávnený rozhodnúť, že podmienky konania o prejudiciálnej otázke nie sú splnené, a preto odpoveď na položené prejudiciálne otázky neposkytne.*“¹²³

Jedným z možných procesných úkonov strán konania je aj podanie návrhu na predloženie prejudiciálnej otázky Súdnemu dvoru. Pokiaľ sa strana domnieva, že odpoveď na položenú otázku/otázky má zásadný právny význam pre vydanie meritórneho rozhodnutia, môže ho využiť. Je na posúdení konkrétneho sudcu v konkrétnom prípade, či návrhu vyhovie a či bude zdieľať dôvody prezentované stranou na iniciovanie konania v zmysle čl. 267 ZFEÚ. Ak konajúci súd predložený návrh zamietne, rozhodne uznesením, v ktorom uvedie dôvody vedúce k takémuto záveru. I Európsky súd pre ľudské práva zaujal jednoznačné stanovisko k nutnosti a obligatórnej povinnosti náležitého odôvodnenia uvedeného uznesenia: „*Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd síce negarantuje právo na to, aby vnútro-*

¹²² JÁNOŠÍKOVÁ, M. A čo keď (ne)predloží? (Možnosti obrany proti predloženiu, prípadne nepredloženiu prejudiciálnej otázky Súdnemu dvoru Európskej únii). *Justičná revue*. 2013, roč. 65, č. 1, s. 19.

¹²³ Uznesenie ÚS SR č. k. II. ÚS 128/2011 zo 6. apríla 2011.

štátny sudca predložil inému súdu, či už vnútroštátnemu alebo nadnárodnému, prejudiciálnu otázku, ale odmietnutie takéhoto postupu môže predsa len mať v niektorých prípadoch vplyv na spravodlivosť konania, a to aj v situácii, keď súd nerozhoduje v poslednom stupni. O takýto prípad pôjde hlavne vtedy, keď sa odmietnutie predloženia prejudiciálnej otázky bude javiť ako arbitrárne, pričom za dôvod arbitrárnosti sa považuje aj skutočnosť, že rozhodnutie nie je patrične odôvodnené.¹²⁴

Voči uzneseniu prvostupňového súdu o predložení prejudiciálnej otázky Súdnemu dvoru Občiansky súdny poriadok pripúšťal podať opravný prostriedok, túto možnosť účastníkovi konania už v prípade zamietnutia návrhu na predloženie prejudiciálnej otázky Súdnemu dvoru nepriznával [§ 202 ods. 3 písm. o) OSP]. Takáto právna úprava bola zavedená do Občianskeho súdneho poriadku zákonom č. 384/2008 Z. z. s účinnosťou od 15. októbra 2008, čím sa zextenzívil okruh uznesení, proti ktorým nie je prípustné odvolanie. Doplnilo sa uznesenie, ktorým prvostupňový súd zamietol návrh na prerušenie konania a postúpenie veci na Súdny dvor s cieľom vyriešiť prejudiciálnu otázku. Súd prvého stupňa nemá obligatórne povinnosť takéto postúpenie realizovať, preto nie je dôvod, aby sa mu takýto postup diktoval. „Proti postupu súdu, ktorý nepoložil na návrh účastníka prejudiciálnu otázku Súdnemu dvoru, bez ohľadu na to, či o tom rozhodol procesným uznesením alebo o nej nerozhodol vôbec, sa teda nemožno brániť žiadnym opravným prostriedkom na vnútroštátnej úrovni, iba podaním opravného prostriedku proti následnému meritórnemu rozhodnutiu vo veci. V prípade, že vo veci rozhodoval súd poslednej inštancie, neprichádza do úvahy ani táto možnosť; inak povedané, nespokojnému účastníkovi nepatrí žiaden účinný prostriedok nápravy na vnútroštátnej úrovni, uplatniteľný pred všeobecným súdom.“¹²⁵

Nedávna rekodifikácia procesných noriem zaznamenala i v tejto rovine podstatné zmeny. Jednou z nich bolo zakotvenie nového inštitútu sťažnosti a zároveň sa pôvodné negatívne vymedzenie uznesení, voči ktorým nie je prípustné odvolanie, nahrádza vymedzením pozitívnym prostredníctvom enumerácie uznesení, ktoré sú napadnuteľné odvolaním (§ 357 CSP). V rozmedzí pozitívneho výpočtu uznesenie o zamietnutí návrhu na predloženie prejudiciálnej otázky SD EÚ nefiguruje. Jediným logickým záverom je, že voči takémuto uzneseniu odvolanie prípustné nie je. Identicky odvolanie nie

¹²⁴ Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva č. k. 3989/07 z 20. septembra 2011.

¹²⁵ DRGONEC, J., KEREČMAN, P. Rozhodovanie súdu o návrhu na predloženie prejudiciálnej otázky Súdnemu dvoru ES o návrhu na predloženie návrhu Ústavnému súdu SR na začatie konania o súlade právneho predpisu. *Justičná revue*. 2007, roč. 59, č. 8 – 9, s. 987.

je prípustné ani voči uzneseniu súdu o položení prejudiciálnej otázky. V konotácii podľa dikcie § 375 CSP, ak proti uzneseniu odvolanie prípustné nie je, odvolanie sa predloží odvolaciemu súdu až po vydaní rozhodnutia vo veci samej.¹²⁶ Čiže ak by aj odvolanie bolo podané, súd bude ďalej pokračovať v prvoinštančnom konaní a samotné odvolanie predloží na odmietnutie odvolaciemu súdu až po vydaní rozhodnutia vo veci samej. V tomto štádiu, keď už sa vo veci rozhodlo a súd už správne či nesprávne aplikoval únieové právo, posudzovanie predloženia či nepredloženia predbežnej otázky nemá význam. Dodávame, že odvolanie je možné odôvodniť aj vadami obsiahnutými v procesnom uznesení, ktoré má vplyv na napádané rozhodnutie vo veci samej (§ 365 CSP). Takže o predložení (alebo nepredložení) predbežnej otázky by muselo byť rozhodnuté v odvolacom konaní. Ak by išlo o rozhodnutie prvoinštančného súdu, ktoré vydal vyšší súdny úradník, je tu zo zákona prípustná sťažnosť ako špeciálny prostriedok obrany. Keďže vyšší súdny úradník na základe poverenia sudcu môže okrem iných otázok rozhodovať i o prerušení konania podľa § 163 CSP [§ 6 písm. k) zákona č. 549/2003 Z. z. o súdnych úradníkoch]. Kontroverzným môže byť stav, ak uznesenie, proti ktorému nie je prípustné odvolanie, vydá práve sudca a nie súdny úradník. Sudca totiž môže byť motivovaný z rôznych dôvodov, aby zamedzil prieskumu daného uznesenia a proti jeho rozhodnutiu neboli prípustné ani odvolanie, ani sťažnosť. Už samotný legislatívny zámer rekodifikácie (pozri s. 16) upozorňoval, že znenie Občianskeho súdneho poriadku zahŕňa i viaceré zmätočné ustanovenia, napr. prípustnosť opravného prostriedku vo veci polozenia, resp. nepolozenia prejudiciálnej otázky na Súdny dvor Európskej únie.¹²⁷ Podporujeme náhľad na polozenie prejudiciálnej otázky pred SD EÚ ako na vec vnútroštátneho súdu, na ktoré strana nárok nemá a ide o komunikáciu medzi súdnymi orgánmi.

Zároveň však nemožno zabúdať, že tu ide o riešenie konkrétneho prípadu a vždy tu treba mať na zreteli právo na spravodlivý proces, predovšetkým v prípade obligatórnej povinnosti vnútroštátneho súdu položiť prejudiciálnu otázku. Aktuálne sa v civilnom procese zdôrazňuje koncepcia neprekvapivého súdneho rozhodnutia. Už v priebehu predbežného pojednania sporu by súd mal ozrejmiť predbežné právne posúdenie veci (§ 171 CSP) a ak strany

¹²⁶ Pozri i LÖWY, A., IVANČO, M. Odvolanie voči pozitívne enumerovaným uzneseniam – krok vpred či vzad? *Justičná revue*. 2018, roč.70, č. 8 – 9, s. 931 – 948.

¹²⁷ Návrh legislatívneho zámeru rekodifikácie civilného práva procesného, 2013, s.127 zverejnený na stránke Ministerstva spravodlivosti SR <https://www.justice.gov.sk/> Pozri i uznesenie ÚS SR IV. ÚS 365/2018-40.

majú pochybnosti o postupe a súd neaplikuje správne európske normy, je na zvážení, či by aspoň za takejto evidentne zrejmej situácie strana nemala mať právo na zásah do rozhodnutia súdu. Ak je tu daná prípadná možnosť sťažnosti, ako sme naznačili, je to riešenie akceptovateľné a postačujúce, keďže návrh strany bude preskúmaný, a to tým istým súdom a pomerne promptne v porovnaní s odvolaním. V tejto súvislosti odkazujeme i na znenie § 162 ods. 2 CSP, ktoré stanovuje prerušenie konania i bez návrhu a súd pred vydaním uznesenia upovedomí strany a dá im možnosť vyjadriť sa k dôvodom prerušenia konania. Keď sa teda súd rozhodne pre podanie prejudiciálnej otázky SD EÚ, stane sa tak po vypočutí stanoviska procesných strán.

Právnym základom na predloženie prejudiciálnej otázky Súdnemu dvoru je čl. 267 ZFEÚ, ktorý však už neupravuje postup v prípade nepredloženia prejudiciálnej otázky SD EÚ zo strany vnútroštátnych sudcov. Právna úprava problematiky je obsiahnutá individuálne vo vnútroštátnych normách každého členského štátu, v Slovenskej republike je to konkrétne Civilný sporový poriadok. *„Dôsledkom rozhodnutia súdu o predložení prejudiciálnej otázky je rozhodnutie o prerušení konania a v prípade správneho súdnictva aj o odložení vykonateľnosti napadnutého rozhodnutia správneho orgánu (§ 185, § 187 SPP – pozn. autora). Tieto dve, prípadne v správnom súdnictve tri rozhodnutia, môžu mať formu samostatných uznesení alebo môžu byť obsiahnuté v jednom uznesení, ktoré bude mať dva, resp. tri výroky. Obe možnosti sú správne a doterajšia prax slovenských súdov naznačuje, že sú aj využívané.“*¹²⁸ K odchýleniu sa od tohto vnímania došlo postupom Najvyššieho súdu Slovenskej republiky pri predkladaní prejudiciálnych otázok v konaní vedenom pred Súdnym dvorom vo veci *Tanoarch, s. r. o., proti Daňovému riaditeľstvu Slovenskej republiky* C-504/10. Najvyšší súd Slovenskej republiky uznesením z 18. mája 2010 prebiehajúce konanie prerušil a rozhodol, že požiada Súdnym dvorom EÚ o posúdenie prejudiciálnej otázky. Následne odložil vykonateľnosť napadnutého rozhodnutia správneho orgánu, avšak k reálnemu predloženiu prejudiciálnych otázok Súdnemu dvoru EÚ došlo až uznesením z 28. septembra 2010. Uvedeným procesným postupom Najvyšší súd Slovenskej republiky porušil vzťah „príčiny a dôsledku“, pretože v zmysle § 162 ods. 1 písm. c) CSP je rozhodnutie o položení prejudiciálnej otázky v zmysle čl. 267 ZFEÚ príčinou prerušenia konania pred národným súdom.

¹²⁸ JÁNOŠÍKOVÁ, M. A čo keď (ne)predloží? (Možnosti obrany proti predloženiu, prípadne nepredloženiu prejudiciálnej otázky Súdnemu dvoru Európskej únie). *Justičná revue*. 2013, roč. 65, č. 1, s. 17.

V prípade, že súd vydá meritórne rozhodnutie bez predloženia prejudiciálnej otázky Súdnemu dvoru, ostávala strane konania ešte možnosť podania odvolania z dôvodu, že rozhodnutie súdu prvého stupňa vychádza z nesprávneho právneho posúdenia veci [§ 365 ods. 1 písm. h) CSP]. Zo zhodného dôvodu bolo zároveň možné podať aj dovolanie proti rozhodnutiu odvolacieho súdu. Uvedený postup potvrdil aj Ústavný súd Slovenskej republiky, ktorý potvrdil, že „*nepredloženie prejudiciálnej otázky odvolacím súdom je dovolacím dôvodom*“.¹²⁹ Rekodifikácia procesných predpisov sa dotkla i ustanovení o dovolaní, to však nič nezmenilo na možnosti využiť dovolanie v situácii, keď súd odmietol podať prejudiciálnu otázku [§ 420 písm. e) nesprávne obsadenie súdu].¹³⁰

Ďalším možným, aj keď už *ultima ratio* riešením situácie, keď konajúci súd odmietne predložiť Súdnemu dvoru prejudiciálnu otázku, je opätovne ústavná sťažnosť podľa čl. 127 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky adresovaná Ústavnému súdu Slovenskej republiky, a to z dôvodu porušenia základného práva garantovaného v čl. 46 ods. 1 a čl. 48 Ústavy Slovenskej republiky.

6.1.5 Procesný postup pri prejednaní prejudiciálnej otázky a rozhodnutie Súdneho dvora Európskej únie

Súdny dvor predstavuje kolegiálny súdny orgán zložený z *dvadsiatich ôsmich* sudcov a *ôsmich* generálnych advokátov, ktorí sú po dohode vlád členských štátov menovaní na šesťročné funkčné obdobie. Na rozhodovacej činnosti sa ďalej podieľajú vedúci súdnej kancelárie, sudcovia spravodajcovia, pomocní spravodajcovia, generálni advokáti, tlmočníci a ďalšia rozsiahla administratíva. Súdny dvor zasadá spravidla v senátoch zložených z troch alebo piatich sudcov, vo veľkom trinásťčlennom senáte a v pléne. Procesná stránka prejudiciálneho konania je upravená v rokovacom poriadku (RP) a štatúte (rokovací poriadok Súdneho dvora z 25. septembra 2012 nahrádza ten zo 16. mája 2000). Na rokovací poriadok zároveň nadväzujú Odporúčania pre vnútroštátne sudy pri podávaní návrhov na začatie prejudiciálnych konaní vydané Súdnym dvorom.¹³¹ Vo všeobecnosti diferencujeme štyri druhy pre-

¹²⁹ Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky č. k. III. ÚS 207/2009 z 28. júla 2009.

¹³⁰ Pozri i uznesenie NS SR 3Obdo/30/2017 z 30. októbra 2017 vo veci *Cargo*.

¹³¹ Pokiaľ ide o procedurálne spracovanie, treba brať do úvahy nariadenie z 25. septembra 2012, ktorého novinkou sú:

a) Zavedenie naliehavého prejudiciálneho konania na spracovanie určitých prejudiciálnych rozhodnutí (čl. 107 a nasledujúce RP, ktoré musia preukázať mimoriadne dôvody na vyriešenie tejto otázky).

judiciálnych konaní, a to základné prejudiciálne konanie, zjednodušené prejudiciálne konanie, skrátené prejudiciálne konanie a naliehavé prejudiciálne konanie.

Samotné konanie o prejudiciálnej otázke sa iniciuje doručením návrhu zo strany súdu členského štátu. Na tento účel SD EÚ vydal Informačnú nótu o predkladaní prejudiciálnych otázok publikovanú 11. 6. 2005 v Úradnom vestníku EÚ. Možno ho charakterizovať skôr ako akýsi orientačný návod bez normatívnej povahy. Podanie musí byť koncízne, zrozumiteľné, súd je povinný vysvetliť dôvody podania prejudiciálnej otázky, krátko opísať prejednávanú vec, zhrnúť tvrdenia účastníkov vo veci, označiť dotknuté ustanovenie komunitárneho práva. *„Žiadosť o rozhodnutie o prejudiciálnej otázke sa štandardne podáva formou tzv. predkladacieho uznesenia. To obsahuje spravidla dva body výroku, v prvom predkladajúci súd rozhoduje o prerušení konania a v druhom formuluje predbežnú či predbežné otázky.“*¹³²

Forma predloženia prejudiciálnej otázky je ponechaná na vnútroštátne právo. Návrh je prípustné realizovať akýmkoľvek spôsobom umožňujúcim rozhodnúť o prerušení konania. V znení Civilného sporového poriadku sa podanie uskutočňuje formou uznesenia a následne súd konanie preruší v zmysle § 162 CSP. V českej literatúre sa stretávame s názormi, že vhodnejšia by bola forma tzv. predkladacej správy, t. j. prípisu.¹³³ Slovenské procesné normy nevytvorili na tento účel osobitnú formu podania. Návrh musí zahŕňať stručné vymedzenie podstaty sporu, znenie aplikovaných vnútroštátnych právnych predpisov a práva EÚ, dôvody pre ktoré sa súd obracia na Súdny dvor. Samotná prejudiciálna otázka sa vymedzí v osobitnej časti v úvode alebo závere podania. Je možné použiť i anonymizáciu osôb na žiadosť súdu. I slovenské súdy sa vyrovnávali s problémami so správnym spísaním podania [pozri prípad SKP (C-433/11, EU:C:2012:702)], kde Súdny dvor vytkol Krajskému súdu v Prešove nedostatočný skutkový a právny rámec návrhu i nedostatočne jasnú formuláciu. Pre formálne vady bolo podanie posúdené ako zjavne neprípustné, krajský súd následne podal návrh nový.¹³⁴

b) Možnosť žiadať kedykoľvek v priebehu konania vysvetlenie vnútroštátneho súdu po tom, čo bol generálny advokát vypočutý (článok 101 RP).

c) Zavádza sa rozšírenie skráteného konania pre jednoduché rozhodnutia (čl. 133 RP).

¹³² KARZEL, D. *Evropský soudní dvůr*. Praha: ASPI, 2006, s. 237.

¹³³ GRYGAR, E., GRYGAR, J. Česká procesní úprava ve vztahu k řízení o předběžné otázce před Soudním dvorem ES. *Právní rozhledy*. 2005, roč. 12, č. 8, s. 276 – 283.

¹³⁴ K. Polhošová vs. Drukos C-433/11 o úhradu úrokov z omeškania pri viacnásobnom postúpení pohľadávky.

Je na zvážení súdu, v ktorej fáze konania je vhodné a najefektívnejšie predložiť prejudiciálnu otázku. Ovplyvňuje to i aktivita samotných procesných strán a ich právnych zástupcov, hoci na prejudiciálne konanie strany nemajú právny nárok. Najadekvátnejšou sa javí fáza konania až po zistení skutkových a právnych okolností prípadu. Účastníkov konania vníma Súdny dvor tak, ako ich označil súd v podaní v zmysle vnútroštátneho práva. Hoci sami nemôžu návrh podať, sú oprávnení podať písomné pripomienky. Inicieovanie prejudiciálneho konania by malo byť neodkladne oznámené a zaslané Ministerstvu spravodlivosti SR.

Súdny dvor často pristúpi k odpovedi vnútroštátnemu súdu, idúc aj nad rámec formulovanej prejudiciálnej otázky, resp. preformuluje sám prejudiciálne otázky tak, aby – berúc do úvahy okolnosti vnútroštátneho súdneho konania –, poskytol národnému sudcovi užitočnú odpoveď. Prístup Súdneho dvora k výkladu prejudiciálnych otázok teda možno označiť za kooperatívny a skôr neformálny, čo môže byť významné najmä z pohľadu súdov „novších“ členských štátov, ktoré nemajú veľa skúseností s ich predkladaním.¹³⁵

Po doručení podania začína príprava na prejednanie, kde sa veci prideľí generálny advokát a sudca spravodajca. Určený tajomník je poverený doručením žiadosti účastníkom konania, všetkým členským štátom a Komisii. Konanie má svoju ústnu a písomnú časť. Prejudiciálne konanie je bezodplatné a Súdny dvor nerozhoduje o trovách účastníkov, v tomto ohľade je zodpovedný vnútroštátny súd. Konanie o prejudiciálnej otázke má incidenčný charakter (*incident de procédure* – medzistupeň sporu), konanie pred vnútroštátnym súdom sa prerušuje, ale súd je oprávnený prijať aspoň potrebné predbežné opatrenie, hlavne ak návrh smeruje k posúdeniu platnosti aktu Spoločenstva. V súčasnosti sa dĺžka prejudiciálneho konania pohybuje okolo 20 mesiacov – r. 2010 16,1 mesiaca; 2012 – 15,7 mesiaca, vnútroštátne konanie sa takto predlžuje cca o dva roky.

Cieľom prejudiciálneho konania je spravidla vydanie rozsudku. V priebehu konania Súdny dvor môže konkludovať, že podmienky konania z dôvodu nedostatku jeho právomoci prestali byť splnené, prípadne vnútroštátny orgán vezme svoj návrh v celom rozsahu späť. Formou rozsudku rozhoduje Súdny dvor aj v prípade, keď vyslovuje svoju nepríslušnosť na základe skutočnosti, že prejudiciálna otázka mu nebola predložená vnútroštátnym súdnym orgánom v zmysle čl. 267 ZFEÚ. Vo výroku rozsudku Súdny dvor uvedie odpoveď na predloženú prejudiciálnu otázku, prípadne otázky spolu s odôvodne-

¹³⁵ PROCHÁZKA, R., ČORBA, J. *Právo Európskej únie*. Žilina: Eurokódex, 2006, s. 166.

ním skutočností, na základe ktorých k tomuto záveru dospel. „Odpovede na prejudiciálne otázky sa ucelene uvádzajú na konci každého rozsudku v jeho výrokovej časti, avšak znenie odpovede takpovediac korunuje každú sekciu rozsudku zapodievajúcu sa jednotlivou otázkou.“¹³⁶

Pokiaľ je predložená prejudiciálna otázka zhodná s otázkou, o ktorej už Súdny dvor v minulosti rozhodol, ak možno odpoveď na túto otázku jednoznačne vyvodiť z jeho predchádzajúcej judikatúry alebo ak odpoveď na položenú prejudiciálnu otázku nevyvoláva žiadne dôvodné pochybnosti Súdny dvor rozhoduje formou odôvodneného uznesenia (napr. aj vo veci *Pohotovosť* C 76/10).

Rozhodnutie sa zasiela predkladajúcemu súdu, čím zaniká prekážka konania a súd môže v prerušenom konaní pokračovať. Odpoveď poskytnutá Súdny dvorom je pre súd záväzná, ako aj pre inštančne vyšší súd, ktorému bude vec prípadne v budúcnosti predložená. Následne sa výrok rozsudku i uznesení Súdneho dvora, ktorými sa konanie končí, uverejní v Úradnom vestníku Európskej únie.

Na komunitárnej a rovnako ani na vnútroštátnej úrovni nie je prípustný voči rozhodnutiu Súdneho dvora žiadny opravný prostriedok. Prejudiciálnym rozhodnutiam nie je vlastný konštitutívny, ale deklaratórny charakter (C-453/00, *Kühne a Heitz*, 13. 1. 2004, Zb. S.I-837, bod 21). Zároveň disponujú retroaktívnym účinkom a pôsobia *ex tunc*. Jediná cesta ako obmedziť účinky rozhodnutí SD EÚ, je konštatovanie obmedzenia samotným Súdny dvorom priamo v konkrétnom rozhodnutí.¹³⁷ V širšom meradle tu hovoríme nielen o viazanosti rozhodnutiami medzi dvoma súdmi, ale aj o previazanosti právneho systému Európskej únie a právnych systémov členských štátov. Pri otázke záväznosti rozhodnutí je potrebné rozlíšiť, či ide o rozhodnutie vo veci:

1. platnosti komunitárnych aktov alebo
2. výkladu komunitárneho práva.

Ad 1. V prípade vyhlásenia právneho aktu za neplatný je rozhodovacia prax SD EÚ jednoznačná. V rozhodnutí *International Chemical Corporation* C-66/80 Súdny dvor judikoval záväznosť takéhoto rozhodnutia nielen pre subjekty konania, ale *erga omnes* – pre všetky orgány a osoby i ktorýkoľvek národný súd. Druhou eventualitou je rozhodnutie vyhlasujúce platnosť napádaného aktu. V tomto prípade rozhodnutie zaväzuje len *inter partes*. Súd,

¹³⁶ KARZEL, D. *Evropský soudní dvůr*. Praha: ASPI, 2006, s. 242.

¹³⁷ KLUČKA, J., MAZÁK, J. a kol. *Základy európskeho práva*. Bratislava: Iura Edition, 2004, s. 212 – 213.

ktorý predložil prejudiciálnu otázku, je oprávnený podať ju znovu, ak ju podloží odlišnými dôvodmi neplatnosti.

Ad 2. Súd, ktorý podal prejudiciálnu otázku, je viazaný výkladom SD EÚ a v konaní je povinný vydať rozhodnutie v súlade s týmto výkladom. „*Pri argumentačnom spracovaní svojho rozhodnutia nemôže prijať iný výklad komunitárneho práva, ako ten, ktorý mu poskytol ESD.*“¹³⁸ Rešpektujúc zásadu jednotnej aplikácie komunitárneho práva, sú rozhodnutia takejto povahy všeobecne záväzné.

Rozhodnutie Súdneho dvora je potrebné vnímať ako jednotný celok. Keďže má byť záväzné pre členské štáty, kde existujú odlišnosti v chápaní člene-
nia súdneho rozhodnutia, nie je vhodné, aby sa členilo akýmkoľvek spôsobom.

6.1.6 Vývoj *preliminary ruling de lege ferenda*

Prístup mnohých súdov a sudcov k prejudiciálnemu konaniu predovšetkým z tých novších členských štátoch, ako je i SR či ČR je stále poznačený istými obavami z tohto inštitútu a jeho využitia zrejme z dôvodu neznalosti. Ak sa vôbec prejudiciálna otázka podá, sú tu často vadné podania. Na druhej strane je prirodzené, že nové členské štáty nemajú na svojom konte veľa prípadov. Tradične najviac prejudiciálnych otázok pochádza zo strany Nemec-
ka, Talianska, Španielska, Francúzska, Holandska, Belgicka a Rakúska. Väčšina národných vlád sa stavia nie celkom ochotne k prejudiciálnemu konaniu a prevláda dojem, že Súdny dvor vystupuje generalizovane viac v prospech procesných strán a to môže byť vnímané ako obmedzenie štátnej zvrchovanosti.

Aktuálne sa diskutuje o reforme prejudiciálneho konania v snahe o jeho zefektívnenie. Ponúklo sa niekoľko návrhov, ktoré sú hlavne s ohľadom na narastajúci počet konaní zo strany členských štátov do budúcnosti potrebné. Pripomeňme reformu, ktorá v marci 2008 zaviedla tzv. naliehavé konanie. Jedným z návrhov bolo i zvýšenie počtu sudcov či elektronizácia konania. Ďalší variant ponúkla i Zmluva z Nice (2011), ktorá otvorila možnosť presunúť časť agendy (ochranné známky, tarifná klasifikácia tovarov) v rámci prejudiciálneho konania na súd prvého stupňa. Navrhovalo sa i riešenie zaviesť hierarchický systém odvolania, v ktorom by národný súd rozhodol i o prejudiciálnej otázke a strany sporu by mohli následne súd žiadať o zaslanie roz-

¹³⁸ BOBEK, M., KOMÁREK, J. Koho vážou rozhodnutí ESD o predbežných otázkach? 1. časť. *Právní rozhledy*. 2004, roč. 12, č. 19, s. 701.

hodnutia na posúdenie SD EÚ v bodoch komunitárneho práva.¹³⁹ Napokon sa však presadila pôvodná koncepcia vzťahu medzi národným súdom a SD EÚ, ktorá v podstate reflektuje vzťah medzi členským štátom a EÚ.

Riešenie ponúka i postup tzv. *green light*. Tieto úvahy predložil Európsky parlament už v roku 2008 [uznesenie Európskeho parlamentu z 9. júla 2008 o úlohe vnútroštátnych sudcov v európskom súdnom systéme 2007/2027 (INI)]. Vyzdvihol postavenie vnútroštátnych sudcov v tvorbe jednotného európskeho právneho poriadku a vyzval SD EÚ na zváženie všetkých možných variantov zlepšenia konania o prejudiciálnej otázke. Cieľom postupu je, aby sudcovia členských štátov mohli (niekedy dokonca aj obligatórne) do otázok kladených SD EÚ obsiahnuť i nimi navrhovanú odpoveď. Súdny dvor by v rámci stanovenej lehoty posúdil, či ponúknutý návrh riešenia akceptuje (dá mu zelenú) alebo či rozhodne sám. To by umožnilo vnútroštátnym sudcom plne sa podieľať na výklade a tvorbe práva EÚ svojou ponúknutou analýzou. Logicky to prináša prenos väčšej zodpovednosti na sudcov vnútroštátnych súdov, ktorí budú nútení poznať európske právo, čo je v súčasnosti stále pretrvávajúci problém hlavne v novších členských štátoch. Ak Súdny dvor s návrhom nesúhlasí, z dôvodu jeho nedostatočného spracovania alebo má iný názor, zaradí prípad do bežného konania o prejudiciálnej otázke. Dopĺňujeme, že variantom je i tzv. *red light* postup, ktorý dopĺňa, že ak by SD EÚ na návrh neodpovedal v stanovenej lehote, návrh národného súdu sa stane záväzným a konečným.

Perspektívne by toto smerovanie mohlo priniesť zmenu súčasnej úlohy *de facto* semi-adjudikačnej na úlohu monitoringu administrácie európskeho práva na národnej úrovni. Spomeňme i návrh tzv. systému *Docket Control*, ktorý by umožnil SD EÚ odmietnuť prípady menšej dôležitosti už v prvotnom štádiu. Rovnako zazneli i úvahy obmedziť možnosť obrátiť sa s prejudiciálnou otázkou len na Najvyšší súdny orgán členského štátu.¹⁴⁰

Čo je podnetné, prišli i návrhy na vytvorenie novej súdnej štruktúry zloženej zo špecializovaných národných súdov – novovytvorených alebo už existujúcich, ktoré by prevzali riešenie menej komplikovaných prejudiciálnych otázok pod kontrolou SD EÚ, ktorý by sa venoval len tým najzásadnejším otázkam (autori M. Bobek, P. Craig). Prednosťou by bolo regionálne priblíženie sa k danému konaniu i odstránenie jazykovej bariéry. Takáto decentra-

¹³⁹ FUKUDA, K., AKIBA, H. *European Governance after Nice*. Routledge Curzon, Oxfordshire UK: Taylor & Francis Group, 2019.

¹⁴⁰ BROBERG, M., FENGER, N. *Preliminary References to the European Court of Justice*. Second Edition. Oxford: Oxford University Press, 2014, s. 575.

lizácia systému by však mohla priniesť problémy v zabezpečení jednotnosti a koherencie európskeho práva, čo je hlavným účelom prejudiciálneho konania.

Nech sa presadí akýkoľvek variant, domnievame sa, že v súčasnosti je potrebné posilniť predovšetkým oslabený duch spolupráce medzi národnými súdmi a najvyšším súdnym orgánom EÚ. Ten i historicky prestupuje prejudiciálnym konaním a dnes sa v množstve riešených otázok a enormného množstva prijímaných noriem európskeho práva akosi stráca. Pripomíname, že sa nedotýkame len aplikácie, interpretácie a zjednocovania európskeho práva. Rozhodovacia prax Súdneho dvora má následne podstatný vplyv na tvorbu právnych noriem Komisiou či v rámci členských štátov. Tiež sa diskutuje o vplyve vlád členských štátov na rozhodovanie prípadov. Prevláda názor, že Súdny dvorom presadzovaná tzv. „negatívna integrácia“ kladie na členské štáty oveľa menší tlak ako pozitívna integrácia prostredníctvom politik EÚ.¹⁴¹

Problémom navrhovaných zmien je, že sú ťažšie dosiahnuteľné cestou judikatúry (pozri prípad *CILFIT*, kde bola snaha postaviť prejudiciálne konanie na novom základe) samotného SD EÚ a vyžiadali by si priamo zásah do znenia zakladajúcich zmlúv, čo je pomerne náročný proces, no zrejme zmeny a revízia zmlúv budú do budúcnosti nevyhnutné. Európska únia celkovo smeruje napriek problémom k užšiemu federatívnemu usporiadaniu, čo však nie je reflektované v pozícii Súdneho dvora. Obraz ideálnej spolupráce medzi národnými súdmi a SD EÚ nie je vždy až taký harmonický. Často súdy nedodržiavajú povinnosť obrátiť sa na Súdny dvor a tiež možnosť sankcií a nápravy pri nerešpektovaní rozhodnutí sú často suplované vnútroštátnymi súdmi, keďže tu komunitárny prostriedok neexistuje. Aktívne sú v tomto smere Nemecko, Rakúsko. Vnímame, že samotné konanie o predbežnej otázke je tu akýmsi indikátorom smerovania Spoločenstva ako takého.

V poslednom období SD EÚ zdôrazňuje význam obligatórnej povinnosti postúpiť prejudiciálnu otázku. Zrejme tenzia súvisí s nedávnym vývojom v členských štátoch v oblasti justície, a to najmä súdnymi reformami realizovanými v Maďarsku a Poľsku. Tie spochybňujú ochotu ich vnútroštátnych súdov (spolu s novovymenovanými sudcami) položiť Súdnemu dvoru prejudiciálne otázky. Tieto pochybnosti podporuje i nedávna poľská iniciatíva týkajúca sa zlučiteľnosti predbežného referenčného postupu s poľskou ústavou. Vzhľadom na uvedené okolnosti sa zásady *preliminary ruling* zdajú byť pod

¹⁴¹ <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/01402382.2017.1281652>

tlakom. Vo veci *Komisija vs. Francúzsko* C-416/17 Súdny dvor Európskej únie trvá na rešpektovaní povinnosti predložiť prejudiciálnu otázku a uvádza, že je pripravený urobiť všetko potrebné na zachovanie integrity práva EÚ. Je to dokonca historicky po prvýkrát, čo Súdny dvor označil porušenie povinnosti postúpiť vec ako porušenie práva EÚ v zmysle čl. 258 ZFEÚ. Tento postoj SD EÚ vyplýva evidentne z obáv z naznačeného procesu a jeho negatívneho vplyvu na európsku justičnú spoluprácu.

6.2 Riešenie predbežnej otázky v činnosti Európskeho súdu pre ľudské práva

Postup upravený Protokolom č. 16 k Európskemu dohovoru o ochrane ľudských práv a slobôd, Rím 1950 (ďalej len „protokol“) vykazuje veľmi podobné črty ako konanie o prejudiciálnej otázke pred Súdnym dvorom Európskej únie. Má potenciál stať sa prostredníctvom tzv. *advisory opinion* nástrojom, ktorý môžu vnútroštátne sudy využiť v prípade, ak si nie sú isté ako interpretovať a aplikovať ustanovenia Dohovoru.

Slovenská republika podpísala protokol v roku 2013 a následne ho inkorporovala do svojich právnych noriem. Hoci sama ho oficiálne ratifikovala len nedávno, už túto možnosť aj využila. Vo štvrtej časti v tretej hlave Civilného sporového poriadku, ktorá obsahuje úpravu dovolania § 445 ods. 1 vymedzuje: „Dovolací súd dovolacie konanie preruší aj vtedy, ak rozhodol, že požiadava Európsky súd pre ľudské práva o vydanie poradného stanoviska k zásadným otázkam týkajúcim sa výkladu alebo uplatňovania práv a slobôd uvedených v Dohovore o ochrane ľudských práv a základných slobôd.“ Zhodné ustanovenie bolo začlenené už do Občianskeho súdneho poriadku (§ 109 ods. 3 OSP) novelou, zákon č. 353/2014 Z. z.

Zmyslom rozšírenia poradnej právomoci súdu je podľa preambuly Protokolu č. 16 „zlepšiť vzájomnú interakciu medzi súdom a národnými orgánmi a tým posilniť vykonávanie Európskeho dohovoru o ľudských právach v súlade so zásadou subsidiarity“.¹⁴² Účelom poskytnutia poradného stanoviska je interpretačne pomôcť štátom uľahčiť právny výklad Dohovoru a elimináciu jeho možných porušení. Cieľom nie je presunúť vnútroštátny spor na ESRP,

¹⁴² Návrh je sumarizovaný v dokumente CDDH(2012)R74 dodatok I, príloha V. Dostupné na internete: <https://rm.coe.int/168045fdc5>

RE v tejto veci zriadila i novú internetovú stránku na informovanie verejnosti o fungovaní a dosahu Dohovoru a jeho aktuálneho protokolu <https://www.coe.int/en/web/impact-convention-human-rights/home#/>

ale ponúknuť návod národným tribunálom, ako sa vyrovnáť s otázkami týkajúcimi sa Dohovoru, pokiaľ sú rozhodujúce v kontexte konania prebiehajúceho na vnútroštátnom súde. Zabezpečenie ochrany ľudských práv ostáva naďalej primárne zodpovednosťou zmluvných štátov. Očakáva sa, že ak najvyššie súdy budú rešpektovať poskytnutý výklad, bude to mať väčší vplyv na vnútroštátny právny systém, keďže nižšie súdy budú viazané (či už fakticky alebo právne) rozhodnutiami najvyšších súdov.

Legitimovanými subjektmi sú súdy najvyššej inštancie zmluvnej strany (čl. 1 ods. 1 protokolu). Dôvodová správa definuje, že termín „najvyššej inštancie“ na rozdiel od pojmu „najvyšší“, ako i to, že protokol požaduje, aby zmluvné strany určili národné súdy, ktoré budú kompetentné obrátiť sa na ESLP so žiadosťou o poradné stanovisko, poukazuje na širší okruh subjektov, než sa pôvodne predpokladalo. Pôvodné návrhy hovorili o národných súdoch, proti rozhodnutiam ktorých podľa vnútroštátneho práva nie je prípustné podať opravný prostriedok. Úmyslom pravdepodobne bolo zahrnúť medzi legitimované subjekty aj tribunály, ktoré sú síce ústavnému alebo najvyššiemu súdu podriadené, no napriek tomu majú postavenie „najvyššej inštancie“ vo vzťahu k určitej kategórii rozhodnutí. Hlavnou ideou bolo zabezpečiť flexibilitu potrebnú na pokrytie rôznych súdnych systémov.

Redukciou počtu legitimovaných subjektov, ktoré môžu žiadať o poradné stanovisko, sa ESLP snažil o dosiahnutie troch vecí: dodržať pravidlo o vyčerpaní vnútroštátnych prostriedkov nápravy; predísť hromadeniu žiadostí a zároveň poukázať na vhodnú úroveň, na ktorej by mal medzi súdmi prebiehať zamýšľaný dialóg. Postup je postavený na princípe dobrovoľnosti. Súd alebo tribunál zmluvnej strany je oprávnený požiadať o poskytnutie poradného stanoviska výhradne v súvislosti s kauzami, v ktorých koná. Otázky musia byť zásadnej povahy a týkať sa interpretácie alebo aplikácie Dohovoru, resp. protokolov.¹⁴³

Ustálené vymedzenie toho, čo konkrétne spadá do rozsahu poradných stanovísk s najväčšou pravdepodobnosťou vyplynie z rozhodovacej praxe súdu pri posudzovaní podaní na vydanie poradného stanoviska.

Samotný Protokol č. 16 nestanovuje, do akej miery sa môžu na iniciovaní konania o poskytnutí poradného stanoviska podieľať strany či účastníci vnútroštátneho konania. Použitie jazyka žiadosti nie je stanovené. Dôvodová správa uvádza, že súd bude schopný prijímať žiadosti aj v iných jazykoch než v angličtine a vo francúzštine, tak ako je to v súčasnosti pri individuálnych

¹⁴³ BABÁKOVÁ, B. Protokol č. 16 k Európskemu dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd. *Bulletin Najvyššieho súdu Slovenskej republiky*. 2017, roč. VI., č. 2, s. 2 – 10.

sťažnostiach.¹⁴⁴ Národné súdy sa preto budú môcť so žiadosťami obracať na európsky súd i v štátnom jazyku.

Súd podanie preskúma v zložení päťčlenného senátu veľkej komory a rozhodne, či žiadosť akceptuje. V prípade odmietnutia žiadosti musí rozhodnutie obsahovať odôvodnenie. Na rozdiel od kontradiktórnych konaní, kde je účasť vlády zmluvného štátu povinná, je na zvážení štátu, či sa do konania o poradnom stanovisku zapojí. Rovnako, ako je to v prípade individuálnych sťažností podaných proti inému zmluvnému štátu, než ktorého je sťažovateľ občanom, pri ktorých sa oprávnenie vstúpiť do konania odvodzuje z čl. 36 ods. 1 Dohovoru. Na margo problematiky druhá veta čl. 3 Protokolu č. 16 hovorí, že: „*Predseda súdu môže v záujme riadneho výkonu spravodlivosti požiadať ktorúkoľvek ďalšiu zmluvnú stranu alebo osobu, aby predložila písomné vyjadrenie alebo sa zúčastnila ústneho pojednávania.*“ Z dôvodovej správy vyplýva, že sa predpokladá, že strany z pôvodného vnútroštátneho konania budú prizvané do konania o poradnom stanovisku.

Protokol sa výslovne nezaobera problematikou preformulovania otázok, ktoré vnútroštátny súd v žiadosti predloží. Z rozhodovacej praxe európskeho súdu je však zrejmé, že sťažnosti európsky súd niekedy prekvalifikuje. Ak by sa daný princíp uplatnil na postup podľa Protokolu č. 16, znamenalo by to, že poradné stanoviská by mohli zahŕňať i články Dohovoru, ktoré pôvodná žiadosť neoznačovala. A to buď popri namietaných článkoch Dohovoru, alebo i namiesto nich.

Protokol č. 16 sa princípu rýchlosti konania v žiadnom svojom článku nevenuje. Dôvodová správa však uvádza, že bude na zvážení európskeho súdu, do akej veľkej miery budú mať žiadosti prednosť, tak ako to v zásade robí pri všetkých ostatných konaniach. Z povahy otázok, ku ktorým budú poradné stanoviská vydávané, možno však predpokladať, že konanie o poradnom stanovisku bude mať vysokú prioritu. Prednostné vybavenie vecí týkajúcich sa žiadosti sa bude na jednej strane vzťahovať na celé konanie a na strane druhej i na všetkých zúčastnených. Inými slovami, nielen európsky súd bude musieť vykonávať úkony vo veci prednostne, ale aj vnútroštátne súdy budú povinné prispieť k rýchlemu vybaveniu žiadosti najmä zrozumiteľnou a úplnou formuláciou otázok v žiadosti. Princíp rýchlosti konania sa dotkne i osôb, ktoré môžu predložiť písomné vyjadrenia alebo sa zúčastniť na pojednávaní. Európsky súd pre ľudské práva si uvedomuje, že zdĺhavé konanie o vydaní po-

¹⁴⁴ Dôvodová správa k Protokolu č. 16 k Európskemu dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd. Dostupné na internete: http://www.echr.coe.int/Documents/Protocol_16_explanatory_report_ENG.pdf

radného stanoviska sa premietne do predĺženia vnútroštátneho súdneho konania, čomu sa treba snažiť vyhnúť.

Priemerná dĺžka konania pri predložení veci veľkej komore v súlade s čl. 43 Dohovoru bola v roku 2015 15,6 mesiaca a v roku 2016 17,1 mesiaca. Ak niektorý zo sudcov má odlišný názor, má možnosť pripojiť k rozhodnutiu svoje nesúhlasné stanovisko. Rozhodnutie vo forme poradného stanoviska obligatórne podľa čl. 4 ods. 1 Protokolu č. 16 obsahuje odôvodnenie. Poradné stanovisko podpisuje predseda veľkej komory a tajomník súdu. Originál bude uložený v archívoch európskeho súdu a súčasníkom sa zasiela overená kópia.

Zverejňovaniu poradného stanoviska sa Protokol č. 16 venuje len stručne s tým, že danú povinnosť iba zakladá. Článok 5 Protokolu č. 16 k Dohovoru ustanovuje, že: „*Poradné stanoviská nie sú záväzné.*“ S ohľadom na kontext justičného dialógu medzi národným a európskym súdom bude na zvážení vnútroštátneho súdu, ktorý o poradné stanovisko požiadal, ako a či takéto stanovisko nakoniec ovplyvní konanie pred ním. Poradné stanoviská teda nemajú priamy vplyv ani na ďalšie následné žiadosti, ale budú súčasťou judikatúry ESLP. Poskytnutý výklad ESLP obsiahnutý v poradných stanoviskách je v zásade analogický vo svojom účinku ako výklad, ktorý poskytol vo svojich rozsudkoch a rozhodnutiach.

To, že z protokolu explicitne vyplýva nezáväznosť stanoviska pre národné sudy a záväznosť pre samotný ESLP sa výslovne nespomína, môže v praxi priniesť niekoľko problémov. Ak sa vnútroštátne sudy napríklad budú pravidelne odchyľovať od názorov vyjadrených v poradných stanoviskách, mohlo by to ovplyvniť a spochybniť legitimitu a postavenie ESLP. Je potrebné si tiež uvedomiť, že poskytnutie poradného stanoviska nevylučuje, aby sa procesná strana konania následne po vyčerpaní všetkých vnútroštátnych prostriedkov nápravy obrátila na ESLP s individuálnou sťažnosťou. Vzhľadom na to, že poradné stanoviská nie sú pre európsky súd bezpodmienečne záväzné by v praxi potom prichádzala do úvahy situácia, kedy by sa vo svojom konečnom rozsudku európsky súd odchyľil od názoru, ktorý bol sformulovaný v poradnom stanovisku. Obzvlášť diskutabilný by bol takýto postup v prípade, keď by vnútroštátny súd rozhodol v súlade so zásadami vyjadrenými v poradnom stanovisku. Vo svojej ustálenej rozhodovacej praxi ESLP totiž často využíva argumentáciu, že na to, aby nahradil názor národného súdu svojím vlastným, musia existovať silné dôvody.¹⁴⁵

¹⁴⁵ BABÁKOVÁ, B. Protokol č.16 k Európskemu dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd. *Bulletin Najvyššieho súdu Slovenskej republiky*. 2017, roč. VI., č. 2, s. 2 – 10.

Dôvodová správa k Protokolu č. 16 v tejto súvislosti uvádza, že sa predpokladá, že ak vnútroštátny súd aplikoval poradné stanovisko, sťažnosť, resp. jej časť zaoberajúca sa otázkami, ktoré sa vzťahujú na problematiku interpretovanú v poradnom stanovisku, by bola vyhlásená za neprijateľnú alebo vyškrtnutá zo zoznamu prípadov. V zmysle dôvodovej správy by sa poradné stanoviská mali stať súčasťou judikatúry európskeho súdu. Výklad obsiahnutý v poradných stanoviskách by bol svojou povahou analogický výkladu nachádzajúcemu sa v rozsudkoch a rozhodnutiach európskeho súdu. To by potom znamenalo, že hoci by poradné stanovisko nebolo záväzné pre národný súd, ktorý oň požiadal, išlo by o oficiálny výklad ustanovení Dohovoru. Je pomerne ťažké si predstaviť, že by takýto výklad istým spôsobom členské štáty *de facto* nezaväzoval. A to aj bez ohľadu na to, či sa rozhodli Protokol č. 16 ratifikovať, alebo nie. V neposlednom rade je tiež otázne, či by poradné stanoviská nemali mať prednosť pred rozsudkami komôr a komisie vzhľadom na to, že ich bude prijímať veľká komora, hoci nebudú záväzné pre národný súd.

Je to iste pomerne čerstvá výzva. Inštitút rozbehol svoju činnosť a sledujeme, aká bude aplikácia protokolu v praxi a aké benefity pre národné súdy či problémy nakoniec prinesie. Prvé poradné stanovisko vydal ESLP 10. apríla 2019 na základe žiadosti francúzskeho kasačného súdu týkajúcej sa práv súvisiacich s náhradným materstvom. Druhú žiadosť podal arménsky ústavný súd v auguste 2019 vo veci arménskeho trestného zákona, konkrétne penalizácie zvrhnutia ústavného poriadku; ESLP zaujal stanovisko v máji 2020. ESLP zamietol tretiu žiadosť podanú Najvyšším súdom Slovenskej republiky 19. novembra 2020. Najvyšší súd Slovenskej republiky žiadal ESLP o poskytnutie poradného stanoviska k otázke, či je inšpekčná služba Ministerstva vnútra Slovenskej republiky v súlade s Dohovorom, najmä pokiaľ ide o jej nezávislosť pri vyšetrovaní policajtov. Dôvodom zamietnutia bola povaha, stupeň novosti a/alebo zložitosti, ktoré sa netýkali takeého problému, pri ktorom by dožadujúci súd potreboval usmernenie ESLP na to, aby pri rozhodovaní o prípade, ktorý pred ním prebieha, bolo možné zabezpečiť dodržiavanie práv vyplývajúcich z Dohovoru. Štvrtú žiadosť podal Najvyšší správny súd v Litve v novembri 2020 a žiadosť sa týka súčasnej platnej právnej úpravy v súvislosti s prebiehajúcim trestným konaním vedeným proti verejnému činiteľovi.

Poradné stanoviská majú potenciál stať sa neoceniteľnou pomocou pri ochraňovaní ľudských práv na národnej úrovni. Obzvlášť vzhľadom na to, že by vnútroštátne súdy rozhodovali veci s vedomím, že ich rozhodnutie je v súlade s Európskym dohovorom o ochrane ľudských práv a základných

slobôd a judikatúrou ESĽP. Použitie tohto konzultatívneho nástroja by však mohlo byť problematické pre členské štáty EÚ z hľadiska európskeho práva. Objavujú sa i názory či Protokol č. 16 nemôže ohroziť autonómiu práva EÚ a monopol Súdneho dvora Európskej únie na výklad práva EÚ tým, že sa najvyšším súdom členských štátov umožní, aby sa medzi súdmi v Luxemburgu a Štrasburgu podieľali na akomkoľvek *forum shopping*.

KONKLÚZIA A POZNÁMKY NA ZÁVER

Istotne sa nám nepodarilo zahrnúť všetky aspekty prejudiciality, napr. bolo by konštruktívne analyzovať aj exekučné konanie. Tu vystupujú do popredia naliehavosť potreby riešiť počas exekučného konania otázky patriace primárne do nachádzacieho konania, predovšetkým pri prejednaní návrhu na zastavenie exekúcie. Rovnako je podnetné rozvinúť debatu o žalobe na obnovu konania a riešení prejudiciálnych otázok.

Na základe skúmaného možno vyvodiť záver, že prejudicialita je javom značne komplexného charakteru, ktorý prestupuje celým spektrom civilného procesu a je spätá s primárnymi inštitútmi tohto odvetvia práva, ako je právomoc, predmet konania a právoplatnosť rozhodnutej veci. Spája sa s vymedzením základných princípov civilného konania. Je fenoménom procesnej povahy, ktorý sa vyznačuje rozmanitými koncepciami a klasifikáciami s cieľom odlíšiť ho od iných súvisiacich procesných inštitútov. Na problematiku predbežných otázok nazeráme z dvojakej perspektívy.

Prejudicialita vo všeobecnosti funguje prostredníctvom paralelného priebehu dvoch autonómnych procesov, ktoré ovplyvňujú obsah a rozsah posudzovaného nároku. Možno tu rozlíšiť centrálny proces a periférny proces, ktorý ovplyvňuje objekt prvého. Má preventívny charakter, pretože sa snaží vyhnúť prípadným procesným nezrovnalostiam, ktoré je potrebné vyriešiť, inak by spôsobili porušenie práv procesných strán. Na jednej strane má pôvod v jednote právomoci, teda prejudicialita vychádza zo systému rozdelenia kompetencií, ktorý ustanovil zákonodarca v záujme špecializácie jurisdikčných orgánov, čo vedie k zvýšenému zasahovaniu do činnosti súdnych orgánov pri poznávaní rôznych skutočností. Prejudicialitu vnímame ako problém „rozdelenia práce“ medzi rôznymi jurisdikčnými orgánmi, čo vytvára kľúčový mechanizmus komunikácie a koordinácie činnosti súdnych orgánov. Okrem tohto organického chápania však pre väčšinu procesnej doktríny predbežné otázky musia byť nevyhnutne riešené v kontexte konfigurácie a integrácie predmetu procesu a rôznorodosti rozhodnutí, ktoré sa v priebehu tohto procesu vydávajú. Prejudicialita je kľúčovou otázkou pri rozhodovaní o návrhu na právnu ochranu predkladanú procesnými stranami. Je to fenomén markantný v procese práce sudcu ako logické zdôvodnenie, ktoré sudca musí vykonať, kým sa dopracuje k rozhodnutiu vo veci samej. Možno ju chápať ako logicko-právne zázemie, ktoré je nevyhnutné pred vydaním rozhodnutia.

Druhým aspektom, ktorý vystupuje do popredia, je hmotnoprávny základ predbežných otázok, ktorý je jasným odrazom vzájomného vzťahu existujúceho medzi rôznymi subjektmi, inštitúciami, vzťahmi alebo právnymi situáciami z rôznych oblastí, do ktorých je právny systém rozdelený. Prejudicialita je teda i fenoménom extra procesným. Je daný prítomnosťou prepojenia medzi rôznymi subjektmi, právami, situáciami a vzťahmi upravenými hmotnoprávnymi predpismi. Majú svoj pôvod v štruktúre hmotnoprávných noriem, ktoré pri regulovaní určitých právnych následkov berú *de facto* ako predpoklad existenciu alebo neexistenciu iných vzťahov alebo právnych následkov. Prezentujú prepojenie, závislosť, podriadenosť alebo podmienenie medzi vecnými faktmi. Následne nadobúdajú procesný význam, keď sa uvedené skutočnosti alebo fakty spochybnia v rámci procesného postupu, čo spôsobí významné dôsledky na procesnej úrovni. Prejudicialita nepredstavuje iba procesný vzťah logicko-chronologickej *antecedencie* alebo logické kroky, ktorými má sudca vopred dospieť k rozhodnutiu a jeho dynamiku v procese. Zároveň je to situácia, kde samotné hmotnoprávne ustanovenie zakladá medzi rôznymi skutočnosťami alebo právnymi vzťahmi prepojenie, ktoré vyžaduje rozhodnutie civilného súdu konzistentným a koherentným spôsobom.

Z hľadiska procesného postupu existencia predbežnej otázky alebo podmienenosť medzi hmotnoprávnymi skutočnosťami znamená nevyhnutný imperatív, ktorý je spôsobený samotnou právno-materiálnou povahou. To znamená i existenciu potreby, aby vydané rozsudky v konaní pred súdom zodpovedali kritériu koherencie, čím sa vyhýbame diskrepancii súdnych rozhodnutí. Preto je nevyhnutné, aby mal procesný poriadok patričné prostriedky alebo procesné mechanizmy s cieľom zachovať súdržnosť súdnych rozhodnutí, ktoré spájajú rôzne záujmy a hodnoty, ako je potreba rýchlosti konania, právo na obhajobu strán, nezávislosť súdov. Bez nadsádzky možno konštatovať, že efektívnosť a súdržnosť systému hmotného a procesného práva ako celku vo väčšej alebo menšej miere závisí od spôsobu, ako právny poriadok rieši inštitút predbežnej otázky. Zároveň zdôrazňujeme, že pri prejudicialite komunitárnej a ústavnej vznik rozporu medzi rozhodnutiami nehrozí. Nie je tu prítomný logicko-právny *nexus* ako jeden z podstatných aspektov prejudiciality, preto sa domnievame, že práve tu ide o osobitný typ prejudiciality.

Prejudicialita je i funkčnou otázkou. Ako sme uviedli, z organického hľadiska ide o distribúciu a koordináciu práce medzi súdnymi orgánmi, hoci sama osebe nemá za cieľ modifikovať stanovenú realitu ani redukovať či za-

medziť tieto zásahy. Určenie súdu, ktorý má posudzovať a rozhodnúť o predbežnej otázke, ako aj účinok uvedeného rozhodnutia závisí od legislatívnej politiky, ktorá podmieňuje zaobchádzanie s prejudicialitou, ale nedefinuje prejudiciálnu otázku samu osebe. Predbežná otázka sa prezentuje v civilnom procese ako otázka, ktorá ostáva mimo hlavne prejednávanej veci. Z tohto hľadiska potenciálna nezávislosť prejudiciálnej otázky nevyvoláva konkurenciu alebo pluralitu procesných vecí. Aby sa tak stalo, je potrebné, aby procesné strany predložili problém prostredníctvom ktoréhokolvek z mechanizmov, ktorý umožňuje ich prejednanie ako hlavného predmetu procesu.

Ďalším rozmerom prejudiciality je jej fungovanie ako osobitnej metódy zisťovania skutočností v procese logického zdôvodnenia sudcu, aby dospel k rozhodnutiu o veci samej, ale nejde len o vecnú otázku. Prejudicialita je súčasťou procesu dokazovania, čo je zrejme už zo systematického umiestnenia ustanovené v zákone. Je vnímaná skôr ako odôvodnenie, ktoré potvrdzuje racionalitu rozhodovacieho procesu sudcu a nie v kontexte rozhodnutia alebo podriadenia skutočnosti norme.

Takto v závere si dovoľíme poskytnúť vlastnú definíciu prejudiciality. Prejudicialita je definovaná vo vzťahu väzby transcendencie alebo nevyhnutnosti, ktorá spája rozhodnutie o prejudiciálnej otázke s hlavnou otázkou z dôvodu jej logicko-právneho prepojenia s ňou a ktorého hlavnou charakteristikou, ktorá umožňuje rozlišovať tento inštitút od iného typu otázok, je jeho vhodnosť stať sa predmetom iného autonómneho nezávislého procesu. Je daná samotnou konfiguráciou a štruktúrou právnych noriem, ktoré sudca musí aplikovať s cieľom rozhodnúť o žiadanej právnej ochrane.

Ako sme uviedli, aktuálne je v zahraničí diskutovaným faktom, či môžu mať vyššie súdy možnosť podať stanovisko súdom nižšej inštalácie, svojou podstatou podobné prejudiciálnym otázkam pred SD EÚ. Tento postup prejudiciálneho konania už bol zavedený v Holandsku i Moldavsku. Možnosť veľmi podnetná, čo iste prispeje jednak k zjednocovaniu judikatúry a tiež eliminuje využívanie opravných prostriedkov. V tomto smere zrejme prvotne napadne veľký senát NS SR, ktorý dosiaľ koriguje len rozpornosť názorov senátov najvyššieho súdu. NS SR vydáva zbierku stanovísk a publikuje rozhodnutie v Zbierke stanovísk Najvyššieho súdu a rozhodnutí súdov Slovenskej republiky, čo priznáva publikovanému rozhodnutiu osobitný význam. Výklad, ktorý sa podáva v judikáte, nie je síce právne záväzný, *de facto* má však vysokú vecnú autoritu. Samozrejme, to je pozícia vzdialená načrtnutému postupu, na druhej strane však existencia veľkého senátu možno vytvára priestor

na takéto úvahy do budúcnosti a i takéhoto využitia inštitútu predbežnej otázky. Hoci ako sme uviedli, v praxi zrejme dosť ťažko realizovateľný.

Na nadnárodnej úrovni sa uvažuje o reforme prejudiciálneho konania pred SD EÚ a podobný princíp predbežných otázok sa zavádza pred ESLP. Protokol č. 16 k Európskemu dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (Rím 1950) upravuje postup, ktorý má veľmi podobné rysy ako konanie o prejudiciálnej otázke pred Súdnyim dvorom Európskej únie. Mal by sa stať prostredníctvom tzv. *advisory opinion* nástrojom, ktorý môžu vnútroštátne súdy využiť v prípade, ak si nie sú isté, ako interpretovať a aplikovať ustanovenia Dohovoru.

Na základe uvedeného možno konštatovať, že problém prejudiciality je aktuálne pomerne diskutovanou vecou či už na vnútroštátnej úrovni, alebo na úrovni nadnárodnej. Otvára sa tu teda priestor pre jej nové, modernejšie vnímanie. V zásade právna úprava v slovenskom civilnom procese v ničom nezaostáva za zahraničnými úpravami a s rešpektom nasleduje potreby jej vývoja. Niekedy je nevyhnutná i konkretizácia neurčitého právneho konceptu, ktorý môžeme nazvať „nevyhnutný vplyv“, ktorý poskytne svetlo potrebné na určenie, či ide o prejudicialitu, alebo nie. Aspekty ako právna istota, primeranosť, proporcionalita, vyhýbanie sa protichodným rozhodnutiam, predchádzajúca potreba byť si istý predmetom, o ktorom sa diskutuje, logická súvislosť s predmetom iného procesu atď. sú tie, ktoré poskytnú ideálne hermeneutické usmernenia.

BIBLIOGRAFICKÉ REFERENCIE

Monografie a knižné publikácie

- ALLORIO, E. 1992. *La cosa giudicata rispetto ai terzi*. Miláno: Giuffrè, 1992. 332 s. ISBN 9788814037559.
- ANDERSON, D., DEMETRIOU, M. 2002. *References to European Court*, 2nd Edition. London: Sweet&Maxwell, 2002. 586 s. ISBN 978-0421753501.
- ARTAVIA BARRANTES, S., PICADO VARGAS, C. A. *Nuevo Código Procesal Civil Comentado*. San José, C. R.: IJSA, 2016. 636 s. ISBN 9789977136295.
- BAJCURA, A. 1999. *Občiansky súdny poriadok. I. a II. diel – komentár*. Bratislava: Euro-union, 1999. 592 s. ISBN 80-88984-02-5.
- BAJCURA, A., BAVORSKÝ, J., FOGAŠ, L. 1989. *Občianske právo procesné*. Bratislava: Vysokoškolské skriptá Univerzity Komenského, 1989. 286 s. ISBN 80-223-0086-1.
- BARENTS, R. 2009. *Directory of EU Case Law on the Preliminary Ruling Procedure*. Haag: Kluwer Law International, 2009. 304 s. ISBN 9789041131508.
- BENÁ, J. 2001. *Vývoj slovenského právneho poriadku*. Banská Bystrica: PrF UMB, 2001. 391 s. ISBN 80-8055-477-3.
- BĚLOHLÁVEK, A. J., ČERNÝ, F. et al. *Nový občanský zákoník. Srovnání dosavadní a nové občanskoprávní úpravy včetně předpisů souvisejících*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012. 829 s. ISBN 978-80-7380-413-8.
- BLAHO, P., HARAMIA, I., ŽIDLICKÁ, M. 1997. *Základy rímskeho práva*. Bratislava: MANZ a VO PF UK, 1997. 483 s. ISBN 80-85719-07-X.
- BOBEK, M. 2004. *Porušení povinnosti zahájit řízení o předběžné otázce podle čl. 234(3) SES*. Praha: C. H. Beck, 2004. 197 s. ISBN 80-7179-843-6.
- BOBEK, M. 2005. *Předběžná otázka v komunitárním právu*. Praha: Linde, 2005. 522 s. ISBN 80-7201-513-3.
- BOBEK, M., KÜHN, Z. a kol. 2013. *Judikatura a právní argumentace*. 2. vydání. Praha: Auditorium, 2013. 496 s. ISBN 9788087284353.
- BOGUSZÁK, J., ČAPEK, J. 1997. *Teorie práva*. Praha: Codex Bohemia, 1997. 257 s. ISBN 80-85963-38-8.
- BOURA, F. 1954. *Dokazování podle občanského soudního řádu (k teorii dokazování v civilním procesu)*. Praha: Orbis, 1954. 259 s.
- BROBERG, M., FENGER, N. 2010. *Preliminary references to the European Court of Justice*. Oxford: Oxford University Press, 2010. 576 s. ISBN 9780198704027.
- BRONIEWICZ, W. 2015. *Postępowanie cywilne w zarysie*. Warszawa: Lexis Nexis, 2015. 520 s. ISBN 978-83-278-0628-4.

- BUREŠ, J., DRÁPAL, L., KRČMÁŘ, Z. a kol. 1994. *Občanský soudní řád, komentář. I. díl*. 7. vyd. Praha: C. H. Beck, 1994. 2088 s. ISBN 80- 7179-378-7.
- COLMENERO GUERRA, J. A. 2005. *Ley de enjuiciamiento civil y legislación complementaria*. Madrid: Tecnos, Biblioteca de Textos Legales, 2005. 934 s. ISBN 84-309-4265-3.
- CUYVERS, A. 2017. *Preliminary References under EU Law*. Publisher: Brill Nijhoff, Part of book or chapter of book, 2017, s. 275 – 284. ISBN 9789004322066.
- ČEŠKA, Z. a kol. 1989. *Občanské právo procesní*. Praha: Panorama, 1989. 447 s. ISBN 80-7038-033-0.
- ČEŠKA, Z. a kol. 1990. *Občianske procesné právo*. Bratislava: Obzor, 1990. 473 s.
- ČORBA, J., KLUČKA, J., VÁVROVÁ, V., PROCHÁZKA, R. 2002. Uplatňovanie európskeho práva na Slovensku. In: ČORBA a kol. *Európske právo na Slovensku. Právny rozmer členstva SR v EÚ*. Bratislava: Kalligram, 2002. 566 s. ISBN 80-968886-0-6.
- DAVID, L. a kol. 2009. *Občanský soudní řád – komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009. 1986 s. ISBN 978-80-7357-460-4.
- DOZHDEV, D. V. 2008. *Rymskoe chastnoe pravo* [Roman Private Law]. Moskva: Izdat. gruppa INFRA M-NORMA, 2008. 784 s. ISBN 10:5468002000.
- DRGONEC, J. 1997. *Základné práva a slobody podľa Ústavy Slovenskej republiky*. 2. zväzok. Bratislava: MANZ, 1997. 264 s. ISBN 80-85719-23-1.
- DVOŘÁK, B. 2008. *Právní moc civilních soudních rozhodnutí*. Procesní studie. Praha: C. H. Beck, 2008. 203 s. ISBN 978-80-7400-095-9.
- EHRENZWEIG, A. 1925. *System des österreichischen allgemeinen Privatrechts*. 381 s.
- FÁBRY, B., KASINEC, R., TURČAN, M. 2019. *Teória práva*. Druhé prepracované vyd. Bratislava: Wolters Kluwer, 2019. 321 s. ISBN 978-80-571-0127-7.
- FAJNOR, V., ZÁTURECKÝ, A. 1998. *Nástin súkromného práva platného na Slovensku a Podkarpatskej Rusi*. 3. vyd. Šamorín: HEURÉKA, 1998. 600 s. ISBN 80-967653-4-5.
- FENECH, M. 1987. *El Proceso Penal*. Tercera edición. Madrid: Agesa, 1978. 476 s. ISBN 9788440048271.
- FICOVÁ, S., ŠTEVČEK, M. a kol. 2010. *Občianske súdne konanie*. Praha: C. H. Beck, 2010. 467 s. ISBN 978-80-7400-312.
- FICOVÁ, S. 1998. *Systém opravných prostriedkov v civilnom procese*. Bratislava: MANZ, 1998. 103 s. ISBN 80-85719-19-3.
- FIALA, J. 1974. *Historický vývoj některých procesních principů, zásad a institutů civilního procesu*. Praha: vydavatelstvo UK, Acta Universitatis Carolinae. Iuridica, Monographia 21, 1974. 102 s.
- FONSECA, ZUCCONI GALLI, E. 2011. *Pregiudizialità e rinvio*. Seminario giuridico Univ. di Bologna: Bononia University Press, 2011. 388 s. ISBN 978-8873956235.
- FUKUDA, K., AKIBA, H. 2019. *European Governance after Nice*. RoutledgeCurzon, Oxfordshire UK: Taylor & Francis Group, 2019. 208 s. ISBN 978-0700717170.

- GARCÍA-CASTRILLÓN, C. 2007. *Cooperación Judicial Civil en la Unión Europea. El cobro de las deudas*. Madrid: Dykinson, 2007. 208 s. ISBN 8498490359.
- GRŇA, J. 1930. *Prejudicialita v civilním řízení: procesuální studie*. Brno: Nakladatelství Barvič & Novotný. Sbírka spisů právnických a národohospodářských. 1930, zvázok 46, 145 s.
- HAMULÁK, O., PETR, M., STEHLÍK, V. 2018. *Právo Evropské unie*. Praha: Leges, 2018. 356 s. ISBN 9788075022776.
- HANDL, V., RUBEŠ, J. a kol. 1985. *Občanský soudní řád. Komentář I. a II. díl*. Praha: Panorama, 1985. 423 s. ISBN 11-039-85-01.
- HARVÁNEK, J. Principy v právu. In: MACHALOVÁ, T. (eds.). *Aktuální otázky metodologie právního myšlení*. Praha: Leges, 2014. 336 s. ISBN 978-80-7502-060-4.
- HORA, V. 1922. *Civilní řád soudní a jurisdikční norma s dodatky*. Praha: Československý kompas, 1922. 778 s.
- HORVÁTH, E., ANDRÁŠIOVÁ, A. 2015. *Civilný sporový poriadok – komentár*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2015. 844 s. ISBN 978-80-8168-318-3.
- HURTADO REYES, M. 2014. *Estudios de Derecho Procesal Civil*. Lima: Editorial Idemsa. 2. vyd. 925 s. ISBN 9786124037856.
- JEŽOVÁ, D. 2013. *Prejudiciálne konanie pred Súdnyim dvorom EÚ*. Žilina: Eurokódex, 2013. 168 s. ISBN 978-80-8155-026-3.
- JIRSA, J. a kol. 2016. *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář: podle stavu k 1. 2. 2016*. Kniha II., § 79 – 180 občanského soudního řádu. Vydání druhé, doplněné a upravené. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-034-0.
- JOLOWICZ, J. A. 2000. *On civil Procedure*. Cambridge: Cambridge University Press, 2000. 444 s. ISBN 0521584191.
- KACZOROWSKA-IRELAND, A. 2016. *European Union Law*. UK: Routledge, 2016. 1086 s. ISBN 9781317200079.
- KARZEL, D. 2006. *Evropský soudní dvůr*. Praha: ASPI, 2006. 492 s. ISBN 80-7357-201-X.
- KLUČKA, J., MAZÁK, J. a kol. 2004. *Základy európskeho práva*. Bratislava: Iura Edition, 2004. 536 s. ISBN 80-8078-005-6.
- KRAJČO, J. a kol. 2010. *Občiansky súdny poriadok. I. diel – Komentár*. Bratislava: Eurounion, 2010. 815 s. ISBN 8088984890.
- KUBEŠ, V. 1934. „Přirozené zásady právní“ a „dobré mravy“ v obecném zákoníku občanském. Praha: S. n., 1934. s. 16 a nasl.
- KUČERA, E. 1976. *Obecná teorie státu a práva*. Praha: Orbis, 1976. 456 s.
- LACKO, P. 2016. *Nariadenie Brusel I. Komentár*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2016. 340 s. ISBN 978-80-8168-438-8.
- LAVICKÝ, P. a kol. 2014. *Moderní civilní proces*. Brno: Masarykova univerzita, Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, 2014. 268 s. ISBN 978-80-210-7601-3.

- LAVICKÝ, P. 2016. *Občanský soudní řád (§ 1 až 250l): Zákon o rozhodování některých kompetenčních sporů*. Praktický komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2016. 1116 s. ISBN 978-80-7478-986-1.
- LEMMO, E. 1991. *Questioni pregiudiziali*. Enciclopedia Giuridica (Roma) T. XVI.
- LÓPEZ GONZÁLEZ, J. A. 2017. *Curso de Derecho Procesal Civil Costarricense I. Según el Nuevo Código* (Parte General). San José, Costa Rica: Edi Nexo, 2017. 185 s. ISBN 978-9930-539-13-2.
- MACKOVÁ, A. 1996. *Nezávislost soudců*. Praha: Ediční středisko Pr. fakulty UK, 1996. 67 s. ISBN 80-85889-09-9.
- MACUR, J. 1972. *Základní otázky právní moci civilních soudních rozhodnutí*. Brno: Univerzita J. E. Purkyně v Brně, Acta Universitatis Brunensis Iuridica, 1972. 129 s.
- MACUR, J. 2002. *Předmět sporu v civilním soudním řízení*. Brno: Masarykova univerzita, Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, 2002. 203 s. ISBN 80-210-2824-6.
- MAZÁK, J., JANOŠÍKOVÁ, M. 2009. *Základy práva Európskej únie. Ústavný systém a súdna ochrana*. Bratislava: Iura Edition, 2009. 740 s. ISBN 978-80-8078-289-4.
- MAZÁK, J. 2009. *Základy občianskeho procesného práva*. Bratislava: Iura Edition, 2009. 897 s. ISBN 9788080782757.
- MENESTRINA, F. 2009. *La Pregiudiciale Nel Processo Civile*. Charleston: Nabu Press, 2009. 254 s. ISBN 978-1141104819.
- MOLČAN, T. 1971. *Občianskoprávne procesné vzťahy*. Bratislava: SAV, 1971. 240 s.
- MORCILLO MORENO, J. 2007. *Teoría y práctica de las cuestiones prejudiciales en el ámbito del derecho administrativo, Las posibles contradicciones entre resoluciones de distintos órdenes jurisdiccionales*. Madrid: Wolters Kluwer España, S. A – LA LEY, 2007. 568 s. ISBN 978-84-9725-789-3.
- NAÔMÉ, C. 2011. *Prejudiciálna otázka v európskom práve: praktický sprievodca*. Bratislava: Iura Edition, 2011. 280 s. ISBN 978-80-8078-415-7.
- OGURČÁK, Š. 1978. *Občianske procesné právo II*. Bratislava: PrF UK, 1978. 347 s.
- OGURČÁK, Š., MAZÁK, J. 1993. *Všeobecné súdy v ústavnom systéme SR. Zborník referátov z rokovania XII. sekcie. Formovanie politického systému*. Bratislava, 1993.
- PROCHÁZKA, R., ČORBA, J. 2006. *Právo Európskej únie*. Žilina: Eurokódex, 2006. 584 s. ISBN 9788088931621.
- PRUSÁK, J. 1997. *Teória práva*. Bratislava: Učebné texty Právnickej fakulty UK, 1997. 331 s. ISBN 80-7160-113-6.
- PRUSÁK, J. 1980. *Právo v spoločnosti*. Bratislava: Obzor, 1980. 232 s. ISBN 65-067-80.
- REBRO, K., BLAHO, P. 1997. *Rímske právo*. 2. doplnené vyd. Bratislava: MANZ, 1997. 388 s. ISBN 80-85719-08-8.

- RECCHIONI, S. 1999. *Pregiudizialità processuale e dipendenza sostanziale nella cognizione ordinaria*. Roma: CEDAM, Ist. diritto processuale civile. Univ. Roma, 1999. 614 s. ISBN 978-8813218256.
- REPÍK, B. 1999. *Ludské práva v súdnom konaní*. Bratislava: MANZ, 1999. 256 s. ISBN 808571924X.
- ROBLES REYES, J. R. 2003. *La Competencia jurisdiccional y judicial en Roma*. Murcia: Universidad de Murcia (Servicio de Publicaciones), 2003. 182 s. ISBN 84-8371-435-3.
- ROZEHNAL, A. 2016. *Strategie civilného procesu*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016. 246 s. ISBN 978-80-7380-635-4.
- ROZEHNALOVÁ, N., TÝČ, V. 2007. *Evropský justiční prostor ve věcech civilních*. Brno: Masarykova univerzita, 2007. 401 s. ISBN 80-210-4053-X.
- SENDRA, V. G. 2004. *Derecho procesal civil I. El proceso de declaración*. Parte general. Madrid: Editorial COLEX, 2004. 701 s. ISBN 84-7879-910-9.
- SCHELLEOVÁ, I. a kol. 2006. *Civilní proces*. Praha: Eurolex Bohemia, 2006. 1202 s. ISBN 8086861090.
- SCHELLEOVÁ, I., SCHELLE, K. 1995. *Právní úprava civilního řízení (Historie a současnost)*. I. část. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1995. 324 s. ISBN 80-210-1199-8.
- SIMAN, M., SLAŠŤAN, M., IVANOVÁ ŽILÁKOVÁ, D. 2005. *Primárne právo Európskej únie*. 2. vyd. Bratislava: Eurokódex, 2005. 716 s. ISBN 80-969554-0-3.
- SIMAN, M., SLAŠŤAN, M. 2008. *Súdny systém Európskej únie*. Bratislava: Eurokódex, 2008. 736 s. ISBN 978-80-89363-02-5.
- SIVÁK, F. 1996. *Dejiny štátu a práva na území Slovenska do roku 1918*. Banská Bystrica: PrF UMB, 1996. 190 s.
- STAVINHOVÁ, J., SAHÁNEK, P. 1992. *Občanské právo procesní*. Brno: Edice učebnice Právnícké fakulty v Brně, 1992. 168 s. ISBN-80-210-0395-2.
- STAVINHOVÁ, J., HLAVSA, P. 2003. *Civilní proces a organizace soudnictví*. Brno: Masarykova Univerzita, 2003. 600 s. ISBN 9788072391554.
- STAVINHOVÁ, J., LAVICKÝ, P. 2009. *Základy civilního procesu*. Brno: Masarykova univerzita, 2009. 124 s. ISBN 978-80-210-5062-4.
- STEHLÍK, V. 2012. *Aplikace národných procesných predpisů v kontextu práva Evropské unie (Application of National Procedural Rules in the Context of EU Law)*. Praha: Leges, 2012. 264 s. ISBN 978-80-87576-26-7.
- STEINER, V. 1981. *Základní otázky občanského práva procesního*. Praha: Academia, 1981. 365 s.
- STEINER, V. 1958. *Občanské právo procesní v praxi soudů*. Praha: Orbis, 1958. 399 s.
- STORSKRUBB, E. 2009. *Civil Procedure and EU Law*. Oxford: Studies in European Law, 2009. 560 s. ISBN 9780199533176.

- SVÁK, J. 1996. *Vybrané zásady výkonu súdnictva*. Bratislava: Concordia Traiding, 1996. 95 s. ISBN 80-88821-04-5.
- SVOBODA, J. a kol. 2000. *Slovník slovenského práva*. Žilina: Poradca podnikateľa, 2000. 864 s. ISBN 9788088931065.
- ŠEVCOVÁ, K. 2017. *Žaloba na obnovu konania v občianskom súdnom konaní*. Bratislava: C. H. Beck, 2017. 196 s. ISBN 978-80-89603-49-7.
- ŠRAMEL, B. 2015. *Ústavné súdnictvo*. Občianske združenie FSV: NIKARA, 2015. 104 s. ISBN 978-80-971952-0-5.
- ŠTEIGER, F. 1959. *Učebnica občianskeho procesného práva*. Bratislava: Osveta, 1959.
- ŠTEVČEK, M., FICOVÁ, S. a kol. 2009. *Občiansky súdny poriadok. Komentár*. Praha: C. H. Beck, 2009. 950 s. ISBN 978-80-7400-159-8.
- ŠTEVČEK, M., FICOVÁ, S. a kol. 2012. *Občiansky súdny poriadok. I. diel. Komentár*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012. 2288 s. ISBN 978-80-7400-406-3.
- ŠTEVČEK, M. a kol. 2014. *Civilné právo procesné*. Bratislava: Eurokódex, 2014. 760 s. ISBN 9788081550430.
- ŠTEVČEK, M., FICOVÁ, S., BARICOVÁ, J., MESIARKINOVÁ, S., TOMAŠOVIČ, M. 2016. *Civilný sporový poriadok*. Bratislava: C. H. Beck, 2016. 1544 s. ISBN 9788074006296.
- TICHÝ, L. 1999. *Evropské právo*. Praha: C. H. Beck, 1999. 915 s. ISBN 80-7179-113-X.
- TÓTH, B., TÓTH, V. 1998. Občiansky súdny poriadok – úplné znenie zákona s výkladom a judikaturou. *Ekonomický a právny poradca podnikateľa*. 1998, č. 2 – 3, s. 320.
- TUROŠÍK, M. 2013. *Roman law*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, 2013. 115 s. ISBN 978-80-557-0556-9.
- VĚRNÝ, A., DAUSES, M. 1998. *Evropské právo se zaměřením na rozhodovací praxi Evropského soudního dvora*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 1998. 159 s. ISBN 80-85864-41-X.
- WETZEL, G. W. 1861. *System des ordentlichen Civilprozesses*. Lipsko, 1861. 1026 s.
- WINTEROVÁ, A. 2006. *O novém pojetí civilního procesu*. Praha: Karolinum, 2006. 164 s. ISBN 80-246-1206-2.
- WINTEROVÁ, A. 2008. *Civilní právo procesní*. Praha: Linde, 2008. 736 s. ISBN 978 8072017263.
- WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. 2018. *Civilní právo procesní*. Praha: Leges, 2018. 648 s. ISBN 978-80-7502-298-1.
- ZAHRADNÍKOVÁ, R. a kol. 2015. *Civilní právo procesní*. 2. aktualizované vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, Právnické učebnice, 2015. 580 s. ISBN 978-80-7380-571-5.
- ZÁMOŽÍK, J., SOJKA, P. a kol. 2013. *Civilné právo procesné*. Praha: Aleš Čeněk, 2013. 376 s. ISBN 9788073804176.
- ZUCKERMAN, A. A. S. 1999. *Civil justice in crisis. Comparative perspectives of civil Procedure*. Oxford: Oxford University Press, 1999. 496 s. ISBN 9780198298335.

Vedecké a odborné články

- BABÁKOVÁ, B. 2017. Protokol č. 16 k Európskemu dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd. *Bulletin Najvyššieho súdu Slovenskej republiky*. 2017, roč. VI., č. 2, s. 2 – 10. ISSN 2453-7705.
- BARTOLINI, S. 2018. The Urgent Preliminary Ruling Procedure: Ten Years On (2018) 24. *European Public Law*. 2018, Issue 2, pp. 213 – 226. ISSN 1354-3725.
- BOBEK, M. 2004. Které české soudy budou mít povinnost obracet se na Evropský soudní dvůr v rámci řízení o předběžné otázce? *Právní rozhledy*. 2004, roč. 12, č. 5, s. 173 – 180. ISSN 1210-6410.
- BOBEK, M. 2005. Právní ochrana v řízení o předběžné otázce. *Časopis pro právní vědu a praxi*. 2005, roč. 13, č. 1, s. 52 – 62. ISSN 1210-9126.
- BOBEK, M. 2005. Předložit či nepředložit? Faktory ovlivňující uvážení českého soudce zda (ne)zahájit řízení o předběžné otázce. *Právní rozhledy*. 2005, roč. 13, č. 4, s. 124 – 131. ISSN 1210-6410.
- BOBEK, M., KOMÁREK, J. 2004. Koho vážou rozhodnutí ESD o předběžných otázkách? – 1. část. *Právní rozhledy*. 2004, roč. 12, č. 19, s. 697 – 706. ISSN 1210-6410.
- BOERGER-De SMEDT, A. 2012. Negotiating the Foundations of European Law, 1950 – 1957: The Legal History of the Treaties of Paris and Rome. *Contemporary European History*. 2012, roč. 21, č. 3, s. 339 – 356. ISSN 0960-7773 (Print), 1469-2171 (online).
- CARRUBA, C., MURRAH, L. 2005. Legal integration and the use of preliminary ruling process in the European Union. *The MIT Cambridge University*. 2005 roč. 59, č. 2, s. 399 – 418. ISSN 1531-5088.
- CIENFUEGOS MATEO, M. 2013. Cuestiones prejudiciales en la Unión Europea y consultas prejudiciales en la Comunidad Andina: Similitudes, diferencias e influencias. *Revista Electrónica de Estudios Internacionales*. 2013, roč. 4, č. 1. ISSN 1850-9371. Dostupné na: <http://eulacfoundation.org>
- ČERNÝ, M. 1962. Pokud soud přezkoumává rozhodnutí správního orgánu. *Socialistická zákonost: časopis pro právní praxi*. Praha: Ministerstvo spravedlnosti, 1962, s. 430.
- ČERNÝ, M. 1967. Ještě k výkladu ustanovení § 135 OSŘ. *Socialistická zákonost: časopis pro právní praxi*. Praha: Ministerstvo spravedlnosti, 1967, s. 468.
- DEÁK, M. 2016. Nad jedným rozhodnutím alebo nezabúdať na prejudicialitu. *Justičná revue*. 2016, roč. 63, č. 4, s. 584 – 589. ISSN 1335-6461.
- DRGONEC, J., KEREKMAN, P. 2007. Rozhodovanie súdu o návrhu na predloženie prejudiciálnej otázky Súdnemu dvoru ES o návrhu na predloženie návrhu Ústavnému súdu SR na začatie konania o súlade právneho predpisu. *Justičná revue*. 2007, roč. 59, č. 8 – 9, s. 985 – 1003. ISSN 1335-6461.
- DRGONEC, J. 2010. Prerušenie konania pred všeobecným súdom za účelom podania návrhu na Ústavný súd Slovenskej republiky. *Justičná revue*. 2010, roč. 62, č. 3, s. 301 – 324. ISSN 1335-6461.

- DVOŘÁK, B. 2004. Glosa k problematice závaznosti civilního soudního rozhodnutí. *Bulletin advokacie*. 2004, č. 4, s. 64 – 66. ISSN 1210-6348.
- FIALA, J. 1962. Poznatky soudu při rozhodování v občanskoprávním procese. *Právnícké štúdie*. 1962, s. 622 a nasl.
- GRYGAR, E., GRYGAR, J. 2005. Česká procesní úprava ve vztahu k řízení o předběžné otázce před Soudním dvorem ES. *Právní rozhledy*. 2005, č. 8, s. 276 – 283. ISSN 1210-6410.
- GYÁRFÁŠ, J. 2007. Slovenské súdy a prejudiciálne konanie pred Európskym súdnym dvorom. *Justičná revue*. 2007, roč. 59, č. 5, s. 655 – 661. ISSN 1335-6461.
- HAMALA, R. Význam prejudiciálneho konania v práve Európskej únie. *Medzinárodné otázky*. 1997, roč. 6, č. 4, s. 34 – 44.
- JÁNOŠÍKOVÁ, M. 2013. A čo keď (ne)predloží? (Možnosti obrany proti predloženiu, prípadne nepredloženiu prejudiciálnej otázky Súdnemu dvoru Európskej únie). *Justičná revue*. 2013, roč. 65, č. 1, s. 17 – 30. ISSN 1335-6461.
- JEŽOVÁ, D. 2013. Rozhodovacia činnosť Ústavného súdu SR v súvislosti s prejudiciálnou otázkou v Európskom práve. In: *Vybrané otázky aplikácie práva EÚ na národnej úrovni*. Sborník Univerzity Palackého v Olomouci, Právnícká fakulta a Iuridicum Olomoucnese, 2013, s. 60 – 73. ISBN 978-80-87382-51-6.
- KOTRECOVÁ, A., LAZÍKOVÁ, J. 2013. Procesnoprávne a „hmotnoprávne“ následky porušenia povinnosti iniciovať konanie o predbežnej otázke podľa článku 267 ZFEÚ. *Justičná revue*. 2013, roč. 65, č. 4 – 5, s. 662 – 674. ISSN 1335-6461.
- KRYM, L. 2004. Ještě k neúplné apelaci podle občanského soudního řádu ve světle občanského práva hmotného. *Právní rozhledy*. 2004, roč. 12 č. 2, s. 77 a nasl. ISSN 1210-6410.
- LENAERTS, K. The Rule of Law and the Coherence of the Judicial System of the European Union. *Common Market Law Review*. 2007, vol. 44, s. 1625 – 1659. ISSN 0165-0750.
- LENZ, C. O. 1994. The role and mechanism of the preliminary ruling procedure. *Fordham International Law Journal*. 1994, vol. 18, n° 2, p. 389. ISSN 0747-9395. Dostupné na: <https://ir.lawnet.fordham.edu/ilj/vol18/iss2/2>
- LÖVY, A., IVANČO, M. 2018. Odvolanie voči pozitívne enumerovaným uzneseniam – krok vpred či vzad? *Justičná revue*. 2018, roč. 70, č. 8 – 9, s. 931 – 948. ISSN 1335-6461.
- MACUR, J. 1969. K predbežným otázkam v civilnom konaní. *Právny obzor: časopis Ústavu štátu a práva Slovenskej akadémie vied*. 1969, s. 53 a nasl. Bratislava: Slovenská akadémia vied. ISSN 0032-6984.
- MALENOVSKÝ, J. 2001. Obnova řízení před Ústavním soudem v důsledku rozsudku Evropského soudu pro lidská práva. *Právník*. 2001, roč. 140, č. 12, s. 1241 – 1257. ISSN 0231-6625.
- MAZÁK, J. 2009. Hľadanie odpovede na prejudiciálnu otázku v praxi ústavného súdu. *Justičná revue*. 2009, roč. 61, č. 1, s. 90 – 96. ISSN 1335-6461.

- MIKETA, J. 1988. Vázanost soudu podle § 135 odst. 1 o. s. ř. v řízení o náhradu škody. *Bulletin advokacie*. 1988, roč. 18, č. 3. s. 8. ISSN 1210-6348.
- NIEVA-FENOLL, J. 2007. Los problemas de la oralidad. *Justicia: Revista de derecho procesal*. 2007, č. 1 – 2, s. 101 – 130. Madrid: Editorial. Bosch. ISSN 0211-7754.
- PFEIFFER, M. 2016. Předběžná otázka v kolizi právních řádů. *Právník*. 2016, roč. 155, č. 1, s. 65 – 79. ISSN 0231- 6625.
- PROCHÁZKA, R. 2008. Prejudiciálna otázka v judikatúre ústavného súdu. *Justičná revue*. 2008, roč. 60, č. 10, s. 1399 – 1403. ISSN 1335- 6461.
- PROCHÁZKA, R. 2009. Variácie k prejudiciálnej otázke a k súdu konečnej inštancie. *Komunitárne právo na Slovensku – päť rokov „po“*. Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva, 2009, s. 47 – 54. ISBN 978-80-89406-04-3.
- SEKANINOVÁ, E. 1981. K některým otázkám nevyčerpání předmětu řízení v rozhodnutí vydaném v občanském soudním řízení. *Socialistická zákonost*, 1981. ISSN 0037-8305.
- SIMAN, M. 2007. Prejudiciálne konanie. *Justičná revue*, 2007. roč. 59, č. 8 – 9, s. 1004 – 1042. ISSN 1335- 6461.
- SMETÁNKA, B. 1984. K některým otázkám spojeným s vydáním mezitímního rozsudku. *Socialistická zákonost*, 1984. ISSN 0037-8305.
- SMYČKOVÁ, R., ŠTELBACKÁ, J. 2005. Všeobecné otázky rekodifikácie Občianskeho súdneho poriadku. In: *Kodifikácia, europeizácia a harmonizácia súkromného práva. 8. Lubyho právnické dni. Medzinárodná vedecká konferencia, Smolenice 16. – 17. september 2004*. Bratislava: Iura Edition, 2005, s. 23 – 27. ISBN 8080780544, 9788080780548.
- STEHLÍK, V. 2005. K účinkům rozhodnutí v řízení o předběžné otázce ratione temporis. *EMP Jurisprudence*. 2005, roč. 14, č. 2, s. 9 – 14. ISSN 1210-3977.
- ŠEVCOVÁ, K. 2007. Prejudiciálne otázky v civilnom procese po vstupe Slovenska do EÚ. In: *Interpolis '07. Zborník príspevkov zo IV. vedeckej konferencie doktorandov a mladých vedeckých pracovníkov s medzinárodnou účasťou v Banskej Bystrici 8. – 9. novembra 2007*. Bratislava: PAMIKO, 2007, s. 358 – 363. ISBN 978-80-85660-07-4.
- ŠEVCOVÁ, K. 2007. Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva ako dôvod obnovy konania v civilnom procese. In: *Notitiae Novae Facultatis Iuridicae*. Zborník PrF UMB. 2007, ročník XII. – XIII., s. 287 – 294. ISBN 978-80-8083-428-9.
- ŠEVCOVÁ, K. 2009. Konanie o predbežnej otázke ako súčasť ochrany a vymožitelnosti subjektívnych práv. In: *Zborník z vedeckej konferencie o euro a ochrane a vymožitelnosti práv s medzinárodnou účasťou, 27. – 28. november 2008, Kaskády-Sielnica*. Banská Bystrica: PrF UMB, 2009, s. 169 – 180. ISBN 978-80-8083-788-4.
- ŠEVCOVÁ, K. 2015. Cuestiones Prejudiciales en el Derecho Comunitario de la Unión Europea – desde punto de vista de la República Eslovaca como estado miembro. *Revista de Derecho Comunitario, Internacional y Derechos Humanos*. Revista electrónica anual. Ciudad Universitaria Rodrigo Facio. San José: Universidad de Costa Rica. 2015, N. 4, Enero – Diciembre, s. 32 – 47. ISSN 2215-2032.

- ŠTAJGR, F. 1966. Procesní podmínky a jejich zjišťování. *Acta Universitatis Carolinae Iuridica*. 1966, č. 1 – 2, s. 4 – 30. Univerzita Karlova, Právnická fakulta. ISBN 0323-0619.
- ŠTEVČEK, M. 2005. Konanie o predbežnej otázke pred súdnym dvorom Európskych spoločností. In: *Výber z rozhodnutí Súdneho dvora Európskych spoločností*, č. 3 a 5 a nasl. 2005, roč. 2, č. 3, s. 5 – 16. ISSN 1336-5312.
- TELEC, I. 2002. Právní principy a některé jiné věci. *Právník*. 2002, roč. 141, č. 6, s. 621 – 633. ISSN 0231-6625.
- VANĚK, J. 1980. Vázanost soudu podle ustanovení § 135 odst. 1 o. s. ř. v řízení o žalobách na náhradu škody. *Socialistická zákonnost: časopis pro právní praxi*. Praha: Ministerstvo spravedlnosti, 1980, č. 1, s. 25. ISSN 0037-8305.
- WINTEROVÁ, A. 1967. Prejudiciální otázka v občanském soudním řízení. *Socialistická zákonnost: časopis pro právní praxi*. 1967, s. 93 – 99. Praha: Ministerstvo spravedlnosti. ISSN 0037-8305.
- WINTEROVÁ, A. 1979. Důvody opravních prostředků. *Právník*. 1979, s. 953. Praha: Ústav státu a práva. ISSN 0231-6625.
- ZIELONY, A. 2006. Wybrane zagadnienia pytań prawnych do ETS w postępowaniu cywilnym. *Europejski Przegląd Sądowy*. 2006, roč. 2, č. 9, s. 29. ISSN 1895-0396.
- ZOULÍK, F. 2006. Vliv evropského práva na naše civilní soudnictví. *Bulletin advokacie*. 2006, č. 7 – 8, s. 17 – 22. ISSN 1210-6348.
- ZUCKERMAN, A. A. S., CRAUSTON, R. 1995. Reform of civil procedure. In: *Collection of essays on „Access to justice“*. Oxford: Clarendon Press, 1995, 472 s. ISBN 978 0198260936.

Elektronické zdroje

- CALLEWAERT, J. 2014. Protocol 16 and the Autonomy of EU law: who is threatening whom? In *European Law Blog* [online]. 2014, [cit. 2014-03-10]. Dostupné na internete: <https://europeanlawblog.eu/2014/10/03/protocol-16-and-the-autonomy-of-eu-law-who-is-threatening-whom/>
- COUFALÍK, P. 2016. Mezitímní rozsudek a mezitímní určovací návrh: Nástroje řešení předběžných otázek soukromého práva. *Časopis pro právní vědu a právní praxi* [online]. 2016, roč. XXIV, č. 4/2016, s. 607 – 622. ISSN 1805-2789. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta [cit. 2017-03-15]. Dostupné na internete: <https://journals.muni.cz/cvpv/article/view/6251/5621>
- ČENTÍK, T. Čl. 2 CSP – Princíp právnej istoty. ULPIANUS- interaktívne právnické komentáre [online]. 2019. ISSN 2644-528X [cit. 2019-01-18]. Dostupné na internete: http://www.ulpianus.sk/csp/?paragraph_id=644
- HLUŠÁK, M. Právny názor a jeho záväznosť [online]. [2015-02-13]. Dostupné na internete: <http://www.lexforum.cz/525>

- KUBIZŇÁK, J. 2016. Předběžné otázky v rámci exekučního řízení. In: *Cofola 2016: sborník z konference* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2016, 1707 s., (s. 1209 – 1235). ISBN 978-80-210-8363-9 [cit. 2017-03-05]. Dostupné na internete: <https://www.law.muni.cz/sborniky/cofola/2016/cofola2016.pdf>
- LÍZNEROVÁ, J. 2016. *Kde leží meze závazného řešení předběžné otázky v civilním procesu?* In: *Cofola 2016: sborník z konference* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 1707 s., (s. 1236 – 1256). ISBN 978-80-210-8363-9 [cit. 2017-03-05]. Dostupné na internete: <https://www.law.muni.cz/sborniky/cofola/2016/cofola2016.pdf>
- LALÍK, T. 2013. Závaznost rozhodnutí ESLP a dekonstrukcia ústavného práva. *Právník* [online]. 2013, roč. 152, č. 1, s. 50 – 66. ISSN 0231-6625. Dostupné na internete: http://www.academia.edu/7590304/Z%C3%A1v%C3%A4znost%C5%A5_rozhodnut%C3%AD_ES%C4%BDP_a_dekon%C5%A1trukcia_%C3%BAstavn%C3%A9ho_pr%C3%A1va
- MAGNON, X. 2015. La QPC est-elle une question préjudicielle? *Actualité juridique. Droit administratif (AJDA)* [online]. 2015, n°5, pp. 254 – 259. ISSN 0001-7728 [16 February 2015]. Dostupné na internete: <http://publications.ut-capitole.fr/16398/>
- MARTINICO, G. 2009. *Preliminary Reference and Constitutional Courts: Are You in the Mood for Dialogue?* Tilburg Institute of Comparative and Transnational Law Working Paper [online]. 2009 No. 2009/10 [October 6, 2009]. SSRN: Dostupné na internete: <https://ssrn.com/abstract=1483664> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1483664>
- OTTO, J. 1903. *Ottův slovník naučný*. Dvacátý díl. Praha, 1903, s. 388. Dostupné na internete: <http://www.archive.org/stream/ottvslovnknauni13ottogoog#page/n423/mode/2up>
- ROMERO SEQUEL, A. 2015. La prejudicialidad en el proceso civil, Article (PDF Available) In: *Revista Chilena de Derecho* [online]. 2015, 42(2), pp. 453 – 482. ISSN 0718-3437 [August 2015]. Dostupné na internete: https://www.researchgate.net/publication/283552908_LA_PREJUDICIALIDAD_EN_EL_PROCESO_CIVIL
- ŠLOSARČÍK, I. *Európsky súdny dvor a predbežná otázka podľa čl. 234 ES*. Dostupné na internete: www.europeum.org
- TOTH-VAŇO, P. *O subjektívnej a kasačnej záväznosti súdneho rozhodnutia*. Dostupné na internete: http://www.mvalko.sk/content/books/10_160228_subjektivna_a_kasacna_zavaznost.pdf
- TRIDIMAS, G., TRIDIMAS, T. 2004. National courts and the ECJ, A public choice analysis of the preliminary reference procedure. *International Review of Law and Economics* [online]. 2004, vol. 24, no. 2, pp. 125 – 145. ISSN 0144-8188 [June 2004]. Dostupné na internete: https://www.researchgate.net/publication/222653068_National_courts_and_the_European_Court_of_Justice_A_public_choice_analysis_of_the_preliminary_reference_procedure
- VLČKOVÁ, V. 2016. Závanosť civilního soudu rozhodujícího o náhrade škody rozhodnutím vydaným v trestní věci. In: *Cofola 2016: sborník z konference* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2016, 1707 s., (s. 1257 – 1268). ISBN 978-80-210-8363-9 [cit.

- 2017-03-05]. Dostupné na internete: <https://www.law.muni.cz/sborniky/cofola /2016/cofola2016.pdf>
- Informácie o podávaní návrhov na začatie prejudiciálnych konaní vnútroštátnymi súdmi [online] [cit. 2015-01-10]. Dostupné na internete: http://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2008-09/noteppu_2008-09-26_11-25-6_417.pdf
 - Informácia pre tlač č. 12/08 z 3. marca 2008 *Nové konanie v oblasti priestoru slobody, bezpečnosti a práva: Konanie o naliehavej prejudiciálnej otázke* [online]. [cit. 2015-02-03]. Dostupné na internete: <http://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2009-03/cp080012sk.pdf>
 - Tlačové komuniké č. 89/08 zo 16. decembra 2008 [online]. [cit. 2015-02-01]. Dostupné na internete: z http://europa.eu/rapid/press-release_CJE-08-89_sk.pdf
 - Tlačové komuniké Súdneho dvora Európskej únie č. 122/12 z 3. októbra 2012 [online]. [cit. 2015-01-10]. Dostupné na internete: http://europa.eu/rapid/press-release_CJE-12-122_sk.htm
 - Odporúčania pre vnútroštátne súdy pri podávaní návrhov na začatie prejudiciálnych konaní č. 338/1 zo 6. novembra 2012 [online]. [cit. 2015-02-03]. Dostupné na internete: http://www.pravnyslovník.eu/docs/odporucanie_SDEU_pre_sudynavrhy_na_prejudicialne_konanie.pdf
- http://guiasjuridicas.wolterskluwer.es/Content/Documento.aspx?params=H4sIAAA-AAAAEAMtMsBf1jTAAAUmJl0NztbLUouLM_DxbIwMDCwNzAwuQQGZapUtckhlQaptWmJ0cSoAA0PZ1jUAAAA=WKE
- <http://www.relevans.sk/pravny-bulletin/k-rozsahu-viazanosti-civilneho-sudu-trestnym-rozsudkom-pri-rozhodovani-o-naroku-na-nahradu-skody-sposobenej-trestnym-cinom/>
- <https://www.hse.ru/en/edu/vkr/219148184>
- www.curia.europa.eu
- www.eur-lex.europa.eu
- <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/01402382.2017.1281652>

Právne normy

Zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky.

Zákon č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 142/1950 Zb. o konaní v občianskych právnych veciach v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 160/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok.

Zákon č. 162/2015 Z. z. Správny súdny poriadok.

Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon.

Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok.

Zákon č. 153/2001 Z. z. o prokuratúre v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 233/1995 Z. z. o súdnych exekútoroch a exekučnej činnosti (Exekučný poriadok) v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 71/1992 Zb. o súdnych poplatkoch a poplatku za výpis z registra trestov v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 323/1992 Z. z. o notároch a notárskej činnosti (Notársky poriadok) v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov.

Zmluva o Európskej únii – Lisabonská zmluva z 13. decembra 2007, konsolidované znenie v zmysle zmien Maastrichtskej zmluvy (Zmluva o Európskej únii 7. február 1992) a Amsterdamskej zmluvy 2. október 1997.

Zákon č. 209/1992 Zb. o dojednaní Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd a Protokolov na tento Dohovor nadväzujúcich.

Zákon č. 23/1991 Zb., ktorým sa uvádza Listina základných práv a slobôd ako ústavný zákon.

Doporučenie Výboru ministrov RE 2000(2) 19. 1. 2000.

Úradný vestník EÚ C 310/210 zo 16. decembra 2004 Protokol o Štatúte súdneho dvora EÚ.

Ley 1/2000, de 7 de enero, de Enjuiciamiento Civil.

Civilný súdny poriadok (zákon č. 112 a 113 z 1895).

Zákon o súdnej organizácii (zákon č. 217/1896 r. z.)

Občiansky súdny poriadok čl. LIV/1868.

